HENRI QUEFFÉLEC

O lumină se aprinde pe mare

EDITURA EMINESCU

Title page
Partea întâi
- Capitolul I 3
- Capitolul II 24
- Capitolul III 37
- Capitolul IV 57
- Capitolul V 72
- Capitolul VI 92
- Capitolul VII 103
- Capitolul VIII 114
- Capitolul IX 122
- Capitolul X 135

Partea a doua
- Capitolul I 141
- Capitolul II 153
- Capitolul III 163
- Capitolul IV 170
- Capitolul V 178
- Capitolul VI 184
- Capitolul VII 191
- Capitolul VIII 202

Partea a treia
- Capitolul I 211
- Capitolul II 226
- Capitolul III 231
- Capitolul IV 242
- Capitolul V 251
- Capitolul VI 259
- Capitolul VII 273
- Capitolul VIII 282
- POSTFAȚĂ 295

HENRY QUEFFÉLEC

O LUMINĂ SE APRINDE PE MARE

Faptul acesta s-a înălțat *odinioară în omenire, în plin destin, în necruțătorul destin, în acel nu ştiu încotro s-a-nălțat, ca şi cum ar fi fost, şi stele, spre noi a întors din ceruri de încredere. Îngere, faptul acela iată-l* aici *şi* acum, *iată-l în sfârşit mântuit, în contemplarea ta înălțat. N-a fost o minune aceasta? O, miră-te, Îngere, că* noi *am izbutit să facem asemenea lucruri. Să laud toate acestea nici nu mi-ar ajunge suflarea…*
Un turn însă a fost mare, nu? O, Îngere, mare a fost.
Rainer-Maria Rilke, Elegia a VII-a din Duino

(traducere Al. Philippide)
…Singurătate, stâncă, stea…
Mallarmé

Partea întâi

Capitolul I

Marele platou submarin stâncos, cunoscut sub numele de *Şoseaua Sein,* este atât de primejdios pe toată întinderea sa, încât putem afirma că orice navigator care l-ar traversa fără ajutorul unui bun pilot din insula Sein nu şi-ar putea datora salvarea decât unui hazard fericit. Nu îndrăznim a spera că am fi găsit toate stâncile de temut existente la extremitatea occidentală a acestui recif cumplit.

Inscripția figurează pe *Harta particulară a Şoselei Sein şi a Strâmtorii Raz de Sein* întocmită în 1817 de către hidrografii Marinei, sub direcția lui Beautemps-Beaupré.

ÎN VREMURILE ACELEA, ANUL 1865 a însemnat pentru locuitorii de pe insulă un an sinistru. În noaptea de 4 spre 5 decembrie un uragan se abătu asupra mării, iar un talaz uriaş năvăli peste diguri, escaladă cheiul şi, abătându-se asupra dunei, se năpusti spre farul şi turma de case. Sărind din paturile lor, oamenii dădeau cu picioarele de apă, numai de apă; credeau că le-a sunat ceasul. S-au refugiat pe acoperişuri, în aşteptarea celui de-al doilea val, care ar fi putut să le stingă plăpânda lanternă şi să le răpească pământul de sub ei. Dar valul nu a mai venit. Zorile s-au revărsat peste pietre şi mlaştini sterpe, care încurcau locul în vechile îngrădituri, peste biata păşune pârjolită de sare. Două case trebuiau dărâmate. Digurile, rupte aproape toate, erau pe cale să se preschimbe în ruine… Li s-au făcut nişte reparații de cârpeală. Încă o nebunie de-a mării, şi s-ar fi prăbuşit. Ar fi dispărut şi flotila. Ar fi fost sfârşitul a toate…

Continentul ne-a trimis un ajutor nemaipomenit – biscuiți, slănină, zahăr. Au fost întocmite rapoarte care cereau

refacerea neîntârziată a digurilor şi săparea unui puţ mare, alimentat de apa ploilor. Dar continentul nu se grăbea niciodată... Călugăriţele aflate la cursuri, care vedeau de bolnavi şi veneau în ajutorul sărmanilor, cereau să li se dea douăzeci şi patru litri de ulei de rapiţă – cât aveau nevoie într-un an – din rezervele farului; dar consilierul de stat, director la Poduri şi Şosele şi la Căile Ferate, acţionând în numele ministrului agriculturii, comerţului şi lucrărilor publice, respinse modesta lor cerere. În casele lor de bani, bănuţul public nu trebuia tulburat... În schimb, cu dragă inimă, el dădea călugăriţelor permisiunea – rectorul o primise chiar dinainte – de a lua din cisterna farului apa de masă necesară „consumului personal".

Între timp, marile oşti albastre-verzui ale furtunii, care nu-şi drămuiau nici urletele, nici osteneala, trecură – de-a lungul întregului an 1866 – peste taluzurile insulei, dar fără să mai dea vreun asalt. Se vorbea de naufragii pustiitoare, prin mări depărtate, iar în partea locului, cinci ambarcaţii se duseră la fund. Două bărci de pescuit, două nave-cabotier şi un vapor nou-nouţ.

Începutul lui 1867 se dovedi dezgustător..

În ianuarie, chiar la ceasul prânzului, totul era, cel mai adesea, fumuriu; se auzeau necontenit izbituri, de parcă marea ar fi rostogolit stânci nu altceva. Şi tot necontenit – vijelii, grindină, rafale uscate şi din nou vijelii... Năpustindu-se din sud-vest, vânturile se săltau întruna, precum ţiparii în călduri...

Februarie sosi cu amurguri vestitoare de furtuni scurte şi de averse; totuşi le priveam cu bucurie. Nu ne mai simţeam neajutoraţi, nelinişţiţi... Timpul era frumos, blând. Aflasem că Mediterana îşi schingiuia ţărmurile. Mările, precum coţcarii, cultivă complicitatea. Ţineau într-ascuns ison valurilor insulei.

În martie am trăit zile în care, pentru a ajunge pe ţărm, a trebuit să mergem în patru labe: şi tot nu eram prea sigur că o să putem ajunge. Talazurile de la Pont de Sein loveau

zdravăn în recifuri. Albe străluminări ciuruiau Capul Raz. Vântul biciuia văzduhul. Un adevărat, asediu al Sevastopolului. Cu neputință ar fi fost să treci canalul portului fără să-ți sfarmi catargele… În duminica Paştilor, femeile şi copiii tremurară de frig în biserică.

Oare furtuna avea să se reîntoarcă? Nu cumva în cârdăşie cu vântul hotărâse marea sfârşitul caselor şi al oamenilor? Iarna, care ar fi trebuit să fie un timp al somnului, se preschimbase într-un timp al veghei încordate. De trei ori pe noapte inspectau paznicii flotila. Dar şi digurile, şi duna dovedeau o slăbiciune de copil în fața urâcioaselor isprăvi ale talazurilor. Şi cum să le ocroteşti?

*

Vineri, marea şi cerul îşi mai înseninară puțin spre seară chipul, iar sâmbătă, coca gudronată a vaselor se putea zvânta la soare. O lună mare şi calmă umpluse noaptea aproape tăcută, iar în dimineața duminicală cele două slujbe reamintiră fiecăruia solidaritatea satului, izbânda cerului…

În încăperea joasă şi caldă, afumată, Mathieu Louarn, stăpânul corăbiei *Jeune Adèle,* se ridică. Iată, deci, a patruzeci şi una oară că particip la Sărbătoarea Bărcii; putea-voi s-o trăiesc şi pe a patruzeci şi doua? Mâinile lui mari tremurau uşor; privi spre crucifixul de fildeş găsit pe o epavă olandeză cu o sută de ani în urmă, acum pe perete… „Lasă ziua de mâine pentru mâine, Mathieu", îşi zise el în gând.

Supa grasă, carnea proaspătă, legumele – oamenii le mâncaseră în tăcere. Le plăcea masa aceasta ceremonioasă şi, mai mult chiar, contopirea într-un ritual, într-atât se simțeau de bine împreună – o navă trup şi suflet, un tot.

— A sosit clipa, spuse el cu glas tare. Am mai întârziat cu serbarea în cinstea lui Alain, ați văzut şi voi cât este totuşi de frumoasă corabia şi credem că Domnul o va primi… Joseph, tu eşti cel mai vechi, ca de obicei ție ți se cuvine să o aduci.

Joseph, Guillaume, Alain, musul Gabriel se ridicară greoi şi îşi traseră pe cap, fie bereta, fie căciula de lână. Lunganul Joseph se îndreptă spre peretele albastru. Frânghia era prinsă

de un cui printr-un nod marinăresc; îl desfăcu. Şi, de sub grindă, din înaltul mării nevăzute unde fusese urcată în anul ce trecuse – încetişor, în dulci legănări, începu a coborî ceea ce s-ar fi putut asemăna cu o coajă de jimblă tăiată în formă de carenă, încărcată cu hobane de aţă şi voaluri din hârtie; imaginea şi trupul corăbiei *Jeune Adèle.*

Acolo, sus, podeaua scârţâi. Adèle şi Louise, nevasta şi fiica lui Mathieu, îngenunchează pesemne. Ele auzeau totul. Dar cinstea femeiască le cere să nu fie prezente la această mare ceremonie; îi cunoşteau însă preţul sălbatic. Cei cinci din încăperea de jos se legau, pe un an, să înfrunte primejdiile mării. Aveau să mănânce laolaltă nava lor din pâine şi, vreme de un an, aveau să fie la bord cinci bărbaţi într-unul şi unul în cinci… Lucru care nu stânjenea autoritatea lui Mathieu asupra mateloţilor şi nici a acestora asupra musului.

Louise, care închisese ochii şi se ruga în şoaptă, înfiripa cu gândul o a doua legătură. Alain, matelotul – o singură vorbă de-ar spune! Tânărul cel mai puternic şi cel mai cinstit, Alain Le Gonidec, se reîntorsese pe insulă şi o însorea cu prezenţa lui, cu privirea-i arzătoare, profundă. În faţa lui, a bucuriei şi a loialităţii sale, în faţa tuturor morţilor neamului său, ea se aşeza în genunchi. Bărbaţii aveau să plece în mai puţin de o oră. Iar ea o să caute pe masă firimituri, rămase de la corabia lor din pâine.

Aprilie se ivise totuşi – cu ploi şi bubuitoare furtuni, cu aer de vită bolnavă dar şi cu păsările şi curcubeiele sale care înalţă parcă bolta cerească, iscând în văzduh suspendate grădini de lumină şi cântece voioase. În locul păianjenului tainic ce-şi ţese pânzele de colb pe lângă cine ştie ce scândură veche, iată privighetoarea; ea urcă spre ceruri. Rândunica se cufundă în fericire. Chiar dacă nu încălzea încă, soarele zăbovea totuşi mai mult pe-afară, iar drăgălaşul său cap auriu veghea peste case, peste corăbii şi mare…

Pe vreme urâtă leneşul nu ară, stă scris în cartea cu *Proverbe.* Noi avem ceva mai multă înţelepciune, înălţăm rugă cerului ca furtunile care tulbură oglinda apelor să ne

ocolească, mai cu seamă când navele se află departe de port; dar prețuim pornirile acestor zălude ce vânzolesc adâncurile de parcă ar lua parte la naşterea lumii. Zvâcniri şi căderi, oscilații şi împroşcări scutură iadul marin. Ca şi tremurăturile, sfâşierile, exploziile… Totul urcă şi coboară nisipul şi sarea, iarba de mare, scoicile, mâlul şi pietrişul; totul se zburătăceşte şi totul se depune.

Întreg talmeş-balmeşul acesta care să fim încredințați – este la fel de firesc ca şi calmul şi care se încheie totdeauna printr-o revenire la calm, este, în răstimpuri, nemaipomenit, pentru bancurile de peşti, pentru triburile de crabi, de homari şi de languste. Ochii şi auzul, antenele şi cleştii nu-şi mai regăsesc căldura, hrana, ascunzătoarea. Preumblă-te în afundul mării şi vei întâlni homari, languste şi calcani în drumeție, făurind noi deprinderi… Dar nu, mai bine nu te preumbla, ia-ți sculele de pescuit şi întoarce-te la locurile cu care te-ai învățat. Un paragat[1], o plasă, o vârşă, puse unde trebuie, te ajută să „recoltezi“, nu glumă. Atunci poți culege exemplarele cele mai grozave.

La capătul-capătului *Şoselei,* în fața Stâncii occidentale, la trei mile depărtare de acel Ar-men, unde nişte aproape- nebuni voiau să planteze un far – o cazarmă pe un val, un castel pe o pietricică –, o corabie de pe insulă întâlnise o ceată de rechini. Din cei adevărați, nu doar nişte piei-albastre. Marinarii chiar crezuseră că era vorba de un atac. Pliciuiseră apa cu vâslele. Ştrengăria unui curent îi fâstâcise pe bieții rechini, care încercau să-şi regăsească spațiile. Sub ei, viermuiala calcanilor, a homarilor, a langustelor – asta era cel mai important. Pescarii porniți cei dintâi se aleseseră şi cu roadele cele mai frumoase. Fuseseră văzute apoi trei cutere din Southampton care, mirosind lovitura, se succedară pentru a pune mâna pe marfă (ultimul se afla încă acolo) şi a readuce şlepurile şi lugherele din Loguivy şi Pors-Even; au fost văzuți

[1] Unealtă pentru pescuitul marin, alcătuită dintr-un şir de cârlige cu nadă, fixat de un odgon (n.tr.).

toți „paimpolezii“[2] de anul trecut – bărbați, femei, copii, mici şi mari, care socoteau din nou insula port de ataş şi locuință de „sezon“.

Mathieu scosese şarturile, scosese velele şi, după un semn al crucii, frânsese pâinea cu mâinile sale mari, sprijinind-o de piept. Fiecare primise o bucată din mult-iubita cocă. Barca din pâine fusese mâncată, sfărâmată în dinții aceia puternici care o făceau să trosnească precum nişte oase – anume pentru ca barca de lemn să nu trosnească niciodată în dinții stâncilor. Nu fusese rostit niciun cuvânt: Joseph, Guillaume, Gabriel, Mathieu îşi reaminteau ceața aceea în Raz de Sein, când crezuseră că acolo o să le rămână oasele, săptămâna aceea în care nu prinseseră decât un coş de crabi, marțea aceea în care plasele lor se agățaseră de fundul apei – fosta campanie rămânea în trecut şi trebuia să se cuibărească undeva în amintire. Tăcerea alunga tot răul din lume. Aici nu existau inimi trufaşe. Chiar şi în clipa în care patronul – spre a respecta ceea ce la el devenise ritual intim în ritualul colectiv – se apropiase de fereastră şi, mestecând mai departe, privise portul în care o vedea plutind pe *Jeune Adèle,* nimeni nu a suflat o vorbă. Cu vârşele la prova, cu catargele coborâte, buna corabie de lemn îşi răsfrângea în apa netedă, de un verde palid sub cerul plumburiu, coca greoaie, proaspăt vopsită, a cărei dunguță de-un alb ca al cretei sublinia şi mai clar negrul de bază. Ei da, era încă tânără *Jeune Adèle,* în pofida celor treizeci de ani împliniți. Supusă, trainică şi sigură în mâna omului, ca la cea dintâi pornire în larg. O adevărată mireasă tânără.

Mathieu se întoarse. Campanii de pescuit aveau să fie mereu. Chiar şi după ce el îşi va fi regăsit străbunii. Chiar şi după ce toți tinerii aceştia vor fi murit. Se gândi la Louise. Luă de pe masă o sticlă. Una dintre ultimele ale seriei: privit ziua, prin sticla opacă, vinul avea culoarea de vrajă a dantelatelor branhii ale unui peşte proaspăt; numai asemenea sticle trebuiau scoase la iveală, când bărbații legau din nou

[2] Locuitori din Paimpol (n.tr.).

prietenie, la început de campanie. Cu treizeci de ani în urmă, calele unui pescar din Bordeaux nu conțineau doar apă sălcie, nu. Pentru a birui marea, era bine să înghiți un dătător de bărbăție care să înfrâneze hazardul mării.

Femeile pregătiseră anume cinci pahare, le înşiruiseră pe fața de masă a zestrei de nuntă ca pe-o filieră de unelte cu care se pescuieşte de pe mal. Patronul le umplu. Apoi îl privi grav pe Alain:

— Ce zici, am putea, tu şi cu mine, să semnăm primii? Pune-ți aici gura, mi-o voi pune şi eu după aceea.

Îi întindea, peste masă, sticla. Sus, podeaua scârțâi. Louise şi mama ei nu scăpau nimic din desfăşurarea scenei.

Un homar mai bătrâior, cu carapacea medaliată de scoici, lunecă pe nisip. Merlani i se perindă pe deasupra, într-o parte şi în alta, asemenea unui nor de păsări. Mai sus, o umbră şi vârtejuri – un cormoran a plonjat, a înşfăcat un guvid, apoi s-a întors la suprafață, cu ciocul încărcat de pradă... Nişte crevete sfârtecă domol pielița dulce a unei alge.

Cât de frumoasă părea insula săptămâna aceasta, la reîntoarcerea după o atât de lungă absență, înflorind astfel pe întinsul apelor ca un cuib uriaş! Frumoasă şi reunirea aceasta a echipajului în casa şefului, reunire care călăfătuia prietenia, înainte de campanie, prin împărțirea unei corăbii din pâine.

Totul mergea parcă prea repede. Imaginile din Brest, Cherbourg, Senegal, care năvăleau când şi când în mintea lui Alain, nu se legau cu atmosfera intimă din jur. Nu mai era bărbatul navelor de luptă *Hercule* şi *Trigone:* dar nu era încă, prea bine, nici bărbatul insulei. Putea, la douăzeci şi cinci de ani, să se însoare, să dureze fericire; dar atunci, oare, nu s-ar fi supus prea repede? Orfan de tată dintotdeauna, economiile făcute în timpul serviciului militar se duseseră pe echipament, astfel că nu mai avea un sfanț în buzunar. Față de bunurile pe care le aducea Mathieu – o fată frumoasă coz, pentru care, în pofida ruşinii de a se simți prins în capcană, nutrea aceeaşi dragoste veche, o zestre, o odaie şi mâine o corabie – el nu putea veni decât cu puterea brațelor şi cu încrederea sa. Dar

toți băieții curajoşi ar oferi, de fapt, acelaşi lucru. „Nu am dreptul, îşi zicea el, să intru într-o familie, aşa… ca un calic. Eu, Alain Le Gonidec…”

Mathieu îi simțea şovăiala… Iar într-o zi ca aceasta, un astfel de simțământ îl rănea. Încă de la joia dintâi a postului mare – contrar tuturor uzanțelor – el întârziase anume sărbătoarea, pentru ca, încă din primele ceasuri de la reîntoarcerea sa la viața seinezilor[3], Alain să poată trece cu adevărat în rândul oamenilor, al navelor, al lucrurilor de-acolo. Mathieu îl primise pe Alain ca pe-un discipol, ca pe-un frate, camarad sau copil şi socotea că nu merita ca tocmai acesta să-şi întoarcă fața de la el. Înainte de plecarea la marină a tânărului, Mathieu îi prinsese deseori privirile îndreptate spre Louise, iar când se întorsese acasă, pricepuse lesne grăitoarea tăcere a fetei ori de câte ori ea se afla în preajma lui Alain. Ce poveste simplă: Louise, care ar fi putut năzui la toate „partidele” din insulă, fusese cucerită de un profil energic, de privirea unor ochi negri adumbriți de gene dese, de un glas poate mai puțin aspru şi cu timbru mângâietor. Oricum, avea să dea peste un pescar de soi.

— Preferi să încep eu? mormăi Mathieu. Într-o împrejurare ca asta nu mai contează cine-i patronul.

Tânărul înghiți în sec şi răspunse repede:

— Îi cunoaşteți cu toții pe cei din Paimpol, nu-i aşa? Când îi bârfim, cred că o facem doar aşa, ca să râdem puțin. Am întâlnit opt sau nouă dintre ei… Aveau aerul unor adevărați marinari. Ăştia, mai ales, vreau să spun marinarii, sunt interesanți.

Sus, podeaua scârțâi din nou. Înainte ca tatăl şi chiar mama ei să fi intuit ceva, Louise citise în sufletul marinarului. Ce om orgolios şi ciudat! Dar tocmai pentru asta îl îndrăgea şi mai tare.

— Cei din Paimpol mă interesează doar în al doilea rând, adică după noi, i-o reteză Mathieu. Nu-i vorbesc de rău, sunt

[3] Îi vom denumi astfel pe locuitorii insulei Sein (n.tr.).

ca şi noi, creştini şi marinari, chiar dacă tot vin pe-aici să ne ia homarii. De ce nu seamănă homari la ei?… Înțelegea, în sfârşit, jocul matelotului său. Adăugă: pe *Jeune Adèle* se vor îmbarca cei de pe insula Sein. Înțelegi?

Joseph, Guillaume, Gabriel căscară ochi mari…

— Mama mi-a spus nu o dată, se sumeți Alain, că mulți dintre noi – după necazurile aduse de război şi de mare, de-a lungul timpului – au venit de la Capul Sizun. Pe vremea aceea, insula trebuia repopulată.

Ştia Mathieu povestea. Dar clătină din cap.

— Nu cumva oameni din Lescoff şi din Plogoff ne-au plantat menhirele? Insula Sein a fost făcută de seinezi şi tot ei vor avea de poruncit aici întotdeauna.

— Beau, spuse Alain şi, dând capul pe spate, sorbi la gâtul sticlei trei înghițituri de vin negru. Accepta fericirea care i se pregătea. Imediat după aceea, bău şi Mathieu.

— Aşa da, văd că ne înțelegem, murmură el.

Adèle, fără să se ridice, o atrase la pieptul ei pe Louise şi o îmbrățişă de trei ori la rând. Fata strălucea de fericire. Îl auzea pe Mathieu cum zorea echipajul să se cinstească; se auzi zgomotul ciocnirii bărbăteşti a celor şase pahare, apoi sunetul scurt şi succesiv al punerii lor pe masă.

— O clipă, stărui Mathieu. Bunul Dumnezeu, care nu ne-a trimis până acum la crabii galbeni, nu ne va trimite la ei nici în campania asta. Curând o să se întunece; grăbeşte-te, Guillaume, şi taie corabia cea nouă.

Cu vârful cuțitului, Guillaume desenă o cruce în miezul dens pe care apoi îl despică în două. Pâinea suna sec. Guillaume alese partea care i se păru cea mai mare, şi o goli de miezul care-i cădea pe dinainte, asemenea unui chit vechi, în mici cocoloaşe. Apoi îndreptă marginile crustei.

Podeaua de sus încetase să mai scârțâie. Mathieu, Joseph, Alain, Gabriel urmăreau gesturile lui Guillaume, barcazul *Jeune Adèle,* al noii campanii, se năştea acolo, sub ochii lor. Ea avea să le dăruie vreme de douăsprezece luni pâinea zilnică. Peste câteva minute urma să fie ridicată spre tavan,

pentru a o înlocui pe cea veche şi avea să fie intonat un *Veni Creator…* Bancuri de peşti, armii de crustacee, fiţi-ne vrăjmaşi prielnici, respectând legi şi datini. Bogăţii ale mării, vânturi şi curenţi ai mării nu ne siliţi să fim prea îndrăzneţi. Fie ca vântul de nord-est şi cel de sud-vest să nu cutreiere totdeauna văzduhul, fie ca ceaţa să nu ne răpească înseninările… Campanie ’67 - 68, apropie-ne de Dumnezeu prin zile voioase! Nu pune în fiece seară pe frunţile noastre semnul cenuşii… Pe dalele culoarului se auziră oprindu-se scurt paşii unui bărbat cu încălţări de piele. Cine să fie? Intrusul – căci doar un intrus pătrunde într-o casă în timpul unei sărbători atât de grave – asculta cu încordare sau îşi domolea respiraţia; oricum nu mai mişca. Mathieu ascunse în faţa de masă coca de pâine încă neterminată; ochii unui străin asupra ei le-ar fi putut aduce nenorocire.

O bătaie în perete, apoi un glas puternic şi clar, slobozind cuvinte franceze în aerul acela în care nu se mai auziseră altele la fel toată ziua.

— Aici locuieşte patronul Mathieu Louarn?

Glasul acela îl mai auziseră ei. Dar nu-i puteau alătura un nume. Un glas care nu te izbea. Totuşi, se simţea în el ceva din aerul puţin trufaş al oraşelor din lume. Al acelor oameni care se vor înţelepţi, dar care nu sunt în stare să calce pe locuri cu urme de peşte vâscos, fără să cadă.

— Intră de-a binelea! mormăi Mathieu în franceză.

Străinul împinse uşa… Străin doar pe jumătate. Ar fi trebuit pus un nume glasului aceluia. De douăzeci şi cinci de ani îl vedeau când şi când pe insulă, unde tot ce însemna zidărie de stat alcătuia domeniul său: farul şi clădirile sale – în ’68 îi refăcuse acoperişurile cu şarpante putrezite – cheurile şi digurile. Un bărbat corect şi solemn; oricum, un om drept. Un om drept, desigur, dar aparţinând continentului… Se întorsese marţi cu şalupa lor cu vapori pentru a lucra, după ideea nebunească a celor de la Poduri şi Şosele, farul Ar-men, şi dădea asigurări, aşa se vorbea, că în acelaşi timp avea să restaureze digurile. De vreme ce istorisea treaba aceasta,

însemna că şi credea în ea, dar noi, noi am vrea dovezi: autoritățile de pe „marele pământ” îl putuseră îmbrobodi ca pe un naiv. Când continentul se ocupa de noi, se lăsa cu atâta plăcere pradă minciunii… Iar ceea ce făcuse un duce de Aiguillon[4], cu o sută de ani în urmă, ținându-şi pe loc făgăduielile şi tratându-ne ca pe frații şi surorile sale, nu am mai văzut pe-un altul să o facă.

— Lacroix, Victor Lacroix. Conductorul lucrărilor. Mă cunoaşteți?

— Vă cunosc, fireşte.

— V-aş putea spune un cuvințel?

— Un cuvințel poate fi spus oricând. Dacă-i potrivită clipa şi dacă există un temei.

Bărbatul se mulțumi să-şi încrunte sprâncenele. Încă o înfruntare. Băştinaşii sunt ei oameni de treabă, dar greşeau crezându-se cei mai isteți. Ştia el ce face, marele director al Serviciului de faruri! Mai-marele peste balizarea şi iluminarea țărmurilor Franței şi ale posesiunilor ei de peste ocean.

— Atunci… poate nu-i potrivită clipa?

— La naiba, mormăi Mathieu şi se ridică să ofere o bancă vizitatorului. Nu atât plicticoasa afacere a farului îi trezise nemulțumirea, cât obligația de a primi cu ostilitate un oaspete care tulbura o ceremonie.

— Vă poftim să luați cu noi un pahar, murmură bătrânul, mai mult din datorie.

Odată Conductorul plecat, scena va fi dată uitării, iar şedința îşi va putea vedea de-ale ei.

Vârî iute, pe sub fața de masă, cuțitul lui Guillaume.

Conductorului nu-i era sete, iar pe insulă i se tot ofereau păhărele… chiar prea multe. Nu, nu, fără vin!…

Mathieu îşi privi pe furiş oamenii. Ce mojic! Să-i refuze, de parc-ar fi ciumați! Tocmai pe ei, creştinii de pe *Jeune Adèle.*

— Patroane Louarn, începu noul venit, aş avea nevoie de marinari curajoşi, care să ne ajute să ducem treaba la bun

[4] Guvernator al Bretaniei în 1753 (n.tr.).

sfârşit. Când zic *noi,* nu mă gândesc doar la domnul Joly, pe care l-aţi putut vedea în ’65 şi ’66 şi pe care îl veţi revedea la mareea de lună nouă… Mă gândesc şi la Directorul general al Farurilor, un adevărat apărător al marinarilor, la domnul Léonce Reynaud, care a venit şi în ’66 şi care se va reîntoarce, cu siguranţă, fiindcă iubeşte Bretania şi îi este dragă meseria; în plus, şi prieten cu mai-marele sindicatului vostru… Mă gândesc, de asemenea, la domnul Planchat, mă gândesc la…

Văzând că pescarii se cam posomorăsc, schimbă pe dată făgaşul discuţiei. A început campania farului de la Ar-men – oficial (omul surâdea), nu se vorbea decât despre un masiv care să alcătuiască baza; la turn aveau să se gândească numai dacă zidăria s-ar fi dovedit rezistentă, ceea ce însemna că totul trebuia pus la punct înainte de sosirea Inginerului, pentru ca încă din prima zi şantierul să poată prinde viaţă. Accepta oare patronul Mathieu Louarn să intre în serviciul de Poduri şi Şosele, dimpreună cu barcazul şi cu oamenii săi, pentru a se duce să foreze găuri în stâncă? Condiţiile de salarizare urmau să fie luate în discuţie după aceea… Conductorul părea să fi aflat că *Jeune Adèle* nu-şi începuse campania de pescuit.

— Vorbiţi despre Ar-men ca despre Goëlvan sau despre plajă, zise Mathieu, după un răstimp de tăcere. Am fost adus pe lume pentru a face precum tatăl şi bunicul meu, adică pentru a pescui crustacee şi peşti. *Nu* pentru a săpa găuri. Şi de ce-aţi venit la mine? Starostele sindicatului este aici, totul se rezolvă prin el. Îşi puse mâinile pe faţa de masă, lângă coca din pâine. Omul şi corabia se ocroteau reciproc.

— Administraţia maritimă din Audierne vă socoteşte drept unul dintre cei mai buni marinari de pe insulă.

— Nu mai bun decât tovarăşii mei. Mergeţi la Starostele nostru. Ce mai, acolo trebuie să mergeţi! Ziceţi că directorul general îi este prieten.

Domnul Lacroix tuşi înfundat şi bâigui că Starostele despre care pomenea Mathieu se schimbase de anul trecut. Domnului Reynaud îi făgăduise – în prezenţa lui Lacroix şi a domnului

Albert – concursul populației pentru campania Ar-men. Dar acum…

— În orice caz, dacă aşa merge treaba, eu nu sunt marele şef, dar vorbesc în interesul dumneavoastră. Un far pe Şoseaua Sein ar însemna totuşi pentru dumneavoastră un lucru util, nu? Veți pierde mai puține bărci şi ați putea câştiga bani în timpul lucrului. Ştiți că digurile dumneavoastră trebuie refăcute? Mai gândiți-vă puțin, ce naiba!

Un pescăruş tăcut trecu prin fața ferestrei.

— Farul nu o să fie construit.

— De ce?

— Pentru că mă numesc Mathieu Louarn şi pentru că oricum cunosc mai bine decât dumneavoastră Şoseaua Sein.

— La Paris, la Brest, la Quimper, eforturile nu vor fi deloc drămuite, eu spun că farul va fi construit.

— Da, poate, într-o grădină, într-o încăpere în care duduie nişte sobe! Dar nu aici pe *Şosea!* Nu veți găsi niciun om care să debarce regulat pe stâncă. Ținem, totuşi, la pielea noastră.

În entuziasmul lui Alain față de limbajul verde cu care viitorul socru îl înfrunta pe trufaşul reprezentant al oraşelor se strecurase, încet-încet, o anume stânjeneală. În birourile lui, domnul acesta îi trata pe seinezi ca pe nişte curci plouate. Decât să o tot facă pe şmecherul cu el, mai bine i-ar fi spus, i-ar fi repetat că seinezii nu cunoşteau frica – ei, fi-ar să fie – că nu le era teamă de nimic şi că s-ar duce oriunde pe mare.

O înserare albastră-cenuşie, tivită de nori, coboară peste Şoseaua Sein, în răstimpul dintre flux şi reflux. Vântul de sud-vest adie. Hula depărtărilor atlantice s-a domolit pentru câteva clipe, dar este prezentă, aspră şi fidelă.

Întreg tărâmul Basse-Froide s-a lăsat în adâncuri. Douăzeci de picioare de apă sălăşluiesc peste coloşii de la Ar-men. Şi mai multe deasupra stâncilor apropiate – Madiou, Schomeur, Moudénou, Corneujen. Şi Bas-Ven. Şi Cornoc-ar-goulet… Tărâmul Basse-Froide pare atât de calm! De-un calm felin, care nu cere niciun spectator, niciunul…

Unduindu-şi încetişor inelele aproape de faţa apei, un ţipar-de-mare vine să înoate peste Ar-men, peste proiectele de far, peste deşartele imagini care s-au făcut stăpâne pe gândurile câtorva oameni. Luaţi puţin asta în mâinile voastre, este din masa oceanului, este val pentru peşti şi nave; nu construieşti case pe chiar pântecele mării.

Mânjită de nisip negru, acoperită de alge şi scoici, întreaga artilerie a corăbiei *Sané* se odihneşte în străfunduri. Ai zice că sunt scoici bătrâne, mari. Iată, aceştia-s copiii Creusotului care scuipau atât de vârtos asupra ţintelor şi salutau atât de zgomotos navele străine… O caracatiţă se destinde ca o săgeată ieşind dintr-o scobitură verde-purpurie, gura unui tun de marină.

Un banc de meduze aşteaptă refluxul, spre a o şterge gregar în Marea Mânecii, în mijlocul unui imens convoi de faună şi floră menit tuturor masacrelor şi tuturor restaurărilor şi aflat într-un neîncetat du-te-vino în jurul lumii.

*

— Dacă vă este frică… mă rog, astea-s lucruri care nu pot fi comandate.

Vasăzică, omul ţintise…

Alain sări:

— Teamă nu ne este niciodată, mie nu-mi este! Notaţi bine. Thymeur a coborât pe stâncă şi eu o să fac la fel, ori de câte ori veţi voi, o să vă arăt ce înseamnă să fii bărbat! Să săpăm găuri, auzi… de parcă nu am face lucruri şi mai grele!

Dar patronul se ridică la rându-i, roşu-cărămiziu de mânie.

— Alain, matelotule – începuse iarăşi a vorbi în bretonă – se cade să taci. Să taci imediat! Lasă-mă pe mine să rânduiesc lucrurile cu Conductorul. Constat că nu mă pot bizui pe voi, aşa că prefer să mă retrag. Inginerul va şti totul. Mai târziu veţi regreta.

Alain se înfipse dârz în faţa lui.

— Eu o să merg pe stâncă, v-am spus!

Conductorul se opri şi îl privi pe tânărul pescar. Pare hotărât, îşi spuse. Dar ce să facă doar cu un simplu matelot, singur şi fără bancă!...

După ce paşii omului se auziră depărtându-se, Mathieu desprinse coca de pâine şi arătă spre ea cu un gest de furie.

— M-ai trădat, Alain, în faţa ei şi a echipajului! Înfruntare tinerească, ai vrut s-o faci pe grozavul! A fi patronul unei bărci nu-i lucru mai puţin serios decât a fi căpitanul unei fregate. Să nu uiţi asta! Nu ai nicio treabă cu farul şi nu o să vezi nimic. Jură-mi pe coca acestei corăbii de pâine că regreţi. Eşti cu mine, eşti cu noi.

Cele două femei se ridicară. Adèle o luă pe Louise de umeri spre a o împiedica să coboare. În treburile bărbaţilor nu se amestecă nimeni. E trist? Dar aşa este. Iar lui Mathieu trebuie să i se acorde toată încrederea.

Alain bănuia frământarea femeilor şi gândul că o putea întrista pe Louise îl mâhnea şi pe el, dar era de părere că patronul îl umilea prea tare. Fiecare, nu doar unul, trebuie să revină asupra spuselor sale.

— De ce să jur că-mi pare rău? întrebă el legănându-se de pe un picior pe altul. Era desculţ şi atingerea cu pământul îl înfrigura. Am avut dreptate să strig că suntem bărbaţi. Sunt sigur că toţi cei de aici am merge pe stâncă, pentru a da celor de pe continent prilejul să se ruşineze.

Mathieu vântură pe sus coca de pâine.

— Ai mâncat corabia, vei respecta legea bordului! Chiar pentru a susţine că suntem bărbaţi nu ridici glasul în faţa unui străin, dacă eu nu te întreb nimic... Jură!

Omul mării ar fi vrut să nu mai discute, risca să scape vorbe primejdioase. Dar nu se putu înfrâna.

— Am mâncat corabia unei campanii pe care nu am făcut-o. Încă nu intonaseţi imnul *Veni Creator* pentru noua navă, aşa că, nu regret nimic.

Vinele de pe fruntea lui Mathieu se umflară. Buzele sale groase tremurau. Ar fi găsit el cuvinte cu care să strivească un

țângău. Dar încă o dată vru să nu uite că țângăul acesta era viitorul său ginere.

— Tu nu ți-ai cunoscut tatăl şi-i păcat, spuse el cu blândețe. Ai fi fost – şi mai ai încă nevoie să fii – muştruluit… Guillaume, termină corabia, o vom urca în tavan şi vom cânta; apoi, acest mare-riscă-tot va jura în fața noastră că nu ar fi trebuit să se bage în chestiunea farului. O să chem şi femeile. Dimpreună cu ele o să mai bem un pahar.

Alain îl răsplătea cu un surâs recunoscător. Oricum însă, obligația aceasta de a jura neapărat îi displăcea la fel de tare.

— La urma urmei, declară el calm, uşor ironic, farurile sunt un lucru folositor. Ca să se reîntoarcă la Cherbourg noaptea, domnul Kerprigent, un bun manevrier, se slujea de ele aşa cum dumneata îți pui semne de reper, ca să ştii unde sunt vârşele. Far există şi la noi, şi la Bec du Raz, mai există unul la Kermorvan, altul la Toulinguet şi două la Ouessant; de asemenea se va face încă unul la Pierres-Noires. Dacă vremurile o cer, doar nu o să împiedicați construcția unui far, nu?

— Nu împiedicăm nimic, însă pe Ar-men nu va exista far. Doar Cristos putea păşi pe valuri. Tonul lui Mathieu devenise tăios. Ieşi din casa mea, văd că nu eşti în starea de spirit obişnuită! Du-te şi te afundă în mare, aleargă, zvârle pietricele şi încearcă, mâine, să-ți regreți cuvintele, înălțăm noi corabia şi fără tine. O să-ți păstrez locul şi pe ea, şi în altă parte; dar o să trebuiască să te schimbi.

Fără să mai răspundă, Alain deschise uşa. Aşa au început lucrurile.

*

În saloanele palatului Tuileries, dincolo de perdelele grele ale ferestrelor înalte, căldură şi lumină generalul Fleury, mare scutier al majestății sale împăratul Napoleon al III-lea, dă un bal costumat pentru copii. Poți sluji un regim, o națiune, la fel de bine pe un câmp de bătălie, ca şi în fața unui bufet. Oare nu stă scris, drept elogiu, în dosarul multor, ofițeri de la Curte: „Dansator curajos?”

Refrenele unei orchestre, clinchetul paharelor, târşâitul paşilor în lunecare, foşnetul rochiilor, râsetele, rumoarea acoperă, cu plăcuta deşertăciune, vuietul unor cavalcade stârnite dincolo de mări şi desluşite doar de urechile, prea bunilor cunoscători. În Mexic, după plecarea trupelor noastre, războiul s-a preschimbat într-o totală derută a politicii imperiale. Dar dacă mâine bietul Maximilian de Habsburg, pierdut acolo din vina noastră asemenea unui colet, va fi dat de către insurgenți pe mâna unui pluton de execuție, nu va mai rămâne altora decât să deschidă în Franța un bal costumat pentru adulți.

Ei da, se distrau bine! Atâta lume, şi nimeni nu se deghizase în Maximilian, iar doamnele şi domnişoarele avuseseră multe idei bune. Domnişoara de Metternich era îmbrăcată cu o rochie fantezistă (oh!) atât de spirituală –, iar domnişoara de la Rocadrière, în zână a zăpezii. Fiica marelui Consul al Mecklemburg-Schwerin-ului se deghizase în sergent de pază francez, iar domnişoara Pitard, de la Banca Pitard şi Dreyfus, în unguroaică. Domnişoara Fielding – în „montagne russe“, iar domnişoara de Carson de Listrac în podgoreancă din Argenteuil. Soldați din cavaleria uşoară, Diane vânătorese, husari ai Morții, cantiniere ai capilor de coloană, briganzi din Abruzzo, preoți galanți, Piei-Roşii – de tot felul întâlneai în aceste sute de cupluri, chiar şi un factor şi un pescar.

Mai retras, uşor instabil pe un taburet de pian, un bărbat în redingotă, înalt şi viguros ca un stejar. Oare ce te îndemna să-l crezi mai vârstnic decât părea? Părul buclat, preaplin de viață luminoasă, ca cel al unui copil, i se ondula pe la tâmple. Ochii îi erau mari şi veseli, gura prelungă, cu buze fine, era melancolică şi zeflemitoare, iar forța gâtului evoca însăşi baza unuia dintre turnurile pe care se străduia să le ocrotească şi să le înalțe… Batista îi căzuse din buzunar, chiar acolo, în fața lui, dar nici nu o vedea…

Fetița-pescar înainta, cu năvodul pe umăr, culegând aplauze politicoase. Un surâs flutură pe buzele bărbatului care, în chipul cel mai firesc din lume, luase în mână un

carnețel de bal uitat pe un scaun. Şi, cu un creion, începu să deseneze…

— Cine este pictorul acesta? întrebă o doamnă.

— O persoană foarte importantă de la Serviciul de Faruri şi Balize… Iar colonelul, care fusese discret, se înclină.

— O baliză? Ce sunt, de fapt, balizele?

Un diplomat rotofei se proțăpi în fața desenatorului.

— Dragă prietene, am fost anunțați că Bismarck vine la Expoziție. Sper că secția franceză a Farurilor nu se va lăsa eclipsată de cea prusacă? De când cu bătălia de la Sadowa, micuța Prusie îşi cam ia aere de Germanie.

— Doar două secții vor prezenta un anume interes – franceză şi britanică… răspunse celălalt fără să-şi ridice capul.

— Cu ce noutate veniți?

— Cu şerpanta metalică de la Roches-Douvres un nou far marin, la douăzeci de mile nord de Bréhat.

Numele acestei insule sălbatice nu spunea mare lucru interlocutorului. Se grăbi să adauge:

— Vă pot anunța că Edmond Széchenyi îşi va prezenta iahtul cu aburi…

Celălalt nu făcu nicio remarcă. „Ciudat, gândi el, toți oamenii de ştiință trec drept nişte distrați; totuşi nu există nicio legătură între secția Farurilor şi contele Edmond Schomeur. Greşesc, Schomeur este numele unei stânci învecinate cu Ar-men. Voiam să spun Széchenyi. Şi-apoi, iahturile cu aburi sunt o copilărie. Lucrul cel mai important în lume îl constituie turnurile zidite, cu toate problemele, pe care le ridică, mai ales când se cer înălțate pe mare şi când trebuie să instalezi înlăuntrul lor lanterne de far.“

Zâmbi ca pentru sine, revăzu în gând silueta farului de la Héaux-de-Bréhat, zveltă ca un brad de granit, şi privi desenul pe care tocmai îl schițase. Pe sub numele zgâriate de cine ştie ce fetiță, de vreun cavalerist cu sabretaş şi de Jacques costumat în Pierrot, el contempla generosul, dar totodată cumplitul recif. Cu o hârtie pe genunchi, se juca – muta un val, scobea într-un colț de stâncă, întărea o rigolă, ori luneca

peste alge… Îi trebuia, ne trebuia farul acesta. Englezii făceau mari eforturi pentru electrificarea Scoției, nu ei aveau să treacă în fruntea mişcării! În saloanele de-acum se ardea 8X22; 3,5X210 şi chiar 212 sau 213 etc… şi nu exista niciun motiv care să împiedice Camerele să fie mai generoase față de Şoseaua Sein. Tuturor monumentelor mărețe ale trecutului – Giralda, Parthenonul, Turnul din Pisa, catedrala din Chartres, Carcassonne – modernii, care începeau să desluşească tainele materiei, trebuiau să ştie da răspuns. Altfel ar fi însemnat să se piardă încrederea în Om… O încredere care nu trebuia pierdută! În toate cele patru colțuri ale globului, farurile însemnau arbori ai libertății, mai înalți decât cei din ’48; iar crestele lor aprinse călăuzeau drumul ideilor şi al mărfurilor, al cărților şi al investigațiilor, toate voințele acestea transoceanice de a birui foamea, ignoranța, războiul. Şi ce dacă neghina traversa mările laolaltă cu grânele cele bune, iar boala dimpreună cu leacul? Încredere în Om! Într-o bună zi, Victor Hugo, dragul condiscipol de la colegiul din Thionville, avea să se întoarcă din exilul său stâncos. Şi-atunci, în adâncul nopții, ochiul mare al unui far avea să se deschidă ca un ochi ciclopic, trimițându-şi raza până la nava lui…

Doi domni se apropiară, țipându-şi cuvintele, căci o polcă zguduia parchetul. Campionul farurilor auzi cuvintele: galerie a Maşinilor, inginer Eiffel, istm de Suez. Zâmbi şi, pe ascuns, strânse în pumn carnetul de bal şi îl vârî într-o glastră. Nu, desigur că nu ponegrea lucrările întreprinse la Suez, atât de grandioase din punct de vedere tehnic şi în cuprinsul cărora cooperarea internațională se manifesta cu deplină putere; dar, pe cinstea sa de bun cunoscător, posteritatea avea să rețină un nume: Ar-men.

Într-una dintre oglinzi îi apăru chipul unei doamne, căreia îi promisese, din plictis, un cadril al lăncierilor. Asemenea unui licean, care vrea să scape de sub supraveghere, se ridică. Grăbi spre o galerie, apoi ieşi pe scara salvatoare… Avea şaizeci şi patru de ani!

Ajuns în stradă, îşi puse ochelarii, închise ochii şi simți trecându-i parcă peste față o boare de aer rece, marin. Pierdută acolo departe, pe meleag de rafale, o stâncă îi aştepta pe oameni. Ora douăsprezece din noapte fără zece minute, stânca îşi scotea desigur capul, toată *Şoseaua* aducea, fără îndoială, cu o solemnă întrunire de animale monstruoase. O dezlănțuire scurtă de vânt luă în răspăr strada albăstrită de lumina lunii, câțiva cai nechezară. La ora aceasta, mii de nave înaintau printre talazuri şi, în jumătate din omenire, privirile marinarilor ce se apropiau de țărmuri căutau şi controlau lumini în miez de noapte.

Trăsura intră în Piața Concorde. Ceru să fie dus la Serviciul de Faruri şi Balize, în pofida orei târzii, căci Joly, istețul şi devotatul Joly, avea nevoie să mai audă refrenul: *Nu vorn izbândi fără ajutorul pescarilor.*

În piață, în ciuda vântului, statuile şi fațadele se odihneau într-un calm acvatic. „Poate că Lacroix o să coboare pe stâncă, mormăi omul şi, în orice caz, hivernala *Şosea* de Sein nu va rămâne întunecată ca o cavernă de tâlhari. Va deveni un lampadar.”

În timp ce strânge din pumni, un calcan-torpilă se zbenguie la suprafața apei, în jurul stâncii Ar-men.

Capitolul II

N.B. Navigatorii sunt rugați să comunice Depozitului de Hărți şi Planuri toate datele astronomice şi nautice pe care le-au putut stabili sau culege, precum şi observațiile asupra exactității sau erorilor din hărțile în curs de folosire şi pe care ne vom grăbi să le corectăm…

Notă scrisă pe *Harta generală a Oceanului Atlantic sau Occidental,* 1786.

ÎNTRE IVIREA ZORILOR ŞI AU-roră – pe când farurile puternice, şi nemaitrebuitoare în lumina trandafirie, te duceau cu gândul la peştii scoşi din apă şi meniți a muri curând – pescarii urcară în bărcile lor. Cei din Paimpol, ca şi cei din Sein. Pânzele se umflară în direcția Iroise, spre Tévennec sau Grand Sud… Apoi, farurile se stinseră. Înspre răsărit, stropşeli de spumă, albe învolburări semnalau prezența unui grup de marsuini.

Jeune Adèle nu pleca departe, doar până la Goelvan la nordul căruia, dintotdeauna, un pătrat mare se aflase în stăpânirea familiei celui mai vârstnic dintre Louarni; un pătrat clar delimitat pe suprafața unduitoare a valului, ca o parcelă pe o limbă de nisip a insulei… Alain pierduse clipa plecării. În pofida lui Mathieu, care se arăta în continuare jignit, François şi Guillaume tărăgănaseră manevrarea velelor; dar, vorba ceea, îşi cam pierduseră timpul. La înapoiere avea să fie mai anevoioasă pescuirea țiparului în port.

La ora şapte fix, şalupa cu aburi de la Poduri şi Şosele ridică ancora pentru a se îndrepta spre Ar-men. Întinse velele în timp ce trecea prin strâmtoare şi întâlni prielnicul curent de reflux, care trebuia să o însoțească până la stâncă. Întâlni şi o hulă puternică. Nu chiar un talmeş-balmeş, ci coborâşuri adânci…

„Nu ne putem da seama de starea mării pe Basse-Froide”, îşi spunea întruna Conductorul, al doilea după pilot. Basse-Froide avea legi proprii. Ca să ştii bine ce anume se întâmpla acolo, trebuia să te duci să vezi. Cel mai straşnic binoclu din lume, folosit de pe platforma farului insulei, nu permitea o apreciere mulțumitoare. Fără să constituie neapărat o regulă, schimbările bruşte rămâneau posibile.

*

Plecată încă din zori, ca să scotocească prin nisipul plajei, bătrâna Le Gonidec aruncă în vatră frânturi de ladă şi un flotor de plută, după care îşi ridică în sus brațele. Cu ochii deschişi, cu o mână trecută pe sub cap, Alain se odihnea – fără să se fi dezbrăcat – pe salteaua umplută cu iarbă de mare.

— Nu te-ai dus la pescuit?

— Mâine.

— Ce mâncăm azi?

— O să-i cer lui Etienne o bucată de țipar-de-mare… un cleşte de crab. Tu o să aduni scoici.

— Da’ bănuți pentru unt? Pentru păhărelul tău de vin?

— De astea ne mai putem lipsi. O să-mi faci un ceai de anason.

Au urmat câteva clipe de tăcere.

— Totuşi, ieri, ai mâncat corabia, cum se zice…

— Numai pe cea veche. Eu nu mai eram acolo când au înălțat-o pe cea nouă.

— A…

Peste o oră Alain se ducea la Louarni. Adèle măcina porția de făină pentru ziuă aceea.

— Pot urca să o văd pe Louise?

— Nu-ți dau voie.

— De ce… Nu-i mulțumită de mine?

— Fireşte că nu-i mulțumită… Fireşte…

— Trebuie să-i explic…

— Eu îți spun că n-ai să te duci!

Alain o strigă de două ori pe Louise. I se păru că aude scârțâitul unei uşi… Dar nu primi răspuns. „Louise!“ o mai chemă el o dată… Nişte orgolioşi Louarnii ăştia!…

Era atât de calmă apa în dimineața aceea, că toate corăbiile sperau într-un pescuit miraculos. Alții aveau să scoată merlani, barbuni, macrouri, zargani, homari, languste, iar el nu avea să fie printre ei! Descumpănit, hoinărea pe plajă şi, deodată, dintr-o hotărâre adevărată sau din plictiseală urcă iarăşi duna şi porni, ca într-o doară, spre far. Se aşează în fața grilajului împrejmuitor, în mijlocul brusturilor şi al rămăşițelor de crabi şi crevete, în care scotoceau porumbei de culoarea tiparului marin.

Către ora unsprezece zări îndreptându-se spre insulă şalupa de la Poduri şi Şosele… Timpul se scurgea… La ceasul prânzului apăru pe drum Conductorul de lucrări. Părea obosit, mergea încet, cu privirile ațintite în pământ. Pesemne că nu-i reuşise acostarea. La asta ar fi trebuit să se aştepte! Oamenii ăştia de pe uscat…

Alain se apropie de el:

— Domnule Lacroix, credeți că aş putea sta de vorbă cu Inginerul dumneavoastră când va fi aici?

— Ai vrea să-i vorbeşti Inginerului?

— Cred că aş fi putut…

— Ce-ai fi putut?

Conductorul vorbea pe un ton ironic…

— Aş fi putut să urc pe stâncă.

Şi adăugă, cu privirile plecate:

— Nu cunosc *Şoseaua* cum o cunosc bătrânii, dar nu mi-e teamă!

Celălalt îl întrerupse:

— Ai rămas credincios gândului tău? Ce vrei să fac cu tine, un simplu matelot?… În orice caz, îți pot spune că nu prevăd nimic bun în privința insulei, după împotrivirea mai vârstnicilor tăi. Acelaşi lucru i l-am spus mai adineauri şi Starostelui de la sindicat; dar dacă ai timp, du-te şi i-o repetă chiar tu… Ne-ai face, în felul tău, un serviciu…

Nişte trufaşi… Mereu, din totdeauna!

Alain coborâse iarăşi pe plajă şi, după ce îşi umplu buzunarele cu melci negri şi cu scoici, observă enervat că ceilalţi şi corăbiile lor se reîntorceau de la pescuit. „Du-te şi fă o baie în mare", îi spusese Mathieu în bătaie de joc. Ei bine, aşa o să facă… Îşi scoase într-o clipită hainele şi se aruncă în valuri.

Apa verde era rece, ca şi vântuleţul de nord-est care îl întâmpină la ieşirea din apă, dar după ce sângele fremăta în el ca o velă, după ce făcu câţiva paşi mari, se simţi ca renăscut, în stare să coboare de o mie de ori pe stânca Ar-men, în stare totodată să-şi îndrepte greşelile. Nu ar fi trebuit nicicând să ridice tonul în faţa patronului său, să se certe cu tatăl Louisei, dulcea Louise cu ochi verzi.

El însuşi – de ce să nu recunoască – fusese un orgolios.

Atunci se duse la unchiul Étienne, uriaşul cu ochi albaştri, patronul corăbiei *Stella Matutina,* să-i ceară o porţie de mâncare; dar celălalt nu-i dădu răgaz. Ascultă, guvidule, aţi învăţat cumva pe navele voastre de luptă să-i dispreţuiţi pe bătrâni? Asemenea lucru nu se va pomeni pe insula noastră niciodată! Pleacă! Afară cu tine!…

De după uşă, trei femei auziseră totul. Alain se înfrână de la un răspuns, dar mânia îi clocotea în suflet, o mânie întreţesută cu remuşcări şi care s-ar fi luat la harţă cu el însuşi, cu toţi locuitorii insulei Sein, cu toate administraţiile. Se îndreptă spre locuinţa Starostelui; cel puţin el o să-l asculte. Fără doar şi poate.

Ajuns acolo, vru să dea înapoi. În cămăruţa joasă cu miros de alge marine şi de vin roşu, vreo douăzeci de bărbaţi, unii aşezaţi pe bănci, alţii sprijiniţi de perete, discutau încet; erau acolo şi Starostele sindical, şi piloţi, şi mulţi proprietari de bărci. Mathieu Louarn îl zărise şi acum rânjea.

Tăcere. Mai-marele sindicatului îşi ridică privirile spre noul venit care, în picioare, îşi încrucişase braţele. Alain îşi dădu drumul:

— Despre mine vorbeaţi?

— Avem noi lucruri mai importante de discutat decât despre tine – de nu ți-e cu supărare – i-o întoarse omul sindicatului, cu aerul său blajin şi cu toții, în afară de matelot, izbucniră în râs. Un râs puternic, sănătos.

Urmă din nou o tăcere. Iar Alain, vrând să-şi dea şi mai mare importanță, spuse că îl întâlnise pe Conductorul de lucrări. Mai-marii de pe insulă greşeau în cerbicia lor de a nu-şi oferi ajutorul! Domnul Lacroix nu vorbea deloc în vânt! Toate astea aveau să sfârşească rău!

— Rău pentru Administrație… mârâi vesel Starostele. Din nou râsete. Bărbatul arătă cu degetul spre Coquet, unul dintre cei mai bătrâni piloți de corăbii.

— Povesteşte-i.

Istorisirea îl umilea pe Alain, ca o prostie personală… La ora şapte, oamenii de la faruri părăsiseră portul. Înainte de nouă, ajungeau la Ar-men, unde întâlneau o hulă ce le curma orice şansă: marea cuprinsese între labele ei stânca şi se rățoia la ea ca un câine-dog. Au virat, cu mare risc şi, întrucât fluxul se reîntorcea, fuseseră nevoiți să plece, fără să fi văzut altceva decât un colț de stâncă între două talazuri.

— Totuşi, comentă Starostele sindicatului, asta e ceea ce numim noi o vreme nici bună, nici rea! Ei bine, aşa o să fie mereu. Bătrânul Guilcher, de la drumul Farului, care se pricepe, prezice că anul ’67 se va afla sub puterea vânturilor de vest.

— Thymeur a coborât pe Ar-men; şi nu a fost primul, o ştiți foarte bine cu toții, replică tânărul pescar. De îndată ce o să vină Inginerul, altfel o să *cânte* Administrația.

Starostele clătină din cap.

— Pentru noi, însă, *cântecul o* să fie acelaşi.

*

O cutremurare fantastică dislocase aici pământul – oare în ce secol? – astfel că insula Ys dispăruse în ocean. Insula netedă, ivită în acelaşi timp la cinci mile de falezele limbii de uscat, dincolo de Capul Raz cel bântuit de curenți teribili, fusese un recif într-un haos de recifuri, un recif garnisit cu

puțină iarbă, ceva ridicol şi neînsemnat, precum stropii de aluat căzuți pe marginea unei țigăi şi pe care îi laşi să se prăjească odată cu clătita, dar pe care după aceea îi azvârli în cenuşă. Lungă de o jumătate de leghe. Lățimea, acolo unde este mai mare, cât bătaia unei muschete. Iar înălțimea maximă – câteva picioare deasupra nivelului mării.

Au venit pe ea bărbați şi femei… Nici vorbă să mai poată adăuga peticului aceluia de pământ vreun pogon arabil; doar să-l apere puteau încerca, bucată cu bucată, să-l apere de năvala valurilor şi se dăruiseră menirii lor. Se legaseră de sol prin case de piatră, întemeiaseră la răsărit un sat cu ferestrele îndreptate spre soare-răsare sau spre miazăzi, iar în străduțele minuscule, sinuoase ca țiparii, şerpuiau vânturile cerului. Zămisliseră o turmă, apoi o suită de diguri. Vacile mugeau, vacile fătau pe recif – dar valul nu le zdrobea niciodată aşa cum făcea cu pescăruşii săi!

Insula, fiică a continentului, rămânea insula mării. Născuți şi statorniciți la câțiva metri de un golf mic şi nisipos, mai prielnic pentru nave decât porturile marelui-uscat din vecinătate, inclusiv Audierne, oamenii ei înfruntau curajoşi furtunile, precum sfântul Brandan pe spinarea balenei sale, iar apele şi stâncile care le împresurau insula cunoscuseră legea vâslelor şi a velelor lor. Pentru ei, sălbaticul ocean, de nimeni încă defrişat, îşi revărsase bogățiile. Devenise o adevărată rezervație de crabi, languste, homari, calcani, macrouri şi merlani aurii.

Insula, devenită insula continentului, rămânea totuşi insula mării. Înainte de a cunoaşte continentul, încercase puterea mării şi aflase câtă nevoie aveau oamenii de drumul şi livada valurilor, prieteni aspri dintotdeauna prezenți. S-a vorbit despre jafurile ei? Uitase să se lase furată de către vămi! Dar nu ea salvase în 1777 nava *Le Magnifique,* nu ea salvase şi găzduise în 1796 cei opt sute de oameni de pe *Séduisant,* nu ea salvase şi micul vas de cabotaj *L'Écureuil,* ca şi bricul englez *Bellissima* prins într-o furtună cumplită? Mai salvase… Dar, mai bine, tăcere.

Insula ştia, despre mare, totul. Domnii aceştia de pe continent, cu aerul lor de atoateştiutori, nu trebuiau să sfideze pescarii.

În 1817 venise pe Şoseaua Sein un hidrograf, despre care şi acum mai vorbea toată marina de război. Făcuse sondaje, schițe, cercetări cu tot soiul de aparate, spre a putea înscrie pe hărți puțin din ceea ce noi aveam în minte şi uneori se simțea pierdut printre miile de stânci ca un copil în maşinăria unei nave cu aburi. Fără piloții noştri nu ar fi cunoscut niciodată efectele curenților şi s-ar fi înecat cu instrumentele lui cu tot. Se numea Beautemps-Beaupré.

Beautemps-Beaupré îşi întocmise rapoartele şi, după nu puțină tevatură, o idee a omului acestuia triumfase, de vreme ce *Ei* au construit farurile de la Sein şi de la Bec du Raz. Da, în 1837, insula a fost socotită vrednică de a deveni port-lumânare şi s-a iscat destulă gâlceavă cu prilejul acesta între noi şi cei de pe uscat. *Ei* veneau la noi să aşeze un far, cum şi-ar priponi un țăran vaca sau cum ar înfige în buza porcului un cui. Insula aceasta, pe care noi şi strămoşii noştri o ferisem pentru a nu se transforma în cinci ori şase stânci submarine învelite în iarbă de mare, Administrația o trata ca pe un bun al ei. Dar ne duceam noi pe uscat, să ne cântărim mărfurile la Poduri şi Şosele? Ori să ne culcăm în patul inginerilor? Silueta insulei noastre – pentru câți ani oare? – se schimbase întru totul, fără ca noi să fi avut a spune ceva. Din duna ei netedă, aşezată pe valuri ca un smoc de alge bătut, de curenți, țâşnise un turn cenuşiu, gros şi alungit totodată, ca o moluscă, proclamat sus şi tare un lucru nemaipomenit. Navele desluşeau anevoie biserica noastră, abia de zăreau capela – farul îl vedeau însă de la mari depărtări. Încetasem a mai fi un sat creştin, singur în mijlocul mării, singur cu obiceiurile locului. Se înălța din noi o lumină căreia niciunul dintre noi nu-i dăduse viață… „Lumină variată din patru în patru minute prin străluciri precedate şi urmate de eclipse scurte”, astfel defineau cărțile – potrivit părerii piloților noştri – farul, subliniind că semnalizarea rămânea aceeaşi pentru insulele

Sanguinaires, pentru Galvi, Porto-Vecchio şi Porquerolles. Fusesem înregimentaţi într-un mister.

Şi iată-i pe neliniştiţii, pe semeţii, pe incapabilii aceştia gata-gata să reînceapă tevatura! Voiau să facă şi mai bine decât Beautemps-Beaupré al lor, care bătuse în lung şi în lat Şoseaua Sein, spre a găsi o stâncă vrednică să primească un far – şi doar una existase, de vreme ce a ales insula noastră! Când, venind din larg, navigatorii ne zăreau lumina prin cea de la Raz, ei ştiau – sau trebuiau să ştie – că se aflau în direcţia exactă a Şoselei; în tribordul celei de la Raz, îşi dădeau seama că se aflau mai la nord, la deschizătura braţului de mare Iroise; în babord, mai la sud.

Ei decretaseră lucrul acesta nemulţumitor: navigatorii cunoşteau direcţia, dar nu puteau aprecia distanţa. *Şoseaua* care trecea pe lângă insulă, spre apus, avea o lungime de nouă mile, iar o ceaţă foarte rară îl împiedica pe navigatorul care voia să se angajeze în Iroise, pe la sud, să recunoască aliniamentul luminilor: Bec du Raz se afla la mai mult de treisprezece mile de Basse-Bonami, capul cel mai de apus al *Şoselei.* Şi atunci? Era acesta un motiv pentru a se construi un castel pe Ar-men? Nu aveau decât să-şi ia ofiţeri de pachebot pentru a le scormoni găuri în stâncă, de vreme ce lor, acestor drăgălaşi marchizi ai Passerellei, nu le erau de ajuns ochii, binoclul şi cuvenita noapte a lumii, aşa cum o luminau dintotdeauna clarurile de lună, şi o împărţeau farurile de-acum! Pentru diguri, ei da, pentru ele – mult mai urgente decât toate coţcăriile astea – am fi dat întreaga mână de lucru! Dar ei, într-o zi vorbeau de Ar-men, în altă zi de Madiou, în alta de Neurlac'h sau despre cine ştie ce ponton (o navă-far pe fund marin stâncos şi în asemenea curenţi, ar fi ceva ce nu s-ar cuveni montat decât cu nişte condamnaţi la moarte!), sau despre vreo şarpantă metalică, pe urmă despre anume lucrare de zidărie; mai bine ar fi fost, poate, să-ţi astupi urechile la toate, decât să te împotriveşti. Vorbe goale şi prostie! Domnii aceştia nu s-au sculat încă destul de devreme, încât să-şi îngăduie să ia peste picior învăţătura bătrânilor!

Starostele sindicatului tot flutura o tăietură de gazetă, o bucată de hârtie gălbuie pe care i-o dăduse, cu puțin înainte, patronul cuterului *Blue Devil* din Southampton, în timp ce mai discutau, după ce încheiaseră târgul. Un cumnat al acestuia văzuse în Statele Unite sărmanele rămăşiţe ale unui far construit pe o stâncă submarină, far care în 1851 se răsturnase cu capul în jos, mistuindu-se în mare. Iar cei doi paznici, firește, se înecaseră. *Minots Ledge* – îi scrisese numele în creion, cu litere mari, pe margine… Ascultați ce spune şi *Daily Mirror* – un nume englezesc, vedeți deci Rine că nu vă înşelăm –: să nu-ți vină a crede câte corăbii de pescari engleze s-au zdrobit de țărmul țării lor anul trecut, în ’66, pentru că au confundat luminile piraților cu cele ale farurilor. Există pe-acolo bande de tâlhari care nu se dau în lături să provoace naufragii. Ba există chiar oameni care se duc să atace noaptea nave; în plină mare. Exact aşa se petrec lucrurile în Anglia Waterloo-ului şi a reginei Victoria (nu spunem asta ca să-i defăimăm pe marinarii care ne cumpără marfa).

— Sălbaticii, încheie el, sunt dincolo de Marea Mânecii! Noi, noi suntem doar buni creştini.

Glasul strident al unei femei întrerupse murmurul aprobator.

— Suntem nişte creştini nerozi! Navele care sosesc la țărm sunt un dar ceresc pentru sărmani! În ’58, *Mentor,* de exemplu – cunosc destui care au ajutat la descărcarea lui, ferindu-l de slujbaşii vamali. Înainte de-a avea farul insulei, socot că am pierdut două naufragii din trei, dar întrucât acum navele sunt mai mari, ne scoatem noi pârleala. Dar dacă, spre exemplu, s-ar construi farul de la Ar-men, nu am mai avea de partea noastră decât nopțile cețoase… Gândiți-vă la femeile singure! Nici eu, nici alții nu am mai putea trăi!

— Te-am lăsat să vorbeşti, strigă Starostele, dar acum, Catherine, trebuie să ieşi afară. Singure sau cu bărbați alături, femeile nu au a se amesteca în treburile noastre când vorbim despre insulă… Un văr de-al nemulțumitei, un patron de barcă, o luase de braț şi o împingea încetişor spre uşă. — Ai

merita ca răposatul tău tată să iasă din Raz, unde s-a înecat, ca să te ducă acasă în palme. Îți repet că la Sein nu trăim de pe urma naufragiilor. Pace tuturor sufletelor celor care pier pe mare!

— Pace lor! suspină în unanimitate adunarea…

— Am zis ca el, mormăi Catherine celor de lângă ea. Nu mă învinuieşte: de vreme ce farul Ar-men nu o să existe, o să mai putem culege câte ceva de pe țărmuri…

Starostele ocoli sala cu privirea, spre a se încredința că nu mai rămăseseră decât bărbați.

— Catherine este o nefericită.

Apoi, către Alain:

— Iar tu, căpățână de stâncă… Am analizat cazul tău. În fața insulei eşti vinovat.

— Mathieu…

— Mâncaseşi corabia campaniei dinainte. Ai recunoscut că făceai parte din echipajul celor de pe *Jeune Adèle,* când încă îți mai făceai serviciul militar. Sărbătorirea este un întreg. Aveai să vezi cum se înalță corabia viitoarei campanii, aveai să cânți alături de ceilalți imnul, altfel spus erai ca şi integrat în disciplina de bord. Nu aveai de ce vorbi în numele patronului. Mai cu seamă ca să-l contrazici! Pe de altă parte, prea mult stai de vorbă cu cei de la Ar-men! Asta nu-i treaba ta… Te condamn la o lună de suspendare la ambarcare. Vrei să apelezi la rector?

— Nu, spuse Alain, făcând un efort.

Să nu urci pe navă timp de o lună, aspră pedeapsă pentru un om vânjos. Mathieu se ridică. Îl lăudă pe Staroste pentru fermitatea judecății sale care menținea atât de bine ordinea, punându-l la punct pe orice stânjenitor.

— Să presupunem acum, adăugă el, că Alain o să accepte să bea cu mine pentru eşecul vaporului de la Faruri, nu ai reveni, cumva, asupra… condamnării pe care i-ai dat-o?

Bătrânii surâdeau, Starostele era pe cale să încuviințeze. Dar Alain strică totul:

— Nu accept să beau niciun pahar pentru aşa ceva.

*

Iar a doua zi vântul se înteți. Corăbiile rămaseră pe lângă insulă… Vaporul de la Faruri stătu locului, ce rost ar fi avut să alerge pe *Şosea?*

Şi tot a doua zi, după o noapte calmă, o ceață groasă a pornit să se aştearnă peste lume. Corăbiile ieşiră să-şi pună vârşele. Vaporul nu se clinti din port…

Şi au început fluxurile slabe şi zilele bune de pescuit. Refluxul nu despresura stânca Ar-men, iar vaporul se vedea silit să nu-şi iasă din îmbufnare…

Se apropia sfârşitul lui aprilie.

Ca şi aseară, ca şi alaltăseară, Conductorul lucrărilor a urcat treaptă după treaptă scara în spirală a farului insulei şi, când a ajuns aproape de lanternă, a deschis uşa care dă spre platformă. Gâfâie. Nu mai este foarte tânăr, iar fiertura aceea groasă de țipar şi cartofi, pe care a trebuit să o înghită după o supă din miez de pâine, i-a căzut cam greu… Aici măcar este aer destul. Vântul bate şi freamătă ca de obicei. Oscilează între vest şi est, iar lumina moale a unui cer noros învăluie o mare uşor spumegândă şi tăioasă.

Lacroix îndreaptă luneta pazniculuişef în axul *Şoselei.* Ape moarte, mareea de flux la jumătate, toate „fundațiile“ de varec s-au mistuit în hulă, iar Podul Sein seamănă cu un gard vechi de fier răsturnat de valuri. Dar ochiul zăreşte mai departe decât Toul-ar-fot şi Lavanderou, mai departe decât Neurlac'h-ul învelit în colane de spumă, căpetenie a stâncilor dezvelite, parcurge întinderea misterioasă de La Basse-Froide, unde nu desluşeşte decât un talmeş-balmeş tăcut, valuri care au încremenit şi care totuşi se sparg, se duc şi vin, este locul unde nu se întâmplă nimic… nimic altceva decât tumultul, vătuit de distanță, al întâmplărilor elementare ce scapă oamenilor şi care îi pasionează pe Conductor… o luptă de Laocoon între stâncile albe şi masele de apă verzui, între efort şi rezistență, la fel de minuțios reglată în aparenta-i nebunie ca şi muşchii atletului frecați cu ulei… ca şi cursa şi repaosul locomotivei…

Printre bielele şi supapele curenților, ale contracurenților, Ar-men este prezentă. În față, la cinci mile; 7°20'9 „longitudine vestică, 48°3'1" latitudine nordică. La câteva picioare doar – numărul lor variază neîncetat, atârnă de un talaz – sub fața apei… Da, este prezentă.

Cea dintâi maree a campaniei a însemnat un eşec deplin. Dar se putea trage vreo concluzie? Ori anul 1867 avea să fie un an monstruos, ori timpul trebuia să se îmbuneze, chiar dacă nu există cu adevărat anotimp frumos. În '66, un pescar a putut să acosteze pe stâncă; marinarii din slujba Poduri şi Şosele vor acosta şi ei, în '67. Punctul nevralgic îi va constitui ostilitatea insularilor. Inginerul de clasa a treia Joly, venit să dirijeze campania pe lună nouă, este acelaşi Joly care, în noiembrie 1865, după ce a executat, la ordinele celor mari, prima recunoaştere oficială a stâncii şi o anchetă pe lângă pescari, s-a declarat împotriva alegerii Ar-men-ului.

„Oricât de incompletă ar fi luminarea în punctul Neurlac'h, ne temem ca nu cumva aceasta să fie singura soluție practică în cazul în care am vrea să luminăm Şoseaua, *soluție incompletă, ce-i drept. Dar care ar aduce deja o mare ameliorare navigației în locurile acestea dificile…"*

În anul următor, când Comisia Farurilor preferase să-l urmeze pe inginerul hidrograf Ploix, care relua cu forță ideea unui turn pe stânca Ar-men, nu se putea spune că aceasta era o jignire adusă lui Joly. Cu cât concluziile domnului Ploix erau mai precise, cu atât ele se însoțeau de puncte, de argumente prea puțin tehnice: „Domnul Ploix opiniază că ridicarea unui far pe Ar-men constituie o lucrare nespus de grea, aproape cu neputință de realizat; dar poate că, adăugă el, trebuie încercat imposibilul, dată fiind importanța capitală *a luminării Şoselei Sein",* explica domnul Léonce Reynaud egalilor săi. Era totuşi limpede că şefii îl urmaseră pe domnul Ploix, iar bărbaților nu le place să nu aibă dreptate. Joly înțelege disciplina şi este un inginer excelent, curajos, îndemânatec: oricum este un bărbat, nimic altceva decât un bărbat! Cei de la Poduri şi Şosele i-au încredințat tot felul de treburi, nu numai campania Ar-men; el

îndreaptă drumuri, construieşte ici un stăvilar, dincolo un chei de halaj, controlează calea ferată de la Landerneau la Châteaulin şi atunci de ce să-l preocupe un far pe mare? S-a născut la Château-Porcien, la hotarele dintre Ardennes şi Marna, mai are încă pe degete cerneala şcolilor înalte şi în inimă dorința victoriilor; va şti el oare să persevereze, precum un muncitor care lucrează în acord, asupra celui mai ingrat dintre dosarele sale? Când va descoperi necontenit, pe insulă, chipuri posace, ori va auzi vorbe pesimiste, nu va fi oare ispitit să-şi spună: „Ploix este cel care greşea" şi nu se va strădui să convingă despre aceasta Parisul?

Conductorul de lucrări pune la loc luneta în cutia ei şi dă fuga spre uşa ce duce spre lanternă. Coboară în grabă scara de fier, dar când ajunge în post se opreşte în fața caietului de serviciu deschis la pagina din aprilie 1867. Pentru ce atâta panică? Este un laş; de tine însuți nu trebuie să fugi.

„Dar tu, care de treizeci de ani trăieşti zilnic cu cheiuri, scări, turnuri, diguri, geamanduri, saci de ciment, drugi de fier, machete, caiete de sarcină, dar tu, Victor pe care opinia bretonă, încrezându-se în considerația şefilor, îl numeşte sus şi tare «un om capabil», tu crezi în farul Ar-men?

Nu sunt decât un ins în subordine! Mi se spune că trebuie turnat ciment undeva, eu execut. Mi se cere un sfat asupra metodei după care trebuie scobită o stâncă, eu o indic…

Raționament pretențios. În meseria ta eşti totul, pâinea şi cuțitul. Ai, aşadar, opinie.

Ei bine, nu cred în farul lor. Ar-men! Să doreşti aprinderea unei lumini pe Şoseaua Sein, zic că este într-adevăr ceva. Să o aprinzi este însă cu totul altceva… Am vorbit cu domnul Léonce Reynaud. Este un om superior, a reflectat. Un adevărat Director. Ei bine, sunt sigur că nici el nu crede în farul Ar-men. Nu o mărturiseşte – nici nu-i dator să o facă! – dar i-am citit părerea în ochi.

Şi acum, o să mă bat pentru farul Ar-men, mai mult chiar decât dacă aş fi crezut în el!"

Capitolul III

O, antica Bretanie!
Ce stâncă spumegândă!...
Victor Hugo, *Ode şi Balade.*

VÂNTURILE SE BĂTEAU CU CERbicie în vest, o hulă puternică năvălea dinspre marginile lumii, dar nu era chiar furtună. O furtună este cu totul altceva. Chiar dacă nu-i mai frumoasă, are mai multă măreție... După întunecările cele repezi, săgetări de blândă lumină. După ploaia în ropot şi ceață, înseninarea. Privirile şi inima regăseau varecul lăsat de reflux, clipocind uşor în soare, coloana de fum pornită din coşul căsuțelor spre cerul zorilor de zi, băltoacele sub clar de lună lucind asemenea mercurului... În pofida oricăror dojeni, pe care oamenii mărilor le-ar fi putut aduce cândva anului 1867, o anume primăvară se cuibărise atunci, acolo; strălucea, îi făcea pe oameni să râdă, le cerea – acasă şi în coca navelor lor – să-şi unească tainic puterile.

Aluviunile mareei, forma lunii arătau că insula intra în apele vii... Şalupa de la Poduri şi Şosele, care îl dusese pe Lacroix în ziua de 27 aprilie, l-a readus la 3 mai. Era însoțit de faimosul său Inginer... Între port şi far, cheiul, depozitul şi *Armorique,* toată banda fremăta asemenea unor țipari. Duceau unelte, lăzi, rostogoleau butoaie, tăifăsuiau. Barometrul era coborât, dar nu descurajator. Mareea avea să intre şi mai mult în reflux, astfel că la cea dintâi pornire a vânturilor spre est, aveau să acosteze pe Ar-men, tot atât de adevărat pe cât de adevărat este că sardelele au solzi.

Pescarii priveau, auzeau, mestecau tutun şi îl scuipau, iar în sinea lor îşi dădeau oarecum cu părerea. În 1860, o comisie navală, condusă de un domn Maitrot de Varenne, un inginer-şef, voise să coboare pe stâncă; şi a fost un eşec. În 1861, încă trei tentative ale aceleiaşi comisii: trei eşecuri. Eşecul Inginerului Joly, în noiembrie 1860, eşecul echipei Ploix-Reynaud-Planchat în mai 1866. Eşecul Inginerului Joly, în

august 1866… Şi în timp ce oamenii cei de seamă din birouri şi state-majore nu reuşeau să se țină pe stâncă nicio jumătate de secundă, Thymeur, bravul Staroste al sindicatului, sărise pe ea ca o pisică pe o masă şi o măsurase în linişte, desprinzând totodată un eşantion.

A fi în 1867 nu îndreptățea pe nimeni să creadă că orăşenii şi-ar fi putut menține mai bine echilibrul pe un vas în timpul tangajului…

Bine închingat într-un costum nou albastru-închis, Inginerul cu ochi albaştri se duse la mai-marele sindicatului. Îl puse pe Conductorul de lucrări să-i explice situația şi lua refuzul insularilor drept o glumă: oamenii aceştia nu voiau decât să-şi comercializeze munca şi simțeau nevoia ca o autoritate să le forțeze mâna.

— Ce-am auzit? se minună el către bătrân. Că pescarii dumitale refuză să ne ajute? Aminteşte-ți de anul trecut. I-ai făgăduit Inspectorului general tot concursul.

— Nu i-am făgăduit nimic-nimic, răspunse tărăgănat Starostele. Nu se legase de tipii aceştia prin niciun fel de vorbe rostite între două pahare de vin într-o sală de ban şi nu se putuse gândi vreodată că ei vor debarca într-o bună zi pe insulă, pentru a încerca, într-adevăr, să înalțe un far de treizeci de metri pe o pietricică din largul cel mare. Şi-apoi, ce mai încolo şi încoace, Inspectorul general şi tinerelul ăsta care poza în mare ştiutor, dar nu avea habar de nimic, erau doi oameni cu totul diferiți. Degeaba se născuse domnul Reynaud la Lyon, că nu era legat decât de Bretania, de Lorena şi de oamenii mării. Nu s-a simțit niciodată rău pe o navă, oricât de furtunoasă ar fi fost vremea. Se bărbierea în plin ruliu şi niciodată nu şi-a crestat obrazul! Un bătrân brav, un bătrân şmecher…

„Bretonii ăştia! îşi zicea Inginerul. Îi crezi loiali şi nu sunt decât nişte sălbatici.“

— O să ne lipsim foarte bine de voi! îi strigă el în față.

— Sigur că o să vă lipsiți de noi… O flăcăruie ironică îi scânteia în ochii care atât de mult priviseră marea. — În felul ăsta o să înaintați mai repede…

— O să ne lipsim de voi, dacă nu vă schimbați părerea, o drese celălalt, cu glas mai puțin aspru. Avea douăzeci şi şase de ani. Mai auzise el spunându-se că la vârsta lui nu prea eşti bun diplomat.

— Să ne schimbăm părerea? Pentru ce v-ar păsa de noi, de vreme ce vă faceți atât de bine treaba. Construiți-vă farul, iar pe noi lăsați-ne să pescuim.

Fostul politehnician clipi de câteva ori. Schimbându-şi tactica încă o dată, de parcă şi-ar fi schimbat o unealtă, încercă să arboreze o mină severă. Aveau să se revadă el şi Starostele. Acesta avea să stea de vorbă cu pescarii şi-apoi, cu toții, urmau să cântărească lucrurile. Să nu-şi închipuie ei că, încăpățânându-se în țâfna lor, vor putea smulge mai multe de la Administrație. Ca de pildă plata cu ziua (cu sau fără lucru), când totuşi învoiala este unica regulă dreaptă…

— Noi vă spunem să vă faceți farul fără să ne mai luați în seamă! îl întrerupse insularul, atingându-i uşor brațul. Ironia din privirea omului bătrân se voalase de o anume duioşie față de micul savant care pretindea că ar putea dirija marea şi oamenii.

După un răstimp de tăcere, cei doi interlocutori sporovăiră, pe un ton calm, despre climă, despre năravurile peştilor şi despre cât mai costă una, alta. O mai puternică vorbă de batjocură a seinezului la adresa Serviciului central meteorologic (creat în urmă cu şase ani; ia te uită, de parcă de la Adam şi Eva încoace nu se putuse şi fără) echivala, poate, cu o insultă adusă Progresului şi Serviciului de Faruri, dar Inginenil nu voia să o ia în seamă. Pe baza cifrelor date de Staroste, calcula în gând câştigul zilnic al unui matelot şi pe cel al unui patron. Unui şmecher, tot cu şmecherie îi răspunzi.

*

— Fie, spuse tânărul, retrăgându-se, şi te întrebai ce anume acceptase, de fapt. Să profităm de fluxul cel slab. Mâine,

dumneata, primarul, Conductorul şi cu mine mergem să vedem digurile.

— Bine.

— O să vin să te iau la ora şapte.

Starostele nu-i răspunse…

A doua zi Inginerul nu găsi pe nimeni. Primarul şi Starostele se duseseră spre Queue-des-Chats, ca să prindă merlani şi barbuni. Puterea insulei şi puterea continentului nu s-au întâlnit în toată ziua aceea.

Domnul Joly, doar în maieu, îşi ascuţea briciul dis-de-dimineaţă, când Starostele şi primarul veniră în clădirile farului (Se scurseseră două zile.) Treceau şi ei pe acolo. Crezuseră… Mă rog, dacă domnul Joly avea cumva puţin timp, nu ar putea să meargă cu toţii să vadă digurile?

„M-aţi tras pe sfoară”, gândi celălalt. Şi spuse:

— Doar cinci minute daţi-mi voie, să-mi rad barba. Vă ajung îndată din urmă…

La vest şi la sud-vest apăreau în dimineaţa aceasta, pretutindeni aproape, ca o puternică, dar grosolană îngrămădire de prundiş, de moloz şi de vechi blocuri de piatră, ceea ce strămoşii morţi demult şi sprinţarii în viaţă denumeau „diguri”. Destul de înalt şi de o grosime înşelătoare, digul putea ocroti insula doar de furtuni mai puţin stăruitoare, dar nu ar fi fost în stare să ţină piept învolburărilor care coincideau cu mareele înalte. Pentru insulă, un ziduleţ; aşa cum insula avea ziduleţe pentru parcele! Ce rost ar fi avut o restaurare a lor, când de fapt se impunea reconstruirea. Multă vreme, asemenea unei comisii de artilerie şi geniu, pe cale să examineze zidurile unei fortăreţe, după un asediu, cei patru bărbaţi inspectară totul şi discutară pe întrecute.

Domnul Lacroix, care încă de la sosirea sa pe insulă examinase digurile în fiecare zi, cu multă conştiinciozitate, vorbea cel mai ades în numele Administraţiei, în timp ce domnul Joly, cu mâinile duse la spate, încuviinţa din cap.

Chiar dacă la început insularii arătau că nu înţelegeau nimic, ei sfârşeau întotdeauna prin a face observaţii multe.

Acolo, dacă vreți să faceți ceva serios, ziceau ei, trebuie, mai întâi să dați totul jos. Şi dincolo, la fel. Iar aici, trebuie lărgit, înălțat, pus material. Nu ridicau glasul şi toată lumea surâdea. Oamenii ăştia, gândeau cei de pe continent, şi-au stivuit pietrele împotriva oricărui bun simț. Prea s-ar fi plecat marea în fața lor, dacă nu le-ar fi smuls din loc, dacă nu le-ar fi doborât… Administrația, gândeau cei de pe insulă, este obligată să recunoască, totuşi, că nu i-a păsat niciodată de noi. Măcar acum, că-i avem şi noi o dată în mână pe oamenii ăştia, trebuie să-i împiedicăm să se zgârcească în ajutorul pe care urmează a-l da…

— Ne oprim aici, spuse Inginerul, ascultând cu ureche de ceasornicar la clopotele care aminteau locuitorilor de pe insula Sein sărbătoarea întrupării miraculoase. Ştim acum destul, îmi pare, încât să ne putem apuca de lucru.

Starostele şi primarul nu crâcniră.

— Din opt sute optzeci de metri de dig, reluă Joly, eu susțin că putem utiliza şaptezeci şi şapte, dar că va trebui să refacem restul, adică opt sute trei. Vă asigur că instituția Poduri şi Şosele, care îi va supraveghea pe muncitori, vă va prezenta lucrări mult mai solide decât ducele d'Aiguillon.

— Să nu-l ponegrim pe ducele d'Aiguillon, i-o reteză Starostele, fericit că putea să se arate nemulțumit.

— Fără să punem la socoteală, se cam strâmbă primarul, că lucrarea aceasta frumoasă rămâne totuşi la cheremul furtunilor din sud-est. Cele mai rare, dar şi cele mai primejdioase de acolo ne vin. Fără un dig care să lege Beg-ar-c'hale de Kelaourou, valurile seismice pot nimici nave şi sate întregi.

— Cei de la Poduri şi Şosele socot firească cererea, spuse Inginerul.

— Va trebui să ne descotorosiți şi de… pietricica aceea de colo, tare stânjenitoare în port, interveni Starostele. Şi să ne construiți o cală nouă. Cea de-acum, după cum probabil ați remarcat, nu este comodă.

— Ne vom ocupa de toate acestea… Domnilor, cred că putem merge la masă.

Se întoarseră în tăcere spre cheiul portului. În clipa despărțirii, Inginerul reținu în mâna-i uscată vânjoasa încheietură a mâinii Starostelui.

— Opt sute trei din opt sute optzeci, nu suntem totuşi nişte căpcăuni!

— Nu am văzut niciodată căpcăuni şi nu mi-aş îngădui să tratez drept căpcăun pe oricine, declară bătrânul insular. Spun, în orice caz, că noi, noi nu suntem nişte leneşi. Veți aduce de la Raz câțiva zidari, dar noi – bărbații, femeile, copiii – suntem cei care vom asigura buna desfăşurare a treburilor, până la capăt.

Jignit că un *seinez* îl bruftuise în fața Conductorului său, Inginerul ripostă cum că Lucrările publice, Marina şi Consiliul general al Finisterului vor asigura două treimi din cheltuială şi că – uite-aşa, o să i le zic pe toate! – demolarea digurilor era o chestiune care se datora, totuşi, delăsării *seinezilor.* Nu numai că, după fiecare furtună, locuitorii se mărgineau să le cârpească doar pe ici pe colo, dar unii pescari nu se sfiau deloc, când trebuiau să-şi lesteze bărcile, să ia din pietrele digurilor.

— Uitați esențialul, îşi dădu cu părerea Starostele, cu prefăcută naivitate. Îşi retrăsese brațul, pentru a şi-l aşeza uşor pe umărul Inginerului. — Că noi, cu banii pe care îi furăm de la naufragiați, suntem cei care plătim marea ca să ne trimită nişte furtuni zdravene. Da, da, noi suntem cei care chemăm vântul puternic şi furtunile.

— Nu am vorbit niciodată despre aşa ceva, bâigui celălalt.

Insularii îşi luau deja rămas-bun şi, în timp ce încerca să mai prelungească dezbaterea, îl auzi pe Staroste mormăind, în timp ce se depărta, că tare neplăcut mai era să îndure, la vârsta lui, asemenea dojeni. Oraşul Brest nu primise pentru portul său doar câteva zeci de mii de franci; o, nu, nicidecum doar zeci de mii, ci zeci de milioane! În afară de asta, nicio

burgheză din Brest nu transportase pe capul ei vreo pietricică în timpul lucrărilor. Insularele erau cu totul alt soi de femei!

Inginerul şi Conductorul se reîntoarseră la far, însă fără să mai treacă prin sat. Domnul Joly, înciudat, păşea vioi, fără să-i pese că însoțitorul său cam gâfâia.

— Ai văzut? mormăi el întru sfârşit… Caută să ne ducă de nas. Eram cât pe ce să abordez chestiunea Ar-men, dar au scăpat ca prin urechile acului.

— Aşa este… Aşa este… Dar poate că ar trebui să trecem puțin… în locul lor.

— Sper că vrei să spui… să-i punem la locul lor! Contează pe mine, aşa va fi!

Domnul Lacroix nu ripostă. Îşi spusese gândul, iar acum redevenea subordonatul care execută. Cine va trăi va vedea.

*

Cei doi bărbați luau masa împreună în cămăruța rece şi sonoră în care îi servea femeia paznicului şi în care pioneze țintuiau pe pereți fotografii şi desene reprezentând stânca cea de departe. Îi apăsa un fel de stânjeneală, dacă nu chiar o nelinişte. Când campania va intra în faza ei activă – dacă o să intre vreodată! – munca o să destrame norul acesta; până una-alta, dimineața şi seara se găseau aşezați unul în fața celuilalt, ca doi soți, doi bărbați, care nu se aleseseră niciodată şi dintre care cel mai tânăr îi comanda, de drept, mai vârstnicului. „Între noi, niciun fel de ierarhie la masă“, spusese Inginerul, dar Conductorul prefera să se servească mereu al doilea. Glumele făcute pe seama asprimii indigenilor, ori a meniurilor pe bază de peşte şi a ploilor atât de frecvente conteneau repede. „Oare ce gândeşte despre mine? se întreba Joly. Că nu mă descurc prea bine?“ Iar Lacroix: „O fi găsind că am lansat prost campania?“ Fiecare dintre ei ar fi dat mult numai să afle dacă partenerul avea sau nu încredere în succesul misiunii lor pe insulă. Orice întrebare de felul acesta era, din nefericire, interzisă. Şi-atunci beau câte un pahar sau fumau o pipă mai mult decât ar fi fost nevoie şi, cu glas ursuz, îşi spuneau glume

cam deşucheate. Rămâneau mai departe doi oameni ferecaţi în propriile amintiri. Echipa nu se formase încă.

*

Asfinţitul inundase încăperea cea mică în care mama şi fiul mâncaseră în tăcere o supă de crabi. Alain se ridicase de la masă şi se aşezase pe pietrele vetrei, foarte calde; fără grabă, termina de ronţăit un coltuc de pâine.

Nu-l căutase pe Inginer nici măcar o singură dată. Cu inima împovărată de amărăciune (fireşte că se purtase rău, iar Starostele îl pedepsise pe drept… Oricum, însă! Oricum!), începuse a-şi cheltui timpul hoinărind pe plajă, făcând pe ici, pe colo câte o corvoadă… Pe urmă se apucase să repare nişte vârşe vechi care încurcau locul în săliţă. Când mareea o să fie bună, o să se ducă să le plaseze la vremea apelor joase. Nu era mai prost decât un altul, cunoştea pe dinafară porţiunile de litoral temporar acoperite de fluxuri, reperase scobituri în stâncă, în faţa faimoaselor Millinou… şi în alte locuri.

Unii, zărindu-l, râseseră pe sub mustăţi; s-a prefăcut că nu-i vede. Iar pragul Louarn-ilor îl evita…

Deodată intră un bărbat – nu era de-al insulei.

— O fată mi-a dat asta pentru tine, ştii ce este, zise el cu aer ironic, întinzându-i cu amândouă mâinile o langustă mare.

— Eşti din Paimpol!

— Întocmai. M-am născut lia Loguivy, sunt ambarcat pe *Avel Mor…*

— Ei bine, o să-i duci persoanei langusta înapoi.

— Mi-a zis ea că n-o să primeşti, că eşti prea mândru, că o să trebuiască să te silesc… Aşa că vezi… te silesc.

Râdea în barbă. Avea ochi frumoşi, verzi, străluceau în penumbră, iar glasul suna foarte tânăr.

— Şmecheri mai sunteţi voi ăştia din Goëllo! Ar trebui să cam ştiţi că între băieţi şi fete lucrurile nu sunt chiar aşa de simple şi că mai bine-ar fi să nu vă băgaţi.

— Poate că o să primească mama?

— Nu. Aici eu comand, poţi chiar s-o întrebi.

Bătrâna Le Gonidec suspină, iar bărbatul din Loguivy nu mai stărui.

— Bucurie pentru sufletele morților voştri! murmură el, arătând că nu-i este străină curtoazia seineză; iar langusta, pe care şi-o trecu pe sub braț îndoindu-i coada, scoase un sunet, cârâiala ei.

— Bucurie pentru sufletele alor tăi! răspunseră cei doi seinezi.

*

Scuipându-şi fumul negru rotund ca o țeavă, prin coşul de alamă lustruit în ajun, şalupa de la Poduri şi Şosele înaintează rulând şi tangând, cu cele două vele ale ei întinse, având la babord Şoseaua Sein. Refluxul o poartă spre Ar-men, iar la schimbarea mareei valul o va duce spre insulă, ceea ce înseamnă un nepreţuit avantaj pentru bunul mers al întreprinderii (ambarcația, întețindu-şi focul la cazan, abia ar putea rezista anumitor curenți), dar dacă totul se reducea la un dus-întors fără putință de acostare pe stâncă, la ce bun viteza aceasta? Pentru a înscrie ceva mai devreme eşecul?

În cabină, Inginerul se simte nervos. Ține să-şi dovedească părerile. Pentru el, abia astăzi – 6 mai 1867 – a început campania. Admiră şi pizmuieşte calmul – aparent? – al Conductorului de lucrări care de altfel nici nu are (ce om fericit!) aceleaşi responsabilități. Ah, ce binevenită ar fi acum o acostare! Pe toate apele țărmului armorican[5] există o vrajă ce se cuvine ruptă – iar în fața stâncii, ca şi în fața lui Lacroix şi a insularilor, omul câştigător al acestei victorii şi-ar temeinici autoritatea într-un chip de netăgăduit.

Aici marea este destul de frumoasă, fără hăuri, fără izbituri neaşteptate, fără perfide năpustiri împotriva recifurilor; ar trebui păstrată o astfel de mare până la schimbarea mareei; din nefericire, lucrul nu este cu putință din pricina unor

[5] De la Armoricain, regiune din vestul Franței, între Oceanul Atlantic şi Bazinul parizian, Marea Mânecii şi Aquitania (n.tr.).

necunoscute obiceiuri ale prea îndepărtatei Basse-Froide, care nu vrea să se solidarizeze cu insula.

Dimineața Înălțării. Am oprit lucrul la ora opt, pentru a lăsa echipajul să se ducă la slujba mică şi să se schimbe înainte de a pleca de la bord; dar, dacă rectorul nu ar părea să dezaprobe ieşirea la lucru într-o zi de sărbătoare vestită cu glas de clopot, mulți seinezi ar fi gata să ne socoată păgâni. Pe noi, care atât de mult ne zbatem întru apărarea de primejdii a tuturor oamenilor mării! Oricum, dacă am acosta pe stâncă, ar gândi că ne-a binecuvântat ziua înălțării.

Trebuie să acostăm… Şi despre farul La Hague juraseră toți pescarii din Cotentin că nu va putea fi construit şi iată că, de treizeci de ani, se aprinde în fiecare seară: la fel de punctual în turnul său de pe mare ca Sein şi Kermorvan în turnurile lor de pe uscat. Totuşi, când a fost montat – asta se întâmpla pe timpul domniei lui Ludovic-Filip – nu erau cunoscute încă marile mijloace industriale. Nu exista cale ferată, nici nave cu abur, nu aveam nimic; şi cu toate acestea farul s-a făcut…

Ce ar vrea să însemne oare, pentru Ar-men, marile mijloace industriale? Avem o şalupă bună. Şi mai ce?…

Pe şefii cei mari i-am prevenit. În raportul din noiembrie ’65, le-am reamintit avantajul şarpantelor metalice şi, întrucât nu aveam decât douăzeci şi patru de ani, nu m-au crezut. Sunt convins că o lucrare ca cea a lui Walde, care rezistă fără de cusur în nisipurile sale din porțiunea de plajă descoperită în vremea refluxului, mai sus de Pasul său de Calais, ar fi putut fi înălțată aici – suntem oameni moderni, ce naiba! într-ale zidăriei nu-i putem întrece pe antici, atunci de ce să nu dăm un loc de cinste materialelor epocii noastre? Când te gândeşti că englezii vor trimite la Expoziție un tun din fier forjat, din Woolwich[6], care cântăreşte 23 de tone şi lansează obuze de 300 de kilograme… Şi când te gândeşti că şi noi ne fălim cu şarpanta metalică de la Roches-Douvres…

[6] Centru industrial de la periferia estică a Londrei (n.tr.).

Este prea târziu pentru fier în ce priveşte stânca Ar-men. Prea târziu, poate, şi pentru orice altceva.

I-au scris Inginerului, şi de la Paris, şi de la Brest. În încrederea pe care ei i-o arată, omul simte străbătând neîncrederea. Parisul ştie prea-bine că, pentru locul în care se află, are toată calificarea trebuitoare în privința luării inițiativelor respective, dar Parisul care se îndărătniceşte în a crede în această încercare (sau are doar aerul de a crede?) nu uită totuşi că la început el s-a declarat împotriva ei. Au existat însă frazele lui, scrise negru pe alb, prin care arăta că ar prefera Neurlac'h, a existat opinia sa *Nici vorbă să se poată face o lucrare din zidărie, sunt prea mici dimensiunile.* Şi-atunci, fără a se îndoi, nici de zelul, nici de valoarea sa (un fost politehnician! Un fost angajat la Poduri şi Şosele, promoția '62!), Parisul se întreabă dacă nu-i va lipsi entuziasmul. Parisul repetă că el trebuie să se înțeleagă cu pescarii şi să le obțină concursul, de parcă pescarii ar fi nişte ființe indispensabile la construirea unui far!... Cei de pe malurile Senei, în pofida vizitei făcute aici de domnul Reynaud în 1866, au cam uitat, probabil, ce înseamnă un insular: un bloc de gnais[7], înzestrat cu suplețea anghilei... Or poate că nu au ştiut-o niciodată?

Brest, oraş mult mai aproape, cu deschidere la mare şi populat de bretoni, înțelege greutățile. Brest este un camarad bun, care nu te-ar sili, dacă ar depinde numai de el, să tratezi riguros cu pescarii. Dar Brest ştie că mai presus de Sein şi de Brest există Parisul, care dintr-o singură trăsătură de condei poate da putere de lege pornirilor sale spre chițibuşărie, mai cu seamă când atât de plăcut este că aranjezi anumite situații între subordonați, cu o marjă lăsată pentru eşec, Parisul care poate să dea brusc peste un amănunt şi să creeze drame... Léonce Reynaud este o persoană de vază, chiar dacă nu apreciază fierul atât cât ar trebui; el rămâne şeful care nu neglijează niciodată nimic. Atunci Brest nu se mulțumeşte să

[7] Rocă metamorfică alcătuită din cuarț, feldspat şi mică (n.tr.).

comunice cu Parisul; îl sprijină cu căldură, pentru ca Parisul să nu coboare la Brest.

Penven. Men Mankik. Baz c'Haro. Narroudoun, Eurudi… Toate stâncile din planul lui Beautemps-Beaupré defilează pe hartă şi pe mare… Neurlac'h… Joly priveşte melancolic reciful masiv, nu prea greu accesibil, ales şi de comisia din 1860, şi de el însuşi în 1865; bună idee! Fără marii şefi parizieni care, în fidelitatea lor faţă de principii, nu se neliniştesc îndestul în privinţa terenului (a construi la limita extremă a primejdiilor), farul vostru, farul nostru ar fi demult pe cale de înălţare. Cine ştie dacă nu chiar construit? Pentru că Ar-men este mai aproape cu două mile de extremitatea vestică a *Şoselei,* nu-i mai vedeţi dimensiunile ridicole, nu mai vedeţi că este inacostabilă şi o respingeţi pe îndatoritoarea Neurlac'h…

Acestea fiind spuse, trebuie să acostăm pe rocă.

Morvesen. Aici s-a lovit de o stâncă, în ceaţă, în noaptea de 22 spre 23 septembrie '59, venind dinspre Toulon, fregata *Sané,* o fregată cu zbaturi, a marinei imperiale; s-a scufundat ca cea mai neajutorată dintre navele acelea cu trei arbori înclinaţi diferit. Scandalos! În pofida unui comandant merituos, prezent pe puntea de comandă fără să doarmă deloc, de douăzeci şi patru de ore! Acum, când navele de război naufragiază şi ele pe Şoseaua Sein, se decretase că ea nu mai putea rămâne neagră…

Joly bate cu degetele darabana în balustradă, din ce în ce mai nervos. Raţionamentul lui simplifică lucrurile, o ştie. Nu doar *Sané* s-ar fi pierdut. Morvesen este una dintre stâncile de sub apă, una între toate celelalte, iar ideea farului de la *Şoseaua* Sein plutea prin aer încă dinainte. În '58, locuitorii din Brest îl „curtaseră" cu înfocare pe împărat. Pe împărat, pe împărăteasă; le făcuseră o primire înnebunitoare – banchete, baluri, plimbări, treceri în revistă navale, focuri de artificii şi urale fără de sfârşit, dar în culise aveau grijă să le prezinte jalbe potrivit legii. Pentru ce să sorteşti Brestul, aşezat lângă rada sa la o distanţă de două ore de larg, doar destinului de port de război? Pentru ce să-l legi fedeleş între două fortificaţii

à la Vauban şi o temniță dominatoare? Menirea Brestului era să se avânte spre larg, să întindă mâna tuturor Americilor. De la Paris la Brest până la bancul de nisip de la Petite-Sole, de unde drumurile se contopeau, un călător ar avea nevoie numai de treizeci şi patru de ore, în timp ce de la Paris prin le Havre i-ar trebui patruzeci şi şase, ca să ajungă în acelaşi punct şi cincizeci şi şase de la Paris prin Southampton. Şi să nu se spună că Brest era greu accesibil. Ouessant oferea o vecinătate de port remarcabilă, iar între Sein şi Ouessant se deschidea un drum maritim natural care printr-o intrare nici prea strâmtă, nici prea largă ducea până la rada, adâncă şi sigură, aleasă de Richelieu. Pe mai mult de patru mile lungime şi trei lățime, se decupa o întindere de apă care oferea un minunat loc de ancorare celor mai mari nave din lume. Bazinele portului le Havre puse acolo la un loc ar fi însemnat o nimica toată.

Împăratul nu se mulțumise să furnizeze ambițiilor brestiene banale formule à la Prudhomme, din cele în care excelau mărimile pământului. „Ce spectacol magnific! Regret că nu mi-a fost dat să-l văd mai demult"; strigătul acesta pornit din inimă a fost lansat, se pare, de la Portzic pe deasupra radei şi cules de un mareşal al Curții. Astfel, ducele d'Angoulême (Joly, politehnician, îl auzise repetat) l-ar fi întrebat pe Gay-Lussac, omul care se înălța cu balonul până la şase mii de metri: „Cred că v-a fost tare cald aşa de aproape de soare!"… Napoleon al III-lea, fără convenție de stil, „luase notă bună", el care credea atât de mult în virtuțile schimburilor internaționale! Un port comercial țâşnise la piciorul meterezelor brestiene, iar lucrărilor ultimului tronson al liniei ferate Paris-Brest li se dăduse un impuls viguros. Totul fusese inaugurat într-un chip triumfal în zilele de 25 şi 26 aprilie 1865. Veniseră la Brest miniştrii plenipotențiari ai mai multor țări europene; îi aştepta aici la cheu, în portul Napoleon, un minunat pachebot al Campaniei Generale Transatlantice. Pe timpul refluxului mareei înalte au vizitat rada, folosindu-se de nava *Louis-XIV*. „Astăzi Europa ştie că te poți urca într-un vagon de tren la

Petersburg, la Viena, la Berlin şi Frankfurt, pentru a ajunge direct Ia Brest, urmând o linie dreaptă", scrisese un breton. Da. Şi mai ştia Europa că de la Brest ea putea ajunge direct la New York. Transatlanticele franceze făceau acolo escală. Aşadar, ce importanță ar mai fi putut avea, când era vorba de această *Şosea* cumplită, şovăielile fiziologice ale câtorva seinezi! Important era de ştiut dacă navele moderne puteau acorda încredere mării, dacă omul care se înfrățea cu atâtea forțe ale naturii se mai putea înfrăți cu marea. Hula aceasta venită din depărtările globului simboliza, într-un chip minunat, solidaritatea universală. Varecul şi scoicile care îmbracă stâncile, cormoranii cu privire de smarald intrau mult mai puțin în joc decât dorința aceasta a raselor de a se cunoaşte, de a vibra potrivit aceloraşi unde.

Inginerul se îndreaptă de spate şi constată că suportă foarte bine ruliul şi tangajul. În dimineața Înălțării, nicio barcă de pescuit nu a ieşit în mare; banalul Inginer de clasa a treia Joly se aruncă în bătălie. Gata cu reflecțiile apăsătoare, amărăciunea nu are ce căuta în acțiunea aceasta vastă la care iau parte piatra, oceanul, oamenii. Să ai numai douăzeci şi şase de ani şi să te apropii de soluția unei enigme care frământă cele mai destoinice minți! Aventură, al tău sunt! Un bărbat vrednic să se numească astfel caută imposibilul! Şi nu atât imposibilul, cât ceea ce îi seamănă, ceea ce spaimele nocturne şi imaginația mulțimii, ca şi toți cunoscătorii, aproape, iau drept imposibil.

Adio, Neurlac'h, pătrundem pe un tărâm care nu mai este al tău, pătrundem în ultimul cerc al lumii.

*

După sutele şi sutele de recifuri de la Pont de Sein, jumătatea occidentală a *Şoselei,* primejdii care înfățişează în timpul refluxurilor, pe o întindere de patru mile şi cu o bunăvoință de mari ruine sărmane, imaginea unei grupări, iată acum împărăția cruzimii perfide, iată Basse-Froide. Hula a devenit dintr-o dată mai vie, bruschează şalupa care tresaltă, o loveşte. De aici şi până la Basse-Bonami nu mai răsar din

apă, pe o suprafață de cinci mile, decât foarte puține capete stâncoase, abia vizibile şi necontenit reacoperite de apă, asemenea unor mărunte flotoare menite a ține uriaşa „plasă“ de platouri şi vârfuri aruncate la câteva picioare adâncime. Aici nu peşti se prind, ci nave.

Ziua, pe maree joasă, vezi din toate acestea atât cât să te înfricoşezi şi mai tare. Noaptea, doar clarul de lună îți îngăduie să desluşeşti la timp albele pete, iar marele calm, să auzi tălăzuirea... Peisajul brut, forța primitivă, lumea dinainte de apariția omului, pe când tot ce era viață venea de la mare.

Fără să vrea, Inginerul îi aruncă lui Coquet, pilotul căruia admirabilul căpitan Fouquet i-a încredințat cârma, o privire de recunoştință. Pentru navigații de felul acesta, nu prea vedem cum s-ar putea descurca fără un insular. Piloții, speciile acestea de înțelepți a căror memorie adună sedimente a treizeci de veacuri de cunoştințe maritime, au fost în mod automat lăsați în afara gâlcevii care l-a opus pe Inginer insulei: chiar dacă pescarii se împotrivesc să colaboreze la o acțiune care nu priveşte pescuitul lor şi pe care o socot nebunească, ei nu vor nici să-i împiedice pe piloți să-şi exercite meseria, nici să-i lipsească pe smintiții de la Serviciul Farurilor – în timpul primejdioaselor ieşiri pe mare – de un ajutor indispensabil.

Peste atâtea capcane şi povârnite cărări ale acestui haos submarin, este necesară mâna unui ghid care să caute şi să croiască drumul. Este nevoie de nişte ochi *de-acolo,* învățați de iscusința strămoşilor să joace peste fața apelor, pentru a distinge imediat, şi fără ajutorul sondei, vârtejul câte unui curent format într-un şenal de învolburarea iscată pe creasta unei stânci. Acolo unde nu se sfarmă în valuri verzi, arând cu vigoare marea pentru a scoate din ea imense muşuroaie de spumă, valul are, pretutindeni aproape, aerul că se prăjeşte, scânteind. Întinderile moarate şi rotitoare pe care hula de-acum, asemănătoare unui fior prelungit, nu le-ar putea tulbura, defilează la nesfârşit împestrițate de mici cratere verzi-albăstrii.

Ca o scurtă învârtejire a elementului lichid, deriva târăşte nava care s-a angajat cu babordul şi pânzele coborâte în şenalul Ar-men. Mulţumită motorului şi timonei, o ţine pe mijlocui curentului, mai puţin puternic decât în altă parte, cu o uşoară alură de crab.

La o jumătate de milă, la un sfert, talazuri verzui, vânjoase ca stejarii cei bătrâni, se sparg rostogolindu-se în brazde albe pe deasupra apelor. La tribord şi la babord străfundurile se ridică. Marea are drept ţintă primejdia... Mai cumplit decât talazurile este dansul acesta al spumei şi al valurilor mici, cârlionţate, asemănătoare apei nevinovate pe care o bătrână o învârte încetişor într-un castron, de parcă marea ar încerca, prin atitudinile ei, să vadă dacă bancuri de peşti mari îşi făceau cumva jocul la mică adâncime; acolo, dedesubt, se ascunde un platou de stânci, pretutindeni abrupt şi culminând cu vreo zece vârfuri stâncoase. Nava care ar vrea să intre în acest fals luminiş s-ar pomeni sfârtecată de colţi puternici.

Ochii nu zăresc, prin împrejurimi, pe cele trei sute şaizeci de grade ale orizontului, niciun flotor de paragat. Nici astăzi, pe flux puternic şi nici altă dată. Curenţii sunt prea puternici, crustaceele – amatoare de ascunzători stabile – detestă, chiar şi cele mai bătrâne, brutalitatea aceasta continuă, care le târăşte de colo, colo. Ar fi inutil să încerci lunecosul deşert. O mişunare de păduchi, steluţele acestea urâcioase şi negre care nici măcar nu pot fi mâncate, asta ar fi tot ce s-ar putea prinde. Basse-Froide se aseamănă cu un smochin sterp! Dacă pescarii refuză să participe la campania Ar-men este şi pentru că, fără să o ştie, ei regăsesc la hotarele acestea dintre bătrânul pământ şi ocean urmele mâniei divine care a blamat revolta îngerilor...

Între timp a venit pe lume Cristos...

Să ne pese oare de lucrurile acestea? Dar cum să nu ne pese când piscurile stânci lor apar, minuscule, între două talazuri, iar numele lor, scânteietoare egretă, explodează pe deasupra apelor. Ar-men, adică Piatra, Piatra prin excelenţă, modelul

tuturor pietrelor din lume. Aşa cum Biblia era Cartea. Actrița Rachel, Femeia… Abacul şi logaritmii nu au decât să rânjească, dar aşa este. Madiou şi Schomeur, cele două stânci învecinate, au ispitit Serviciul de Faruri să renunțe la ele ca şi la Neurlac'h. Oamenii au venit la Ar-men, la Piatră. La ea trebuiau să vină dintotdeauna.

*

Pilotul priveşte înainte, surâde, scapă o vorbă: „Nu vom acosta". Inginerul bate şi mai tare darabana cu degetele în balustradă şi uită să răspundă.

A grăit înțeleptul; nu se înşală niciodată când este vorba de nestăpânirea valurilor. El este Marinarul care se contopeşte cu silința tovarăşilor şi a unei nave… Coquet Insularul s-a manifestat şi el. O luminiță de bucurie se aprinde în priviri în fața evidenței eşecului. Ca pilot, omul acesta nu avea nici măcar a se îndoi că se va încerca o acostare.

Bineînțeles, toată lumea este la curent şi chiar în dimineața aceasta, în fața lui, Inginerul va fi rostit cuvântul… Un subordonat trebuie să ştie că, în serviciu, nu faci caz de tot ceea ce spune un superior.

„Oare ce mai aştept de nu-l pun la locul lui?" îşi zice Joly, şi tâmplele îi zvâcnesc. Se află pe o şalupă, nu într-un parc de materiale ori pe stradă; şi, pe deasupra, aruncat în mijlocul unor stânci groaznice. La buna voie a unei avarii sau a erorii unei mâini omeneşti. A unui anumit om.

Iar greşeli dintr-acestea, omul nu săvârşeşte niciodată. S-ar zice că nu ar şti, că nu ar putea să le săvârşească. Orgoliul nu-i umbreşte niciodată judecata, nu-i ştirbeşte îndemânarea…

— Pilotul are dreptate, nu vom acosta, hotărăşte Lacroix, ins cumsecade.

Fireşte că mai mult i-ar place să poată gândi contrariul. L-au chemat în calitate de conducător de lucrări şi, în afară de digurile de pe insulă, altele nu există; nici măcar umbra unei alte lucrări…

Încă un executant care iese din rolul său… Inginerul nu mai face altă remarcă. „Ce fericit trebuie să fie că eşuez ca el”, gândeşte Joly.

— Du-te mai aproape… spune el pilotului. Mai avem cel puțin o oră până la calmul dintre flux şi reflux…

Ar-men se află la două sute de metri. Prin lunetă se vede – este cu neputință să te înşeli – cum valurile acoperă neîncetat stânca, valuri mari, tinere şi năvalnice, neîntinate de varec, care escaladează pantele, se sparg, recad. Din trei în trei minute – Joly cunoaşte legile acestea – vine câte o serie mai puternică, dar în dimineața asta toate cele care se profilează au deja o dimensiune de temut şi chiar dacă un om le-ar ține piept, în picioare, ele i-ar trece pe deasupra capului.

Dar un om nu le-ar ține piept; din prima izbitură ar fi azvârlit în apă. Centura de plută nu l-ar putea ajuta să nu-şi rupă un braț, un picior. Dacă nu cumva şi-ar sparge chiar capul.

Ar-men – la o sută, la şaptezeci şi cinci, la cincizeci de metri. Pilotul strigă în porta-voce. Replica înăbuşită a mecanicului… Replica sonoră a pilotului… Nava nu intră în clocotul viu al grosului spumei pigmentate de cenuşiu, albastru, verde, ca veşmântul unei păsări, căci vântul, animalul acesta, poate sări într-o clipită, declanşând dintr-o altă direcție valuri şi mai puternice. La marginile norului aceluia, de colo, rafale… Mai departe, la apus, o barcă fără pânze, poate o barcă ireală în dimineața aceasta de Înălțare, dispare în marele căuş al hulei până la vârful velei trincă.

— Domnule Joly, declară pilotul pe un ton grav şi fără să-şi desprindă privirile de la fața mării, părerea mea este că nu veți acosta. Dar curând, la schimbarea mareei, s-ar putea ca valul să domolească hula. Asta ar fi mai bine pentru stâncă… Cine ştie, ați putea coborî… pentru cinci minute!

Inginerul ascultă în tăcere şi, brusc, comandă lăsarea bărcii lângă bord. Sare în ea dimpreună cu Lacroix. Cei doi mateloți sunt la vâsle, un fochist reglementează mânuirea acestora… Fiecare îşi verifică centura de plută… Apoi, un gest cu mâna,

care înseamnă: „Spre stâncă”, iar vâslele lungi se afundă în vâltoare. Barca se ridică, apoi cade cu prova în apă şi se ridică iarăşi… Pe vapor, oamenii se află la posturile lor. Niciunul nu mârâie vreun cuvânt de batjocură sau de nemulțumire. Nu se aude decât vacarmul valurilor şi rumoarea blânda a maşinii care se mulțumeşte să țină piept curentului. Pilotul întâlneşte privirea mecanicului care s-a întors spre el – o privire care înseamnă: „Nenorociții! Or să se scufunde!“ –, dar se face că nu înțelege. Îşi alungeşte gâtul şi ia ca puncte de reper două stânci învecinate şi acoperite de valuri spumegânde, pentru a constata că nava şi-a pierdut viteza… Dacă într-adevăr Inginerul se scufundă… atunci o să vadă ce-i de făcut! Este pregătit pentru orice manevră. Foarte sigur că Inginerul face lucruri riscante, el se supune exigențelor mării! De unsprezece ori până acum, pe *Şosea* sau în Raz, el, ca pilot, a venit în ajutorul navelor aflate în pierzanie, mai cu seamă într-o noapte de decembrie în care au fost două naufragii, unul după altul… Regulile de prudență nu le respectă un bărbat decât la gura sobei…

*

Omnes gentes plaudite manibus…

Starostele îşi ridică din carte ochii plini de lacrimi. Ştie latineşte. Aude pământul şi mările încuviințând. Rugi fără de număr se prefirează peste omenire.

Sărmani smintiți, care vreți să ridicați un far pe stânca noastră, nu înțelegeți că-l mâniați pe Domnul? El a lăsat Şoseaua Sein să fie aşa, sălbatecă şi primejdioasă, ce v-a apucat acum de încercați să-i piliți ghearele?

În picioare şi singur în fundul bisericii, Alain rosteşte cu glas tare un psalm. A reperat, în rândul al cincilea, o siluetă; se jură că femeia aceasta îi este indiferentă… Nici mai mult, nici mai puțin decât toți încrezuții ăştia. Straşnică palmă ar primi insula, dacă oamenii de la Faruri ar coborî pe stâncă…

Între timp, peştii şi valurile, algele şi grăunții de nisip preaslăvesc clemența divină.

*

Un talaz de cinci metri înălțime se înalță brusc, asemenea unui catarg mare cu pânze verzi-albăstrii, se izbeşte de piscul occidental al Ar-men-ului şi se prăvale peste întreaga stâncă acoperind-o cu tumultul revărsărilor sale înspumate. Vibrații puternice scuturã marea sub barcă; vâslirea se dezacordă... Joly şi Lacroix nu au crâcnit. Cu carnetul de schițe strâns la piept, ei pândesc reapariția stâncii, eliberarea ciotului fisurat, zguduit de apa furioasă, pe care ar vrea să-l aleagă dintre miile de stânci pentru a fi recunoscut ca bucată de pământ, pentru a purta temelia unei case de om şi a se confunda cu ea, cu gloria farului său.

Un al doilea talaz se pregăteşte. Cu graba unui animal care fuge de o catastrofã, toată marea prăbuşită peste Ar-men sare, curge şi lunecă în mare. O algă de culoare închisă, agățată de peretele abrupt al unui vârf de piatră, se mişcă febril, ca un semn... Iată stânca, iat-o, mică şi imensă... Fără să-şi privească hârtia, cei doi desenatori, care o pierd din ochi precum un artist uimitorul său model, şi-au pus în vie mişcare creionul... Marea o ia din loc, s-ar zice că soclul stâncii Ar-men va țâşni din adâncuri... Tonele de apă se revarsă.

Cu pieptul apăsat de plăcile de plută, cu sprâncenele udate de stropii valurilor, cu urechile vuind de-atâta vacarm, Joly nu mai este funcționarul grijuliu să nu piardă stima şefilor sau să mai câştige o clasă, el a uitat de Brest, de Paris, de Quimper şi de toate avertismentele lor; este omul de la Ar-men cea bântuită de hulă şi omul înflăcăratei sale cutezanțe, bărbatul unei opere şi al unei speranțe a oamenilor, purtat, susținut de aşteptări fără număr.

Mult mai aproape! îi strigă el tare fochistului. Te vei roti în jurul ei...

Îşi contemplă desenul şi murmură: „De voieşte ori nu."

Capitolul IV

Şi mai cu putere decât un uragan tulburau jocul Imaginației mele mările…

Victor Hugo, *Ode şi Balade.*

AL MEU VA FI! AL MEU VA FI! AL meu va fi!… Clipă de clipă, spre a-şi mai uita oboseala, Alain repetă, doar pentru sine, obsedanta poruncă şi, cu coatele strânse pe lângă trup, cu capul aruncat spre spate, cu ochii țintă la casele care se apropie, el aleargă, cucereşte spațiul, urcă pe insulă metru cu metru, ca un rival.

Al meu va fi! Al meu va fi! Al meu va fi!

Va trebui să refacă tot drumul acesta, dar şi ce captură! Trufaşii care poruncesc pe insulă, şi Mathieu, şi Louise cea vrednică de milă, toți vor şti că el este bărbat, nu glumă.

Al meu va fi!

Acolo, în apa cenuşie, pitită sub stâncă, gura aceea uriaşă… Bună idee să treacă pe Millinou, înot, fără să mai aştepte refluxul. Doi homari în vârşă însemnau un debut excelent; asta nu voia să spună, însă, că doar la atât se reduceau şansele lui.

Totuşi, un pescar nu ar trebui să iasă niciodată pe plajă fără un *baz-croc*[8]. Cu unul bun… De animalele mării trebuie să te fereşti ca de femei…

Cred că stânca mea are două ieşiri. Poate că am scormonit-o prea mult cu mâna. Țiparii-de-mare nu-s mai proşti decât oamenii, poate că ăsta mi-a simțit hotărârea… Nu i-am întâlnit privirile, dar el mi le-o fi prins pe ale mele fără să spună nimic… Prea iute am trecut de la ceasul culcării la cel al deşteptării, nu era firesc.

Al meu va fi! Al meu va fi! Al meu va fi!

---

[8] Prăjină prevăzută cu un cârlig, pentru scotocirea găurilor din stâncile submarine (n.tr.).

Nu au mai rămas decât trei sute de metri. Mi se pare că zăresc deja *baz-croc*-ul, cel căruia i-am vopsit cârligul în roşu, în colţ, după uşă. Să presupunem că ţiparul meu nu a aşteptat, sunt sigur că prin ieşirea din spate nu a putut ajunge prea departe. Asta-i, dacă a mâncat şi s-a îngrăşat, nu mai este suplu. Eu cred că a şters-o pe la apus, unde se găseşte gaura de apă croită în lungime, care l-a uluit, pesemne; dar odată ajuns acolo… s-a văzut blocat. Nicio fisură sub piatra de la capăt. Se ascunde în algele Laminaria, cuminte ca o fată mare (şi mai şmecher decât multe dintre ele) şi aşteaptă nerăbdător fluxul pentru a se reîntoarce la festele sale; n-ai noroc, bătrâne ţipar, voi ajunge înaintea ta. Poţi să-ţi şi pregăteşti ceafa. O să mă împiedici de nu ştiu câte ori să te prind, fiindcă ai să te salţi şi ai să dai din coadă, însă odată şi odată îţi înfig eu *baz-croc*-ul în gâtlej, uite-aşa, ca pe-un hârleţ în iarbă. Acum ar trebui să ai elice de pachebot în coadă, ca să te mai poţi apăra, căci cuţitul meu îţi cunoaşte carcasa, aşa că o să te crestez colo, deasupra, ca şi cum ţi-aş deschide un buboi.

Al meu vei fi! Al meu vei fi!

Alain a intrat repede în casă, fără să se mai uite, în trecere, prin fereastră; în picioare, lângă vatră, două femei îl privesc, mama şi Louise. Pe masă zace un ţipar, a lăsat pete de sânge. Este mult mai mic decât cel din stâncă.

Pescarul se repede să ia *baz-croc*-ul. Sălbatec, gâfâind, leoarcă de sudoare şi de apa mării, ar vrea să o şi ia la goană. Fluxul nu aşteaptă. Trebuie să traverseze de două ori şenalul şi este un impas care, pe maree în flux, devine foarte repede de netrecut… Dar ideea unei trădări îl opreşte.

— Vezi ce drăguţă este Louise, l-a furat din ce-a pescuit tatăl ei…

Alain măsoară fata ale cărei buze au început să tremure uşor.

— Nu l-am furat, murmură ea, pentru motivul că sunt sigură că tata m-a văzut. S-a temut că poate nu aveţi nimic

azi, în zi de Înălțare. N-ai dreptul, Alain, să gândeşti că te disprețuieşte.

Lui Alain îi vine să răcnească de mânie, să insulte blândețea chipului acela; imaginea țiparului său, pe cale să o şteargă într-o băltoacă, îi trece pe dinaintea ochilor: orice-ar face adversarul, este prins; uite-l că sângerează… Dă-le încolo de femei, să nu ne fie gândul decât la treburile bărbăteşti…

— Ia asta de-aici, porunceşte el cu un calm superior, şi du-l înapoi de unde l-ai luat, adică dintr-un coş… Se răsuceşte pe călcâie. — Iar tu, mamă, să nu regreți… Chiar acum mă ocup de un țipar în Millinou şi nu cred să existe pe insulă oală destul de mare în care să poată fierbe.

— În Millinou?

— Fireşte. Ştiu să-mi pun la treabă picioarele.

— Nu puteai să ceri paznicilor de far un *baz-croc?* Nu te-ar fi refuzat…

— Acum, gata.

Într-o clipă a şi ieşit afară şi fuge, fuge, parcă-l frig tălpile, dar ceva, acolo în piept, îl doare; o privire aruncată însă țărmului prelung îi dezvăluie spectacolul calmului dintre flux şi reflux şi el ştie că trebuie să se folosească de această admirabilă şi trecătoare eternitate Un timp cu adevărat bun pentru a urca la cer şi a mutici pe pământ. Pânzele unui cuter britanic răsăriră dinspre nord-est. O fi *Robinson Crusoe.* Ce frumoasă ar fi lumea, dacă n-ar exista femeile!

Un-doi, un-doi… Bătăile inimii înlocuiesc fluierul de la manevre, cărarea dispare ca şi înghițită.

Peste pietrişul țărmului, peste stâncile mânjite de varec nu trebuie să alergi. Doar să măreşti pasul, să mergi ca bâtlanul. Pe lângă Millinou domneşte calmul. La marginea litoralului, apa încă nu şi-a pus găitanul de spumă al fluxului. Niciun grăunte de nisip rămas în suspensie şi care să înceapă a se învârteji…

Să ne năpustim spre rocă! *Baz-croc*-ul este nerăbdător! Dar mai întâi, să nu lunecăm peste tot fucusul[9] ăsta…

Alain s-a culcat pe burtă şi, încetişor, se târăşte sub stâncă. Picături grase şi miloase i se scurg pe păr, o actinie[10] îi biciuieşte încheietura mâinii cu tentaculele ei, o stea de mare i se lipeşte de piept. Ce mişunare de vieți care se agită în umbră! Iar ochii unui crab-de-țărm încastrat de-a lungul unei fisuri îi aruncă scântei roşietice. Umflătura aceasta de la suprafața nisipului, de sub o ieşitură a stâncii, este un crab de două livre[11] şi mai bine, prins în capcană ca un monitor[12], în brațul unui fluviu. Du-te şi caută, bătrâne pirat, un alt pescar; nu mă interesezi.

Aici era scobitura în stâncă, de asta sunt sigur; îmi regăsesc semnele: o pietricică albastră, una verde.

Baz-croc-ul scormoneşte cu nădejde. Când şi când se agață, răzuie roca sau o piatră de mare, dar nu vibrantul obstacol. Țiparul-de-mare avea destul loc, pezevenchiul, să-şi oploşească pântecele…

Unde te-ai vârât, bătrâne vrăjitor? Trebuie să te chem? Eu mă grăbesc, calmul durează doar atât cât trebuie.

Nu fără să se lovească de câteva ori la cap şi stârnind o ploaie de melcişori, Alain a ieşit cu spatele din micuța cavernă; cu grijă, ocoleşte stâncă. Picioarele, mâinile, ochii, gura, întreaga-i făptură stă la pândă. O viață uriaşă se ascunde aici, aproape de tot, un adversar foarte mare şi foarte încăpățânat, dar plin de teamă şi haz. Nu-i o jucărie pentru femei! Alain se opreşte. Îşi zice că are urechi cam neroade şi un nas tot aşa, căci ar fi trebuit să audă şi să simtă mişcările şi mirosul animalului tupilat; dar ochii buni, pe care Cerul şi părinții i i-au dat, îl slujesc şi de data aceasta. Nu în direcția găurii de apă, ci spre stâncă aceasta, la răsărit, de două ori mai departe,

---

9 Fucus: algă brună (n.tr.).

10 Actinie: animal de mare din încrengătura celenteratelor, fixat de stânci şi viu colorat, cu aspect de floare (n.tr.).

11 Unitate de măsură pentru greutăți, de aproximativ 0,500 kg (n.tr.).

12 Navă fluvială de război (n.tr.).

unde țiparul s-a târât, trăgându-se pe tufa aceea de laminaria. Apoi pe cealaltă. A biciuit aerul cu coada, capul i s-a umflat a încordare şi... hop, a sărit peste barajul acesta. Iată din nou urma-i lipicioasă, puțintel roşie. Hop, a sărit şi peste al doilea baraj. Acum nu se mai îndrepta spre stâncă; îl încerca ambiția să iasă la marea cea liberă. Uite-aşa, pur şi simplu! Spre toată marea aceea oprită la douăzeci de metri între reflux şi flux, şiroind de bogății, înțesată de cărări. Hai, trufaşule!... Hai, nătărăule!

Da, eşti un nătărău, căci te țin în raza ochilor mei, nu ai putea sări peste cel de-al treilea obstacol şi te găseşti aici, în zadar uriaş şi neclintit, asemănător cu un castel aflat în alarmă şi pe care un vrăjmaş mai puternic o să-l nimicească. Cârligul meu roşu o să plonjeze în gâtlejul tău, vezi bine că şi eu aştept. Simt că marea se pregăteşte să se umfle şi am nevoie de asta înainte de a mă năpusti. Prostănacule, ar fi fost de-ajuns să te întorci de unde veniseşi... mi-ai fi zădărnicit manevrele. Un dolofan ca tine, care ai, fără îndoială, multe victorii la activul tău şi care ți-ai oferit atâția vrăjmaşi ce s-au contopit în carnea-ți hulpavă, unul ca tine s-o pățească!... Ce ruşine!... Zăresc găitanul de spumă... Puțin să se mai îngroaşe, că am şi pornit la atac.

*

Louise fusese cât pe ce să izbucnească în plâns. Fără să mai asculte asprele explicații ale mamei Le Gonidec, luase înapoi țiparul şi, repede-repede, îl dusese acasă. Părinții plecaseră la slujba cea mare, aşa că era singură. Goală i se părea încăperea în care avusese loc scandalul... Dar de ce să se mai gândească la asta? Mai bine să-l alunge pe Alain din gând. Un bărbat dur, un bărbat mândru, care ar face atât de nenorocită orice femeie... Pescuieşte... A plecat la pescuit într-o zi în care Christos urca la cer.

Păcat că era atât de chipeş!

Ce frumos arăta dimineață; în umbra bisericii; ca o insulă răzvrătită.

Atât de frumos în chiar forța oboselii sale – cu fruntea în sudoare, cu părul în şuvițe lipite, cu ochii înroşiți de efort; îl revedea astfel la el, acolo în uşă, gâfâind, dar încă dornic să-şi cheltuiască forța – te întrebai pentru ce treburi minunate…

Pomenise de Millinou…

— Al meu va fi! îşi spuse ea dintr-odată. Dur, semeț, asta nu are nicio importanță. Este cu atât mai mult bărbat, iar bărbații sunt bărbați. Nevestele lor n-au decât să le frângă semeția!

Vedea pe fereastră geamandura navei farurilor, singură în apele joase ale portului pustiu. Răstimpul dintre flux şi reflux oprise locului marea. Clipă aleasă de Domnul… Trebuia să se grăbească.

Marea Stângă creşte înainte de Marea Dreaptă. Şenalul de la Millinou avea să se umple.

Fata aleargă pe cărăruie, împătimită şi nerăbdătoare. Pentru ce graba aceasta sălbatecă, Louise cea cu ochi verzi, din totdeauna retrasă, asemenea suratelor tale din insulă? Aripile bonetei tale se clatină în mers, dar afară nu te-a chemat nimeni. Parcelele familiei tale nu se găsesc în partea aceasta. Dimpotrivă, la Beg-ar-c'hale, o ştii prea bine…

Ea aleargă, nu-i pasă de parcelele cu varză şi cartofi; altă parcelă trebuie ea să apere, una nețintuită de pământ, o parcelă de fericire, de viață comună şi aspră…

În partea de sus a țărmului, hainele lui Alain aruncate peste pietriş. La umbra unei stânci, o vârşă în care doi homari se înghesuie… Marea creşte în şenal, sacadat, de parcă spuma ei ar paşte malurile; curentul începe să se formeze. Unde-o fi Alain?…

O împinge dorința să traverseze înot. Încet-încet, coboară plaja… O pală de vânt… O briză uşoară galopează peste mare. Valuri scurte încep a se naşte şi a izbi stâncile. Iar nava de la Faruri s-a dus spre Ar-men! Treaba lor! Marinarii nu trebuie să iasă în larg într-o zi de înălțare, şi-apoi oameni ca ei nu-s pescari…

Pe creasta recifului, un bărbat. Da, un bărbat, Alain… Sare mărunt, *baz-croc*-ul îi slujeşte de baston. Oare de ce nu se grăbeşte? Apa urcă în şenalul devenit acum atât de larg. Marea a şi înghiţit, a şi şterpelit toate laminariile, toate aluviunile refluxului.

Inima fetei bate să-i sfarme pieptul. Ceea ce vede ea acum, între stâncă şi insulă, este un fluviu mare, năvalnic în care o să se arunce Alain.

— Ajutor!

— Eşti nebună?

El a intrat în apă, a deschis braţele, înoată. Înoată şi înaintează. Curentul îl face să devieze, ar vrea să-l ia cu el, dar omul rezistă. Ce lat e în spete, când valurile îi dezgolesc partea de sus a trupului! Louise a căzut în genunchi. Îşi împreunează mâinile. Să mori atât de tânăr, într-o zi de Înălţare! Nu se poate ca Cerul să vrea aşa ceva! Ea contemplă lupta înverşunată.

Alain s-a dovedit cel mai agil, braţele sale au supus avalanşele marine, capul i se vede mai aproape, a depăşit curentul de adâncime. Curând nici nu mai înoată, se ridică în picioare şi păşeşte fără grabă. Iese din apă. De-a curmezişul pieptului poartă un ţipar uriaş, al cărui cap este legat de coadă prin *baz-croc* şi un talmeş-balmeş de iarbă de mare. Este groaznic şi splendid, ai zice că-i Jean-Baptiste, dar ai zice şi un monstru; pe trup îi şiroieşte apa mării şi cleioasă scursoare de peşte; are o rană la mâna dreaptă, iar degetele de la picioare şi gleznele sângerează. În timp ce agită în aer *baz-croc*-ul, asemenea unei săbii de paradă, râde, râde până nu mai poate…

— Ei, zise el dintr-odată grav, nu era mai frumos al meu? N-am avut dreptate să-l dau afară pe-al tău?

Respirând încă greu, şi-a deznodat povara şi a trântit-o peste pietre, dintr-o singură mişcare, chiar în faţa fetei. Capul ţiparului se răstoarnă pe spate, dezvăluind dinţi sălbatici, de un alb ca pietrişul, dinţi care nu vor mai sluji la nimic… Alain îl atinge cu piciorul. Zâmbeşte. Bucuria victoriei şi a darului i se prelinge în trup.

— Ai avut dreptate, geme Louise ca într-o duioasă mărturisire. Aşa, nevârât în vârşă, nu am văzut niciodată unul mai frumos.

— Târăşte-l în susul plajei şi lasă-mă să mă îmbrac. Nu se cade să stau aşa în faţa ta.

E gol până la brâu, o ismană veche de lână, căreia mama i-a tăiat cracii, îi încinge mijlocul.

Fără să scoată un cuvânt, Louise îşi înfăşoară mâna dreaptă în alge şi o vâră în gâtlejul ţiparului. Apoi, nervoasă, îndârjită, ea trage animalul greu, istovitor, ca pe-un trofeu barbar, până la dună. Tribul de pe coastă a biruit marea! Abia mai trăgându-şi sufletul, se aşază…

Îmbrăcat, cu vârşa de homari sub braţ, Alain urcă spre ea. În spatele lor, zidul mic al unei parcele, zece metri pătraţi de varză, de morcovi şi de anason; sunt în faţa mării, dar nu se mai găsesc în împărăţia apelor.

— Şi-acum?

— Du-te acasă şi fii cuminte. Marea este pe cale să pregătească de-ale ei. O să facă urât.

— Asta nu-i un răspuns.

— Ce înseamnă la tine un răspuns?

— Ştii prea bine.

— Ce să ştiu?

Glasul lui sună aspru. Răul, neghiobul! El… contemplă pe furiş profilul gingaş. Ochii mari, verzi, s-au umplut de lacrimi, dinţii fără de prihană se strâng, un văl de tristeţe umbreşte sidefiul obrazului. La rândul lui, se simte tulburat.

— Iartă-mă, nu sunt decât un bărbat.

— Altfel nici nu te-aş iubi…

Louise a luat într-ale ei mâna dreaptă a pescarului şi sărută rana sângerândă din palmă. Când îi mângâie părul mătăsos, ea nu se apără. O trage spre el şi o adăposteşte în căuşul umărului… Cele două chipuri se privesc îndelung şi în tăcere… Buzele lor se unesc.

A început să bată vânt de nord-est. Peste insulițele care au redevenit stânci submarine țâşnesc şi se sfârtecă albe jerbe de

spumă. Luat de vânt în răspăr, curentul se zbârleşte şi se striază într-o scară de valuri adânci deasupra căreia, sus de tot, se rotesc pescăruşi.

Ajuns la două mile distanţă, *Robinson Crusoe* a schimbat de drum. Artist al mărilor, cuterul execută dansul tangajului, fără greş, fără să-şi afunde prova în valuri, fără să piardă din viteză, nici chiar în momentele de greoaie plonjări…

Vuietul vântului şi al valurilor, rafalele reci şi ploaia de stropi nu-i tulbură pe cei doi care se iubesc, alungiţi în iarbă, schimbând săruturi şi dulci cuvinte. Între ei totul pare acum atât de simplu… Răspândesc amândoi aceleaşi miresme sălbatice şi aceeaşi energie marină le inundă fiinţa.

— Ştiam că o să ne regăsim, spune ea deodată. În lungul răstimp cât ţi-ai făcut serviciul la marină, mă gândeam la tine. Îmi era teamă că nu voi mai putea iubi, dar te-am revăzut. În ziua în care ai făcut o prostie, ai ciocnit cu tatăl meu paharul de vin, iar eu am mâncat firimiturile corăbiei voastre…

Reamintirea aceasta îl face pe Alain să se întunece la chip. Se ridică într-un cot. Dincolo de profilul mult-iubit, se reîntâlneşte încet-încet cu marea.

— Se strică vremea, răspunde el şi nu văd şalupa de la Faruri…

— Ce să mai zic de ea…

— Tot oameni ca mine o conduc.

— Ba nu.

Fata îi pune mâna pe piept în dreptul inimii; Alain se lasă biruit şi se întinde iarăşi alături de ea. Privirile îi sunt pline de cenuşiul fuioarelor de nori, ai zice varec de epave în curentul unui şenal… Inima aceasta, cu uşoara ei agitaţie care nu conteneşte niciodată, gândeşte ea, este asemenea unui copil… Asemenea celor pe care îi voi avea de la el şi pe care îi voi vedea umblând încolo şi încoace pe insula aceasta sau pe cărările mării… Şi care vor aduce prăzi tot atât de frumoase… Alain va fi mâine pescarul cel mai destoinic, acum este încă un copil.

— Jură-mi că o să te împaci cu tata. Va uita repede.

Alain revede bătălia sa cu țiparul, se revede supunându-l, înjunghiindu-l, izbindu-l de stânci. Izbucneşte în râs. Oare trebuie să ceară iertare? Mai curând să înoate printre stânci!

— Ca să-mi spui asta, ai venit?

Un şuier al vântului, o algă uscată i se propteşte în obraz, dar el o îndepărtează repede. Nu-i nimic de făcut! Aderă la orgoliul său cu aceeaşi violență cu care o scoică se agață de pietricica ei…

Se privesc. Iar în ochii verzi ai Louisei începe să dănțuie o flacără. Frazele se urmează unele după altele, înțesate de cuvinte stângace. Când unul vrea să-l liniştească pe celălalt, îl răneşte şi mai tare: tăcerea calmă a devenit portul în care nu mai poți ajunge. Nările freamătă, o furie îi trage după ea; lovesc orbeşte.

În lupta aceasta crudă şi fără de noimă, fata – să fie acesta un şiretlic? – este cea dintâi biruită. Iat-o întorcându-şi fața şi începând să plângă în hohote.

— Louise!

— Nu! strigă ea şi lacrimile curg tot mai repede.

Alain scapă printre dinți o sudalmă. Se ridică şi loveşte cu piciorul în masa flască a țiparului. Sălbatecul vânt de nord-est urlă în spațiu şi pe mare… Când lumea este atât de largă în jurul oamenilor, iată în ce stă jocul lor – cuvinte care nu spun nimic.

— Louise! o mai strigă el o dată.

Cuterul *Robinson Crusoe* a schimbat de drum. Misterioasa *Şosea* nu dă încă drumul vaporului de la Faruri.

Descumpănit, ca pe lângă o înecată, el îngenunchează, vrea să-i cuprindă umerii; ea se fereşte.

O dimineață atât de minunată! Alain soarbe o înghițitură de vânt şi îşi spune că ar trebui să o bată. O singură dată, pentru toată viața. Dar nu, pe insulă nu se face asemenea lucru. Pe insulă femeile sunt respectate. Copiii acestei fete vor fi copiii mei. Se apleacă, o ascultă şi iată că, dintr-odată, cu sau fără voie, şi-o doreşte pentru el, o acoperă cu trupul său…

Un țipăt… şi fata s-a smuls din strânsoare. O liană. „Nu eşti decât un câine sălbatec!” îi strigă şi se ridică. El nici nu îndrăzneşte să o urmărească din priviri. „Caută-ți alta!“ Şi fata se avântă în volbura vântului, iar cutele rochiei de culoare închisă i se unduiesc pe lângă trup, ca în jurul unui înger cu picioare goale, încântătoare.

*

Etienne ciocneşte cu Mathieu.

— Tot ce-ți spun, încheie el, plecându-şi capul, este adevăr adevărat. Dacă Alain nu s-ar fi reîntors de la navele alea de război, l-aş fi tras eu zdravăn de urechi! Între tați de familie trebuie să ne facem mici servicii. Fetele de pe insulă sunt la locul lor, dar trebuie supravegheate! Pentru ceea ce se cade să faci, nu am a-ți da eu sfaturi!

Cu pipa sa lungă, din faianță albă, atârnată de buzele vineții, pilotul care îl ghidase dimineața pe Inginer este centrul unei alte mese, în jurul căreia se află Starostele, mai mulți patroni de bărci, un mus cu un ochi legat…

— N-or să reuşească, explică el, ăsta-i lucru de la sine înțeles şi din mai multe motive; dar trebuie să-i defăimăm în punctele în care pot fi defăimați. Azi-dimineață domnul Joly era plin de energie; totuşi, de când s-a sculat – m-am informat eu – niciun păhărel, niciunul n-a luat…

— Mâine se întorc?

— Bineînțeles. Dacă vremea le-o va îngădui.

O pală de vânt, la rasul pământului, trece pe deasupra insulei. Ai zice că a şi îndoit vreo sută de copaci. Toate trunchiurile acestea care se rostogolesc şi se lovesc între ele sunt, de fapt… spațiul; vaierul mării, domolit doar pentru câteva clipe, reînvie şi se desfăşoară nestingherit.

— Te întorci?

— Sunt plătit pentru asta şi îi respect pe curajoşi. Ascultă. Au dat de trei ori în dimineața asta ocol insulei şi o desenau ca şi cum ar fi fost aici. Le-am spus: „O să vedeți la schimbarea mareei, poate că…“

— Le mai dai şi sfaturi?

— Aşa şi trebuie. Păi nu-s oameni ca şi noi?

Auditoriul mârâie. Tac cu toţii când Starostele, după câteva clipe de gândire, îl aprobă pe pilot.

— Au desenat, reia el, mă-nţelegi? Au desenat tot timpul, cu toată zguduiala şi cu tot tangajul!

— Bătrânul Antoine… începe musul, dar tace imediat, căci toată lumea are în faţă imaginea bătrânului ciung care ieşea singur pe mare, care îşi conducea barca ţinând cârma între picioare, un capăt de undiţă în gură şi un altul în mâna validă.

— Tu n-ai dreptul la cuvânt, mucosule, bombăne pilotul. Când ai să ştii să desenezi pe valuri, fără să te prăvăleşti între bănci, atunci o să putem sta de vorbă!

Şi în liniştea care s-a lăsat, murmură: „Au desenat! Da, au desenat!“

O stânjeneală pune stăpânire pe ceilalţi. Dumnezeule, s-ar zice că pilotul a primit o lovitură în cap! Cei de pe uscat – o ştie tot omul – nu se simt în largul lor într-o barcă! Oricum, faptul există, dăinuie – azi-dimineaţă cu toată hula din Basse-Froide, cei doi nebuni de la Serviciul de Faruri au desenat stânca Ar-men…

Urletul vântului s-a năpustit în han. Un bărbat a împins uşa de la culoar – este Alain, care intră în sală, cu homarii săi sub braţ, urmat în spate de secundul de pe *Robinson Crusoe,* un ins cu obraz rotund şi roşcovan, cu puţintică burtă…

Matelotul se preface a nu-i vedea pe Mathieu şi pe Etienne.

Îi face Starostelui cu ochiul şi se duce drept până la tejgheaua din faţa articolelor de băcănie, unde moţăie bătrâna Françoise.

— Ia cântăreşte-mi asta, bunicuţă; uite omul crede că-l trag pe sfoară, când eu, de fapt, îi vând marfa pe nimic.

Etienne pune mina pe braţul lui Mathieu:

— Profită cât e-aici.

Mathieu se ridică oftând, îl ia pe Staroste deoparte – nu asta aştepta Etienne – şi iată-l pe mai-marele sindicatului făcând englezului un semn amical.

— *Good evening, sir…* Bună seara, domnule.

Ştie franceza, o să meargă bine treaba… Pescarul cu tine… n-are drept vinde homari… Eu dirijez pescuitul *fishing*… Tu nu cumpărat niciodată la el… Înțeles?

Secundul cel rotofei se întoarce spre Alain care înşfăcase homarii şi care se îndrepta spre uşă rânjind. Aşadar, îl pungăşiseră încă o dată. Răbdare, tot el o să aibă ultimul cuvânt. Homarii ăştia doi, de vreme ce nu-i poate vinde (să admitem că noua lui prostie era pedepsită) vor fi ai Inginerului… uite, chiar acum o să se ducă să-i dăruiască lui homarii. Sau cuiva din gaşca lui. Uneia dintre victimele insulei.

— Să plecăm, îi spune Etienne lui Mathieu. Să vedem ce are de gând să facă.

*

— Domnul Joly nu poate fi deranjat în clipa asta, mormăie paznicul şef prin uşa întredeschisă.

— Bine, bine! Alain fluieră încetişor. Un bătrân îi spusese odată că în Portugalia se puneau homari la sărat…

În lumina asfințitului, Etienne îi tăie calea:

— Eşti bun să-mi spui ce căutai la far?

— Vezi-ți de treburile dumitale, nu de-ale mele…

— Treburile fiecăruia sunt aici treburile tuturor. Să-ți dau un sfat: fii foarte atent… Şi respectă fetele sau dai de naiba!

Paznicul şef nu mințise. După ce se reîntorsese, Inginerul mâncase în cinci minute, apoi se apucase de corespondență. După aceea se închiseseră în birou – el şi Conductorul.

De patru, cinci ore, cei doi bărbați discutau cu aprindere în jurul unei mese mari acoperite de planuri, schițe, hărți, rigle, compasuri şi echere; nici gând să fi terminat. Chiar dacă nu izbutiseră să acosteze, putuseră cel puțin să deseneze stânca sub toate unghiurile ei de abordare. Imagini peste imagini – unele nu li se ştergeau din amintire, altele se făceau stăpâne pe mâinile lor. Ultima oară – aceea era şi prima – Inginerul văzuse stânca Ar-men în august ’66… Amintirea aceasta reînviase, brusc, în toată prospețimea ei. O enervare minunată îi cuprinsese pe cei doi bărbați, de parcă ar fi văzut cine ştie

ce mare suveran, de parcă ar fi descoperit un palat în deşert ori regăsit în tainița inimii tulburarea dragostei dintâi.

Vântul se mai domolise. Dimineața insula era calmă, iar marea, de un albastru amintind culoarea sardelei, sclipea în soare, în timp ce refluxul îşi vedea, tăcut, de treabă… Inginerul nu cunoştea deloc Basse-Froide; când nava părăsi Pont de Sein şi se angajă în strâmtoarea Ar-men, el dădu peste aceeaşi hulă ca în ajun.

În timpul nopții însă vânturile din vest reîncepură a bate cu putere. În zori, numai valuri care se spărgeau. Şi cum a doua zi era o duminică, bărcile ieşiră totuşi în larg, dar vaporul rămase în port.

Clopotele care chemau la slujba cea mică se făcură auzite într-un cer siniliu, spălat de averse nocturne. Marea se izbea mai puțin de maluri, iar zările erau senine. „Ieşim", hotărî Inginerul. Vaporul ridică ancora către ora zece, salutat de departe de glumele proaste ale bătrânilor: „aveți cumva terebentină la fund, voi ăia de la oraş? De lucrați şi în zi de Înălțare, şi duminica… un banc de peşti o mai ia din loc, dar o stâncă…" încă înainte de Pont de Sein, hula zgudui nava solitară. O cavalerie de valuri, vrednice de reflux, se năpustea peste Neurlac'h… Pescarii jurau că o mare proastă pentru insulă nu însemna neapărat mare proastă şi la Basse-Froide; sosise clipa probelor! Cotoroanța, auzindu-i, rânji întețind hula. Domnul Joly îşi înghiți ocara şi, corect în fața elementelor naturii, vru să le lase o şansă în reîntoarcerea lor la înțelepciune. Îi comandă pilotului să vină în val şi, vreme de o oră, nava stătu la capă. Hula creştea întruna… Au fost nevoiți să se întoarcă. Talazurile inundaseră puntea şi oamenii.

Seara, jur împrejurul insulei, vuietul violent al mării. Norii ascundeau sau dezvăluiau cornul lunii deja mare… După o discuție cu Lacroix, Inginerul hotărî ca nava să se reîntoarcă a doua zi la portul ei de ataş; în afară de cazul în care vânturile şi marea s-ar mai potoli. Mareele îşi pierdeau puterea.

Încercările de acostare aveau să fie amânate pentru perioada de lună plină.

Inginerul nu îngădui descurajării sau oboselii să-l biruie; se culcă, hotărât să doarmă... Potrivise pe cifra trei acul deşteptătorului. Dacă la ora trei, noaptea avea să se arate la fel de zgomotoasă, însemna că, într-adevăr, trebuiau să părăsească insula, să se reîntoarcă pe continent.

Soneria îl smulse dintr-un somn adânc; ascultă, fără să înțeleagă, vacarmul iscat de vânt şi mare... Dar îşi veni iute în fire. Aşadar, mâine sau mai degrabă astăzi, echipa avea să meargă la Douarnenez.

„O, de-aş putea fi chiar în noaptea asta aproape de Ar-men!“ gândi el.

Nu mai reuşea să aţipească. Tupilată ca un crab mare cu cleştii deschişi, o amenințare îl pândea în fundul încăperii. Eşecul. Moartea... MOARTEA.

10 mai 1867. De fapt, ce-au făcut de la 13 aprilie încoace? Nimic... Lacroix şi cu el au desenat stânca. Douăzeci şi şapte de zile pierdute!

Adică mai bine de o lună, de vreme ce trebuiau să aştepte luna plină.

Transpiră în cearceafurile aspre. Cu atâta vreme urâtă, campania va trebui să se încheie în august sau poate în septembrie. Iar în intervalul acesta – jumătate mai, jumătate august – cine poate garanta o acostare? Niciodată farurile La Hague sau Héaux-de-Bréhat nu au stârnit atâtea nelinişti. De la 13 aprilie se putuseră duce la Basse-Froide de patru ori; dar niciodată, nici chiar în dimineața în care şalupa a putut înconjura stânca, nu a existat impresia că, ajutați de puțin noroc, ar putea izbândi...

Rrroum... Rrroum... Ssiii...

Toate bufnițele acestea de rău augur țipă că ideea farului s-a născut moartă. O idee care îşi flutură linţoliul pe deasupra insulei, precum naufragiații din legendele seineze. Morți sunt oamenii care se băteau pentru ea. S-au dus pe apa sâmbetei dosarele Ar-men.

Ruşinat de spaimele sale, domnul Joly scăpără un chibrit. Ducă-se pe pustii lampa. Progresul nu mai există – să i se facă loc feştilei de altădată, răspânditoare de lumină tremurată ca în tablourile pictorului Le Nain. Nu are decât să urle vântul, să năvălească şi să se spargă valurile, să se zbuciume nopțile firii… blânda lumină a prins viață în odaie, smulgându-l neliniştii… Urmează să treacă neguțătorul de nisip. Inginerul îşi închide dintr-odată pleoapele îngreuiate, asemenea unui copil chinuit de un vis urât şi pe care mama caută să-l aline… Adoarme, dar flăcăruia îl priveşte… Se va reîntoarce… Şi, fără ajutorul pescarilor, va încerca din nou… Un turn găzduind lumină se va înălța pe stâncă.

Capitolul V

ÎN TIMP CE SE ÎNDREPTA SPRE Guéveur, înainte de slujba mică, pentru a vedea cum este marea, pe care vântul de nord-est o agita de trei zile, Alain avu sentimentul că cineva îl urmăreşte. Se întoarse, gata de harță, dar pumnii strânşi se descleştară pe dată. Un bărbat îi surâdea – pescarul din Paimpol, de pe nava *Avel Mor.*

— De ce mă urmăreşti? întrebă Alain.

De ce? Pescarul avea nevoie de un mic ajutor: de un răspuns cinstit la o întrebare grea…

— Nu trebuia să te însori cu fata care m-a trimis la tine?

— Aşa este.

Dar întrebarea cea grea încă nu fusese pusă. Şi nici nu a fost. Pescarul tuşi, se îmbujoră, clipi des. Alain îl bătu pe umăr.

— Dacă asta vrei să ştii, află că fata e neîntinată ca şi ziua care abia a mijit.

Era tocmai ce voise pescarul să ştie. În semn de mulțumire, strânse mâna tovarăşului său. Totuşi, în timp ce se pregătea să plece, puse încă o întrebare:

— Nu te mai interesează?

Alain schiță un gest vag. Nu ştia. Nu căuta să ştie… Femeile sunt greu de înțeles. În afară de cele uşoare din casele rău famate. Şi încă!

— Eşti sigur că nu faci o prostie?

Seinezul îşi îndreptă privirile spre marea tumultuoasă.

— Cine poate fi vreodată sigur că nu se înşală?

— Eu nu, se învoi celălalt, şi plecă repede, căci mai avea să se radă. Într-o duminică de Rusalii şi încă în ținut străin, trebuie să fii curat. Şi-apoi, urma să o vadă pe Louise…

Dispăruse când Alain îl strigă pe nume, pentru a-l rechema. Renunța, totuşi, prea uşor. Poate că Louise îl mai iubea… Niciun răspuns. Ei bine, zarurile fuseseră aruncate. Luă o piatră plată şi alcătui, din răsputeri, un ricoşeu minunat.

*

Hoinărea luând-o spre port. Glasul clopotelor nu se făcea încă auzit. Printr-o breşă a zidului, ochii săi descopereau obişnuitul spectacol al Raz-ului, îndepărtatele jerbe albe, miile de batalioane de valuri aplecate spre miazăzi… Şi, într-un filigran nu prea reuşit, Louise, mereu Louise…

Brusc, zări şalupa de la Faruri. La nord-vest de cap, se apropia dansând pe valuri şi înfruntându-le… Spuseseră că se vor întoarce pe lună nouă, se țineau de cuvânt. Nişte neînduplecați!

Pilotul lor obişnuit, bătrânul Coquet, îi văzuse. Se grăbea spre cală, de parcă nu ar fi avut de pierdut niciun minut, fericit la culme că ieşea pe mare…

Al doilea şi ultimul glas de clopot îi proiecta pe întârziați în străduțe. Alain hotărî că o să meargă la slujba mare şi rămase să privească mai departe: pilotul care urca în barcă şi pleca, mânând-o doar cu vâsla dinapoi; şalupa slobozind un fuior de abur; inginerul apărând pe punte şi făcând nişte gesturi; barca şalupei îndreptându-se spre barca pilotului…

Şalupa plecase de la Douarnenez în plină noapte cu clar de lună, la ora trei, în duminica aceasta de Rusalii, 16 mai, deşi ridicarea ancorei fusese fixată pentru ziua de 14. Punctuali la întâlnire, Joly şi Lacroix fuseseră nevoiți să aştepte două zile

pentru ca vântul de nord-est să binevoiască a se domoli. Nava ținea bine marea, nu îmbarca pe la pupa, dar șocurile în serie, primite în tir direct, îi osteneau coastele. În Raz, dacă nu-şi putea menține velele, avea să învingă foarte greu curenții.

Înseninarea, pândită ceas de ceas, venise. La refluxul noptatec, şalupa se avântă în golful pavoazat cu imaculări violacee. Luna mare, rotundă şi aerul rece împrumutau țărmurilor şi mării un aspect de lume nouă. O sticlă cu rachiu circula printre bărbați. S-ar fi zis că plecaseră în cine ştie ce expediție neîngăduită.

În zori trecură de Beuzec. Valurile din larg nu erau prea violente. Rachiul continua să circule. După depăşirea capului Van, Inginerul hotărî că vor lua pilotul când vor ajunge la insulă şi că, odată plecată nava, vor porni repede spre Ar-men.

Toată lumea avea să fie lipsă de la slujbă… Într-o duminică de Rusalii…

— Basse-Froide şi-a bătut joc de noi, murmură el. Dar astăzi, hm… nu ne aşteaptă…

Pilotul se ambarcă fără să se mai ancoreze şi, pentru a cincea oară de la 13 aprilie, drăguța şalupă, pornită în direcția Pont de Sein, înaintă de-a lungul insulei prin babord. Stâncile sumețite la suprafața apei, cele de sub apă, recifurile cele mari care, încet-încet, se preschimbau în insulițe – totul defila pe lângă ei. Asemenea unui râu uriaş, refluxul curgea viguros. Valurile se îmblânzeau. Un soare puternic gătea – cu lumina-i bogată de un galben-pai – şi cerul albastru deschis, şi marea de culoarea lavandei, şi o bucală de stâncă înveşmântată în varec ruginiu…

„S-ar zice că în dimineața asta, gândi pilotul, o anume binecuvântare ocroteşte echipa. Deşi au lipsit de la slujbă, făcându-mă şi pe mine să o pierd…“ Şi schiță, în gând, o rugă.

La Neurlac'h, ape calme… Spre strâmtoarea Ar-men o hulă nu prea adâncă şi foarte netedă…

Inginerul privea prin lunetă… Tot începutul acesta fusese mult prea frumos. *Etiam şi omnes, ego non…* Ar-men, fireşte. „Târfă blestemată”, mormăi el fără să-şi dea seama. În jurul

stâncii, acoperită şi descoperită de val clipă de clipă, o puternică agitație nervoasă zguduia marea.

Ce-are a face. Domnul Joly ceru barca, apoi coborî în ea cu Lacroix şi se apropiară de marginile zonei periculoase. De data aceasta, nici desene, nici tururi pe apă, nimic în afară de singura, teribila aşteptare. Speranța îi părăsise pe cei doi bărbați care se simțeau ridicol de neautoritari asupra jocurilor şi forțelor lumii. La câțiva metri de stâncă, vâslaşii opriră potrivit ordinului. Şase metri de fund, dar nimic nu se putea vedea în apa tulbure, amenințătoare şi glacială.

Dintr-odată, Lacroix luă brațul Inginerului şi îl îndreptă spre Ar-men. Avea aerul că îi arată un peşte, o pasăre… De la o vreme, frământul mai scăzuse. Niciun val nu mai acoperise stânca, pentru a se rostogoli apoi în fața bărcii. Înaintară până la un metru. Auzeau fâşâitul spumei, lunecarea picăturilor; vedeau scoicile lipite de piatră, umbra fisurilor; simțeau mirosul gnaisului, un miros de sare şi fum… Când două minute controlate cu ceasul în mână dovediră că acalmia era o realitate, Inginerul, pe care emoția îl împiedica să vorbească, făcu semn că vroia să acosteze la stâncă. Îşi scosese cizmele. Marinarii îi admirau încălțările mici, spaniole, nişte espadrile, ce mai… Vâslele se cufundară în apă.

De-a lungul crestei de sud-est, în locul în care Ar-men era abruptă, profitând de retragerea unui val, barca se opri în contracurent, aproape să o atingă. Fochistul îşi înfipsese cangea într-o fisură mică. Mai bine plasat decât Inginerul, Lacroix se dădu la o parte într-o clipită, iar mâinile goale ale domnului Joly se agățară de aspra piatră udă care de cincizeci de ani sâcâia Serviciul Farurilor. Ai mei sunteți, strămoşilor – eu, Joly, din Château-Porcien, iau cu asalt o stâncă! În văzduhul liber al *Şoselei,* bărbatul îngenunchease ca la intrarea într-o grotă joasă. Vreme de o secundă, sprijinindu-se pe brațe, fu în picioare pe Ar-men, unde tălpile sale uşoare fraternizară cu piatra dură.

Barca fusese nevoită să se îndepărteze, pentru a nu se freca de peretele abrupt, dar acum revenea, iar Conductorul, care

nu-şi scosese cizmele, urca la rându-i. Se descurcase singur, prefăcându-se a nu vedea mâna întinsă a Inginerului. Cei doi bărbaţi, cu privirile plecate ca ale unor căutători de scoici, studiau piatra. Piscurile, găurile, pantele, brâurile, rigola… Regăseau totul; până şi varecul acela din sud-est pe care nu o dată îl contemplaseră zguduiţi de valuri, flori de varec neîngăduite care le apăreau, deodată, drept vechi cunoştinţe… Gnaisul era într-adevăr gnais, bun şi foarte tare, conform eşantionului adus de Thymeur, un gnais care nu se mira niciodată de prezenţa valurilor, oricât de violente ar fi fost ele. Se putea clădi aici, chiar dacă stânca era sau nu era, împreună cu toate pietrele *Şoselei,* decât reziduul unei peninsule dezagregate de eroziunea terestră şi cotropită de talazuri.

De aceea, tehnicienii fără de vârstă, cărora tineri samurai le-au spus: „Mergi şi caută o soaţă pentru stăpânul tău“, examinează cu ochi critic şoldurile fetelor. Căci femeia unui samurai nu trebuie să-i dăruiască decât copii foarte frumoşi…

Nicicând un far nu va fi încredinţat unei stânci putrede. Coloana cea grea va stârni – mai mult chiar decât stânca submarină ce nu răsare decât la rasul apei – asaltul cumplit al necurmatelor valuri. Câte ocări, câte îmbrăţişări sălbatice nu primeşte zidul acesta răsărit pe neaşteptate, care pune stavilă izbiturilor, zburătăcind într-o parte şi în alta rămăşiţele adversarului?!

Ar-men va fi un soclu destul de viguros. Doar pe ici pe colo se mai fărâmiţa piatra, ca de pildă în marginea de sus a marii scobituri centrale; dar cele dintâi lucrări de netezire vor remedia neajunsul.

Temându-se de valul ascuns, barca se retrăsese la vreo zece metri. Lacroix şi Joly îşi puseseră centurile – în cazul în care ar fi căzut în mare, li s-ar fi aruncat o saulă, care i-ar fi pescuit imediat. Nava aruncase o ancoră. Se mişca încetişor. Fouquet privi prin lunetă spre Basse-Froide, mai cu seamă spre vestul acesteia – zona misterioaselor trei mile, unde în orice clipă s-ar fi putut declanşa răzvrătirea apelor.

După un recul, un val asalta partea vestică a stâncii şi veni să-şi afle sfârşitul sub espadrilele Inginerului, care nu-l băgă în seamă. Amândoi, şi el şi Lacroix, se ghemuiseră la pământ, unul în faţa celuilalt, aproape să se atingă şi, cu braţele, măsurau locul. Niciun fel de surpriză – nici proastă, nici bună. Stânca avea dimensiunile minime cerute de securitatea unui far de prim ordin aşezat în câmpul furtunilor. Aproximativ nouăsprezece metri în timpul refluxurilor, cea mai mare lungime măsurată de la nord-est la sud-vest şi unsprezece până la doisprezece metri cea mai mare lăţime a sa luată la vest, de-a dreptul peste vârful occidental. Măsurătoarea coincidea cu estimările instrumentale operate la mică distanţă cu un an în urmă şi cu cifrele date de Thymeur. De minunatul Thymeur care se urcase singur pe stâncă, într-o zi a anului ’66 şi care luase măsurile cu bucăţi de sfoară, transformate apoi în metri, pe o plajă a insulei!

Solidă piatră. Un spaţiu mic, dar mulţumitor…

Inginerul simţi ca un nor trecându-i prin faţa ochilor şi înălţă capul. Soarele continua să-l privească… Se ridică în picioare şi, sărind, escaladând, târându-se, cotrobăi în minuscula sa colivie. Faptul că în noaptea aceasta nu-şi făcuse orele de somn nu explica deloc ameţeala aceasta neaşteptată, nici neliniştea şi nici sentimentul că a schimbat locul…

Un val se sparse şi udă încălţările celor doi bărbaţi.

Cum putuse recunoaşte stânca aceasta? Examina cu o atenţie înfrigurată ţancurile de nord-est şi sud-est, deasupra cărora fusese prevăzută construirea turnului. Cei care obiectau cel mai mult, purtând discuţii de cameră, nu uitaseră că cele mai cumplite valuri izbeau stânca pe la vest, dar ei nu cunoşteau natura celor două ţancuri, situate la nivele foarte diferite şi alcătuite din blocuri despărţite de fisuri înguste şi adânci. Prin urmare, erodate. Cu toate acestea, aşezarea aici a unui far nu trebuia să mai dea loc la îndoieli. Dintr-un salt, Inginerul sări peste marea scobitură mediană, pentru a urca şi coborî, de mai multe ori la rând, ţancul occidental. Acesta

avea o structură omogenă şi, atât la vedere, cât şi la atingere, părea dintre cele mai solide. Un alt avantaj preţios era şi acela că la piciorul său se întindea un soi de platou, un spaţiu destul de întins şi perfect orizontal.

Inginerul, care până acum nu scosese decât exclamaţii înăbuşite, aruncă o frază:

— Mai uşor ar fi să construim la vest…

Lacroix zâmbi, încuviinţă din cap…

Fochistul scoase un strigăt. Şi fiindcă pilotul striga şi el de pe vapor, Lacroix şi Joly crezură că marinarii se interpelau… izbitura şuvoiului de apă o primiră în spinare, pe cap, în picioare. Cascheta Inginerului zbură cât acolo. Dacă, din instinct şi în pofida apei care îi orbea, nu s-ar fi aruncat pe stâncă, cu riscul de a-şi juli genunchii şi palmele, s-ar fi pomenit, cu siguranţă în mare. Inginerul se scutură de apă, îşi căută din ochi cascheta, înţelese că trebuia să-i poarte doliul şi, întorcându-se spre vest, de unde venise atacul, se mulţumi să râdă. Uite un lucru care nu s-ar întâmpla la oraş! Alte valuri se pregăteau, dar i se păru că, în ciuda unor legi, nu păreau să fie atât de rele. Uzi, neuzi, să ne vedem de treabă!

Fură din nou stropiţi până la jumătatea trupului.

Şalupa lansă un sunet de sirenă. Musul şi mecanicul ridicau ancora.

Este timpul!

Este timpul!

Inginerul nu voia să creadă în primejdie, de el răspundea sigur, dar mai erau Conductorul şi marinarii. Practic, orice formă de lucru devenea imposibilă.

Barca vâslea spre ei. Valurile care nu se mai spărgeau în jerbe se roteau, rapide, în jurul stâncii. Tronsoanele lor, ce se îmbinau la sud, în adâncul şi în faţa scobiturii, se loveau şi se spărgeau de piatră, apoi se întorceau în celălalt sens, umflând şi zguduind marea, fără de răgaz, ca o leşie furioasă.

În picioare, fochistul supraveghea în acelaşi timp pe cel doi vâslaşi, apa care îl împresura, valurile care se spărgeau în cealaltă parte a stâncii, valuri pe care Joly şi Lacroix, gata să

sară, nu le vedeau. Precum africanii, îşi lansă barca cu prova înainte. De patru ori. Şi de patru ori trebui să comande vâslire înapoi. A cincea oară, în sfârşit, îl culese pe Conductor. Se scurse un minut lung în care, în două reprize, un Inginer ascultă de un fochist de şalupă care îi ordona să se lipească de o piatră. Oare avea să fie nevoit să se arunce în apă? Joly se temea pentru notiţele sale deja ude şi nu era sigur că va putea sări destul de departe pentru a scăpa de valuri. Tocmai privea prin lunetă marea, când sosi barca. Sări în ea. La fel de repede trecuse o undă, care coborî talazul cu trei metri. Dacă nu ar fi fost fochistul, care îl primi în braţele sale căzând apoi sub el, Inginerul şi-ar fi rupt picioarele izbindu-se de-o bancă.

Mai târziu, pe vapor, după ce începu defilarea stâncilor de la Pont de Sein, stânci populate de cormorani negri cu ochi mari şi verzi ca smaraldul, Inginerul, frânt de oboseală, se culcă în cabină. Cu pleoapele închise, el savura liniştea respectuoasă a tovarăşilor săi apropiaţi, căpitanul, pilotul şi Conductorul, savura zumzetul glasurilor – mateloţii şi fochiştii începuseră să-şi bea berea… Înainte de a se cufunda în somn, revăzu silueta lăptoasă şi enormă a valului care se năpustise peste Ar-men în clipa în care şalupa se dădea înapoi, luându-l cu ea, de parcă Basse-Froide s-ar fi mustrat că a lăsat oameni să calce în picioare malefica stâncă.

Conductorul îşi verifică ceasul după cel al lui Fouquet.

Se ghemui lângă un perete şi notă în carneţel:

„16 mai 1867. Plecarea din port la ora şapte. Timpul petrecut pe stâncă: cincisprezece minute.“

*

La unsprezece şi jumătate, pe când tocmai se sfârşea slujba cea mare, şalupa intră în port, iar vestea ajunse până la Alain, înainte de a se găsi pe cheiul inundat de soare: Inginerul acostase la stâncă! Bălaiul cu ochi albaştri! „Şi ce dacă, mormăiau oamenii, câţi de-ai noştri n-au urcat-o, iar când Thymeur a făcut isprava aceea de-a măsurat Ar-men-ul şi a rupt din stâncă o bucăţică, nu s-a strigat nici a zecea parte din cât se strigă astăzi! Prostii!“ Alain se umflă în pere. Simţea

că ceilalți se mințeau. Intră în vechiul cabaret Le Cam şi luă un pahar de vin. „Beau pentru succesul repurtat de *Armorique* anunță el şi nimeni nu-i ceru să tacă.

După ce echipajul şalupei se răspândi prin sat, istorisind totul, nici unui flăcău nu-i veni ideea să râdă pentru că oamenii Farurilor nu putuseră sta pe stâncă mai mult de-un sfert de oră sau pentru că valurile îi muraseră, iar plecarea lor de pe Ar-men semăna a fugă. Nu, niciunul. Înainte de venirea lor, toată lumea găsea aproape firesc ca un pescar să urce pe Ar-men. Chiar de pe vremea în care isprăvile eroice ale strămoşilor stăpâneau memoria oamenilor! Încă unul, ziceau ei şi cu asta gata. Oamenii mării nu-s nişte domnişoare bătrâne cu şaluri şi mănuşi.

Acum era cu totul altceva. Inginerul, Conductorul, ce mai, toată Administrația, stătuseră un sfert de oră pe stâncă. Într-o duminică de Rusalii. Când abia veniseră de la Douarnenez şi când nici somnul nu şi-l făcuseră ca lumea.

Vreo zece patroni se duseră să-l caute, la începutul după-amiezii, pe Staroste. Şi se alcătui atunci, din oameni care se gândeau cine ştie la ce, o mică adunare ciudată. Despre homar şi langustă, să tot discute în zilele de săptămână; şi-apoi ce să mai spună nou despre ele? Dar, la naiba, ceea ce ascundeau cu grijă, pertru că regretau, erau comportarea şi vorbele lor de fanfaroni fricoşi. Nu asta voiseră! Zugrăviseră operațiunea de acostare drept o acțiune inumană întreprinsă de smintiți, – aşa o explicaseră celor de la oraş – şi iată că le-a fost dat să-i vadă, tocmai pe oamenii aceştia de la oraş, folosind cu bună-ştiință competența piloților şi aliindu-şi marea toată. Inginerul devenise aşadar un om de la Basse-Froide. Schimbându-şi veşmintele, după ce fusese udat leoarcă, nu se înstrăinase de apa valului, dimpotrivă, îi curgea în vine ca unui insular; picioarele, mâinile, ochii săi, totul primise consacrarea marinărească. Acelaşi lucru se putea spune despre Conductor.

Înainte, spuneau piloții, cuvântul *EI* demonstra curaj. Dar parcă se ştia ceva precis? Doar că-i vedeai plecând şi

reîntorcându-se… Succesul făcea ca îndrăzneala lor să fie limpede ca ziua.

Oricum, pescarii nu erau deloc mai răi decât media oamenilor! Ades erau chiar mai buni! Atunci pentru ce eroarea lor de drum?… Pentru ce? Întrucât asemenea proiect nu le venise niciodată în minte, ei se convingeau că Inginerii şi Conductorii – după ce o săptămână întreagă o făcuseră pe fanfaronii, cheltuind două tone de cărbuni – aveau să renunțe la idee. Nu circulase chiar zvonul, adus de vânt ori de val, că Inginerul nu credea în farul său?…

Întreaga echipă de acostare veni la biserică să asiste la vecernii. Cei de față găsiră că s-a cântat cu mai multă forță ca de obicei, mai ales când i-a venit rândul *Magnificat*-ului:

Quoniam fecit mihi magna qui potens est…

Cântau pentru Rusalii; dar pentru ce se întâmplaseră lucrurile acestea într-o duminică de Rusalii? Binecuvântată de Domnul era această zi, mult mai mult decât puteau afla Inginerii din tâlcul cărților lor. În dimineața aceasta, în predica sa, rectorul nu anunțase menirea nici unui sfânt. În pagina cu zilele săptămânii, din vechiul său caiet, doar spații albe; potrivit tradiției din bătrâni, în Săptămâna aceasta albă totul, în natură, era mişcare… Abandonându-şi adăposturile din vremea fluxului, crabii, homarii, langustele au coborât în dimineața aceasta pe stâncile din insulă, unde s-au reîntâlnit cu rudele şi prietenii lor. De nu ar fi păcatul strămoşesc, care a dus omul la rătăcirea simțurilor sale, răsfățate în Paradis cu toate minunile Creației, ai putea auzi ciulindu-ți urechea, clipocitul, frământarea lor. În noaptea aceasta, după reflux, se vor retrage pe uscat şi vor admira cerul. Lume plină de miracole! Marea pe care o numim Dreaptă, adică cea pe care o vezi la dreapta ta, când de la noi priveşti spre Raz, urcă pe malurile noastre cu mult înainte de cea pe care o numim Stângă; o, prea-învățatule, ne-ai putea explica de ce?

Insularele, care în aceeaşi Săptămână albă vor face untul fără apă şi fără sare, vor şti să-l păstreze mult timp proaspăt, ca o moluscă abia ieşită din cochilie.

Bărbații aceştia, care au urcat pe stâncă într-o duminică de Rusalii, putând sta acolo un sfert de oră, şi-au început bine acțiunea. Dacă trufia nu-i va orbi, vor mai putea merge deseori pe Ar-men!

…Mathieu privea din spate capelele celor doi, al Inginerului şi al Conductorului – bărbați pe care astăzi marea îi udase leoarcă de parcă ar fi fost nişte pescari din Sein – şi cugeta.

Dacă pe deasupra lor ar fi început să danseze limbi de foc, i s-ar fi părut foarte firesc.

Insula aştepta un eveniment apropiat.

*

A doua zi, barometrul coborâse, marea se burzuluia… Nu ieşiră decât bărcile cale mai solide. Foarte agitat de când făcuse pe stâncă descoperirea respectivă, domnul Joly ardea de nerăbdare să se ducă din nou acolo, dar după o discuție destul de aprinsă cu căpitanul său de şalupă, redeveni înțelept, astfel că *Armorique* renunță să mai iasă pe mare.

În ziua următoare, acelaşi lucru. Doar atât că barometrul nu mai scăzu. Se menținea locului… Firave epave ale unui naufragiu necunoscut, întâmplat poate cu cincisprezece zile în urmă, eşuară pe țărm. „Vedeți, zicea Lacroix, că farurile existente sunt nemulțumitoare ca număr.” „Şi credeți că nava *Sané,* murmurau pescarii în bretona lor, credeți că nu ar mai fi eşuat pe *Şosea*? Ceața şi, în plus, o eroare de compas au dus-o la pierzanie!“ Cutreierătorii fără de treabă de pe cheiuri, cei care beau prin cârciumioare, căutătorii de varec de pe țărm, cu toții se gândeau la omul care urca pe Ar-men într-o zi de Rusalii…

Cetățenii din Paimpol lăudau celor din Sein pe marele lor vecin din Goëllo, farul din Héaux-de-Bréhat. Ce siluetă falnică!… Ce slujitor util… Dar acolo, ce-i drept, condițiile de acostare au fost mult mai bune: oamenii lucraseră pe vreme de reflux, pe o platformă largă, descoperită, unde putuseră, în cel de-al doilea an, să instaleze o macara pe care o lăsau zilnic în voia valurilor. O furtună blestemată le distrusese materialul, dar îl înlocuiseră pe dată. Inginerul lor? Un tip

nemaipomenit! Nu era altul decât Léonce Reynaud, cel care a devenit apoi marele şef al Farurilor. Chiar dacă mai pierduse ceva material între şantierul insulei Bréhat şi stâncă, mult nu fusese în niciun caz!

— Dar nici Joly al nostru nu-i un nătărău, răspundeau seinezii, atinşi în amorul lor propriu.

Şi iată că se alcătui un fel de grup – nu se ştia dacă oamenii erau într-adevăr serioşi – hotărât să trimită autorităților celor mai de sus o scrisoare cu propunerea: să fie cumpărată stânca Ar-men, aşa cum cumperi un teren sau o casă.

*

Dimineață, în timp ce mama se pregătea să se ducă pe țărm, să mai caute scoici, Alain, culcat într-o rână pe pat, o întrebă:

— Închipuieşte-ți că nu mai umblu după Louise. Greşesc sau nu?

Urmară câteva clipe de tăcere. Întrebarea nu părea sinceră. Sau Alain îşi pierduse capul, sau vorbea singur. Nu-i prea stătea în obicei să ceară mamei sale sfaturi.

— Ştii foarte bine că aici nu-i ca în alte părți. Faci cum vrei.

Alain plecă la pescuit crevete. Vântul sufla cu tărie; era singur pe Kalaourou. O caracatiță se desprinsese dintr-o liană şi înota de-a-ndărătelea, un banc de şproți se zbenguia într-o băltoacă. Şi, deodată…

Un haliotis[13] tare frumos făcea corp comun cu o piatră. Sta aproape de o stea de mare alb-albastră şovăitoare. Dar hop, asemenea unei rafale de mitralieră, steaua împroaşcă un jet lipicios care mânjeşte cochilia moluştei, astupând până şi cele mai mici fente. Haliotisul emană un contra-lichid, pentru a stăvili, pentru a respinge lichidul mişel, dar steaua a şi sărit. Ca nişte săbii pătrund acele ei în orificiile înnoroite. Încleştarea este în toi – suculentă şi tragică.

Nicicând nu-i mai fusese dat lui Alain să vadă aşa ceva. El înşfacă biruitorul şi îi izbeşte de o stâncă; smulge apoi învinsul

[13] Moluscă gasteropodă (n.tr.).

şi îl întoarce. Încă uluit, nu cutează să scoată carnea cu vârful briceagului. Pune jos animalul şi se grăbeşte să plece.

În fața sărmanei sale case îl găseşte pe cumnatul Louisei, pe Joseph Coroller, care îl aştepta. Ah! Ah! Înzestrat cu trei fii şi o corabie de cinci metri lungime, căreia îi era şi patron, şi matelot, şi mus, Joseph, om înțelept, se bucura în insulă de prestigiu nu glumă. Era în stare să poarte pe cap o barcă, din aceea cu fund plat şi să se arunce în apă ca să salveze un paimpolez de la înec; ba era chiar mult mai mult decât atât, era şi un împărțitor de sfaturi bune…

Cei doi bărbați se duseră să ia un păhărel. „A venit ca să-mi vorbească despre Louise, îşi spuse Alain; îşi pierde timpul.“ – Nu crezi, întrebă el, că tovarăşii noştri sunt nelalocul lor vrând să vândă o stâncă submarină? Nu crezi că Joly le-a dat o lecție bună? Eşti sigur că pe Basse-Froide nu vom prinde niciodată altceva decât păduchi de mare? Chiar şi între Madiou şi Schomeur? Cam de câte ore ar avea nevoie corabia ta, *Mouette,* pentru ca, tăind fluxul, să ajungă la… Ar-men?

Joseph, sâcâit, răspundea orice.

— Te întorci mâine cu Mathieu? sfârşi el prin a spune.

— Ce părere ai? i-o întoarse celălalt şi, întrucât Joseph tăcea, uimit că i se răspundea cu o întrebare, el adăugă: Asta depinde de multe lucruri… N-ai auzit că azi-dimineață Inginerul a vorbit, aşa se pare, cu Starostele?

— Uite că n-am auzit…

— Sunt cam mulți cei care complică lucrurile numai din trufie, spuse Alain.

Pe deasupra mesei, Joseph îi prinse brațul.

— Dar tu? Nu mai scoate din tine atâtea prostii şi gândeşte-te puțin la însurătoarea ta. Te-ai purtat ca un câine. Mă rog, asta-i treabă care se întâmplă şi unora mai buni decât tine; dar dacă o iubeşti pe Louise, trebuie să te duci mai departe după ea şi să ți-o faci nevastă…

Vorbea cu glas mai scăzut. Acum, unul din Paimpol umbla după fată! Un pescar destoinic, un băiat vânjos, dar… oricum;

era din alt sat! Oamenii ăştia de-acolo or să sfârşească prin a lua totul – şi homarii şi pe ei, seinezii…

Alain nu mai asculta. Unii oameni se nasc pentru a nu izbândi, alţii – dimpotrivă. Să se întâmple ce s-o întâmpla! Nu era mai important să construieşti un far?…

— Să se mărite cu omul ei, aruncă el; o să-mi dovedească astfel că aveam dreptate!

Şi se gândea – fără să vrea a spune – că nu o va uita niciodată.

— Nu eşti cumva nebun?

— O să găsesc pe ce să mă îmbarc în toate porturile Franţei, la Compania Transatlantică sau pe un pescador… Nu-s eu ăla să se roage de o fată!

— Îngâmfatule! Eşti un îngâmfat blestemat! mormăi Joseph şi îşi întoarse capul spre port. Astăzi se dăduse bătut. Da, de o mie de ori da, însă avea el să găsească un şiretlic. Avea prea multe îndatoriri faţă de familia primei sale neveste, el care îndrăznise să se recăsătorească precum unul care crede că ar mai avea de adus mustrări Annei-Marie minunata… Jeanne era o femeie de treabă, dar nu-i dăduse copii, iar cealaltă… cealaltă! O, de-ar fi trăit!… Ei bine, avea să acţioneze în locul lui; oamenii ăştia n-or să se nenorocească singuri…

Inginerul, nedespărţit de pipa-i mare şi de cana de cafea, nu ieşea deloc din camera pe care o ocupa în casa farului; poate doar ca să meargă la turn şi să urce până la platformă. Acolo, ca un general de oaste în zona de operaţiuni, căuta prin lentilele binoclului, Basse-Froide şi îi cântărea intenţiile. Pe la mijlocul după-amiezii, în timp ce norii acopereau soarele, avu norocul să dea peste un efect bun de lumină. S-ar fi zis că fluxul, asemenea unei turme speriate de cerul întunecat, împinsese orizontul, valurile, stâncile până pe plajă. În lumea aceasta, adusă la dimensiunile unei mici câmpii mărginite de munţi, se părea că niciun amănunt nu se mai ascundea de ochiul omului. Un cormoran, un plugar… O stâncă cenuşie, o clopotniţă… Un val, o brazdă de spumă… Şi deodată strâmtoarea Ar-men, intrată în câmpul vizual, se desprinde

asemenea unei camee albăstrii; iar domnul Joly întinde mâna stângă, de parcă urmează să pipăie frigul mării… ori să sfarme gnaisul ros de la marginile rigolei… ori să înceapă a şti.

Dar şi de data aceasta înțelese că nu ştia nimic. Basse-Froide rămânea în continuare tărâmul fără oameni, misterios şi liber.

Reîntors în camera sa, scria, recitea scrisori, bea cafea, relua desenele cu stânca Ar-men, schimba şi căuta locul de amplasare al viitorului turn. O să micşorez blocul ăsta. O să umplu scobitura asta. Aici zidesc şi înfig bare de fier, pe orizontală, pe flancul acestui țanc. Primesc valurile pe la nord… Tălpile sale, care călcaseră pe stâncă, ardeau parcă să o regăsească. Să o apese, cum o pietricică apasă altă pietricică… Dar, întrucât pescarii îl aşteptau, şi el îi aştepta pe ei. Cei mai mulți nu putuseră ieşi, dar nu aveau decât să se roage de Staroste spre a merge la far. Gata cu aluziile lor extravagante. Le arătase el mai alaltăieri că Administrația nu era formată din nepricepuți. Chiar dacă ajutorul lor rămânea indispensabil, tot nu avea să se umilească în fața lor.

— Ai uitat că vorba dulce mult aduce? îşi îngăduise Lacroix să întrebe, în temeiul vârstei sale mai înaintate. Oare într-adevăr…

Oamenii din răsărit sunt la fel de încăpățânați ca bretonii, i-o tăie Joly. Îi ştiu eu – dacă le întind un deget, îmi iau mâna toată. Vor să-mi smulgă nişte făgăduieli: salariul cu ziua, plus rambursarea, fără control, a tuturor avariilor. Făceți-mi plăcerea să nu ne mai întoarcem la subiectul ăsta. Nu voi ceda.

— La ordinele dumneavoastră, domnule Inginer…

La urma urmei, gândea, el trăgând din pipă, riscul era de partea lui. Înaintase şefilor săi un raport privind necesitatea de a modifica planurile şi se aştepta la neînțelegere. Cel mai mare din promoția de la Poduri şi Şosele îşi permitea să facă tot soiul de aprecieri referitoare la amplasarea unui turn pe mare! După ce Comisia Farurilor arătase că, în privința alegerii unei stânci, părerile sale nu aveau greutate! Inspectorul general Léonce Reynaud manifesta față de

proiectul Ar-men un fel de pasiune. Vigilent din fire, el supraveghea campania cu o grijă extraordinară. Îşi amintea, poate, că fusese cândva un oarecare inginer Léonce Reynaud care condusese cu mână de maestru campaniile de la Héaux-de-Bréhat – un far a cărui construcție ridicase probleme cam de acelaşi ordin (dar mult mai puțin grele!). Şi în cazul acela, pentru pornirea lucrărilor, se socotise că ar fi nimerită alegerea unei insule care să adăpostească şantierul.

„Îmi pun în joc cariera, hotăra omul din est, dar nu mă las: trebuie să construim pe țarcul de apus…"

Măcar de-ar fi vrut timpul să se păstreze frumos!

Între Inginerul încăpățânat şi pescarii la fel de încăpățânați, care se aşteptau unii pe alții şi care nu se urneau, Lacroix asigura o legătură istovitoare. „Nu suntem grăbiți, îi repeta şeful său, de îndată ce marea va fi frumoasă vom avea mult de lucru amândoi. Aşa că nu implora pe nimeni, lasă-i să vină singuri." Conductorul, ca subordonat plin de scrupule, se ținea în fel şi chip de capul celor care acceptau să stea puțin de vorbă cu el… O să mai dureze ploaia?… Buna înțelegere este, totuşi, utilă… Nu vă face plăcere şantierul pentru refacerea digurilor?…

Şi ploua. Şi nimeni nu venea.

*

Vântul usca în rafale rapide trotuarele spălate de aversă. Cu gulerul raglanului ridicat, cu umbrela sub braț şi cu mâinile în buzunare, un bărbat mergea cu paşi mari! Nu era mulțumit.

Aici, peste tot, numai garduri. Şi mereu, mereu şantiere. Parisul se distrugea şi creştea totodată, urca de la sol şi recădea la loc. Pietoni şi iar pietoni, trăsuri, roabe, cărucioare împinse cu brațele, strigăte şi plesnituri de bice. Sfârşitul lucrului coincidea cu sosirea mai multor trenuri în gara Mont-Parnasse. Cu douăzeci de ani în urmă, bărbatul construise Gara de Nord, dar creşterea neaşteptată a traficului dusese la înlocuirea monumentului său cu altceva mult mai vast. Ar fi vrut să se oprească, să contemple o rivală fericită, dar iritația care îl stăpânea îi purtă mai departe paşii.

Două scrisori neplăcute nu se puteau întâlni la poşta de seară! Potrivit calculelor probabilităților şi date fiind faptele anterioare. Calculul probabilităților… la dracu!

O scândură care te loveşte în spinare, o birjă care te stropeşte, un scuipat gata să-ți pice pe creştet… Ce-o să mai fie şi când o să se deschidă Expoziția? Haussmann[14] va fi silit să mai desființeze câteva pâlcuri de case. Pentru a îngădui elveților, saxonilor, argentinienilor să-şi fumeze în stradă havana…

Prima scrisoare: Dragă domnule director… *Dragă* – fireşte, când urmează să i se facă reproşuri!… *Ştiți probabil că…* Atunci nu aveți ce spune. *Îmi permit să vă atrag atenția asupra faptului că, potrivit ultimelor statistici, douăzeci şi patru de mii de nave de tonaj mare şi mijlociu trec în fiecare an prin regiunea Ouessant…* Nătăfletule, vii cu secretul lui Polichinelle, ca să poți adăuga că ați vrea să ştiți spre ce puncte se îndreaptă eforturile noastre privind iluminarea şi balizarea coastelor la intrarea în Marea Mânecii… *Proiectul de iluminare a Şoselei Sein, prin efectuarea unei lucrări pe stânca Ar-men, să fi fost oare abandonat?.* Auziți, domnilor de la Serviciul Farurilor… Păi cum, să încredințăm Ar-men-ul Asistenței publice, să-l aşezăm în noapte alături de Baudelocque şi de Pitié ca pe un sărman bastard… Pentru noi nu sunt votate aceleaşi credite ca pentru Companiile maritime şi nu vă putem oferi optzeci de mii de faruri (izbucni în râs la această cifră; un notar care trecea pe lângă el îl privi mirat), ceea ce ar fi, de altfel, o idioție, căci şi-ar încurca luminile, dar mi se pare că nu ar trebui să vă plângeți… *Am vrea să vă spunem că proiectul acesta, a cărui importanță pentru navigația franceză şi internațională creşte din zi în zi, ne interesează foarte mult.* Dar pe noi!

O firmă îi reține atenția:

LA FRUMOASA DANSATOARE DE MAZURCA
Aici se valsează

---

[14] Haussmann (Georges, baron) administrator francez (1809—1891), prefect al Senei, a dirijat lucrări edilitare importante, care au transformat Parisul (n. tr.).

Peşte de Sena prăjit şi boschete

Un al doilea panou reprezenta, pe un fond de viță de vie, o poloneză învolburându-se într-un dans… De fapt, fregata-şcoală rusească *Svetlana* urmează să sosească la Brest. Una dintre cele douăzeci şi patru de mii de nave ale acestui domn. Ce dineu nemaipomenit o să ofere Şcoala noastră Navală la bordul navei *Borda*! Numai de nu ar avea ceață oaspeții noştri în timp ce vor căuta brațul de mare Iroise!… Ca *Pereire* în ’65, când se angajase în Fromveur, vrând să o ia prin Four!

Se întoarce la scrisorile sale. Una îi reproşa, printre rânduri, că uita de Ar-men, iar cealaltă, cealaltă… Ei drace, da, cealaltă!… Dar cât nu privise el, în noaptea de sâmbătă spre duminică, luna mare şi rotundă ridicându-se, asemenea unui aerostat cu aer cald, în spatele catedralei Notre-Dame! Dimineața, Serviciul central de meteorologie vestea că la Brest vremea era calmă. Pe loc se gândise la Joly, la domnul Inginer de clasa a treia Joly. „De data aceasta acostează”, îşi spunea el. Şi acosta, într-adevăr, bravul Inginer. Numai că, după acostare, îşi permitea să-i scrie şefului său că acum cunoştea stânca, dar că planurile nu fuseseră bine studiate, că ar trebui adusă o modificare în ceea ce priveşte amplasarea turnului. Şi aşa mai departe. Cincisprezece minute stătuse în picioare pe Ar-men şi acum ştia totul despre ea. Totul. Se dădea drept un robit stâncilor, aşa cum există bărbați robiți femeilor. Mai plicticos este însă faptul că nu există pătimaşi ai stâncilor.

Ia te uită…

Adâncit în gânduri, bărbatul se lovise de un alt bărbat; observă că acesta făcea parte dintr-un grup. Dădu la o parte un copil, o doamnă, două femeiuşti şi se pomeni în fața unei sfori albe, în rândul dintâi al unor gură-cască.

Pe o tablă neagră, prinsă de trunchiul unui arbore, sta scris:

LA CINA BĂRBATULUI NEMAIPOMENIT

Felul întâi

Sabie de cavalerie natur

GUSTĂRI

Ulei încins

DULCIURI ÎNTRE BRÂNZETURI ŞI FRUCTE
Salată de ace
DESERT
Jumătate cană de plumb topit

Un taler enorm, care slujea la cerşit, îi răsări brusc în față. Aruncă pe el mărunțişul din buzunare, fapt pentru care fu răsplătit cu un „prințul meu“. Apoi îl auzi pe BĂRBATUL NEMAIPOMENIT, care îşi reteza mustățile, decretând că dragii săi admiratori nu vor mai avea de aşteptat.

— Cel care vă vorbeşte este un fost colonel din Regimentul 2 Husari, un drac de om. Arma pe care o vedeți a fost smulsă de mine, servitorul dumneavoastră, pe câmpul de bătaie, unui împielițat care se năpustise asupră-mi şi pe care l-am descăpățânat. Să nu credeți că BĂRBATUL NEMAIPOMENIT este un tip sângeros! Vorba ceea, ori el, ori eu! Dacă nu era el, nu aş fi avut acum plăcerea de a-mi vârî în seara aceasta în trup, întru desfătarea dumneavoastră, doamnelor, sabia aceasta de cavalerie pe care armurierul nu a hărăzit-o, desigur, acestor mici plimbări frenetice, romantice, indiscrete şi medicale din tubul digestiv al unui războinic!

— Mănâncă! Haide, mănâncă, ce mai stai! strigă un birjar.

— Da, o să mănânc, mă chinuie o foame de lup! Aerul de la această Barrière du Maine este foarte tare, iar eu nu sunt domnul Ernest Renan, să iau masa la birt! Haide, sabia mea frumoasă, frumosul meu oscior de pui, vino înlăuntrul ființei mele; e cam întuneric acolo, dar e călduț… plăcut! Fii atentă, dai întâi de o treaptă!…

Fără să înceteze a surâde până în ultima secundă, BĂRBATUL NEMAIPOMENIT îşi umfla pieptul, răsturnându-şi capul pe spate, în timp ce sabia pătrundea foarte încet în gură şi dispărea apoi, de parcă s-ar fi înfipt în nisip. Nu mai rămase afară decât mânerul mare, aurit.

— Aplaudați, nu se sperie! strigă o cumătră.

Lumea bătu din palme zgomotos, în timp ce tot încet, foarte încet, sabia ieşi la lumina zilei, asemenea unui şarpe care se trezeşte.

— Poftim!

Bărbatul îşi privi ceasul. Era şapte şi jumătate. Nu mai avea încotro, trebuia să renunțe la demonstrația cu uleiul încins. Îl aştepta Platoul de la Rochebonne. Pe urmă Pierres-Noires. Şi Planiers, unde trebuia făcută o reparație serioasă. Tasările turnului prost construit se dovedeau inegale, iar aparatul optic era de pe vremea Potopului. Şi dacă l-ar fi reconstruit? Cu ce credite? Dar Creac'h?…

Creac'h? Bărbatul îşi croise drum prin mulțime. Odată cu regăsirea trotuarului liber, regăsise Ar-men-ul… Chiar dacă o construcție se dovedea utilă, nu însemna că ea era şi posibilă; şi încă repede. Înainte de a şti unde anume şi cum trebuia plasat farul, trebuiau să se asigure că vor avea la îndemână oameni care să-i fixeze temeliile. Nu-i recrutezi pe înghițitorii de săbii, printre şefii de promoție ai Politehnicii, nici pe zidari din Corpul legislativ şi nici pe dădace din saloanele prințesei Hortense. Menirea de a urca regulat pe Ar-men nu putea fi încredințată decât unor pescari. Aveau ei felul lor de a călca peste varec şi peste pietrele ude şi un fel al lor de a preîntâmpina izbitura valului…

O birjă opri în dreptul lui. Îl văzu pe surugiu coborând în doi timpi şi trei mişcări din înaltul scaunului său şi mângâind apoi calul. Gesturi ale meseriei…

Acostând la stâncă, Inginerul săvârşise nu numai o faptă de curaj, ci şi un lucru bun cu adevărat. Observațiile sale meritau să fie examinate. Dar să rămânem calmi! Cine ştie câte acostări vom putea face în '67? Cine ştie dacă nu va trebui să ne socotim fericiți că am plasat acolo doar două inele de care să se prindă cablul ancorei? Bine îmi scrie Inginerul: „Fără pescari nu vom reuşi", iar valurile care l-au acoperit pe stâncă par să-l fi convins mai lesne decât cele mai bune fraze ale mele; totuşi, după scrisoare, nu mai face nimic.

Nu, nu şi iarăşi nu! Cum ar zice contele Walewski, drumul spre Ar-men trece prin picioarele pescarilor. Nimic nu se poate face fără popor şi nicicând un Léonce Reynaud nu va dezminți formula. Când fusese eliminat din Politehnică, sub Ludovic al

XVIII-lea, fiindcă se zicea că ar fi organizat în Şcoală o adunare de carbonari, fusese pedepsit, de fapt, în locul altuia!... Dar, să fim drepți, nu ar fi roşit deloc să fi fost un carbonar[15]! Dovadă că în anul următor se înscrisese la carbonari! Farurile de pe mare nu sunt statui de atelier. Ele se construiesc în fața țărmurilor, în singurătatea neintelectuală a lumii cosmice. Concepute de ingineri până în cele mai mici amănunte, ele nu fac niciun fel de discriminare între nave şi între oamenii pe care îi ocrotesc, iar la edificarea lor, înfrigurată ori infinit de lentă, important este să participe întreaga umanitate, prin mijlocirea muncitorilor săi manuali, cu sudoarea şi osteneala lor, dacă nu chiar şi cu spaimele lor. Pescari ai insulei Sein, vă numesc BĂRBAȚI NEMAIPOMENIȚI, mai cu temei decât pe înghițitorul meu de săbii. Voi sunteți şi înghițitori de primejdii maritime! Ar-men vă aşteaptă. Nu ne putem lipsi de voi. Cât sunt de frumoase mâinile şi picioarele celui care păşeşte în calmul soarelui şi prin tumultul valurilor întru slujirea semenilor săi!

Capitolul VI

Apele mari nu ar putea stinge iubirea
Iar fluviile nu ar putea-o acoperi...
Cântarea Cântărilor

BĂTRÂNA LOUARN, CARE SE VĂITA de dureri în pântece, lăsase fereastra întredeschisă – în felul acesta putea auzi clopotul bisericii. Vântul urla în rafale, dar în portul golit de mareea joasă nu mai era atâta zarvă. Se auziră bătăile care vesteau miezul nopții, apoi ora unu, unu şi jumătate; un fluierat uşor venit din afară nu tulbură somnul lui Mathieu; ora două, încă un fluierat, două şi jumătate, o

[15] Membru al unei organizații revoluționare secrete din Italia, care a luptat la începutul secolului XIX împotriva asupririi străine şi pentru unitatea Italiei (n.tr.).

aversă şi clipocitul apei lovindu-se de dig: sosise clipa; femeia ieşi din pat şi se îmbrăcă pe întuneric.

Mathieu nu se trezi. În fundul camerei, Louise suspină gânditoare – sărmană mică şi mică prostuță –, dar nu spuse nimic.

Deşi îi lipsea o bucată bună, luna scălda portul într-o lumină mare, albă. Năvala rostogolită a valurilor fluxului înconjura insula cu un tunet continuu. Rafalele de vânt se perindau întruna, dar limpezimea cerului dintre stele vestea că va mai trece un sfert de oră până la viitoarea aversă.

Adèle se închină şi înaintă de-a lungul bătrânului dig, cu o mână streaşină la ochi. Numai de nu s-ar fi arătat Joseph prea stângaci! Valurile se agitau în port, iar dacă şiretenia dădea greş, noaptea solitară făgăduia o catastrofă… *Jeune Adèle* nu mai eră la locul său. În depărtare, vasul acela care juca pe valuri… O pietricică se izbi de pământ…

— Mathieu! Mathieu!

Ea striga, îi dădea explicații fără de niciun rost, dar pescarul reținuse că nava lui plecase şi se îmbrăcă în mare grabă.

— Ce mai aştepți de nu te scoli? urlă ea către Louise. Mergeți şi-i chemați pe Guillaume, pe Alain, pe Joseph, pe toți!

— Lasă-mă, cunosc eu mişcarea, făcu Mathieu, care alergă spre uşă.

Când bocănitul saboților părinteşti se auzi pe chei, Louise mormăi că nu se duce după nimeni. Sau poate că François o să facă asta, matelotul de pe *Avel Mor.*

— Acolo e toată averea noastră pe cale să se ducă de râpă, iar tu îmi răspunzi aşa? Fată rea ce eşti!

— François înoată mai bine decât seinezii. Ştie el ce are de făcut, când e vorba de salvat o corabie.

— Nu l-ai văzut niciodată înotând!

— Nu cred în povestea asta a voastră… cu barca.

— Ba să crezi! Îți jur pe sfânta Fecioară şi pe sfântul Yves că-i aşa… că totu-i limpede ca ziua…

— Zi în miez de noapte!

Insuccesul acesta nu trebuia să o facă pe Adèle să-i piardă din vedere pe ceilalți, astfel că se avântă pe scară şi nu mai putu auzi hohotele de plâns ale Louisei care îngenunchease lângă pat, sprijinindu-şi capul în mâini şi căutând cuvintele unei rugi… Bineînțeles că-l mai iubea! Chiar prea mult! Dar nu mai avea dreptul să fie a lui! Păcatul îi apărea, acum, mult prea limpede!

Alain fu în picioare într-o clipită. Noaptea, ideile se ivesc parcă mai uşor. O corabie se afla în primejdie, trebuia să o scoată de acolo. În foarte scurt timp ajunse lângă Mathieu, care ocolise pe la Beg-ar-c' hale şi care, neprididing să ridice singura barcă, sălta un pui[16] cu fund plat. Numai bun de naufragiat, de nu se ştie câte ori, în valurile acelea.

— Poți ține de capătul ăsta? întrebă tânărul pescar, arătând spre prova bărcii.

O bucurie adâncă îl inundă în clipa aceea pe Mathieu. Poate că *Jeune Adèle* avea să piară… dar nu şi prietenia dintre bărbați.

— Da, țin!

Se opintiră. Spontan scăpară amândoi un „Auuhh!"… Trăgeau şi împingeau din răsputeri, dar în cadență.

— Auuhh… Auuhh!

— Ciudat, ceilalți nu se grăbesc, spuse Alain, în timp ce se urca în ambarcație.

— O să vezi că amândoi salvăm corabia. Haide, apucă repede godia!

Vântul de nord-est o abătea din drum pe *Jeune Adèle,* care derapa pe ancoră, spre un platou stâncos, acoperit mereu-mereu de valuri. Asemenea unui cal care se vrea liber, corabia zvâcnea neîntrerupt; dar hățurile talazului erau mai puternice, cu fiecare secundă, ea se apropia de pieire. Menținând godia în grosul valurilor, barca se strecură între godie şi primejdii. Apoi, Mathieu prinse iute copastia şi, în timp ce urca, Alain împinse cu braț vânjos barca în vânt. I se

[16] Barcă foarte mică (n.tr.).

aruncă o parâmă. Pe când Mathieu ridica ancora, înălțând apoi o velă, vâsli cum nu mai vâslise în viața lui, să-şi frângă mâinile, nu altceva, aproape să se răstoarne în apă. *Jeune Adèle* înainta greu, dar înainta. Curând, vela se dădu învinsă. Alain aruncă înapoi parâma şi, în vreme ce Mathieu o trăgea la bord, se îndreptă pe drumul cel mai scurt spre vechiul loc de ancorare, unde sosi ca să-şi ia patronul… Da, era patronul său, nu o putea tăgădui.

— Acum e rândul meu, dă-mi godia, spuse Mathieu, Barca se îndreptă spre Beg-ar-c'hale, căci trebuia dusă înapoi la locul ei.

Amândoi tăceau. O aversă dură nu îmbie la vorbă; şi nici căderea bruscă a întunericului de noapte. Dar iată că o altă barcă, mânată de Guillaume şi de Joseph, ajunse în dreptul lor şi atunci izbucniră cu toții în râsete voioase.

De îndată ce bărcile fură urcate pe țărm (dusă la capăt de către patru pescari, treaba era o adevărată plăcere), Mathieu îi chemă pe toți la o cinste.

Adèle pregătise din vreme paharele. Nu o putuse nicicum sili pe Louise să coboare, dar îşi ascundea neputința aceasta îndărătul unui surâs. O lumânare dintre cele mai bune, ca de gospodărie creştinească, îşi arunca lumina peste vasele de aramă din încăpere şi peste fețele strălucitoare ale oamenilor.

— De ce… mormăi tatăl, dar în acelaşi timp se auzi, în camera de-alături, pasul fetei. La câteva clipe după aceea, ea se ivi în uşă, îmbrăcată ca de ziuă. Ochii ei mari, luminoşi, păreau să nu vadă nimic. Foarte palidă, intră. Cu toții îşi ațintiră privirile asupra ei. Alain vru să iasă tiptil din încăpere, dar mâna vânjoasă a lui Mathieu îl opri locului.

— Să ştergem cu buretele peste ce-a fost între tine, ea şi mine. Fără ajutorul tău, corabia noastră nu ar mai exista la ora asta. Acum trebuie să vă împăcați.

Louise se opri din mersul ei de lunatică; ochii i se umplură iarăşi de viață. Îl privi pe Alain. Şi el o privea. Aversa cumplită de-afară zguduia noaptea.

„Cum să uit aşa de repede ce-a făcut deunăzi? gândea Louise. Dar cât aş vrea să retrăiesc clipele acelea de înțelegere adevărată şi… de lacrimi. Căci părul, ochii, gura, glasul lui, pe care mi le reamintesc, mă atrag cu toată puterea lor. Oare ce fel de inimă am? Trăiesc cu adevărat? Ar trebui să-l urăsc, dar mi-e drag, simt că-l iubesc şi mai mult decât înainte. Totul a început în această încăpere. Aici l-a înfruntat pe tatăl meu. Şi pe seinezi. Aici a hotărât să devină bărbatul laş, mândru care, pe urmă, s-a năpustit asupra mea! Şi tot aici, eu, Louise, fiica Adelei şi a lui Mathieu, viitoare stăpână a unui cămin de pe insulă, să-mi umilesc în fața unui bărbat familia, copilăria, prietenele? Eu, singura supraviețuitoare dintre cinci frați şi surori?… Totuşi, îl iubesc atât de mult!…“

— Să terminăm odată! se auzi glasul îngroşat al lui Mathieu. Curând se face ziuă, ne-aşteaptă corabia. Şi animalele mării care au intrat în vârşele noastre.

Afară urla fanfara dură a unei rafale. S-ar fi zis că auzi țiparii şi homarii, langustele şi crabii bătându-se în afundul temnițelor lor, zgrăpțănând gratiile, agățându-se de ele. Unii erau acolo de sâmbătă seara.

„Iar eu, gândi mai departe Louise, vin de departe asemenea unei victime laşe, pentru a mă fereca în casa unui bărbat ca într-o vârşă. Intru într-o încăpere din propria-mi casă, de parcă aş veni de-afară. Bărbatul acesta se află aici, în fața mea, primit de către toți ca un fiu. Ei spun că nu m-a jignit niciodată. Ei spun ceea ce eu însumi spun. O, ruşine, poate că ar trebui să-l iert, nu să-l iubesc pentru greşeala sa… Nu să-l salut ca pe un biruitor…”

Alain schiță un pas. Un surâs de îngăduință şi iubire înflori pe buzele Louisei. Îşi ridică brațele, ca Fecioara faldurile mantiei. Alain mai făcu un pas. Dar, dintr-odată, ea îşi acoperi ochii cu palmele. Plângea. Ieşi pe culoar trântind uşa. Lumânarea pâlpâi, apoi se stinse. Cineva fugea în bătaia aversei.

— O aduc eu înapoi, zise Mathieu, care între timp luase un tăciune aprins, să reînvie feştila.

— Nu! strigă Adèle. Împotrivirea femeii părea fără de întoarcere. Ea, care pierduse trei copii de vârstă crudă – un fiu mare răpus de o epidemie, o fiică mare şi ea, care devenise nevasta lui Joseph şi murise la o naştere – nu voia să urmeze decât calea blândeții. Apoi se închină, în timp ce flacăra şovăindă îşi regăsea puterea. Louise, singură, întruchipa cei şase copii ai ei rătăcind prin noaptea haină.

— Poate că Alain… începu Joseph…

Dar Adèle îi luă pe dată vorba din gură. Nici Alain nu avea vreo putere. Îi luase tânărului o mână şi i-o scutura cu gesturi legănătoare. Fetele trec prin clipe şi mai grele, nu trebuie să le porți pică. De parcă pescarii…

Alain se desprinse din strânsoarea mâinii ei.

— Mă duc acasă. Sunt sigur că o să se-ntoarcă imediat.

Mathieu îi tăie calea. Louise era Louise, dar Alain salvase corabia! Vor bea împreună acelaşi vin ca deunăzi! Alain dădu din cap: nu se simțea în stare să se îmbarce pe *Jeune Adèle,* când toate rămăseseră atât de nelimpezi.

Mathieu îi ceru nevestei părerea.

Adèle se smiorcăi puțin, suspină, dar răspunsul ei fu clar:

— Alain are dreptate…

Aversa părăsise insula şi alerga spre golful Audierne. Valurile portului loveau cheiurile, stâncile şi plaja. În depărtări talazurile se năpusteau, forând tăcerea ca un uriaş şi de neînvins vierme-de-corabie. Zgomotoasă şi monotonă larmă.

Mathieu îşi ridică privirile spre corabia din pâine înălțată spre tavan cu o lună în urmă. Corabia nu se clintea. Era tăcută…

Stingherit, Alain privea masa.

— Ei bine, declară Joseph, n-ar mai fi decât o singură cale – să-şi ia corabia *Mouette* un matelot. Dacă o să-i vorbesc, cred că o să primească… Îți convine planul meu, Alain?

— Îmi convine.

— Aşadar, putem bea un păhărel, hotărî Mathieu care surâdea cam în silă.

Adèle îşi aruncă pe umeri un şal de lână şi plecă, singură în căutarea Louisei… Aerul rece mirosea a varec de stâncă. Spre răsărit, cerul se deschidea la culoare. O lumină strălucea pe şalupa de la Faruri.

*

Adèle se îndreptă, fără şovăială, spre partea din spate a satului, spre nordul istmului care tăia insula în două. O stâncă mare, pleşuvă, tivea marea. Îi ziceau Piatra Amiralului, pentru că, zice-se, în timpul războaielor din vremea Imperiului, marinarii flotelor engleze depuneau acolo preţul vacilor furate din Sein în timpul nopţii. Ghemuită în faţa stâncii, cu picioarele la doar câţiva metri de apă, Louise era acolo… plângea în tăcere.

Adèle îngenunche pe dună. O năpădise un val de iubire pentru fata aceasta care ştia să respecte atât de bine solidaritatea feminină. Când, spre marea deznădejde a căminului lui Joseph, murise Anne-Marie, Adèle îşi deschisese Louisei sufletul; Louise se mirase atunci că nu o vedea înlăcrimată. „Am plâns atât de mult până acum, îi răspunsese mama. În noaptea în care s-a sfârşit primul meu fiu, am alergat la capela din apus şi i-am dat ocol urlând; după aceea, m-am întors şi m-am lipit de Piatra Amiralului. Am plâns mult-mult… Şi ce crezi că mi s-a întâmplat pe urmă? Am adormit…“

Adèle se apropie de Louise.

— Alain să nu se mai gândească la Louise? o întrebă, acoperind cu şalul ei trupul acela în suferinţă.

— Nu şi iarăşi nu! După tot ce-a făcut! minţi fata, izbucnind în lacrimi. Adèle murmură:

— Ştim că a greşit şi am dat dreptate celui care a ştiut să-l pună la locul lui în ziua aceea de sminteală. Orice păcat însă cu iertarea lui! Alain nu este doar bărbatul urâcioasei sale cutezanţe…

Louise îşi înălţă capul.

— Poate că ai dreptate…

Şi adăugă cu un glas mult prea slab pentru ca mama să mai poată desluşi cuvintele:

— Şi pentru lucrul acesta nu-l mai iubesc…

Câteva cute îi brăzdară fruntea frumoasă. Ştia că minte, dar nu ştia până unde mergea minciuna ei. Alungându-l pe Alain, pe bărbatul care nu se purta ca ceilalți, oare nu devenea, la rândul ei, mai vrednică de el?

Se ridică brusc şi îşi potrivi boneta.

— Ştii foarte bine, mamă, că-l iubesc pe cel din Paimpol. De mă va cere, voi primi, simt că voi fi fericită alături de el. Oamenii aceştia au adoptat insula, nu-i mai putem trata ca pe nişte străini; de aceea se cade ca între noi şi ei să se lege căsătorii.

*

Totuşi, *Armorique* nu ieşi pe mare. Prea era puternică hula, iar vântul neîndurător. Încă o dată, marea avea să se joace cu Ar-men ca şi cu un oscior; trebuia aşteptat un prilej mai bun. Dar el nu se ivi nici în ziua următoare. Un flux început atât de bine! Duhul Rusaliilor nu va fi fost decât un bâtlan mare, aflat în trecere şi care, după ce a poposit într-o seară pe-o stâncă, a adormit şi şi-a reluat apoi, în zori, zborul spre a porni mai departe pe misterioasele sale cărări. Lumea nu vroia să-l primească. Sosi şi ziua de vineri, iar hula împresura în continuare insula. Ar fi putut jura că se înțelesese cu pescarii, dacă cea mai mare parte dintre ei nu s-ar fi văzut stânjeniți de ea în muncă. Inginerul nu se mai ostenea să urce scara farului. Studia cu râvnă dosarul Ar-men şi aştepta, ca neîndoielnică totuşi, pocăința insularilor şi a mării.

Sâmbătă hula nu dezarmase încă. Varecul invada plajele, iar stârvurile a trei cormorani, stâlcite de talazuri, eşuară lângă Guéveur. Noaptea se arătă clară dar tumultuoasă, astfel că duminică dimineața, domnul Joly – asemenea unui generat silit să ridice asediul unui oraş – plecă pe continent. Fouquet îl lăsă la Audierne şi se înapoie imediat la locul său de ancorare din insulă. De opt zile încoace, fie calm, fie furtună,

mareele nu s-ar mai putea dovedi îndestul de puternice ea să elibereze stânca de povara ei lichidă.

Fiindcă cerul era netulburat, iar marea şi ea tihnită, Alain îl zorea pe Joseph să înainteze de-a lungul Şoselei Sein, pentru a căuta noi baze. Celălalt nu socotea corabia lui făcută pentru asemenea curse. Totuşi cedă – ce mai, sărmanul Alain trebuia să schimbe aerul… *Mouette* avu parte de o navigație dificilă şi, în afară de porțiunile primejdioase pe vreme proastă, nu găsiră locuri de pescuit. Dar, în adâncul inimii sale, Alain se bucura: pentru întâia oară, de când se întorsese din armată, ajungea pe Basse-Froide. Ar-men, Madiou, Schomeur, totul era sub ape, deşi totul era neclintit. Chiar aici *Armorique* aruncase o ancoră.

Nava deriva şi rula prin vâltori. Alain veni la pupa, unde Joseph ținea echea cârmei.

— Suntem singuri, spuse el, cu poveştile noastre. Crezi în farul lor de la Ar-men?

— De-asta voiai să vii!

— Tu răspunde-mi!…

Joseph îşi mişcă bărbia, înălță capul, scuipă în mare… Semn de stânjeneală mai mult decât de dispreț.

— Ei bine, eu cred, reluă Alain, contemplând imensitatea apei şi a cerului.

— N-ai decât! – Joseph mişcă echea, pentru a merge să caute un curent. — Fiecare crede în ceva. De vreme ce nu mai crezi în Louise, interesează-te de far. În privința asta se încăpățânează tipii, nu glumă! Ideile tale vor găsi pământ prielnic.

Alain mângâie, între două degete, o margine a velei trincă.

— Nu am încetat deloc să cred în Louise.

— Ea însă dă semne că ar crede în Paimpol.

— Nu am încetat să cred în Louise, repetă pescarul, în timp ce privirea i se pierdea în direcția unei nave care, în loc să plece, ataca Iroise. Era o fregată ce naviga cu velele întinse.

— Atunci lucrurile o să sfârşească rău. – Joseph trecu matelotului său echea şi, domol, îi istorisea şiretlicul său de

mai deunăzi... — Atâta complicație, ca să ajungi la un eşec! încă puțin, şi praful s-ar fi ales de *Jeune Adèle!*

— Nu numesc asta un eşec, mârii Alain, de vreme ce mă aflu pe corabia ta şi am atâta putere încât să mai pot şi vinde! Câtă vreme un bărbat nu a intrat în cimitirul pământului sau al mării, el se bate, o ştii prea bine!

*

Urma fluxului se întinse, încă o dată, peste plajă, unindu-se cu duna, iar mareea înaltă umplu portul ca pe o cupă largă. Asemenea unor vechi marinari, care îşi dezvelesc antebrațul albăstrit de tatuaje, stâncile cele mai apropiate îşi arătau, la reflux, povârniri înnegrite de scoici şi varec... Era lună nouă.

Inginerul nu reapăru. Bietul tânăr prea-semeț, spuneau unii, a înțeles că face o prostie! I-or fi frecat ridichea şefii, care au renunțat la povestea asta cu Ar-men. Ia te uită la şalupă, nici nu se clinteşte, este ca şi înfiptă în nisip.

Dimineață de dimineață, Lacroix şi echipajul lui *Armorique* aşteptau totuşi să iasă în mare. Începutul lui iunie îşi revărsa lumina. Luna nouă avea să o înlocuiască pe cea plină! Apele moarte ale mareei, asemenea unui popor fericit, nu avuseseră necazuri. Nici o procesiune la marginea mării, pe cărările înțesate de flori sălbatice; Rusaliile fuseseră sărbătorite după cuviință. Şi fiecare aurora vedea, acum, soarele. Sculate de cu noapte, femeile ieşeau ca să pună pe ziduri, pervazuri de ferestre şi pietre netede, felii frumoase de țipar şi de merlan care în timpul zilei aveau să devină aurii precum lichenii.

La sud-vest vânturile şoviau, dar suflarea le era uşoară ca o respirație de copil, iar norii cei negri nu se arătau. Era frumos şi cald, cald şi linişte, pe cărări şi pietrişul plajelor.

În ce-a de-a patra vineri a lui iunie, *Mouette,* care intra în port, trecu chiar pe lângă *Armorique.*

— Uită-te bine la ei, spuse Joseph. Crezi în farul lor, dar luna nouă este pe cale să se îngroaşe, iar ăştia nici că se mişcă. Apoi, cu mâinile făcute pâlnie la gură, strigă celor din şalupă: Ei, băieți! Ar-men nu-i aici, este oleacă mai încolo, spre larg!... Leneşilor! Nu vă câştigați bani pe merit!

— Las' că-ți arătăm noi cum nu-i câştigăm pe merit! i-o întoarse un marinar, aruncând ghiordele[17] de apă peste punte. Nu ştia ce să mai spună şi mormăi ceva ce nu mai putu fi desluşit.

Corabia nu avea noroc. Timp frumos de iunie pe toate străduțele; soarele curgea din belşug peste muşcate şi felii de țipar, iar pentru pescari, dacă nu aveau cumva de gând să se îndepărteze, o mare pe deplin potrivită – dar în nord, la o milă, iar în sud ceva mai aproape, o hulă cumplită îşi făcea de cap. Jerbe de apă herculeene se sfâşiau pe deasupra stâncilor, aşa cum nu mai fuseseră văzute în timpul altor fluxuri. Talazuri uriaşe greblau Şoseaua Sein, o arau, o zdrobeau. În larg, hăuri în stare să găzduiască nave cu aburi, coline de apă albastră. O smintită armată de valuri albe asalta, cu frenezie de cataclism, Capul Raz. De unde venea tot vălmăşagul acesta? De foarte departe, fireşte, iar echipa de la Ar-men găsea că marea îşi bătea joc de ea. Adâncurile erau cele care protestau, care se răzvrăteau, asemenea unui popor mânat de ură, şi năvăleau vuind în fața insulei. Să-ți croieşti drum spre Basse-Froide era cu neputință. Niciun cormoran cu privire de limpede smarald nu ar fi îndrăznit să-şi mai tragă puțin sufletul pe stâncă în timpul de staționare a refluxului…

Toată noaptea aceea oceanul deliră – striga, se zbuciuma; dar, odată cu venirea târzie a zorilor, tăcerea coborî peste ape. O încordare a auzului te ajuta să înțelegi că ploua. Curând se revărsă, într-adevăr, o ploaie minunată – dreaptă, deasă şi măruntă – alături de care, în pofida răutății ei, marea nu s-ar fi putut socoti cea mai puternică. Dacă ieşeai afară, cu o bucată de pânză pe cap, îți dădeai seama că dispăruse zbuciumul de la Capul Raz, că Pont de Sein se domolise. Marea părea netedă ca o plajă… La jumătatea drumului dintre sat şi far, Fouquet şi Lacroix se întâlniră, mânați, unul spre celălalt, de acelaşi gând: era posibilă o încercare.

---

[17] Ghiordel – găleată făcută din lemn sau din pânză impermeabilă, folosită la bordul unei nave (n.tr.).

Echipajul veni pe *Armorique.* Fochiştii îşi făcură datoria. Nava avea să plece către ora zece. La zece fără un sfert, barca veni să-i ia pe Conductor şi pe pilot care, aşezaţi în hangarul de la Poduri şi Şosele, discutau despre şansele de acostare; de îndată ce bărbaţii fură afară, ploaia conteni, o linişte ciudată învălui lumea. Raze de soare străpunseseră norii, atingând apa care strălucea ca o cuirasă. Pilotul ridică mâna stângă, cu palma în jos, schiţând astfel un gest care comanda aşteptarea. Peste un minut, dimpreună cu un cânt de ciocârlie, se născu rumoarea depărtată a marii hule. Adio ploaie, marea întreagă îşi regăsea violenţa.

— Plecăm? întrebă Conductorul.

Pilotul răspunse iritat: „Ca să ne scufundăm virând de bord?“ Nu, fără îndoială că Fouquet nu avea să-şi lanseze corabia spre Şoseaua Sein! Întrucât ploaia cea grea nu lovise marea decât scurtă vreme, agitaţia marină trăia în adâncuri. La sute sau la mii de kilometri, o furtună invizibilă zguduise toate straturile oceanului. Era, prin excelenţă, momentul valurilor ascunse. Chiar şi pescarii ar fi evitat să iasă în preajma. Portului. A, stăpâneau *ei* bine Ar-men-ul! Tone, tone şi iarăşi tone de valuri uriaşe urmau să se prăvale peste stâncă…

Domnul Lacroix, care simţea ridicolul titlului său, se înapoie la clădirile farului. Hula nu conteni deloc în timpul nopţii, iar zorile se iviră peste chipul mâniat al mării. Încă o bătălie pierdută.

Capitolul VII

Pentru ce plângi, barcă de lemn, pentru ce te căinezi, o, vasule dăruit cu vâsle frumoase?…

Kalevala, XIV

CE MAI ÎNCOLO ŞI ÎNCOACE, OARE nu fuseseră cât pe ce, pentru un sfert de oră de bufonerie pe o stâncă, să ia drept marinari un Inginer şi un Conductor de

lucrări? Pescarii se căiau că nesocotiseră străvechea forță a elementelor naturii. Marea care-i ucide pe cormoranii amețiți este aceeaşi cu marea care-i condamnă pe oamenii lipsiți de înțelepciune. Marea care dăruieşte din abundență crabi roşii şi crabi albaştri este aceeaşi cu marea ale cărei furtuni nevăzute interzic vapoarelor navigația.

— Să faci un desen într-o zi de Înălțare, să descinzi pentru un sfert de ceas pe stâncă într-o zi de Rusalii… Farul ăsta al lor o să fie gata peste două mii de ani, observă Adèle duminică seara, vorbind cu bărbatul ei.

Mathieu izbucni în râs.

— Hainele tuturor paznicilor farului Ar-men de-a lungul timpurilor vor putea să încapă în cutiuța asta, răspunse el, arătând spre cochilia unui haliotis, în care Adèle îşi ținea acele de păr.

Adèle râse la rândul ei. Ridicându-şi privirile, dădu cu ochii de corabia din pâine, dar îşi ascunse imediat fața în umbră.

— Joseph îmi spune că Alain tot mai crede în farul lor, urmă ea. Este, oricum, un trufaş, mai bine că s-a dus. Pe o barcă nu pot sta doi stăpâni.

Vorbea împotriva inimii ei sărmana Adèle, dar ce putea face? Louise nici nu mai voia să audă rostindu-se numele lui Alain. Încăpățânată ca o scoică, nici vorbă să-şi mai schimbe gândul. Încuviința cu plăcere insistențele lui François Postic, marinarul de pe *Avel Mor* – să se ducă, aşadar, după François Postic, la urma urmei e-un bărbat!

Mathieu nu-i dăduse răspuns. Cu privirile ațintite spre un crucifix olandez, Adèle se lansă într-o tiradă. Trebuiau să o mărite cât mai repede pe Louise. În povestea ei cu Alain, oamenii n-or să-l învinuiască numai pe el, acum după ce salvase corabia *Jeune Adèle.* O prostie, poate, dar aşa era. Ei bine, uite că se prezenta un logodnic minunat, un marinar din Paimpol – om vânjos şi de curaj, un cinstit…

— Va trebui să mă sfătuiesc cu mai-bătrânii din insulă, hotărî Mathieu, după un răstimp de tăcere.

*

Dispozițiile lui Joly erau imperative şi, în acelaşi timp, vagi: „Înțelegeți-vă cu pescarii şi să nu vă lăsați traşi pe sfoară.“ Foarte scrupulosul domn Lacroix nu-şi deplângea truda. Şantierul deschis pentru refacerea cheurilor – treabă pentru care avea să fie nevoie de ani şi ani ca să poată fi dusă la bun sfârşit, îl silea să negocieze zilnic cu Starostele şi cu diferiți patroni; atunci profita pentru a reveni asupra chestiunii Armen: „Vedeți, noi vă ajutăm, ajutați-ne în schimb şi pe noi. “ Insularii se făceau că nu înțeleg. Când insista prea mult, muncitorii pe care îi angajase pentru a doua zi erau plecați, ca din întâmplare la pescuit şi nimeni nu se prezenta la apel. Atunci se plângea Starostelui, care râdea pe sub mustață. Rog a nu se confunda ceea ce este cu ceea ce nu este de datoria noastră. Guvernul se socoteşte fericit văzând că insula este locuită. Prea ar fi ingrat dacă nu ar vedea şi de digurile noastre, ei care se ocupă de Italia şi de Turcia! Bărbații din fruntea campaniei de la Ar-men sunt adulți, să se descurce. Grija de a ridica farul trebuie să o aibă tehnicienii lor…

Sau mai bine să nu-l ridice. Marea, admirabila şi eterna mare îi detesta pe mofturoşi şi, asemenea unui uriaş cu obraji enormi scuturați de un râs nepotolit, nu-şi domolise agitația nici în timpul apelor moarte. Trupele fără de număr ale hulei se răspândeau la nesfârşit pe câmpiile largului, continuându-şi neobosite barbarele exerciții. Lună plină, lună nouă… vorbe! Exista marea şi tumultul talazurilor sale, marea creată de Domnul în cea de-a treia zi a lumii; ea acoperea toate glasurile omeneşti.

Starostele evitase până atunci să-l aleagă şi pe Alain pentru munca la diguri, dar când pescarul veni să protesteze, fu silit – căci era om drept – să-i țină parte. Aşadar, îl înscrise. Nu avea dreptul să se arate neîncrezător față de un marinar care îşi ispăşise nesăbuința. În ajun, Mathieu îi expusese Starostelui cazul Louisei şi, după o discuție mai lungă, se duseseră împreună la patronul navei *Avel Mor,* la bătrâna Taniou, a cărei casă şi al cărei cabaret serveau de locuință pentru două echipaje din Paimpol, dimpreună cu familiile lor.

Starostele şi Mathieu ar fi vrut ca Postic – de îndată ce se va fi căsătorit cu Louise să devină seinez şi să se îmbarce pe *Jeune Adèle.* Ar fi putut tânărul să facă gestul acesta după ce găsise pe insulă şi câştig, şi nevastă! Ar fi fost chiar o dovadă că cei din Paimpol ştiau recunoaşte buna primire a oamenilor de aici… Subtilul Louis Maze, care nu voia să-l influenţeze pe Postic, îi mustrase că prea se grăbesc cu vorba. Un paimpolez care se însoară cu o seineză… asta înseamnă un bărbat mai puţin pentru paimpoleze! La Loguivy, ca şi la Sein, numărul bărbaţilor era mai mic decât al femeilor. Fireşte că Mathieu îi onora pe cei din Loguivy, încredinţându-şi fiica unuia dintr-ai lor, deşi nici el nu făcea o alegere proastă!… Nimic nu fusese încă hotărât; totuşi, Mathieu şi Starostele înţeleseseră că la sfârşitul campaniei de pescuit, în octombrie, Postic avea să-şi ia nevasta şi să plece cu ea în Côte-du-nord.

Înştiinţat de toate demersurile acestea, Etienne o ţinuse la curent pe bătrâna Le Gonidec. Îl blama, desigur, pe nepotul lui. „Dacă Alain nu ar fi făcut-o pe nebunul de două sau trei ori, unde s-ar mai pomeni asemenea, căsătorii!“ La care bătrâna Le Gonidec nu-i dăduse răspuns; dar repetase apoi fiului ei totul…

Domnul Lacroix, care sosi pe şantier către ora şapte, pentru a împărţi sarcinile, îl luă pe Alain deoparte:

— Te recunosc. Tu ai venit să mă aştepţi la far, tu ai pescuit un ţipar-de-mare de o sută de livre!

— Ştiţi treaba asta?… Nu o sută, ci şaptezeci-şi-şase.

— Este minunat.

Conductorul de lucrări îşi mângâia bărbia; şovăia… Apoi murmură:

— Când prinzi ţipari de şaptezeci şi şase de livre, nu trebuie să-ţi fie teamă de stâncile submarine. Eu însumi sunt o dovadă că poţi urca pe stâncă fără să te îneci… Oricum nu te-ai duce acolo decât cu centură de salvare.

Ferindu-şi privirile, Alain vorbi pe nerăsuflate:

— Prin urmare, astăzi sparg pietre, iar după ce vor fi sparte, car grămada dincolo.

Mâinile lui Lacroix se abătură pe umerii tânărului pescar.

— Vreau răspunsul tău în problema Ar-men.

Seinezul privi cu atenție chipul din fața lui, un chip pe care nu se citea nici măcar urma unei dușmănii.

— Singur nu o să construiesc un far!

Conductorul își retrase mâinile și zâmbi. Firește că nu singur. Nici nu se știa prea bine dacă vor construi vreodată un turn! La început, pescarii vor avea rolul de a săpa găurile indispensabile inelelor de care se vor prinde cablurile și barele de fier.

— Spune-mi doar că accepți și că te obligi să-i faci și pe camarazii tăi să înțeleagă. Să vină, să stea de vorbă cu mine. Nu avem nevoie de foarte mulți, ci de un grup hotărât.

Demersul Starostelui și al lui Mathieu la paimpolezi îl jignise pe Alain. Nu prevăzuse că Mathieu, fostul său patron, care băuse cu el păhărelul de logodnă și căruia îi salvase barcazul *Jeune Adèle* avea să se schimbe în doar câteva zile. Într-o dimineață se apucase să-i spună lui Postic: „Între Louise și mine nu mai este nimic”, dar astea sunt lucruri pe care nu le gândești cu adevărat… Căută privirea Conductorului, vru să-i spună că acceptă, dar îl luă o amețeală. Marea care se retrăgea de pe plajă, fără să se dea bătută, spumega și se zbuciuma zgomotos, cu toate roțile sprintene ale valurilor sale – ea, cea puternică, de culoarea cerului și a tumultului, care îi primea atât de rău pe ambițioșii de la orașe și care deschidea, maternă, tuturor pescarilor drumul spre bogății. Milioane, miliarde de crabi și de homari, de litorine și arici de mare, de moluște și stele de mare se nășteau dedesubtul vâltorilor și al resacurilor. Țiparul-de-mare, solid ca o grindă, pe care poate că într-o bună zi avea să-l prindă sub Piatra Amiralului, alerga acum în șenalul portului. Un banc de macrouri mișuna la gura Iroisei… Stropii valurilor erau ei înșiși o hrană… Iar varecul…

— Nu voi lucra cu voi, răspunse el, până ce nu veți termina cu toții să ne insultați. Suntem la noi acasă și trebuie să discutați cu noi ca de la egal la egal. Fără nicio deosebire.

— Eu nu…

Conductorul lăsă fraza neterminată. Ar fi putut da o sută de răspunsuri, dar la ce bun? Un glas stingheritor îi murmura că pescarul nu greşea chiar întru totul.

Se reîntoarse pe şantier de mai multe ori. Îi dădea târcoale lui Alain, fără să îndrăznească a-i vorbi. „Păcat că-i sunt antipatic", îşi zicea. Tânărul nici nu-l lua în seamă, iar fruntea-i gânditoare nu exprima oboseala lucrului, căci ciocanul, lopata şi târnăcopul erau unelte uşoare pentru mâna lui, asemenea undițelor sau vârşelor, iar zgomotul pe care îl făceau nu tulbura nicidecum puterea gândului… Ar-men îşi aştepta pescarii.

*

Apoi marea se îmbuna. Ceea ce însemna, potrivit şiretlicurilor ei, că era flux slab; stânca nu-şi mai scotea capul din bârlog… Totuşi, într-o dimineață, intră în port impozanta navă *Souffleur,* şi debarcă atunci Inginerul-şef Planchat, un blond cu ochi albaştri ca Joly, pe care domnul Reynaud îl însărcinase cu controlul muncii. Vremea frumoasă îl bine dispunea pe bărbatul cel grav. Desluşea crevete blonde şi frumoase rătăcind de-a lungul stâncilor, greoi crabi verzi în perfectă sănătate scotocind prin iarba de mare… Legile mareei sunt altceva! Lacroix îl convinse că Ar-men nu avea să le primească vizita, astfel că la ora zece domnul Planchat se întoarse pe continent.

O inspecție atât de rapidă, făcută de către un „Mare Superior", descumpănea. Ceva-ceva se punea la cale în legătură cu Ar-men. Şi ce-ar fi putut pune la cale oamenii oraşelor, dacă nu renunțarea la far? La naiba, din clipa în care dovedeau asemenea înțelepciune, nu mai era nimeni sigur că ar fi fost chiar nişte smintiți. Ceea ce însemna că, poate, ar fi trebuit să se ajungă cu ei la o înțelegere. Amintiți-vă cu toții că în duminica de Rusalii au rezistat cincisprezece minute pe stâncă, deşi valurile erau urâte!

În conversația sa cu Starostele, domnul Planchat – care nu renunța defel la politețe – nu adusese insularilor nici cea mai uşoară învinuire. Punea întrebări precise, fără să aibă aerul că

le-ar acorda vreo importanță… Toți oamenii aceştia care se deranjau pentru o stâncă, de parcă ar fi fost vorba de-o ființă omenească, toate aluziile acestea la mii de planuri şi proiecte, toate îl mişcau pe mai-marele pescarilor. Se duse să-l caute pe rector şi, fără să-i supună anume situația, îl întrebă care sunt îndatoririle creştineşti… Deie Domnul să-l inspire duhul Rusaliilor! Nu se cădea ca insula Sein, unde viața era aspră, să sufere o nedreptate, dar nici să se sustragă îndatoririlor ei nu se cădea.

Alain putu să-l vadă pe când tocmai se reîntorcea de la prezbiteriu. Aşezat pe nişte lăzi, în fața portului, cugeta în singurătate.

— Aş vrea să mă treci pe lista domnului Lacroix. Pentru mâine.

— Iar!

Nişte pescăruşi se roteau țipând pe deasupra unor măruntaie de țipar, de parcă pentru a le merita ar fi trebuit mai întâi să ridice osanale acestei minunate provizii. Alain alungă o pasăre care îi trecuse pe-aproape.

— Joseph mi-a dat locul lui.

— Îl ceruseşi?

Încuviință printr-o înclinare a capului… Ciudat om şi Alain, dar comportarea lui nu părăseşte calea cea dreaptă. Noi îi furnizăm lucrători domnului Lacroix, drept prestații în natură, aşa că ei nu câştigă niciun ban… Starostele îi explică pescarului, cu glas blând, că nu trebuia să se ostenească mai mult decât ceilalți; dar întrucât încăpățânatul Alain nu-şi mai desprindea privirile de la pescăruşi, el se ridică şi îi spuse, râzând, că o să-l treacă pe listă. Îşi zicea că băiatul, nefericit în iubire, avea nevoie să se distreze schimbând lucrul.

Alain plecă. Dar se întoarse din drum.

— Tot ceea ce se vede, murmură el, este bine. Dar mai este şi ceea ce nu se vede, tot ceea ce se uită şi contează. Există, sunt sigur, oameni făcuți pentru asemenea treburi.

— Explică-te..

— Greu am găsit cuvintele acestea, răspunse Alain, zâmbind mânzeşte, aşa că… să înțeleagă cine poate; în ce mă priveşte, am plecat.

Starostele rămase singur. Pescăruşii ciuguleau pe rând din măruntaiele acelea şi, ducând în cioc câte o rămăşiță roşie, subțire ca un vierme de nisip, zburau spre o stâncă sau alta… Înțelesese marinarul. Iar dacă răspunsese: „explică-te“, o făcuse numai pentru a lupta împotriva sentimentului de fraternitate care îl săgetase dintr-o dată şi pe care îl socotea nelalocul lui. La douăzeci şi cinci de ani ai lui, Alain nu era decât un țângău. Totuşi – de asta era sigur – amândoi erau dintr-acelaşi aluat. Se îndreptă spre cimitir. Puse pe fugă, aruncând în ei cu pietricele, motanii îndrăgostiți care mieunau printre morminte şi, muind o crenguță de merişor în agheasmatar, îi binecuvântă în gând pe toți ai săi – pe toți cei care apăraseră forma şi spiritul insulei împotriva distrugerii, a schimbărilor întinătoare.

*

Ori de câte ori se prezenta la apelul domnului Lacroix, Alain întâlnea un om de pe corabia *Jeune Adèle.* Luni, pe Guillaume. Sâmbătă, musul. Le strângea mâna, dar nu sporovăia cu el: un resort al prieteniei se rupsese.

Aflând de zelul pe care fostul său matelot îl dovedea muncind pentru oamenii de la oraşe, Mathieu încercă o amărăciune, aproape un dezgust. Alain lucra, astfel, pentru insulă? Mai cu folos ar lucra pentru ea, dacă şi-ar vedea frumuşel de treabă!… Mathieu se duse în căutarea lui Postic.

Omul din Paimpol, care de câteva zile aştepta un răspuns clar, exploata avantajul în care se găsea. Mathieu îl invita, la el acasă, la o ceaşcă de ceai de anason. Accepta. Numai că voia să fie sigur că niciunul dintr-ai casei nu avea să-i facă mutre, când o să-şi ia de-acolo, în toamnă, nevasta.

Louise avea aceeaşi privire pierdută ca în noaptea în care *Jeune Adèle* fusese pe punctul de a se sfărâma. Pleoapele alungite şi palide îi ascundeau pe jumătate ochii mari, verzi în care scânteia o hulă de paiete. „Acum este cu Alain”, gândi

Postic, dar măritişul le schimbă pe fete şi nu ar fi pentru întâia oară în istoria insulei că o îndrăgostită nu se însoţeşte cu iubitul ei. Adèle surâse viitorului ginere şi, după ce îi puse câteva întrebări privind rubedeniile lui din Loguivy, îi ascultă cu atenţie încetele răspunsuri.

François vorbea, dar aşa cum poţi supraveghea – fără să te uiţi neapărat la ea – frânghia de care sunt prinse undiţele, aşa o supraveghea el pe Louise. Frumoasă, fată! În numai o lună de căsătorie, se lega să şi-o apropie prin iubire. Avea să fie regele acestei insulițe trufaşe! Iar dimineaţa, la fiecare plecare a sa, chipul acesta avea să se înalţe spre el şi atunci îi va vedea fruntea, obrajii, gura ca o plajă neîntinată pe care, asemenea unei păsări, avea să coboare sărutul lui…

Nu avusese niciodată prea mult noroc. Fusese destul de bine hărăzit de natură – sănătate solidă, fire veselă, chip de stăpân al oceanului; oricum însă, când ţi-ai pierdut tatăl, marinar pe o balenieră, chiar înainte de a te naşte, iar mama la vârsta de doi ani, când te-ai văzut deci rămas la mila unchilor şi a vecinilor, silit să slujeşti pe şase nave – şi încă pe ambarcaţii cu doar un catarg sau pe vase mici de cabotaj, nu pe goelete! – ai de încheiat o socoteală cu existenţa. Unul dintre unchii săi era paracliser într-o parohie mică din împrejurimile oraşului Saint-Brieuc; dar cum să verifice seinezii asemenea lucru, ei care trec pe pământul-cel-mare? Scrupule nu avea nevoie să-şi facă, deoarece toate bisericile sunt aidoma, astfel că vorbea despre unchiul acela ca despre un paracliser al marii catedrale din Tréguier, cea în care se află mormântul sfântului Yves.

— În octombrie, eu şi Louise vom merge la el, spuse François. Ar fi aproape cu neputinţă ca *Avel Mor* să nu pescuiască, pe vreme frumoasă, barbuni în estuar.

Adèle se uită la Mathieu. Înţelegea că încuviinţa plecarea Louisei. Aşadar, în lunile negre avea să rămână singură… Îşi împreună mâinile peste masă şi, pentru a-şi ascunde mâhnirea, întrebă – o întrebare ca oricare alta – dacă drumul pe mare până la Loguivy nu era primejdios pentru fiica ei.

Postic râse cu poftă. Dar copiii şi femeile care veneau în fiecare an la Sein? Ei cum se descurcau?…

— Doar dacă…

Şi clipi a… „mă-nțelegi”. Insinua că Louise ar putea fi gravidă…

*

Mareea creştea peste plajă, precum semnele de creştere ale unui copil crestate pe-un zid. O barcă îşi aduna plasele în asfințit, scăpărându-şi vâslele din care țâşneau parcă milioane de stele mai sprințare decât rândunicile de mare, mai lipicioase decât nişte protozoare, de-ai fi zis că marea, cu toate algele ei, avea să ia foc. O lună ca de basm lumina primul ceas al nopții. Barbuni, labri, anghile se zbănțuiau în apele portului.

În timp ce fluxul îşi izgonea prima spumă, cerul se acoperi dintr-odată – ca în atâtea alte nopți trecute şi viitoare – de rotunjite umbre; se stârni vânt, iar în depărtările apusului începură a se auzi vuietele bătăliei pe care talazurile o dădeau împotriva stâncilor. Marea se regăsea în hulă. Domnul Lacroix, care dormea cu fereastra deschisă, se deşteptă; o sudoare şi un simțământ de panică îl încercară – pe el, întotdeauna calm în lumina mare a zilei. Marea toată şi noaptea gemeau sub biciul vântului. Ieşirea până la Ar-men proiectată – mâine sau astăzi? – nu avea să mai aibă loc.

Louise se deştepta… Nicicând trupul bărbatului pe care îl iubea nu avea să se odihnească în acelaşi pat, lângă al ei, pentru a o linişti în timpul furtunilor. Se închină. Fie ca pentru jertfa aceasta, Alain să nu naufragieze niciodată!

Zorile se desprinseră din tării, aruncându-şi lumina peste valurile despletite şi se văzu, deodată, că refluxul nu avea de gând să domolească marea… Navele mari aveau, în cea mai mare parte, baze îndepărtate; deci nu puteau ieşi în mare. Să pescuiască de pe mal? Nu toată lumea aprecia asemenea soluție. De-a lungul vechiului chei se formară pâlcuri de oameni fără treabă care îşi rumegau neputința… Şi care vorbeau despre far. Pentru întâia oară, unii dintre ei mârâiau

că marea se cam întrecea cu gluma. Oamenii de la oraşe aveau ei cusururile lor, dar nu meritau un an ca acest ’67!… Şi tot pentru întâia oară, domnul Lacroix primi mai mulţi lucrători decât notase pe listă. Nu-i venea a-şi crede ochilor. Îi primi pe toţi, dar, ca să fie cu conştiinţa împăcată – şi timp avea! – se duse la Staroste, să-l înştiinţeze.

Ceea ce nu se mai întâmplase până atunci, Starostele vorbi cel dintâi.

— Aţi văzut că nu v-am minţit? La noi marea este cumplită! S-au dus două luni şi, poftim, nici că s-a putut lucra pe stâncă! Treaba e dusă pe copcă, ce mai.

Conductorul schiţă un zâmbet. Noaptea, odată trecută, se întorsese la ideea sa. Răspunse că el nu s-ar grăbi până într-atât cu judecata. Timpul urât dovedea cât de grea era construcţia farului, dar în acelaşi timp arăta şi că era foarte necesară.

— E păcat să vezi oameni curajoşi împiedicaţi să acţioneze, observă Starostele.

Domnul Lacroix îl privi a neîncredere. Chipul seinezului nu trăda ironie…

— Totuşi, ne-aţi refuzat concursul?!

— Asta, asta e cu totul altceva, i-o întoarse celălalt pe un ton aspru, astfel că Lacroix socoti prudent să nu insiste. De fapt, nu mai ştia nici el prea bine, după atâtea insuccese ale respectivei campanii, cam în ce stadiu se afla chestiunea Armen la forurile superioare. Joly întârzia, iar în privinţa domnului Planchat, fiecare se întreba dacă era într-adevăr posibil ca un inginer de la Poduri şi Şosele, îndreptăţit să construiască faruri, să nu se sinchisească deloc de maree când era vorba de vizitarea unei stânci. Planchat spusese ce voise el să spună. Nimic mai mult. Cine ştie dacă nu venise anume pentru a căuta elementele unui raport hotărâtor de abandonare a lucrării, un raport pentru şefii cei mari?

Fils de Dieu, o navă mare din Paimpol, care îşi vânduse pe uscat peştele şi totodată se aprovizionase, intră în port. Aducea pentru Lacroix o scrisoare de la Joly. Inginerul anunţa

că avea să sosească a doua zi. Şalupa urma să-l ia după-amiaza la Capul Raz, dar – până atunci – Conductorul îşi pierdea libertatea de mişcare. Succes Ar-men-ului!

— Pentru astăzi... s-a zis, murmură Conductorul, pe care scrisoarea aceasta nu-l liniştea deloc. Iar mâine...

În noptatecul răgaz dintre flux şi reflux, la douăzeci şi patru de ore de când i se pornise mânia, marea se linişti şi veghetorul soare al aurorei îşi răspândi lumina peste plajele calme, peste un port care plăcea ochiului asemenea unui crab tare. Domnul Lacroix sta în picioare. La şase şi jumătate, *Armorique* luneca pe cărarea refluxului şi intra în şenal cu pânzele sus. Un banc de zargani descria zigzaguri în apa străvezie.

Da, şi pescăruşi veseli ca nişte maci zburau şi cântau, şi chipurile oamenilor străluceau în lumină, dar pe urmă, de îndată ce nava ajunse în Basse-Froide, vechile triburi ale hulei celei mari se năpustiră în etrava şi bordajul ei. Ea îşi urmă calea, partida era însă pierdută. Coline înalte de apă se prăvăleau peste Ar-men şi nu eliberau stânca decât pentru a o relua la nesfârşit..

Capitolul VIII

Prind momeala de cârligul undiței.
Cârligul coboară legănat, a şi ajuns la fund, aproape.
Momeala atârnă zdrențuită.
Cârligul coboară legănat, a şi ajuns la fund, aproape.
Momeala zăboveşte pe deasupra coralilor.
Cârligul coboară legănat, a şi ajuns la fund, aproape.

Cântec polinezian

AŞA CUM CORSETIERA DIN STRADA Abukir aşteaptă în fiecare zi urmarea la un roman al lui Eugène Sue, de îndată ce firele intrigii au început a se lega, tot

astfel insula aştepta evenimentele privind stânca Ar-men. *Armorique* se întorsese la zece şi jumătate, fără ca tentativa să-i fi reuşit, dar pleca din nou peste două ore, de data aceasta ca să-l aducă de pe continent pe Inginer… Când te gândeşti că nişte oameni ca ei erau cât pe ce să lase totul baltă! Nişte încăpățânați dintr-o atât de bună sorginte… În sufletele celor mai mulți dintre pescari începea să se înfiripeze o simpatie…

Armorique nu minţise. La ora cinci seara se înapoiase la geamandura ei; Joly sări în barca de la Poduri şi Şosele, în care Conductorul îi întindea mâna. Îndreptându-se spre uscat, cei doi bărbați discutau, în picioare. Poate că fiecare dintre cuvintele lor marca o decizie… Inginerul puse piciorul pe uscat. Nu mai purta costumul său de doc albastru, sever şi solid ca o velă, ci unul din nankin uşor, nisipiu, i-ar schimbarea aceasta neprevăzută irita şi încânta ochii în acelaşi timp. Era, în orice caz, dovada că bărbatul acela se conducea singur. Cu capul sus şi drept, contempla grupurile în tăcere. Ochii albaştri străluceau în chipul înăsprit de mare (şi al lui!). Lacroix se apropie de el. Lumea urmări cu privirea mersul lor grăbit. Se duceau la Staroste.

Acolo nici măcar nu se aşezară.

— Administrația v-a înfățişat o anumită cerere, începu Inginerul, adresându-se mai-marelui sindical. La cererea aceasta ați răspuns cu un refuz foarte clar şi nu am nicio informație că ați fi regretat câtuşi de puțin asemenea atitudine. Mint, cumva?… Mi-am luat asupră-mi răspunderea de a vă spune, solemn, că vă mai dăm douăzeci şi patru de ore de gândire, dar că acestea vor fi ultimele. Dacă mâine seară ne declarați, încă o dată, că pescarii din insulă nu vor să lucreze cu noi pentru stânca Ar-men, refuzul dumneavoastră va fi definitiv şi vom lua măsurile cuvenite.

— Şi atunci farul domniilor voastre – sau ceea ce denumiți masivul de bază – nu va exista niciodată… mormăi Starostele.

— Nu am spus asta. Am spus: vom lua măsurile cuvenite.

Înainta spre el, cu mâna dreaptă întinsă; seinezul se prefăcu a nu vedea gestul. Scotea din buzunar o bucată de hârtie

mototolită, pe care o oferi Conductorului; era lista de-a doua zi pentru şantier.

— Ține-o, dumneata, zise Inginerul, cu inflexiuni batjocoritoare în glas. Mâine nu va fi şantier.

Şi îi întoarse spatele.

La numai un ceas după aceea nu exista om pe insulă care să nu fie la curent cu cele întâmplate, iar patronii şi marinarii dădură în atât de mare număr buzna la Staroste, încât adunarea se mută la cabaretul Le Cam, pe cheiul portului. Pentru a douăzecea oară, poate, Starostele istorisi vizita Inginerului şi, întrucât avea harul mimicii, stârni chiar râsete; dar, după ce termină, toată lumea îşi dădu seama că în aer plutea îngrijorarea, o foarte mare îngrijorare. Câțiva, pentru a mai risipi stânjeneala, începură a se lansa în tirade mânioase, dovedindu-se însă neînstare să le ducă până la capăt.

Afară, pe prag şi în fața ferestrelor larg deschise, femei şi copii încercau să înțeleagă… Dar era prea greu de înțeles! Ar-men, Ar-men, mereu Ar-men, mereu-mereu doar numele unei stânci zbârnâind ca un steag pe deasupra capetelor.

Deodată se auzi glasul lui Etienne:

— Toate astea se întâmplă, într-un fel, şi din cauza lui Alain. Mă văd silit s-o spun, deşi îi sunt unchi.

Starostele se aştepta la strigăte de protest sau de aprobare, dar nimeni nu scoase un cuvințel. Privi spre Alain, care sta în picioare într-un colțişor mai întunecat şi îi făcu semn să se apere. Atunci Alain îşi croi drum printre rânduri şi se proțăpi în fața căpeteniei pescarilor. Aşadar, se găseau acum, unul în fața celuilalt, tânărul marinar cu obraz neted şi bătrânul Staroste cu obraji acoperiți de peri; dar nu erau doi duşmani.

Şi Alain începu a vorbi…

În depărtările portului, un chefal zvâcni la suprafață, apoi dispăru şi reapăru ca o cârtiță. Farul de la Capul Raz prinsese viață – punct minuscul, galben ca şi o scoică Saint-Jacques… Cu fața îndreptată spre mare, Louise contempla lenta cădere a nopții, plină de o încântare ce nu putea fi tălmăcită doar prin frumusețea lucrului în sine, căci valurile şi stelele, iarba de

mare şi nisipul ascultau, la rândul lor, un bărbat. Vorbea încet, fără să revină asupra spuselor sale, iar ceea ce grăia părea atât de adevărat, încât te şi minunai că nu-i vedeai cuvintele desenându-se pe cer cu litere de foc. Ori dând viaţă unor scene: „Au urcat pe stâncă în ziua de Rusalii", zicea el. Şi ce dacă? De ce un porumbel nu survola rada? De ce recifurile asaltate de valuri nu dănţuiau pe ţărm? Poate că era nevoie să coboare noaptea, poate că doar de-atâta era nevoie, pentru ca toate acestea să fie văzute!

Pe măsură ce-i sorbea cuvintele, Louise înţelegea şi mai bine că drumul ei nu ducea spre Alain. O misiune îl chema pe bărbatul acesta departe de căile bătătorite, departe de fericirile dinainte hotărâte. Şi nu aţinându-i calea puteai ajunge la el, ci – împotriva oricărei aşteptări – fugind de el… Ea se ridică, dădu la o parte, încetişor, câteva femei bătrâne şi se îndreptă spre Guéveur.

Noaptea firii apăru ca cea mai senină dintre toate nopţile – cu o mare fosforescentă, o lună mare şi albă, un cer tăcut în care stelele căzătoare înlocuiau vântul… Păsările pământului şi soarele contemplară în dimineaţa următoare un orizont foarte calm şi o apă netedă, care nu se spărgea, decât molcom, în jurul a două sau trei recifuri. Portul, umplut de maree până la capătul plajei şi al talazurilor, strânsese laolaltă navele toate şi cânta a belşug şi bucurie de viaţă.

— Dacă nu acostăm astăzi, spuse mai târziu Joly adresându-se lui Fouquet, în timp ce urcau pe şalupă, înseamnă că putem să ne ducem la azil.

Fouquet îşi mângâie barba. Drept răspuns, râse politicos. Din priviri îl interoga pe pilot.

— O să discutăm asta la faţa locului, domnule Joly, mormăi Coquet.

Inginerul suspină. Fu şi el de acord că se grăbea… La şapte şi jumătate *Armorique* se avântă în larg. Toate ambarcaţiunile mari şi aproape toate bărcile ieşiseră la pescuit şi, în afară de seinezi şi de paimpolezi, mai veniseră destui alţii de la Camaret, Morgat, Douarnenez, Audierne, iar marea se

desfăşura în faţa ochilor asemenea unei imerse pajişti din care o flotă de fluturi cu pântece negre şi aripi roşii pompau suculente bogăţii.

„Dacă nu acostăm astăzi, îmi voi pierde prestigiul, iar Starostele va continua să refuze…” gândi Inginerul.

— Ei, Salou! Decât să vrei să prinzi stânci mult mai istețe decât tine, mai bine-ai prinde niscaiva peşti! strigă unui marinar de pe *Armorique* un om de pe *Santez Anna Ar Palud,* care tot vântura pe sus un merlan auriu.

Deîndată ce ajunseră la Basse-Froide, înțeleseră că pierduseră partida. Flocoşii dulăi nu se zbuciumau, dar erau acolo cu toții, răi ca de obicei. În preajma marginilor tainice şi sfârtecate ale nevăzutelor stânci se năştea o hulă de fund asemenea unui uriaş clopot de meduză; fără să dea năvală, ea înghițea în musculoasele ei coline verzi-albăstrii tot ceea ce avea cutezanța să străpungă marea – Ar-men, Madiou, Schomeur, toate stâncile.

Prin urmare, trista comedie se desfăşura mai departe. Pilotul hotărî că nu vor acosta, iar Lacroix repetă, ca un ecou, spusa lui. Joly bătea darabana cu degetele în balustradă şi, după un minut, declară la rându-i că vor aştepta. Mica, dar viguroasa şalupă aruncă o ancoră. Fochiştii şi mecanicul urcară pe punte. Nimeni nu scotea un cuvânt. Ochii tuturor urmăreau drama stâncii şi a valurilor.

*

Armorique intră în port la unsprezece şi jumătate. Navele se reîntorseseră mai toate. Când îi văzură pe Inginer şi pe Conductor coborând, oamenii care se găseau pe dig îşi traseră pe frunte boneta de lână ori bereta şi scuipară a ciudă. Joly o luă pe străduța care ducea spre pista farului Lacroix porni de-a lungul cheiului, pentru a se duce la Staroste.

Mai întâi Lacroix dădu a înțelege că executa un ordin, dar pe urmă vorbi deschis. Insularii, spunea el, mai aveau câteva ore în care se puteau hotărî. Un refuz în problema Ar-men atrăgea după sine oprirea şantierului digurilor. Să se gândească deci bine!

Mai-marele sindicatului simți că i se taie răsuflarea. Vasăzică, şantaj! Să-i arunce asemenea vorbe, în timp ce se afla în fața farfuriei sale cu scoici şi crabi şi a paharului său de vin!

Îşi trecu palma peste obraz; ridul care îi tăia fruntea se netezi. Să fie drept, nu i se spusese chiar o noutate. Cine nu ştia că cei de la Poduri şi Şosele nu aveau să mai refacă digurile dacă seinezii refuzau să-şi dea concursul... Aruncă burta unui crab-de-țărm pisicii galbene ce-i da târcoale... Îi veni în minte discursul ținut în ajun de către Alain Le Gonidec. Îi veni în minte şi chipul predecesorului său în postul pe care îl ocupa el acum, omul acela cu multă experiență care cutreierase lumea toată cu Dumont d'Urville[18] şi care, cu glas scăzut, emitea păreri ciudate. Oare nu regreta că insula scăpa de impozit? Ceea ce se câştiga într-o parte, se pierdea în alta; în sfârşit, ori de câte ori insula prezenta o cerere (orice fel de cerere) persoanelor de la departament, acestea o tratau ca pe o nevoiaşă.

Joly nu se aşezase la masă fără Lacroix. Îl aşteptase. Iarăşi melci şi crabi a căror carapace îți julea limba, nu altceva.. Aburii răspândiți de o tavă plină cu stridii scânteiau în soare.. Pentru întâia oară, în discuția lor destinsă dar pesimistă, cei doi bărbați aveau impresia că vorbesc deschis. Ei aveau să cunoască, înainte de căderea nopții, sorții de izbândă ai acțiunii întreprinse, dar sorții aceştia nu depindeau de ei. Atunci şi-ar putea justifica toate demersurile. Se asemănau cu doi adolescenți în aşteptarea, peste câteva ceasuri, a rezultatului unui examen.

Dar se poate oare vorbi, vreodată, chiar de la inimă la inimă? Lacroix nu spunea că purtarea lui Joly i se păruse uneori brutală, iar Inginerul nu-i destăinuia acestuia opinia

[18] Navigator francez (1790—1841). A participat la campaniile hidrografice din Marea Egee şi din Marea Neagră. La bordul navei Astrolabe a studiat hidrografia a numeroase insule din Oceania, a explorat, de asemenea, regiunile antarctice (n.tr.).

emisă de Serviciul Farurilor privind acest început de campanie.

Şi mai spuneau cei doi bărbaţi: „Ar fi o prostie să abandonăm…” sau: „Ar fi o nenorocire ca Basse-Froide să nu-şi aibă farul ei…”, dar mai departe nu mergeau, stăviliţi de o pudoare sinceră. Nervoasa lor perseverenţă faţă de îndatorirea asumată, încă atât de tânără în pofida unor eşecuri, nu înţelegea vrerea unora de a o înăbuşi, îngreţoşarea provocată de hulă nu le mai apărea, în amintire, decât ca o rutină a curajului. Tot gândind la Ar-men, la navigarea spre Ar-men, tot străduindu-se să desluşească de sub valuri stânca – aşa cum savantul urmăreşte în noaptea sa adevărul luminos – stânca anume aleasă între altele mii, pentru mărimea, amplasarea şi vigoarea ei, încercau acum faţă de ea o profundă prietenie bărbătească. Nu cumva Serviciul Farurilor, care în ziua următoare avea poate să renunţe la proiectul Ar-men, o să-l reia mult mai târziu? Alţii vor trăi atunci fericirea de a veni să dea târcoale stâncii Ar-men – în numele tuturor oamenilor – să acosteze la Ar-men, să urce pe ea şi să dirijeze primele săpături, primele fixări în zid care, în trupul stâncii, însemna şi o definitivă alianţă!

Inginerul ar fi vrut să doarmă, dar somnul îl ocolea. Ieşi pe dună, însoţit de Conductorul de lucrări: „Să ne vadă lumea”, gândeau ei. Şi-o porniră pe drumul satului.

Câteva femei, care mergeau în aceeaşi direcţie, se răspândiră spre plajă. Ajunseră în binecunoscuta străduţă, trecură printre case; nişte pescari, care tăifăsuiau, tăcură pe loc, aţintindu-şi privirile în pământ. „Deunăzi, spuse Conductorul, un tânăr matelot, care părea hotărât, mi-a oferit ajutorul său. Să mergem la el”, hotărî Inginerul. Alain sta surâzător în faţa vetrei. Dar o jumătate de oră petrecută în discuţie nu îl convinse. Vremurile se schimbaseră. Nu mai voia să se despartă de camarazii săi. Era gata să se cţere pe stâncă, dar mai înainte de asta trebuia ca întreaga insulă, prin gura Starostelui ei, să accepte a munci cu Serviciul Farurilor.

Joly şi Lacroix se grozăviră câteva minute pe dig, apoi o porniră spre casă, pe lângă Guéveur. În sinea lor, se simțeau ruşinați. Li se păru totuşi că desluşesc în depărtare silueta Starostelui păşind de-a lungul digurilor; în suflet li se născu o speranță. Deci, domnul era înțelept. Dacă verifica sistemele de apărare ale insulei, trebuia să-şi spună, nu avea încotro, că singuri, numai prin puterile lor, seinezii nu puteau vindeca rănile.. Fără îndoială! Dar omul acesta înțelept nu comanda decât un singur cap, al său; trebuia să convingă şi alte sute de capete…

Şi cu cât adâncea mai mult lucrurile, cu atât îşi zicea că partida era pierdută.

La opt seara, în timp ce la biserică se oficia slujba sfintei Fecioare, se duse la Staroste; îmbrăcase un costum de culoare închisă. Mai-marele pescarilor nu se pregătise în niciun fel să-l primească, dar asta nu-l miră; se mai vedeau firimituri de pâine pe masa încărcată cu pahare.

— Am venit după răspunsul vostru, Staroste. Vă învoiți ori nu?

— Uite că nu vreau să tratez cu oameni care ne pun gheara în gât, i-o reteză celălalt; iar când Inginerul îi întinse mâna, el se dădu cu un pas înapoi.

Inginerul zăbovi cu privirile asupra unui vechi crucifix din ivoriu şi asupra masei confuze, de faianță colorată, care închipuia o sfântă Ana înaltă, o Fecioară de talie mijlocie, un Iisus minuscul. Cât pe ce să-i întoarcă spatele, simți totuşi că o forță îl reține locului.

— Este ultimul dumitale cuvânt?

— Când spun ceva, spun! Omul care nu ascultă un alt om este-un burduf găurit şi-atâta tot!

Domnul Joly se îndreptă încet, spre uşă. O pisică galbenă i se strecură printre picioare. Nişte pescăruşi înnebuniți de un banc de hamsii, care nu voiau să iasă la suprafață, țipau în amurg

Capitolul IX

> Vă anunț cu durere că o parte din comuna mea a fost acoperită de apele mării, cu prilejul marelui flux din ziua de şapte luna curentă…
> Scrisoarea primarului din Sein către prefectul Ministerului (8 aprilie 1856).

DACĂ BĂRBATUL AVEA SA TREACĂ pragul, să plece, însemna că avea să dispară şi ghirlanda viguroasă de diguri din granit, şi frumosul chei nou-nouț făgăduit locuitorilor insulei; şi avea să se înece în Raz un port care continua să se distrugă precum carcasa unei bărci, iar ani din ce în ce mai grei urmau să obijduiască familiile… Furtunile şi-ar zbârnâi mai departe stindardele negre ale naufragiilor, apoi – insula ar avea parte de acelaşi destin ca Ys[19]. Iar în sânul dunelor acestora bătrâne apele nordului s-ar învălmăşi cu cele ale sudului, până la sfârşitul sfârşitului… Mâinile obosite de ani ale Starostelui tremurau, iar ochii săi osteniți jucau în lacrimi; totuşi, buzele – strânse – nu i se destindeau. În seara aceasta onoarea insulei găsise adăpost în casa lui.

Oamenii *aceia* îi tratau pe *seinezi* ca pe nişte ocnaşi din Brest – când sunt lansate navele. Micuțule, criminalule micuț cu scăfârlie rasă, du-te şi scoate ultimele tacade. Dacă nava nu se răstoarnă peste tine ca să te zdrobească, îți făgăduim sub jurământ că te vom elibera… Insularilor, drăgălaşilor insulari, dacă veți urca pe Ar-men, veți primi o tartină de diguri… şi, pe deasupra, o curățire a şenalului de stânci… Noi, noi nu am urca acolo nici pentru tot aurul din lume, dar voi, drăgălaşilor insulari, voi, asta vă e meseria…

---

[19] Cetate bretonă legendară, pe care tradiția populară o situează în largul golfului Douarnenez (sau a golfului Răposaților)scufundată, se pare în secolul IV sau V (n.tr.).

„Oare inspectorul general îmi reproşa din nou o greşeală de manevră? gândea Inginerul. Cum să manevrezi blocurile acestea de gnais! Am făcut tot posibilul. Refuz să cred că anul trecut încăpățânatul ăsta şi-ar fi promis concursul. Ori poate că mințea.”

„Dumnezeule, se ruga Starostele, să fi ajuns ziua în care să ne putem smulge din atâtea necazuri ce ne apasă viața! Dacă închid ochii, văd case mai mari şi cu de două ori mai mulți oameni în ele, văd un port bine croit, adânc, în care se răsfață bărci puntate. Aripile unei mori, ca pe falezele Capului, se învârtesc în vânt pentru întâia oară în istoria noastră. Puțurile nu mai seacă. Un medic locuieşte permanent pe insulă. Nu mai pierdem atât de timpuriu, până la o treime dintre copiii noştri… Forța noastră stă în sărăcie – o accept ca pe o izbăvire. Numai de-ar înceta sărăcia aceasta să fie atât de sugrumătoare! Fie ca surâsul cerului să-şi reverse mai des lumina peste primejdiile noastre!… Dar nu voi trăda.“

Domnul Joly auzi un plesnet de vâsle; tocmai ajunsese la uşă; se întoarse.

— Vreți să spuneți că nu trebuie să legăm problema Ar-men de cea a digurilor?

Prea mişcat ca să poată răspunde, Starostele îşi plecă fruntea.

O speranță ciudată se strecură în sufletul Inginerului.

— Vreți să spuneți că… mă rog, dacă am lăsa de o parte chestiunea digurilor, ați fi dispus să tratăm despre Ar-men?

— Da, murmură Starostele.

*

Au tăifăsuit ceasuri de-a rândul. Mai întâi singuri. Dar în zelul lor de a asculta şi a-şi răspunde nu mai vedeau, nu mai auzeau cele ce se petreceau în jurul lor, astfel că, în clipa în care Starostele fu de părere să aprindă opaițul, ei băgară de seamă că vreo cincizeci de oameni invadaseră încăperea. Afară, pe sub ferestre, o adevărată mulțime.

Discuția fu reluată cu o înverşunare sporită. Susținut de prezența alor săi – în acest *alor săi* intrau bărbații şi femeile

de față, vuietul îndepărtat al talazurilor, clarul de lună inundând portul liniştit în care se oglindea bancul infinit al stelelor – Starostele, cu glasul său puternic şi monoton, apăra insula împotriva celor de pe uscat. Îndărătul cuvintelor sale neşlefuite, cu iz de smoală şi tămâie, de algă şi saramură năşteau şi renăşteau veacuri de viață aspră. Toate naufragiile, toate valurile seismice – fiecare generație avea parte de câte unul cumplit – epidemiile, necontenitul curaj al bărbaților şi femeilor… Nicicând vreun insular sau insulară nu arătaseră Domnului pumnul.

Să fie ajutat Serviciul Farurilor? De ce nu? Dar atunci ar trebui să se prevadă o remunerație justă pentru zilele pierdute, pentru ambarcațiunile avariate. Şi să se facă jurământ că nu va mai fi vânturată, asemenea unui toroipan, povestea cu digurile. Existau pe continent tot felul de oraşe şi sate pentru care se construiau gări şi căi ferate, existau lucruri aducătoare de moarte violentă de care oamenii s-ar mai fi putut lipsi, în vreme ce digurile erau la fel de necesare insulei Sein precum peştelui branhiile, ori homarului cleştii…

Nicicând nu se simțise mai singur Inginerul, dar nicicând nu crezuse în meseria lui mai tare ca în seara aceasta. Părinții lui, şefii, prietenii nu l-ar fi recunoscut în felul de a vorbi. Pentru întâia oară se înverşuna să convingă o mulțime, iar în blânda lumină a feştilei seineze, care prelungea în chip naiv clarul de lună, el era în acelaşi timp poet, avocat şi preot, omul care improviza din gesturi vii o solidă zidărie de cuvinte şi idei.

Curând înțelese că destrămase singurătatea. Capta în noapte undele unei simpatii misterioase. Ici, colo, grupuri de oameni îi primeau glasul.

Şi Ar-men îl asculta. Şi Basse-Froide.

Explica, recita, cânta… Mai întâi a existat marea şi oamenii, iar înainte ca insula Sein să-şi fi slobozit primul strigăt de deznădejde în fața valurilor, furtuni nemaipomenite apucaseră să distrugă porturi şi nave.

Efortului făcut de oameni pentru a cunoaşte mai bine marea îi răspunseseră continua prezență a acesteia şi faptele ei.

Asemenea cărărilor din imensele păduri primitive, oamenii croiseră drumuri în hula oceanelor, astfel că între Europa şi America, America şi Europa se desenează astăzi linii nevăzute urmate de corăbii, purtătoare de oameni şi fructe, de metale şi stofe, de grâne şi maşini, de veşti şi speranțe. Totul fusese rânduit cu mare înțelepciune. Căpitanul american. Arthur Maury, marele desenator de drumuri oceanice, nu neglijase nimic în calculele sale – nici vânturile, nici curenții, nici reperele de pe țărmuri, nici locurile bune de aterizare.

O linie transatlantică franceză lega Brest de New York. Pacheboturile sale, uriaşul *Napoleon III* cu zbaturi şi toți tinerii mastodonți cu una sau două elice – *Ville de Paris, Pereire, Saint-Laurent, Washington, Lafayette* – având un deplasament de aproape şase mii de tone şi maşini de o mie două sute până la o mie trei sute cai-putere, nu puteau aştepta în larg asemenea unor nave de război, căci respectau un orar şi aplicau tarife. Aveau deci nevoie să recunoască Iroise ziua ca şi noaptea. Un pachebot este lung cât de-aici până la biserică, o sută metri şi mai mult, duce trei sute de pasageri şi aleargă cu aproape treisprezece noduri, dar se frânge ca o barcă de trei tone când se loveşte de o stâncă şi atunci s-a dus pentru totdeauna. Insula Sein nu însemna doar micul teritoriu cu formă neregulată situat între Raz şi *Şoseaua* sa, nu însemna doar sătuleţul aşezat în gura vânturilor sau între colții mării; ea era, putea să fie şi câinele de Terra Nova asmuțit în larg pentru a întâmpina navele, marea maşină de aruncat torțe aprinse în puțul furtunii spre a-i lumina pereții cumpliți.

Să înalți o lumină spre cer… Să marchezi intrarea într-un continent ca un refugiu… Pentru ca marinarii, oamenii care li se încredințează lor să ştie cât mai degrabă că ajung la o țară ce veghează întru ferirea lor de rău… Asemenea copilului singur în noapte, care îşi cheamă mama – iar ea vine şi, pentru a-l linişti deplin aprinde o lampă – este nevoie ca mâna luminilor să îndrume navele în timp ce pătrund, cu slăbiciunea lor trupească, în zona tulbure a pericolelor.

— Oameni din Loguivy şi din Pors-Even, oameni din Paimpol, mă adresez vouă care mă ascultaţi în seara aceasta. Nu cumva, în alţi ani, aţi slujit pe goelete? Nu aveţi cu toţii, printre fraţii, verii, camarazii voştri, nu aveţi şi islandezi? Ieşiţi din rânduri şi strigaţi-mi că mă înşel şi că nu aţi aflat niciodată cât de mult i-au ajutat pe ai voştri farurile de pe coasta engleză, când treceau pe lângă Capul Lizard, înainte de a se avânta spre nord!

O linişte mare coborî peste toţi. Paimpolezii retrăiau campanii pierdute. Hula din arhipelagul Sorlingues[20]. Un clar de lună pe canalul Saint-Georges... Sinistrul Rokol, singuratica stâncă islandeză vârâtă în ceaţa albăstrie...

— Seinezi, reamintiţi-vă neliniştile voastre maritime, naufragiile şi sfărâmarea catargelor voastre, amintiţi-vă de cei care au pierit şi pe care poate că un far i-ar fi putut salva! Gândiţi-vă la toţi marinarii din lume, la orfani şi la văduve, la nave! Priviţi cerul calm din noaptea aceasta şi miile lui de stele care îl pasc în lumina albă a lunii şi întrebaţi-vă dacă aţi accepta ca, din vina voastră, să se înece fie şi un singur om care multă vreme încă s-ar fi putut avânta pe drumurile mării!

*

Inginerul contenise; liniştea îi sorbise cuvintele aşa cum nisipul uscat soarbe ploaia.

Toată lumea din încăpere închisese ochii, preferând să-şi imagineze astfel, şi nu privind pe fereastră, splendoarea cerului nocturn, oceanul de stele vii escortând la infinit masa albă a lunii.

Mulţimea de afară îşi înălţase privirile. În partea de sud-vest a firmamentului o stea cădea ca o săgeată, mistuindu-se la orizont. Să fi fost semn de moarte ori răspuns? Parcă ar fi fost, totuşi, un răspuns. Privirile scormoneau constelaţiile şi nu se arătară surprinse când o altă stea căzu. O bătrână aruncă o pietricică în port: pe loc ţâşni o jerbă de scântei, iar în apă se

[20] Arhipelag britanic din Marea Mânecii (n.tr.).

aprinseră şi se stinseră flăcăii… La depărtare de kilometri se auzea o rumoare de valuri.

Vorbind încet, Alain schimbă câteva cuvinte cu bătrânul Antoine, ciungul, a cărui corabie veche, *Marie-Hélène,* odihnea în susul plajei. Apoi strigă:

— Eu, Alain Le Gonidec, jur că voi veni cu voi!

Mâna Louisei care ţinea mâna lui François, în umbră, i-o strânge uşor ca o algă. Un fior de fericire se prelinge pe ceafa paimpolezului. Îşi apleacă fruntea, ca să atingă uşor cu buzele un păr aromind a soare… Dar se înşela: Louise nu îl iubea încă. Mai exista glasul lui Alain, legământul acela, încrederea… Louise închise ochii. Şi parcă îl vedea pe Alain într-o barcă fragilă, vâslind cu deznădejde împotriva unor valuri uriaşe. Îi scăpă un geamăt.

Dar François nu-l auzi, căci Starostele se apucase să vorbească tare, folosind cuvinte bretone:

— Iarăşi te pripeşti, Alain Le Gonidec! Ştiu că astăzi te-au căutat şi că le-ai ţinut piept. Rezistenţa aceasta a mişcat bătrâna mea inimă mai mult decât a putut face sau va face vreodată oţărârea ta. Calmează-te şi poate că momentul pe care ţi-l doreşti va veni…

O stea zbură în liniştea aceea de la est la vest şi dispăru.

— Domnule Inginer, zise Starostele, recurgând din nou la cuvinte franţuzeşti, toţi cei de-aici suntem marinari şi cuvintele dumneavoastră ne impresionează. Nu vrem să ne abatem de la datoria pe care locul nostru în lume ne-a dat-o. Dar şefii… şi chiar dumneavoastră aţi reflectat oare îndestul? Nu înţelegeţi că vă înhămaţi la o treabă cumplită şi că şansele de reuşită sunt minuscule?

Inginerul se ridică şi, peste masă, îşi puse mâna pe umărul Starostelui.

— Cumplită intr-adevăr, răspunse el. Câţiva dintre şefii mei au denumit-o chiar „inumană”. Vi s-a spus poate că nu credeam în Ar-men; să ştiţi că nu a fost minciună. Am redactat rapoarte împotriva acestei stânci, iar un început de campanie, pe care îl cunoaşteţi la fel de bine ca şi mine, nu mi-a

zdruncinat părerea. Totuşi, după cum vedeți, nu şovăi în a vă cere concursul, fiindcă vă cunosc noblețea sufletească.

Se depărtă de banca pe care stătuse, dădu la o parte oameni şi, sprijinindu-se cu mâinile de pervazul ferestrei, cuvânta la adresa mulțimii, a portului, a navelor şi a nopții. Nu mai puțin pentru Ar-men şi pentru Basse-Froide…

Mâna Louisei se desprinsese din mâna prietenului şi, încetişor, fata îşi croi drum spre fereastră. Curând nu mai putu înainta. Se ridică pe vârful picioarelor goale fără să-şi dea seama, trasă în sus de o forță misterioasă – de frumusețea nopții şi anevoința atâtor strădanii. „Vă chem să colaborați la o sarcină ingrată, spunea Inginerul, şi, în timp ce omenirea va fi departe de a vă cunoaşte efortul, veți fi poate văduviți şi de mângâierea de a vedea într-o bună zi că efortul acesta v-a fost răsplătit, Nu cred că un far Ar-men va da vreodată lumină în nopțile cu furtună! Totuşi, pentru ce nu am încerca? Când plecați dimineața la pescuit, nu ştiți niciodată dacă veți prinde sau nu ceva. Şi iată că pe urmă…”

Se opri în sinea lui îşi zise: „Şi-apoi orice eşec ivit la capătul unui efort are noblețea lui”. Dar nu-şi rosti gândul, de teamă ca nu cumva un asemenea limbaj să depăşească înțelegerea pescarilor. Totuşi, căldura glasului său fusese atât de mare şi atât de necuprinsă frumusețea nopții de deasupra mulțimii, că ajunsese la punctul în care cuvintele nu mai au nevoie să fie rostite pentru a se face auzite. Louise îşi apăsă palmele în dreptul inimii. Ca mulți alții, înțelesese tăcerea bărbatului… îşi însuşea aprigul program.

— În numele insulei, spuse Starostele, venind la rându-i în dreptul ferestrei şi trăgând în piept miresmele mării, accept aşadar… Sub rezerva ca toate condițiile voastre să fie îndreptățite.

— Vor fi.

— Şi nu va sta scris nicăieri că din vina pescarilor insulei farul Ar-men nu-şi va fi putut ridica fruntea pe deasupra talazurilor *Şoselei.* Marea nu ne înfricoşează. Tunetul să răzbubuie dacă există pe cheiul sau în încăperea aceasta

vreun singur bărbat care să nu-şi socoată corabia drept a doua sa casă.

— Nu există, nu există niciunul! strigă mulțimea şi toți cei aşezați ori culcați pe pietre se ridicară cu zgomot. O stea brăzdă cerul. Un cormoran care moțăia pe creasta unui recif îşi întinse gâtul şi lansă un apel sălbatic…

Starostele şi Inginerul îşi strângeau mâna.

*

A doua zi, vineri optsprezece mai, un vânt puternic de nord-est învălmăşi coloritul zorilor care arătau ca o cârpă de care un pictor îşi şterge pensulele. Pe urmă se destrămară lianele norilor şi dârele subțiri ale unor neguri impalpabile se perindară grăbite pe bolta albastră unde naviga soarele. Milioane de valuri dănțuitoare învolburau marea şi o clipoceală zorită lovea plajele din vânt, în timp ce pe plajele de sub vânt, unde cobora un reflux monoton, briza uşoară pornită dinspre țărm pe deasupra apelor întunecate nu începea să le agite decât mult mai departe.

Şi, pentru că marea avea zone bune de pescuit pe sub recifuri, iar vântul sprințar care umfla pânzele nu-şi făcea de cap, pentru că în seara ce trecuse le fusese lăudat curajul, toate bărcile ieşiră în larg; unele se depărtară chiar de împrejurimile insulei, dar Inginerul, venit de cu ziuă în port, opri, fără şovăire, focul cazanelor de pe *Armorique.* Schimbarea aceasta a timpului era, cu siguranță, o ştrengărie de-a stâncii Ar-men, iritată din pricina înțelegeri, încheiate. Şoptise o vorbă vânturilor şi toată Basse-Froide se arătă neprielnică ambarcațiilor.

Vântul se preschimbă în briză, iar la un ceas mult prea înaintat pentru a se mai putea pleca, briza căzu brusc. Totuşi, marea nu se domolea chiar atât de uşor, iar domnul Joly, care mai avea de cugetat asupra clauzelor unui text, nu regretă nimic. Până ce un patron îl stârni din nou, după-amiază, în privința farului. Omul cercetase dimineața vârşele de la Basse-Froide (arăta, drept dovadă, coşul plin cu crabi pe care îi aducea paznicilor) şi se jura pe viața copiilor lui că, începând

cu o jumătate de oră înainte de răgazul dintre flux şi reflux şi până la schimbarea mareei, stânca ar fi putut fi acostată. Vântul de nord-est nu făcea decât să zgârie marea. Valurile glăsuiau şi tresăltau fără nicio răutate, iar Ar-men – în locul căreia alte stânci submarine încasau izbituri – îşi putuse zvânta creştetul la soare mai mult de o oră, fără să i-l mai ude niciun talaz

— Ei, fir-ar să fie! mării Conductorul, iar Joly, albindu-se la faţă, bătea darabana cu degeţele în masă, în tactul cântecului *Cascheta bătrânului Bugeaud.* Mai capricioasă decât o dansatoare de la operă, blestemata asta de stâncă!…

Joly şi Lacroix porniră grăbiţi pe drumul portului; soarele şi chibzuinţa le mai îndulciră părerile de rău pentru ocazia pierdută. Nu ar trebui să-i mai îngrijoreze niciodată starea mării când este vorba de ieşirea în larg; doar dacă s-a iscat furtună. Unei Basse-Froide şirete, bărbaţii trebuie să-i răspundă prin tenacitate! Gata cu ciorovăielile născute numai din amor propriu! Faptul că un pescar se apropiase în dimineaţa aceea de Ar-men şi că o găsise acostabilă, faptul că acelaşi pescar venise de îndată să spună lucrul acesta era un semn foarte bun pentru viitoarea colaborare.

Căci insula nu-şi călca nicidecum cuvântul. Chiar dacă entuziasmul din noaptea înstelată fusese scuturat de vântul de nord-est, ceea ce se rostise rămânea rostit, iar noua şotie a stâncii Ar-men cerea la rându-i un răspuns. Vreo treizeci de pescari – patronii aşezaţi pe bănci, mateloţii în picioare – îi aşteptau la Staroste pe Inginer şi pe Conductor, mestecând tutun şi perorând; când aceştia intrară, patronii se ridicară toţi dintr-odată, iar mateloţii îşi scoaseră beretele ca în biserică.

Inginerul citi rar textul, apoi explică fiecare dintre clauze. Un om de pe uscat ar fi putut crede că totul se încheiase… Dar de îndată ce unul dintre patroni luă iniţiativa, interjecţiile şi întrebările ţâşniră, astfel că se iscă un adevărat talmeş-balmeş de cuvinte. Se târguiau, puţin şi din economie, dar înainte de toate din plăcerea de a bate pasul pe loc – prin cuvinte mai de

rând – într-o poveste frumoasă. Încă o minune a modestiei, asemănătoare cu miracolul lui Folgoët, crinul acela înrădăcinat în inima lui Salaun Nebunul! Şi fiindcă oamenii de la Serviciul Farurilor avuseseră sinceritatea să mărturisească totuşi că tentativa lor nebunesc de îndrăzneață putea să nu reuşească, pescarii înțelegeau că ea va izbuti cumva; iar dacă strigau şi bombăneau era pentru că voiau să se ştie că în afară de încredere ei îşi dădeau tot interesul în desăvârşirea unei opere pe care cerul şi marea le cereau făptuite întru dreptate, respect uman şi fapte de laudă.

Coborâse înserarea când fură semnate cele dintâi acte ale misterioasei logodiri dintre insulă şi Serviciul Farurilor. În inimi şi pe buze, bucurie. Etienne, Mathieu şi alți câțiva o şterseseră, de ochii lumii, dar un număr şi mai mare de seinezi îi înlocuiseră. Starostele scosese mai multe sticle din faimosul vin de Bordeaux şi, întrucât prea era lume multă, nu dăduse decât trei pahare – Inginerului, Conductorului şi lui însuşi. Ceilalți beau din sticlă.

Cu toate că cea de a doua jumătate a lunii mai începuse, fără ca vânturile din vest să-şi fi întrerupt zgomotoasa dominație asupra cerului şi mării, Inginerul ar fi dat bucuros curs unor ambițioase proiecte pentru sfârşitul campaniei 1867, dacă febra reuşitei şi a victoriei, care îi înăbuşea scepticismul, nu s-ar fi izbit de bănuții statului. Creditele afectate pentru exercițiul în curs erau slabe, iar el trebuia să dea socoteală superiorilor săi până la ultima centimă. Băgăcioşii din Ministerul de Finanțe l-ar mirosi imediat, dacă ar da câtuşi de puțin drumul la baierele pungii. Şi atunci, cu mult înainte de instalarea furtunilor şi a cețurilor, ei ar gâtui acțiunea Ar-men. Căci, în ochii lor, calculele aritmetice contau mult mai mult decât construirea unui far.

Domnul Joly ceru, aşadar, numai opt marinari tineri şi sprinteni. Din curtoazie şi pentru a evita o alegere care ar fi putut stârni nemulțumiri, el îi încredință Starostelui grija de a-i desemna. Alain ridicase mâna primul – căpetenia pescarilor

îşi oferi plăcerea de a-l înscrie al optulea, după ce mai întâi îi dăduse impresia că ar vrea să-l lase deoparte.

— Şi-apoi, tu nu ai barcă, mormăi el în bretonă.

— M-am înțeles cu Antoine, o s-o călăfătuiesc din nou pe *Marie-Hélène.*

— Ai grijă să nu te duci la fund, i-o întoarse în franceză Starostele.

Inginerul râse nervos. Niciun accident nu era cu putință, de vreme ce toți tinerii aceştia arătau zvelți ca nişte anghile şi aveau să primească, se înțelege, centuri de salvare. Dintr-acelea folosite de Societatea Centrală a Naufragiaților, ce mai…

— Fireşte, curmă Starostele, numai că ar putea uita să şi-o pună. Şi să cadă în apă în drum spre Ar-men.

— Lucru ce ni se poate întâmpla şi când ridicăm o vârşă!

Alain fierbea de nerăbdare. Starostele îşi trecu mâna prin părul lui.

— Ai dreptate, fiule, să nu mai întindem vorba.

Inginerul, Conductorul, Starostele şi cei opt marinari rămaseră singuri în camera întunecoasă. Cei de-afară plecaseră acasă. Un lătrat, un cântec, chemarea unui pescăruş, murmurul îndepărtat al mării vânzolindu-se peste stânci păreau să constituie toată viața insulei. De pe-acum ea nu-şi mai aparținea. Alesese opt bărbați, dintre cei mai buni, spre a-i înhăma la o lucrare pe care avea să o dirijeze continentul. Şi, pentru ca un turn să se poată înălța – o idee a continentului – ea îngăduise aşadar să fie luată o stâncă dintre cele mai sălbatice, din chiar inima celor mai violente ape ale ei.

Ar-men se va apăra, fără îndoială. Dar insula o cedase. Domnul Joly mai vorbi o dată, ca un inginer care aduce precizări, recapitulând. El nu chema tinerii marinari la o construcție solemnă, zicea el. Pregătirea unei stânci urma legi stricte! Mai cu seamă când era vorba de una submarină având dimensiunile Ar-men-ului, atât de puțin ridicată deasupra refluxului apelor vii şi aşezată intr-un loc atât de anevoios.

Înainte de venirea anotimpului urât, trebuiau săpate în stâncă cincisprezece găuri de burghiu, adânci de câte treizeci de centimetri. Iar în găurile acestea trebuiau fixate tijele de susținere ale inelelor de acostare. Nici mai mult, nici mai puțin, pentru că oricine ar fi cerut pe uscat zile de lucru, le-ar fi putut căpăta din belşug până la campania 1868.

Săparea unui orificiu urma să fie plătită cu o sută de franci. Pescarii trebuiau să ajungă la stâncă prin mijloace proprii, dar – întrucât bărcile lor erau grele şi riscau să se avarieze, dacă nu chiar să se frângă – ei puteau dispune, pentru acostare, de o ambarcație mai potrivită, împrumutată de Serviciul Farurilor; care urma să le pună la îndemână şi toate uneltele… precum şi instrucțiuni de mânuire a acestora!

Noaptea năvălise în casa Starostelui; în tăcere, aprinse o feştilă. Ochii tuturor urmăriră mişcările flăcării care se mototolea, se chircea până la dispariție aproape, pâlpâia din nou şi se redresa, unduindu-se ca un fluture galben.

„Am pierdut-o pe Louise, gândea Alain, nu vreau să încerc să o uit şi nu sunt vrednic să o recuceresc, dar iată o menire pe măsura puterii mele. Simt alergându-mi prin vine marea toată, oceanele adânci şi bogate în peşte, închise privirii omului. Voi lovi în burghie cu barosul, iar izbitura repercutată în piatră va răspunde în oasele mele ca şi în tot universul. Oricum, dacă mai târziu, aşa cum presimt, un far se va aprinde noaptea deasupra Şoselei Sein devenită Şoseaua Armen, ochii mei şi ochii tovarăşilor mei de muncă vor fi de fapt cei care vor lumina escadrele şi bărcile… Iată o datorie pentru care ştiu dinainte că mi-aş da chiar viața.“

Strigătul unui pescăruş se făcu auzit de trei ori la rând în noaptea de afară, asemenea unui semnal şi cea dintâi rază de lună se strecură în odaie. Alain şi ceilalți mateloți îşi puseră beretele şi ieşiră fără să mai scoată un cuvânt, fără să-şi dea mâna, căci pactul se încrustase în ființa lor, nu mai aveau nevoie să-i repete formula. Mirosul pătrunzător al ierbii de mare îi învălui în cutele sale.

În timp ce Starostele şi Inginerul – după ce ascultaseră bocănitul saboților descrescând în depărtare asemenea unui vaier – se priviră cu o nelinişte amicală, fiindcă de-aci înainte împrumutarea aceasta de opt marinari ai insulei va dăinui între ei, Alain spunea camarazilor săi noapte bună, îndreptându-se către afundul portului, în susul falezei, unde *Marie-Hélène* se odihnea pe proptelele ei. Aşa cum mai făcuse în ziua aceea, de două ori, Alain îi examină – cu şi mai multă grijă încă – coastele, catargele, cârma. Nu, nu era o barcă frumoasă, era cel puțin de pe vremea lui Carol al X-lea, dar degetul nu trecea prin cocă, iar cu doi ani în urmă ea manevra fără teamă, chiar când moş Antoine o scotea pe cele mai urâcioase mări. Deşi, pentru a o cântări bine, ar fi trebuit pusă pe val, puteai fi totuşi sigur că nu se va scufunda fără motiv.

Clarul de lună albăstrea masa neagră a barcazului şi pietricelele din jur, stropite cu pete de gudron, laolaltă cu tufele de iarbă, flotoarele de undiță, arbuştii de rocă. *Marie-Hélène* aştepta, firește; matelotul nu şovăi deloc: se duse până la locuința unchiului Étienne. Dormeau cu toții, dar el strigă în fața ferestrei că venise să ia ceva din magazioara de scule. Unchiul nu răspunse, i se părea cu neputință să se mai certe cu un om ales de Staroste. Prin beznă, Alain se duse drept la vechea oală de fiert smoala, o luă dimpreună cu trepiedul şi cu ingredientele necesare, pentru a o instala pe dună, la câțiva metri de nava *lui.* Apoi intră la el, să ia tăciuni.

François şi Louise se întorceau de la Beg-ar-c'hale ținându-se de mână. În seara aceasta Mathieu nu dezvăluise fiicei sale ultimele evenimente, dar ea ghicise aproape totul, căci tatăl îşi înghițea supa în linişte ținându-şi capul plecat. Louise îşi aminti jurământul lui Alain rostit la adunarea de sub cerul înstelat.

Trăgând în piept mirosul acru al smoalei calde, ea se opri. Vedea o umbră agitându-se pe lângă vechea barcă, iar dragostea îi şoptea un nume.

— Ce nebun o fi călăfătuind la ora asta? rânji François.

— Presupune că este o fantomă, răspunse ea, trăgându-l de mână, în timp ce hohote de plâns o înecau. Cele mai alese miresme din lume păreau să fi găsit adăpost în noaptea aceasta în fumul acela atotputernic, care preamărea energia unui bărbat ce se străduia să repună pe valuri o navă, încredințând mării soarta ei.

Capitolul X

> Nu numai toate dimineţile de vară – nu numai aşa cum se preschimbă în ziuă şi strălucesc înainte de-a începe… dar nopţile! Nopţile vaste de vară – şi stelele, stelele pământului.
> R.M. Rilke, *Elegia a VII-a din Duino.*
> (traducere Al. Philippide)

O AURORĂ MINUNATĂ URMA IVI-rii zorilor limpezi. Insula, care în dimineaţa aceea părea şi mai joasă, şi mai unită cu marea, contempla în juru-i o lume multicolor albastră şi plină de calm.

Ieşind din lumea viselor şi văzând pe masă actele semnate între el şi seinezi, Inginerul redescoperea bucuria lucrurilor şi înţelese că o ieşire spre Ar-men ar putea fi încununată de succes. Patronul de ieri, un Guilcher, fusese categoric: se putea acosta de o sută de ori la stâncă şi se putea lucra pe ea… Tot astfel avea să fie şi în dimineaţa aceasta, ceea ce ar permite, în raportul către şefii cei mari, semnalarea unei duble şi minunate lovituri: pe de o parte li s-ar arăta că s-a încheiat o înţelegere cu pescarii, pe de alta li s-ar putea dovedi – cu cifre şi schiţe noi în sprijin – că trebuia urgentat, aşa cum avuseseră onoarea să le mai scrie, planul viitoarei construcţii.

La ora opt, în veselia unui soare puternic şi a refluxului, *Armorique* ridică ancora. Două bărci pescuiau zargani în avanport şi se aflau acolo pescari întorşi după un prim pescuit fructuos şi care aruncau în grabă vârşe la bordul bărcilor lor,

aşezaţi pe catarge, în timp ce alţii, formând echipă, verificau un năvod, în picioare, cu suveica în mână, lângă parapetul digului.

De restul lumii, Basse-Froide nu se interesa… De îndată ce ajunse acolo, o hulă amplă săltă barcazul şi îl lăsă apoi să cadă, pentru a-l ridica din nou. Crestele stâncilor se iuţeau printre valuri cu o generozitate inutilă care nu însemna decât ironie, căci căderii unui talaz i se succeda ritmic învâlvorarea următorului şi, într-o clipă, tot ce se arătase ochiului se mistuia în adâncimile altui val uriaş şi impetuos.

Nava se roti pe loc, imagine a decepţiei unanime. Ar-men ieşea din apă, se scufunda în apă, ieşea din nou, pentru a redispărea, cu o regularitate înciudată. Răgazul dintre flux şi reflux îşi începu scurta viaţă, apoi o încheie – aşadar nicio schimbare…

Armorique se întoarse în port. După-amiază ridică ancora, pentru a se îndrepta spre Audiente, unde îi lăsă pe Inginer şi pe Conductor, se legă la două babale şi stinse focurile. Înainte de iulie nu avea să mai aibă de-a face cu apele din Basse-Froide.

Marie-Hélène naviga. Nu lua apă. Alain îi pofti pe moş Antoine şi pe bătrâna lui soră să mănânce în aer liber câteva felii din uriaşul său ţipar-de-mare pe care îl fripse la acelaşi foc la care îşi încinsese smoala.

*

Nu mai rămăseseră în port decât câteva veliere cumineţi. Vânturile din vest erau calme şi nu răneau soarele. Noaptea apelor vii de lumină se ivi.

Încă de dimineaţă, patru sau cinci grupuri de băieţi şi fete bătuseră cheiurile şi străduţele. „Pentru sfântul Jean! urlau ei. Pentru sfântul Jean!“ Femeile se arătau în prag şi, în fiecare locuinţă, oamenii căutau scânduri, vârşe putrezite, vreun sabot scos din uz, în sfârşit ceva care să ardă; toate acestea erau date copiilor, ei le primeau tăcuţi, întrucât împlineau o menire; o casă care ar fi refuzat să ocupe un locşor în foc ar fi săvârşit o greşeală. Tot ce adunau vârau în liada veche, de care

legaseră o sfoară ca să o poată trage. Apoi plecau mai departe, strigând.

După-amiază, mai multe femei – printre ele şi bătrâna Le Gonidec – adunară alge uscate în partea de sus a falezelor şi le aduseră în port, la grămada ce se şi formase şi în vârful căreia un paimpolez înfipsese o vâslă solidă. O culesese din mare, putea să facă acest dar simțului Jean, asta i-ar aduce, poate, noroc.

De cealaltă parte a insulei soarele porni să întâlnească marea şi peştii. Prelungitul crepuscul, ciuruit de țipetele rândunelelor, începu. Ca şi anul trecut, ca în toți anii, copiii ar fi vrut să aprindă focul fără să mai aştepte, dar tot ca în fiece an se temeau să nu tulbure tainele nopții. Lumea privea spre continent. Farul de la Capul Raz începuse a străluci, în seara aceasta nu mai conta. Din marginile cerului dădeau năvală cele dintâi stele, iar omenirea era asemenea unei păsări uriaşe, ale cărei aripi îşi schimbă culoarea, iar apa se netezise ca o folie de mică; peşti minusculi ieşeau din adâncurile ei, pentru a-i atinge uşor fața, fără să facă zgomot... La stânga golfului Pierduților, spre capelă şi izvorul care tămăduieşte boli ale pântecelui, apăru în sfârşit un fulger galben. Țâşni o rumoare... Doi băieți împinseră tăciunii sub o carte veche deschisă şi care se înnegrea, se răsucea, aruncând flăcări înalte. Se auzeau pârâind rămurele. Apoi căzură peste ele scânduri, spre stabilirea unui nou echilibru. Vâsla se prăbuşi. Jarul bufni. Se născuse aşadar focul tradițional al sărbătorii Saint-Jean 1867.

În timp ce o horă de copii urla şi râdea în jurul cercului fermecător, bătrânii şi bătrânele se apropiară şi ei. De cum simțeau în obraji văpaia flăcărilor, se opreau şi contemplau focul, apoi aruncau în el o pietricică. Mai fi-vor în acelaşi loc şi în anul următor?

Iar îndrăgostiții, toți cei care îşi făgăduiseră însoțire şi aveau să doarmă, peste câteva luni, în acelaşi pat, împărțind zilnic pâinea şi sarea, se apropiau, de asemenea, ținându-se de mână.

Alain, care cu fruntea brăzdată a gândire adâncă, scruta flăcările, de parcă ar fi încercat să descopere în ele viitorul, zări în lumina lor chipul Louisei. Dar nu, tânăra fată se strânsese lângă François, mai în spate. Insularul fu cât pe ce să răcnească de furie. Totuşi, se stăpâni. Se aplecă, luă o pietricică şi o azvârli în jăratec, apoi se strecură prin mulțime.

Louise se aplecase şi ea. Voia să arunce o pietricică, să-l întâlnească pe Alain în gestul acesta, dar mâna vânjoasă a lui François o îndreptă brutal.

— Ce faci? întrebă el. Să plecăm de-aici.

Perechea merse un timp prin beznă şi se opri pe cărarea ce duce la Beg-ar-c'hale. Sprijinindu-se cu spatele de o grămadă de varec uscat, aveau în față portul, cheiul, îndepărtata iluminație. Şi François vorbea. Ce sălbatec şi Alain ăsta! Când a văzut-o pe Louise, nu a mai zis nici pâs! O pietricică… Azvârlise în foc o pietricică. Apă sfințită îi curgea în vine, nicidecum un sânge roşu.

Louise, care şi-l reamintea pe Alain ieşind din apă, cu lipicioasa-i captură în bandulieră, pe Alain năpustindu-se asupra ei, culcând-o la pământ ca pe-o tufă de iarbă, îşi muşcă buzele de amărăciune şi ciudă. Până în noaptea aceasta, François nu-şi bătuse niciodată joc de Alain.

— Pe noi cei din Goëllo, urmă François, Dumnezeu ne-a făcut mai atenți! Femeile sunt bucuria noastră, vrem ca ele să fie frumoase şi să ne aducă mulțumire. În iarna aceasta nu vei duce lipsă de nimic într-ale gătelii. Suntem făcuți să fim fericiți unul alături de celălalt. Chiar dacă acum nu mă iubeşti din toate puterile tale, vei ajunge totuşi să o faci. Doar nu trăim pe pământul ăsta ca să ne scornim necazuri.

O mână puternică acoperi ochii Louisei.

— Când o să-ți dau drumul, zise el, te vei uita în foc şi sunt sigur că altfel o să vezi viața. O să ne vezi pe amândoi râzând şi cântând.

Îşi trase mâna de pe fața Louisei. În foc ea îl vedea pe Alain mergând prin apă ca un rege al mării, pe Alain ieşind dintre

valuri spre a se năpusti asupra ei, pe Alain încingând smoala, pe Alain în picioare în biserică…

— Ei? Ia spune…

— Să ne apropiem mai mult, ceru ea. De-aici nu se poate desluşi nimic.

Anume pentru ea, cât păşiră astfel sub stele, François evocă din nou ținutul Goëllo, un ținut care nu duhnea a putreziciune şi nici a crabi, nici chiar a varec întotdeauna, un ținut plin de flori şi păsări, în care primăvara, aşa dintr-odată, când ploaia contenea, parfumul multelor drobițe plutea peste câmpie. Goëllo se asemăna cu o femeie frumoasă, în timp ce insula Sein te ducea cu gândul la o bătrână care şi-a pierdut dinții.

— Sper că nu gândeşti ceea ce spui, îl opri Louise dar tăcu în chiar aceeaşi clipă: îl vedea pe Alain. În marginea focului a cărui flacără de mijloc, întețită de grămezi de alge, se înălța ca o coloană de aur, el ținea în mâna-i stângă mâna dreaptă a Catherinei Kernéis… Louise întoarse capul.

— Du-mă acasă. Am văzut – eram amândoi aşa cum ai spus.

François şovăi. Şi el îl vedea pe Alain şi nu se voia înşelat.

— Cum crezi, spuse el, în sfârşit. Fură o sărutare de pe buzele Louisei, care se înfioră şi se trase în umbră.

Alain pălise. Mâna lui nu o mai ținea pe a Catherinei. Căuta din privire o piatră mare, să o arunce în răul, în sălbatecul acesta! Când Louise şi François dispărură, singurătatea îi chirci inima. Un greiere cânta înlăuntrul insulei, vatra de jăratec duduia, un talaz îndepărtat se strivea de o stâncă. Să se îmbarce pe *Marie-Hélène…* Să fugă… Deodată, se aplecă spre cea care îl însoțea, uluind-o. O cuprinse în brațe şi o sărută pe frunte.

— Te-ai smintit? murmură ea. Sunt o insulară, o femeie cinstită! Te porți cu mine de parcă aş fi una de la oraş! Sunt pierită de ruşine!

— Acceptă-mă şi mă însor cu tine, bâigui el.

Îşi desfăcuse brațele. Pentru prima oară o contempla ca pe o femeie. Nu mai avea tinerețea Louisei. Şi-apoi cine spune că ar putea-o uita pe Louise? În lumina focului de Saint-Jean, o

flăcăruie dănțuia în adâncul ochilor săi negri şi o roşeață de copil răzbătea de sub pielea mată a frunții.

— Dacă ne luăm, n-o să fii tristă că trebuie să împărți viața cu un bărbat ales pentru Ar-men?

Trupeşa Catherine Kernéis, singura femeie care traversase înot şenalul Kelaourou în perioada de stagnare a mareei, trecuse de treizeci de ani; roşi ca o fetişcană.

— Unchiul şi mama dumitale o să trebuiască să vină să mă ceară. Înainte de asta nu pot spune nimic. Totuşi, adăugă ea pe un ton mai aprins: Farul acela nu se face chiar mâine – de-o să iasă vreodată din valuri.

— O să iasă, Catherine, o să iasă!

— Vegheze Cerul asupra noastră! răspunse ea privind către jăratecul acela. Smulse apoi un smoc de alge, îl aruncă în flăcări şi se închină. Bărbatul îşi scoase bereta. La voia Domnului! Pentru Ar-men, pentru Louise, pentru Catherine, pentru totul.

În adâncurile satului se hârjoneau tineri şi tinere, strigând, potrivit unei tradiții *An nao! An nao!* Îi amuza strigătul acesta al cărui sens insula îl uitase.

Cei din Paimpol – bărbați, femei, copii – ieşiseră pe la ferestre şi în praguri, să asculte misterioasa chemare.

„Nouă!“ – strigătul dintre începuturi – căci nouă luni îi trebuie sămânței ca să înflorească şi să dea rod, nouă luni femeii ca să poarte până la ziua sorocului pruncul mult-iubit…

Nouă luni! Farul Ar-men avea nevoie de mult mai mult! Ani şi încă ani! Proiectului i-ar ajunge, poate; proiectului care va fi azvârlit în apă!

An nao! An nao! Nu-i deloc simplu lucrul minții…

Un pescăruş săgeta țipând, negurile.

Partea a doua

Capitolul I

…vremea se îmblânzi, putură ieşi în larg şi chiar prinseră mult peşte…

Eric cel Roşu – Saga.

…EXISTA FĂGĂDUIALA DE CĂSĂtorie între François-Ernest-Jérôme Postic… Prima strigare, primul anunț pentru Louise. Sărmana!. Veniți la sacristie, spunea preotul, dacă aveți cunoştință de vreo împotrivire. Împotrivire? De una ştia prea bine, fireşte! Louise îl iubea pe Alain – sta scris în ochii ei, precum ploaia în curcubeu.

În săptămâna următoare, ei bine, lumea avea să afle o replică: „Există făgăduială de căsătorie între Alain-Marie-René Le Gonidec…" Cât de surprins fusese rectorul! Se străduise, chiar, să-i schimbe gândul. Zadarnic bărbatul care ar fi putut spune: „Am abătut-o pe Catherine de la îndatoririle ei de fată" nu exista.

„Cre-e-e-e-edo în u-num de-um…" intona glasul puternic. Răcnetul lui Alain „Pa-a-trem omnipotentem…" se mistui în vacarmul colectiv. Pe Louise nu o va uita niciodată… Aşa cum marea împresoară stânca, tot astfel îi împresurau pe ei truda şi durerea lumii. Nu le va părăsi. Nu.

*

Odată cu fluxul de vineri, *Armorique* intră în port dimpreună cu bărcile care îşi încheiaseră pescuitul. Mareea se reinstalase. Rămas pe continent, domnul Joly îşi păstra încrederea în Lacroix şi în actele semnate la Staroste.

Întrunire a bărbaților angajați în chestiunea Ar-men în fața hangarului de la Poduri şi Şosele… Vechile plase ale barcazului *Marie-Hélène* se rupseseră cam tare agățându-se de stâncile din adâncuri, dar bătrânul Antoine şi sora lui se pricepeau să le repare singuri. Alain şi tovarăşii săi ajunseră

mai devreme. Se băteau pe umăr, îşi adresau sudalme vesele. Blestemate vânturi de vest! Marea se arăta, fireşte, calmă. Iar soarele, cald. Dacă ți-ai fi ridicat puțin degetul cel mic, nicio suflare nu ți l-ar fi atins. Dar îți spun… sigur nu poți fi. Şi eu zic tot aşa…

Conductorul de lucrări, cuprins de o emoție voioasă (făcea, în sfârşit, ceva ce aducea cu meseria lui!) le împărți burghie, baroase, centuri de salvare, apoi îi duse la Guéveur. Numai de stânci nu era lipsă aici! Oricum, un loc mai ferit de ochii mulțimii. Căci aveau să facă precum actorii – să repete.

Lacroix desenase, cu cretă albastră, o imagine ce ar fi trebuit să reprezinte stânca Ar-men. Date fiind riscurile întâmpinate la începutul acțiunii, nu era necesară o prea mare exactitate. Ceea ce trebuiau să se străduiască să învețe cei opt era să se plaseze pe stâncă în anumite feluri. Ghemuiți. Îngenuncheați. Sau în echilibru pe stâlpii picioarelor. Mâna stângă, încleştată pe burghiu, îl ține vertical deasupra stâncii şi la fiecare douăzeci de secunde, între două lovituri, îl roteşte cu un sfert. Barosul se află în mâna dreaptă. Loveşti de-aproape şi scurt. Dacă paznicul scoate un strigăt de alarmă, înşfaci uneltele – căci trebuie să-ți reaminteşti că sunt scumpe – iar dacă simți că valul te clatină şi că ai putea cădea în mare, le arunci într-o băltoacă. Înțeles?

Alain muncea cu râvnă. Se trăsese mai la o parte. Era fericit, pentru că şeful îi examinase probele fără să spună un cuvânt, fără să ia el instrumentele în mână pentru a indica o lovitură mai bună… Se auzi strigat. În picioare, la câțiva metri, François îl privea ironic.

— Munceşti ca să ne asiguri o traversare mai lesnicioasă, mie şi Louisei, când va fi să mergem la Goëllo?

— An de an, răspunse Alain, milioane de creştini trec marea. N-am timp să mă ocup de una sau două persoane.

— În afară de frumoasa-ți logodnică. François clipi într-un anume fel şi nu-ți puteai da seama dacă râdea a bravadă sau dacă-l batjocorea într-un chip josnic. Alain se oprise din treabă. Şi le simțea bine, în mâini, şi burghiul, şi barosul.

— În afară de logodnica mea, cum spui, i-o întoarse el, fără să-şi desprindă privirile de la faţa paimpolezului.

— Închipuieşte-ţi că Louise, continuă celălalt, credea că nu ai deloc a face cu femeile. Ce tare s-a înşelat!

— Da, s-a înşelat. – Şi se lupta să-şi păstreze sângele rece. — Du-i asta din partea mea: „Nu te voi uita niciodată, Louise." Repetă-i-o diseară, în faţa ei, şi priveşte-o bine.

Se strâmba, ar fi vrut să râdă, suferea însă prea mult.

François, fercheşul paimpolez, pălise totuşi. Îşi rotea privirile a furie.

— O să-i transmit comisionul, replică, el, cu glas moale. Iar după ce adăugă semeţ: „Îţi voi da răspunsul la nouă luni după însurătoare", preferă să se îndepărteze…

Alain ieşi din casă în negura zorilor. Zilele începuseră să scadă, anul îmbătrânea. Iar luna nu avea să treacă fără ca… Cu o vâslă pe umăr, Joseph se îndrepta spre el, într-o ceaţă uşoară, asemenea unui sfânt dintr-un portal.

— Vremea se vesteşte bună, or să se ridice negurile.

Pe urmă, fără niciun ocol:

— Alain, tu eşti bărbat, n-ai să vii la căsătoria Louisei…

— N-am să vin. Dar să-i spui paimpolezului să nu-i treacă prin gând cumva să apară la căsătoria Catherinei, că-l sluţesc…

Joseph oftă. Tare îi mai găsea întortocheaţi pe oamenii ăştia!

— Munceşte cu spor pe Ar-men…

Fiindcă era vorba de o primă tentativă, şalupa îmbarcă pescarii. Niciun fel de curent… Ceaţa se risipise pe loc, aşadar timpul avea să fie minunat. Trei sau patru sute de ambarcaţii brăzdau mai aproape sau mai departe întinderile mării, izolate sau în flotile, cu catargele coborâte sau cu pânzele roşii întinse, scormonind cu plasele, cu paragate sau undiţe în toate straturile nevăzutelor bogăţii. Păsările se unduiau în zboruri largi pe deasupra bărcilor. După ce indicaseră oamenilor prezenţa prăzii, mulţime de goelanzi şi pescăruşi contemplau bătălia şi se luptau pentru hrană… Vechile cicluri ale lumii se desfăşurau mai departe.

În bărcile celelalte, cei opt recunoşteau rude, prieteni, oameni dintr-un alt port. Când depăşeau sau se întâlneau cu cineva, căpitanul slobozea un sunet de sirenă şi, de la bord, făceau schimb de glume. Asta însemna viaţă. Şi erau pe cale să se dăruie pentru camarazii lor.

— Lasă că o să vedeţi voi când o să ajungem în Basse-Froide, repeta Conductorul de lucrări… Au ajuns la Basse-Froide, au pătruns pe meleagurile ei, dar alura de promenadă continua cu o desăvârşită regularitate.

Domnul Lacroix punea întrebări căpitanului, pilotului, mecanicului. Vânturile, aproape imperceptibile, dar mereu prezente, se pitiseră în vest. Niciun talaz furibund nu răscolea marea. Ţancurile Ar-men-ului se şi zăreau, dar plăci mari de apă, plimbate de reflux pe restul stâncii, nu se sfiau deloc; un cormoran, îndreptăţit de calmul nemaipomenit să zboare la rasul valului, veni în linie dreaptă dinspre stâncile cele mai de vest şi se aşeză pe unul dintre ţancurile acelea. Îşi desfăşură aripile pentru a şi le zvânta, iar privirea-i de smarald scruta cerul şi marea. Fouquet slobozi un sunet de sirenă, însă pasărea nu se clinti.

— O să vă puteţi menţine pe stâncă! zise pilotul. Chemaţi compania de debarcare!

Ancorată cu două ancore, corabia *Armorique* se găsea la mai puţin de cincizeci de metri de stâncă. La invitaţia domnului Lacroix, cei opt pescari îşi puseră centurile de salvare, îşi luară fiecare burghiul şi barosul şi coborâră, desculţi, în barcă. Ar fi vrut să râdă, ca să-şi ascundă emoţia, dar Conductorul, din experienţă, cerea linişte deplină. Deşi o remarcă, o snoavă te fac să pierzi câteva secunde, ele destind totuşi spiritul. Fochistul comandă vâslitul, ramele forţară, ambarcaţia săltă câţiva metri… Călăuziţi de un om de pe continent, insularii se apropiau, fără să scoată un cuvânt, de necunoscuta lor insulă: niciunul dintre ei nu urcase vreodată pe stâncă.

Niciun val… Niciun val… Niciun val… Totul mergea de parcă ar fi putut acosta imediat… Oamenii aceştia găseau că este firesc, dar nu era… Niciun val… Când ajunseră la şase metri

de stâncă, atunci abia cormoranul îşi luă zborul; zgomotos şi rapid… Stâncă se descoperea întreagă, valurile se vânturau atât de slab, încât nici nu mai clipoceau în fisura centrală. Un petic de cer albastru se oglindea în băltoaca mare văzută dintr-o parte… Niciun val…

Lacroix, cel dintâi în picioare pe stâncă, înțelese perfect, când îi văzu pe ceilalți cățărându-se, de ce ținuse atât de mult domnul Reynaud să-şi asigure concursul lor. Din instinct, ei respectau o disciplină sălbatecă. Niciun țipăt, nicio sudalmă, niciun ghiont brutal; pentru a evita să-şi vorbească, nu se priveau şi, fără a mai da atenție ineditului scenei, erau numai şi numai încordare, promptitudine. Ăştia bărbați, da!

Timp de cugetare avea să fie după aceea… Acum, la treabă!

Într-un minut, nu în mai mult, el indicase locul viitoarelor găuri. Cele opt trupuri tinere, perfect arcuite în strădania lor, îşi găsiseră deja, pe rocă, poziția cea mai sigură. Potrivit unei întregi serii de ritmuri sincopate, baroasele loveau în burghie, burghiele loveau piatra, iar cântecul acesta al unei unelte peste altă unealtă şi a acesteia în rocă, atât de încântător şi pe pământul solid, dobândea, în sălbăticia şi primejdiile peisajului, o sfâşietoare, o dureroasă măreție. Ochii foarte corectului domn Lacroix se umplură de lacrimi. Un iz de colb se contopea cu mireasma uriaşă a mării. Ai fi zis o echipă ferecată într-o mină şi încercând să-şi croiască drum. Şi, într-adevăr, un far se găsea întemnițat în stânca aceasta, trebuia smuls spaimelor nopții.

Burghiul se supunea bine şocului, dar mai anevoie intra în gnaisul încă ud. Minuscule cioburi de piatră săreau încetişor şi recădeau. „O să-i vin totuşi de hac“, îşi zicea Alain, fericit că întâlnea o rezistență şi trăgând cu putere aer în piept. Lipit de piatră, de burghiu, de mare, i se părea că loveşte în vasta lume şi nu mai ştia. Dacă nu cumva, când avea să-şi ridice capul, nu o să se găsească în picioare pe cine ştie ce insulă a Americilor. Lovea, lovea, auzea loviturile, pe ale sale şi pe cele ale camarazilor săi, înşiruindu-se într-un marş sacadat,

neîntrerupt; oare ce comoară, ce naiadă, ce răspuns avea să se ivească după înfriguratele lor apeluri?…

— Domnu' Lacroix!

— Continuați, copii… murmură el către oamenii săi.

— Domnu' Lacroix!

În spațiul pe care talazurile nu-l mai tulburau, cuvintele răsunau până departe, în pofida zgomotului iscat de uneltele impasibile.

— … la capătul *Şoselei* se formează valuri mari, ar trebui să plecați…

Baroasele nu se opreau nici măcar pentru o jumătate, nici pentru un sfert de secundă; Lacroix întoarse capul. Văzu marea atât de liniştită prin împrejurimi, încât – fără să-l respecte mai puțin – îl socoti pe pilot un fricos. Acum, când se lucrează atât de bine… Ca să se reîntoarcă altă dată? Peste câte zile?

— Avem timp… strigă el. Temându-se să nu jignească un subordonat, adăugă: Mă bizui pe voi…

Pilotul îşi luă din nou ocheanul, voia să mai cerceteze o dată zarea. Apoi scuipă în apă: avea de rostit un adjectiv greu.

— Sunt nişte valuri uriaşe…

O nelinişte îl săgetă pe Conductor, dar cât entuziasm manifestau baroasele şi burghiele! Sfărâmăturile de gnais se alcătuiau în jeturi atât de docile… Zadarnic cunoştea nenumăratele renghiuri ale mării… *Armorique* nu dansa. Soarele râdea pe cer. Niciun talaz nu se forma în fața stâncii Ar-men. Splendidule astăzi, cocoțați pe acoperişul tău calm, noi trăim!

— Îți mulțumesc, pilotule, scăpă el, fără să gândească. Pilotul, omul făcut să piloteze. Nu să impună sfaturi! Celălalt nu mai stărui. Nu prea ştiau bine ce vor oamenii aceştia de la faruri – ordonaseră să se dea, la nevoie, avertisment şi refuzau avertismentele; aibă-i Domnul în pază!… Făcu un semn Căpitanului, care făcu apoi un semn echipajului bărcii…

Alain simțea că mirosul şi vuietul mării se schimbaseră până în zare, iar culoarea umbrei brațului său pe stâncă nu

mai era aceeaşi; şi-atunci? Odată cu un clipocit simți udându-i-se călcâiul stâng; ori poate că doar visase un clipocit?

Conductorul examină platoul din vest ca un chirurg care îşi pregăteşte operația, iar ochii săi uluiți verificau justețea deciziei pe care Parisul abia o luase. Tatona, desprindea, măsura în metri, calcula…

După ce coborî cât mai jos, pe tot înconjurul stâncii, se pomeni dintr-odată cu apă până la jumătatea pulpei, fără să fi văzut vreo mişcare a mării. Urcă înapoi şi atunci observă că vântul sufla şi că se auzea o rostogolire de valuri.

— Copii, urcați în barcă! Să nu uitați ceva!

În mai puțin de un minut, oamenii şi materialele, totul fusese ambarcat. Niciunul dintre cei opt nu scotea o vorbă, dar în timp ce priveau stânca, simțeau luptându-se în ei bucuria şi părerile de rău. Niciun muşchi nu li se clinti pe față, când, ajunşi la zece metri de barcă, văzură un talaz asaltând stânca şi acoperind-o. Pe urmă un al doilea, un al treilea, un val smântânos cu două creste care se prăbuşi asemenea unui acoperiş vechi încărcat cu zăpadă, cea mai albă din lume.

— La timp ați plecat, mârâi pilotul.

— Nu lipseşte nimeni, domnule amiral! răspunse Alain sumețindu-se; era semnalul bucuriei.

Patruzeci şi cinci de minute! Ceasul Conductorului dovedea că rezistaseră patruzeci şi cinci de minute! Nimeni, de când se ştiau insularii, nu făcuse asemenea ispravă! Şi-apoi, aveau să se întoarcă! Aveau să prindă macrouri odată cu desțelenirea stâncii! Aveau să-şi aducă şi nevestele.. *Armorique* o pornise bine, înaintând şi legănându-se cu unduire de hamac. Sticlele de vin aduse la bord în taină, cu o seară înainte, din ordinul domnului Lacroix, treceau şi retreceau pe la toți. Ei da, cu siguranță că vor construi farul…

Omul de pe continent nu hotăra atât de repede. Avea lucrători minunați, numai că măgărița asta de stâncă păstra destule feste în tolba ei – de câte ori nu o dovedise!… Pe când intrau în port şi în timp ce băieții, cei opt, strigau tare camarazilor că se jucaseră de-a capra pe stâncile din Basse-

Froide, lăsându-şi peste tot inițialele, Conductorul îşi scotea carnețelul pe care nota oficial:

„2 iulie 1867. Plecarea din port: ora 7.

Timpul petrecut pe stâncă: 45 minute.

Reîntoarcere în port: ora 11,30.

*

Să nu-i poți împărtăşi unei femei bucuria de a fi muncit pe Ar-men! *Avel Mor* se reîntorsese de la pescuit, iar fumul albastru care urca din acoperişul casei Louarnilor însemna, bineînțeles, că acum François se ghiftuia acolo, în față cu o strachină de friptură de rață sau cu macrouri pregătite la grătar de Louise.

Alain trecu pe la casa lui, să ia câteva felii de țipar-de-mare şi o porni spre locuința Catherinei. Ea terminase demult cu o cină uşoară. Alain îi arătă printr-un semn din bărbie ce a adus, iar ea, fără un cuvânt, îi pregăti mâncarea.

— Mâine o să fie tot atât de frumos, spuse el, după ce îşi mai potoli foamea. Catherine privi, tăcută, spre port…

— O să ne ducem, ca şi astăzi, pe Ar-men…

— Într-o duminică? Nu o să fii aici la slujba mare? Şi nici ca s-auzi prima strigare?

— Nu, mă duc la slujba mică.

— Bine-i şi asta, dar nu-i chiar ce trebuie.

— Taci!

— Nu.

Să lipseşti la prima strigare a căsătoriei tale! Nu era bine, nu era bine deloc. O adevărată ofensă adusă femeii cu care se însoțea. Şi toate astea pentru o tâmpenie de far. Oare nu mai puteau – în pofida scandalului iscat atunci, la focul de sărbătoarea Saint-Jean – să meargă la rector şi să ceară anularea? Poate că ar fi fost mai bine decât aşa… o căsătorie prost întocmită.

Dacă nu se putea cu Louise, la ce bun o Catherine. Mai degrabă nimeni! Dezamăgit, descumpănit, se ridică de pe bancă şi luă într-ale sale mâinile robuste ale femeii. Voia să şi-o facă nevastă, era lucru hotărât. „Nu mă iubeşti, ştii prea-

bine că nu mă iubeşti", şuieră ea. „Ba da", răspunse el, dar propria-i minciună îl irită. Încerca să le socotească drept esențiale pentru fericirea sa capul acela de statuie, pulpele maiestuoase, şoldurile menite parcă a sălta bărci, tot ceea ce în făptura ei exprima hotărâre şi putere…

Nu era Louise, nu avea să fie niciodată Louise…

O îmbrățişă şi o simți moleşindu-se. Îl cuprinse dorința; dar nu era iubire. O împinse spre pat. Când se deşteptă peste două ceasuri, o văzu plângând

— Numai pe Louise o iubeşti, gemu ea. Chiar de n-aş fi fost sigură de asta şi înainte, acuma tot aş fi.

Bărbatul nu mai avu curajul să protesteze. Cuvintele i se învălmăşeau în minte, precum talazurile peste Ar-men.

— Domnul să ne ajute, murmură ea şi se aplecă să-şi ia saboții de pe bancă. Închinându-se, Catherine urmă: Domnul şi toți seinezii răposați.

*

La ora opt fără un sfert, după ce barca îşi primi căruța de tineri pescari veniți într-un suflet pe chei, după slujbă, *Armorique* ridică ancora pe-o mare uleioasă. Echipa se îmbogățise cu doi zidari, nişte vlăjgani din Cléden-Cap-Sizun, ceea ce dovedea cât de mult spera Lacroix în acostare – pe țărmuri, lumină clipindă, iar pe stânci şi în văzduhul albastru-peruzea, cântarea înflăcărată a ciocârliilor preamăreau pacea şi măreția lumii pe care ele o contemplau din înaltul cerului…

Duminică, nicio barcă în larg. Dar singurătatea însorită, care descoperea în amploarea ei întreg peisajul marin, cânta Providența şi oamenii. Căldura mângâia cefele tuturor; ea juca rolul păsărilor care vesteau navelor lui Cristofor Columb țărmul, căci oricum ea evoca focul, energia, voința entuziastă. Cei opt din Sein, ca şi în ajun, înțelegeau că se duceau să muncească pentru cei mulți şi nu vorbeau aproape deloc; la fel şi cei doi zidari.

Pont de Sein… Basse-Froide… Refluxul majestuos se prelingea ca uleiul, un fel de frânghie mare uleioasă, care se desfăşura singură… Țancurile stâncii Ar-men…

Domnul Lacroix se mustră pentru surâsu-i fugar; vor vedea mai târziu! Ceru să vină barca, verifică centurile şi uneltele, dădu ordinul de coborâre… Curând oamenii din Raz păşeau cu respect pe stânca necunoscută, iar Conductorul şi insularii săi călcau în picioare gnaisul, de parcă ar fi fost nisipul unei plaje binecunoscute. Ca şi copiii care îşi regăsesc urma jocului, ei se reîntâlneau cu semnele din ajun. Baroasele coborâră peste burghie, burghiele înțepară stânca. Şantierul Ar-men zumzuia deja de muncă, aidoma unei cariere de piatră.

Unsprezece oameni pe stâncă. Insularii săpau găuri în sectorul estic, ale cărui flancuri abrupte se pretau cel mai bine la acostare şi unde şefii cei mai mari ar admite să nu mai fie amplasat farul. Zidarii răzuiau în sectorul vestic. Nimic altceva decât o treabă brută – să smulgi algele, să suprimi excrescențele, să netezeşti locurile friabile…

Burghiul se adâncea cu putere în gnais. Alain turnase apă în scobitură şi îi auzea gâlgâitul, uşor uleios, însoțind lovitura mată. Când şi când se oprea, retrăgea unealta şi, cu un mâner vechi de lingură, curăța scobitura de piatră fărâmițată… Auzind zgomotul făcut de ceilalți, îşi dădea seama că nu era singurul care înainta în lucrul său. Se grăbea, tare mult ar fi vrut să aibă el primul foraj, dar şi tovarăşii lui se grăbeau. Într-unul dintre momentele în care se opri din bătut, mâna tăcută a Conductorului i-o îndepărtă pe a sa, îi luă capătul de lingură şi scoase sfărâmăturile de piatră. Apoi strecură în scobitură un fir cu plumb, cumpăna zidarului adică; firul avea un semn roşu la treizeci de centimetri. El dispăru până la foarte puțin deasupra semnului. Aceeaşi mână trase apoi firul şi vârî un deget în orificiu, pentru a constata netezimea şi, în sfârşit, domnul Lacroix se întinse întreg, precum un pescuitor de crabi şi, îndeaproape, cu meticulozitate, privi. Se ridică în picioare. Pe chip i se citea fericirea.

Fără să se fi rostit vreun cu vânt, insularul, călăuzit de şeful său, escaladă încet țancul de nord-est, pentru a reîncepe de îndată forarea. Ce mai, ortacilor, este bine să pescuieşti țipari şi languste, dar bine este şi să îngădui bărcilor să acosteze,

cangelor să muşte, oamenilor să se agațe. Nu se ştie unde au desenat *dumnealor* farul, dar tot *dumnealor* nu s-au putut lipsi de noi. Dacă nu m-aş găsi unde mă găsesc în secunda aceasta, cu picioarele solide ca nişte catarge, cu mâna stângă crispată, cu dreapta încinsă, niciodată…

Se simți o mişcare. Un altul atinsese cei treizeci de centimetri. Cine oare? Alain vru să se întoarcă, piciorul drept îi lunecă într-o fisură, burghiul scăpă. Se temu să nu-i cadă în apă şi vru să-l prindă. Izbuti, dar mişcarea, foarte vie, îl făcu să se rostogolească el însuşi în mare; se ocăra mulțumind Cerului care îi salvase unealta.

Şi-acum plutea, cu capul sus, cu ochii închişi, susținut de centură. Căderea de-a lungul stâncii îl ameți se. O vâltoare îl târa încetişor.

Ceilalți îşi aruncaseră uneltele, un semn al Conductorului le stăvili pornirea. Barca se apropia cu repeziciune, în mai puțin de un minut avea să ajungă în dreptul lui Alain Le Gonidec. Şi, mai ales, să se respecte disciplina!

Cineva tot plonjă. Era zidarul Guivarch înota cu toată viteza, bravul. Şi nerodul şi încă o dată bravul: întâi ajunse la țintă. Ridică spre stâncă o mână victorioasă. Apoi, ținându-l pe Alain de după gât, aşteptă. Îi ajută pe cei din barcă să ridice trupul pescarului, după care el se cățără singur.

Pălmuit pe ambii obraji de către fochist, Alain îşi reveni, ceru să fie dus spre stâncă. Fu chemat domnul Lacroix. El încuviință. Şantierul îşi reluă sălbaticul zel.

Mai târziu, pe *Armorique,* din nou veselie. O oră au rezistat pe stâncă; o oră întreagă. Şi lupta fusese dreaptă cu elementele naturii, de vreme ce un om căzuse în apă. Iar un altul îşi salvase camaradul… Alain nu se mai sătura să-şi vâre mâna în părul bălai şi cârlionțat al voinicului Guivarch, să-l bată pe umăr. Să nu i se mai spună niciodată vreun rău despre zidari şi despre cei de la Capul Raz! Un frate era un frate! Vânjosul Guivarch râdea molcom, dezvelindu-şi dinții albi. Cormoranii nu se scufundă? Atunci oamenii de ce să nu facă la fel?

*

După slujba mare, Adèle se despărţise de Louise şi, într-ascuns, ieşind pe poarta minusculei grădini, intrase la Catherine. Era acolo, abia venise şi ea. Cele două femei se priviră, vrură să se înfrunte, dar îşi plecară ochii..

— Bucurie pentru sufletele morţilor voştri! spuse, în sfârşit, Adèle.

— Şi pentru sufletele alor voştri! murmură Catherine.

Şi iată că vizitatoarea îşi luă avânt... I-a fost dat, vasăzică, să audă adineauri prima strigare, în biserică, făcută pentru Catherine şi Alain... Tot ciudat au sunat şi strigările pentru Louise şi François... Nişte nebuni toţi patru.

— Ai fost cât pe ce să ai un bărbat, Catherine, de vreme ce ai fost logodită opt luni; nu poţi spune că nu ai avut partea dumitale. Se zice că cei mai buni pleacă primii, poţi deci plânge un soţ minunat. Dacă tot îţi trebuia un soţ, de ce nu l-ai lua pe paimpolez? În afară de faptul că Louise nu-l iubeşte şi că nu-i născut la noi, te încredinţez că este un om de treabă. Puţin prea vesel, fireşte, dar e-un bărbat şi va şti să-şi ţină casa.

Catherine fluieră uşor, cu nervozitate. Pieptul ei masiv se ridica asemenea unei hule. O mânie se aprinsese în adâncul ochilor ei mari şi negri.

— Zici că suntem cu toţii nebuni, dar şi dumneata eşti alături cu drumul. De ce l-aş lua pe paimpolezul ăsta care, vorba ceea, are ideile lui? N-ai reuşit să o desparţi de el pe fiica dumitale care nu-l iubeşte...

Un răstimp de tăcere, un clipocit iscat de-o vâslă, ţipătul unui pescăruş. Soarele îşi revărsa lumina peste un smoc de iarbă de mare, aflat pe masă, unde dormitau doi crabi.

Catherine îşi acoperi ochii cu palmele.

— Îmi este ruşine să-ţi mărturisesc, Adèle, dar eu îl iubesc pe acest Alain la care, îţi jur, mai ieri nici nu mă gândeam. A venit spre mine; întâi, l-am primit ca pe un copil, apoi l-am cunoscut ca bărbat. Partea mea de bucurie în viaţă a fost, cum bine spui, destul de scurtă. Aminteşte-ţi: Guillaume a pierit pe

mare cu o lună înainte de nuntă... Lasă-ne, poate că totuşi o să fim fericiți! Dacă nu, vom şti de unde vine greşeala... Mătură însă în fața casei dumitale, te rog eu să faci asta...

După ce Adèle făcu spre uşă câțiva paşi, aruncând o privire de ruşine asupra femeii aceleia înnebunite de propriul ei trup, se simți cuprinsă de milă şi prietenie. Se năpusti spre Catherine, îi mângâie părul, o sărută pe frunte şi, fără să mai spună un cuvânt, ieşi din încăpere.

*

Alain se apucase să-i ofere zidarului Guivarch câte un păhărel, când într-o cârciumioară, când într-alta. Îşi amâna reîntâlnirea cu propria suferință. Omul de la Capul Raz îi istorisea viața sa, căci există zidari care – în ce priveşte fericirea – pot fi socotiți nişte prinți, aşa după cum există locuitori ai Cledenului care, dinspre partea cinstei, ar prețui cât întreg portul Brest.

Seinezul asculta fără să întrerupă. Se gândea la Louise, se gândea la mare, la marea aceasta care îi primise căderea şi care îi impregna veşmintele. Şi din când în când privea spre portul năpădit de flux ca o imensă galeră încărcată de pescăruşi albi, iar gândul lui sfredelea apa, spre a-i cunoaşte sacrele adâncimi şi a culege de acolo puțin din calmul esențial pe care pământul i-l refuza.

Capitolul II

Stârneşte-te, crivățule; veniți vânturi!
Suflați peste grădina mea, iar arborii de balsamuri să tresalte a bucurie!
Fie ca dragul meu să intre în grădina sa,
Şi să se înfrupte din minunatele ei fructe!...

Cântarea Cântărilor

sese viață! Domnul Lacroix, în picioare în lumina zorilor, îşi vestea cei opt pescari, că se lasă pe mâna lor. Respecta convențiile semnate la Starostele sindicatului.

O briză de sud-vest agita marea şi cerul, iar dacă în preajma Capului Raz nu puteau fi văzute talazuri masive şi furioase, din depărtare se auzea totuşi pasul greu şi fără de odihnă al artileriei valurilor târându-şi afeturile pe suprafața mării. Era lesne de înțeles că tot meleagul Basse-Froide şi o bună parte din Pont de Sein, lansate în frenetica luptă a vântului, a refluxului şi a stâncilor, tunau şi se striveau, se dislocau şi se înfoiau, explodau, plonjau, renăşteau neîncetat.

Bună vreme pentru navigarea simplă în apă liberă, submediocră pentru pescuitul cu vârşe. Iar dacă principiile însemnau ceva, atunci şi mai mediocră pentru Ar-men.

— De fapt, îți datorez nişte bani…

Napoleonii [21] încasați de către Alain şi Guilcher îi cam aţâţase pe băieți. Nu de vreo poftă nemăsurată era vorba, ci mai degrabă de atracția lucrului minunat. Ieşeai aşadar pe mare, descindeai pe o stâncă, forai un orificiu de cochilii şi primeai cinci monezi de aur. Era ca şi cum pe Ar-men ar fi crescut un păr sau un măr!

Numai de nu ar săvârşi cine ştie ce imprudență copiii ăştia eroici! De două, trei ori Conductorul le reaminti că trebuiau să-şi pună, să-şi încheie bine centura de plută.

Şi se depărtară. Unul dintre cei şase, care nu terminaseră un orificiu, întrebă cu glas scăzut:

— Ce facem, pornim?

— Fireşte că pornim, răspunseră ceilalți şapte.

Tărăboiul din larg nu le înfricoşa deloc auzul; el dovedea că vântul şi marea erau sănătoase. Ar fi fost nevoie de perioade cu vânturi de sud-est, pentru a clădi o lume. Dacă Dumnezeu ar fi creat oceanul tot atât de limpede ca cerul albastru din dimineața aceea plină de viață, ai fi putut vedea peştii

[21] Veche monedă franceză de aur (n.tr.).

jucându-se în apă; chiar până la câțiva kilometri… Conductorul de lucrări, omul acesta de treabă, avea şi el mândria lui! În trei luni coborâse o singură dată pe stâncă! Lor le fusese de-ajuns doar să se înfăţişeze dinaintea stâncii; sunteţi pescari din Sein, mormăise Ar-men, vă recunosc, căci v-am ştiut părinţii şi strămoşii – sunteţi cu toţii nişte bravi nemaipomeniţi. Dacă vreţi să vă urcaţi pe mine ca pe spinarea unei balene… hop, nu aveţi decât a sări… Sunt solidă şi vă aparţin… Două zile, două-ieşiri, două izbânzi. O sută cinci minute de lucru.

Alain şi Guilcher dădură de băut. Fiecare câte un rând de opt pahare. După care ceata se răzleţi. Reîntâlnire, pe stâncă!

Angajate în curent, ambarcaţiile înaintau vârtos, în ciuda unduirilor apei; ba chiar fusese micşorată suprafaţa velelor, pentru a pescui, cu năvoade trase de luntri, anumiţi peşti. Bătrâna corabie *Marie-Hélène,* aflată la prima ieşire de când se retrăsese, nu se lăsa distanţată. Moş Antoine îşi reluase vechile obiceiuri şi ţinea cârma între picioare, o undiţă cu gura, o alta cu singura lui mână. Cu un clei nu prea bun, fixase în faţa lui, pe o scândură, napoleonul dăruit de Alain şi, ori de câte ori zărea capul aurit al împăratului cu barbişon, îi venea să râdă, căci pe barca lui renovată, dar încă rău-mirositoare după atâtea campanii, se simţea cel puţin egalul bărbatului aceluia. Girandolele[22] din palatul Tuileries nu le Văzuse niciodată şi nici chef să le vadă nu avea. Şi-apoi, nici că s-ar fi putut asemui aşa ceva cu fericirea de a conduce un barcaz în direcţia voită şi, aşa ciung, să pescuieşti cu două undiţi şi să prinzi în fiece minut o pradă zbuciumătoare care plesnea puntea din toate puterile şi murea dansând.

Sprijinit da catargul cel mare ce scârţâia ca o uşă veche, Alain contempla Basse-Froide. Nu avea decât o undiţă în apă, dar asta îi ajungea pentru simpla-i plăcere de pescar. Îşi pusese deja centura de plută. Năzuia să calce pe stânca aceasta peste care atâtea valuri trecuseră, ca şi cum ar fi păşit

[22] Candelabru cu mai multe braţe (n.tr.).

pe fața mării, năzuia să simtă gnaisul ud zgâriindu-i picioarele şi însemnându-i-le cu striațiile lui, să se contopească deplin cu roca, cerul, valul, cu întreg peisajul şi cu toată strădania omenirii… Se încredință că bătrânul Antoine, cuibărit în bucuria lui tăcută, nu-l privea şi, cu toată forța, aruncă ultimii trei bani de aur în spuma unui val.

Rând pe rând, cele opt bărci se apropiau de Ar-men. Oamenii vedeau stânca; dar, în acelaşi timp, vedeau că marea o acoperă neîncetat. Apoi, ca la o pornire în regate, începură să navigheze spre larg, să taie chiuind siajul camarazilor. Undițele fuseseră retrase. În fiecare ambarcație, câte un om aşezat lângă copastie nu înceta să observe stânca. „Astăzi nu veți urca pe ea“, grăi dintr-odată moş Antoine. Alain mârâi cum că răgazul dintre flux şi reflux aducea o schimbare; bătrânul marinar nu socoti că ar trebui să răspundă. Cu singura sa mână arătă către velele în care sufla vântul, apoi printr-o mişcare a bărbiei, în direcția nord-est. Marea bubuia. Talazuri înalte fierăstruiau şi forfecau mai departe câmpurile marii baze cu calcani, acel „Capernaum”, care îşi merita grotesca denumire…

Antoine acostase o dată roca – să se fi întâmplat asta în timpul domniei regelui şchiop, împăratul cu pălăriuță? Pe vremea aceea se vorbea despre englezi şi despre blestemații lor de corsari, dar ani şi ani după Waterloo tot de temut rămăseseră. Tatăl plecase la Audierne, cu ambarcația unui prieten, iar Antoine fără să ceară nimănui voie urcase pe corabia *Vengeur.* Dintru început îşi oferise, curajos, Pont de Sein şi Basse-Froide. Şi pentru că țancurile stâncii Ar-men se făloşeau în soare, venise chiar lângă rocă. Se săltase pe ea, ca să stea acolo două, trei minute, lângă scobitura încastrată într-o băltoacă (revedea cu intensitate piatra mare cenuşie). Dar nici tatăl, nici mama, nici nevasta, nici sora lui nu-l auziseră vorbind despre plimbarea aceasta. Nimeni. Amintirile unui pescar se aseamănă cu lădița unui marinar, este numai a lui. Totuşi, lui Alain Le Gonidec, după ce îl va fi pus la încercare, o să-i poată spune…

Guilcher, care forase un orificiu, striga ceva unui al doilea Guilcher. Alain îşi privi şeful, care îi făcu cu ochiul: o secundă încă şi *Marie-Hélène* avea să întoarcă stâncii spatele…

Către prânz, flotila oamenilor angajaţi în lupta cu Ar-men luneca în fluxul şenalului şi, cu prova în vânt, strângea zgomotos velele. Se ştia de pe-acum că tentativa lor fusese un eşec, iar domnul Lacroix, care aştepta, nu încerca o prea mare neplăcere. Îi vine rândul fiecăruia! Încerca să combată slăbiciunea aceasta, dar amorul propriu ieşea mereu deasupra.

Se afla de faţă zidarul Guivarch care, încă din zori lucrase pe un dig. Alain îl pofti să mănânce câţiva merlani aurii, şi îl reinvită, seara, la o supă de peşte proaspăt, gătită de mama sa.

Cina aceasta, la care foarte repede rămaseră singuri, în penumbra călduţă aromind a toţi peştii din lume, îngădui seinezului să-şi descarce inima. Mathieu, François, Louise, Joseph, Catherine. N-are decât cledenezul[23] să vadă totul în negru! Nu, îl urmărea cu interes pe omul de pe continent în spusele sale… Punea întrebări. „Ţie, care m-ai scos din apă, o să-ţi povestesc totul", afirma Alain; dar uită să spună că Louise îl mai iubea şi că era sigur de asta. Exista un tărâm al lucrurilor mari prea vagi. De ce Louise. De ce Guivarch. De ce Ar-men.

*

Pierdută în eleştee de ceaţă şi împresurată pe toate plajele de urletul talazurilor, insula se deşteptă fără zori de zi, din adâncurile unei nopţi zgomotoase. Apa, cerul, pământul, totul era vâscos, avea culoarea ţiparului-de-mare. Nici vorbă de făcut vreo tentativă pe Ar-men. Antoine, Alain şi *Marie-Hélène* ieşiră să pescuiască macrouri, dar bătrânul pescar, după ce riscă două abordaje, socoti că mai înţelept ar fi să ridice ancora şi să se întoarcă în port.

---

[23] Locuitor din comuna Cléden-Cap-Sizun (Finistère) (n.tr.)

Alain se angajă la şantierul de diguri, unde lucră în tovărăşia lui Guivarch. Apoi, cei doi camarazi se duseră să bea împreună… Joseph, care îl căuta pe Alain, vru să-l ia deoparte, dar seinezul protestă cum că nu ar avea secrete față de cledenez; atunci Joseph se mulțumi să ciocnească… Totuşi, fiecare secundă scursă aducea poate, după sine, ireparabilul.

A doua zi, iarăşi ceață şi valuri; un vapor sau un velier prins în capcana locului îşi făcea auzit glasul sirenei, care părea să vină când din nord, când din sud. Starostele sindicatului trimise o barcă solidă să dea târcoale insulei. Doisprezece vâslaşi o mânau, un marinar sta în picioare la prova, ținând în mână o porta-voce. Iar femeile care trăiau singure, Catherine cea dintâi, stăteau gata să se avânte în direcția în care s-ar anunța naufragiul… Barca se rătăci în sud-vest. Regăsi drumul, se înşelă din nou. Niciun strigăt nu răspunse apelurilor sale. Când peste marea alburie se deschise un petic de senin, ochii nu descoperiră silueta nici unei nave, a nici unei epave, cât de mici…

La cabaret, Guivarch declară că o întâlnise pe Louise în timp ce ieşea din cimitir. I se citea pe față nefericirea.

— Pentru ce nu-l pui la punct pe François ăsta al tău, din Loguivy? întrebă el.

— Dacă în toată istoria asta ar trebui pus cineva la punct, atunci acela s-ar cuveni să fiu eu, veni răspunsul, mai mult un murmur.

Ceața căpătă culoarea cenuşiului închis, beznele înghițiră insula, pe urmă pământul şi oamenii îşi pierdură pentru un timp memoria, iar dimineața izbucni asemenea unui cânt vesel într-o lume făgăduită blândeței. Mult albastru, mult sclipăt, solzi curați. Şi toate bărcile în larg, pornite pe drumurile mării veşnic tinere.

Plecară în grup, cam în ultimul ceas al acestei reînvieri climatice, fiindcă aşa voia mareea. Începea să fie cald. În fața portului se încrucişară cu micuța *Mouette* care se şi reîntorcea, cu pescuitul încheiat; Joseph, care căuta o bază cu

zargani, de-a lungul unui şir de stânci ieşite din apă. Găsise în loc un peşte-lună care visa într-o băltoacă de lumină.

Legată fedeleş de bord, planturoasa pradă se zbuciuma cumplit.

— Bravo, Joseph!

Pescarul se uită la Alain pe sub sprâncene, dar nu-i răspunse. Scuipă în apă.

Valurile nu mai biciuiau stânca Ar-men pe care se odihneau trei cormorani şi pe care oamenii putură în sfârşit coborî. Lucrară o oră încheiată, cu toate că stânca nu se descoperise prea mult. Erau cu toţii din Sein – şi pescarii, şi piatra. Iar uneltele miroseau a gnais, şi iarba de mare mai puternic decât orice alte miresme uşoare de pe continent…

Doi băieţi isprăviră de forat un orificiu.

*

Bizuindu-se pe cuvântul lor, domnul Lacroix îi plătise pe cei doi pescari care se grăbiseră să pună la bătaie un ban de aur – să se ospăteze toată ceata!

Fructuoasele operaţii ale lunii noi se încheiaseră. Vreme de opt zile, marea nu mai avea să se retragă destul…

După ce îşi luă ultimul rămas-bun, Alain se simţi atât de însingurat, încât pe loc îi veni să se culce. Iar în timpul nopţii, singur, avea să se reîntoarcă spre Basse-Froide, între orele două şi trei dimineaţa stânca trebuia neapărat să se descopere încă o dată; în timpul refluxului. Orificiul la care lucra el se găsea în partea de sus a unui colţ de stânca, era destul să fie nivelat puţin…

Cu stelele şi cornul lunii, cu marea fosforescentă, ştia el, ochiul unui pescar, să se descurce.

Dar dacă o să cadă în apă? Să piardă vreo unealtă?

Deşi i se păreau ridicole temerile acestea, un gând îl opri. Avea el oare dreptul să se lanseze într-o competiţie? Să înşface bani de aur? Făcea parte dintr-o echipă. Forase primul cu succes, dobândise un punct de onoare pe care nu-l putea terfeli.

Pe cer soarele cobora. Înconjurat de suratele sale, un cocoş scotocea prin rămăşiţe de crab. Revărsarea fluxului peste crestele de stânci isca un zgomot surd. Apăru o pisică slabă, cu privire răutăcioasă şi cu un firicel roşu de lapţi între dinţi.

— Am mai muncit cu toţii o oră, îi spuse el Catherinei în loc de bună seara. Se îndrepta spre ea, dar femeia îşi strânse umerii. „Conductorul de lucrări rămăsese pe insulă. Seinezii sunt cei care au făcut totul…”

El întindea braţele şi înainta, Catherine îşi acoperi ochii:

— I-am povestit preotului, murmură ea.

Uluit, pe urmă supărat, pescarul bâigui:

— Şi ce ţi-a spus?

— Că nu era mulţumit…

— Se-nţelege… murmură el, simţindu-şi dorinţa ucisă. Şi adăugă: Ce nevoie aveai să istoriseşti asemenea lucruri?

Ea luă drept mărturie pozele sfinte, cumpărate de la un negustor ambulant din Audierne şi fixate pe pereţi.

— Se-nţelege, de vreme ce o să ne luăm…

Bărbatul se aşeză pe o bancă, sprijinindu-şi braţele pe masă… Nu avea nimic de zis… Nici ea; pentru a-şi da o aparenţă de cumpăt, îşi freca degetele de şorţ… Se scurse astfel un ceas… Când, în sfârşit, Alain se ridică, se îndreptă spre un crucifix de fildeş, ţintuit deasupra unui cufăr; semăna cu al lui Mathieu. Vedea crucifixul, vedea scena cu corabia de pâine; iar Louise era acolo, într-un ungher al încăperii. Şi mai erau Ar-men, şi cântul burghielor şi al baroaselor, şi scrâşnetul lanţurilor navei *Armorique…*

— E vechi crucifixul ăsta, găsi cu cale femeia să spună, fără să ştie ce imagini contempla el. Mai de demult decât toţi oamenii de pe insulă, fireşte! Odinioară găseai lucruri din astea frumoase pe plajă… adică pe navele care întâlneau nisipul. Acuma…

Alain atinse crucifixul uşor înclinat pe stânga şi, cu mână sigură, meticuloasă, îl îndreptă.

— Mă întreb de ce s-o fi mişcând tot timpul, se scuză ea.

— Nu are motive să se mişte. La noi totul este atât de calm.

*

Dormi buştean. La ora pe care şi-o pusese în gând, se sculă fără să se mai uite la ceas şi, pe întuneric, ieşi din pat.

În aceleaşi clipe, din fundul patului său, bătrânul Antoine care cugeta, îşi chemă sora.

— Marthe?

Femeia mormăi ceva. Pescarul urmă:

— Ascultă-mă cu luare-aminte. Dacă mă cheamă cumva Domnul la el, *Marie-Hélène* trebuie să intre pe mâna lui Alain. Şi fără bani.

— Nu mai vorbi prostii!

Voia să spună că nu trebuia să se gândească la moarte; dar bătrânul înțelese că ea îl socotea risipitor.

— Eşti o femeie bătrână. Te hrăneşti cu te miri ce, iar el o să-ți aducă peşte. Vreau ca Alain să ia barcazul şi tu să fii aceea care să i-l dai. Îi vei spune dorința mea. Repunându-l pe apă, aşa cum a făcut, şi pornind din nou cu el pe mare, mi-a dăruit bucurii… mari bucurii… nici nu-ți pot spune câte!

— Atunci dormi dacă nu poți spune.

— Nu, când o să se facă ziuă nu o să mai pot. De altfel numai noaptea ți-e dat să vezi o mare fosforescentă…

Alain vedea într-adevăr marea fosforescentă, în timp ce bătrânul barcaz, nechezând sub vele, îşi tăia drum în avanport. Auzindu-l cum se apropie, undele şi toate făpturile marine păreau să se fi deşteptat, aşa cum lumina se aprinde la ferestre când un om strigă în noapte după ajutor. Îl priveau trecând, recunoşteau barca şi, surprinse în chip vesel, mai aşteptau câteva clipe înainte de a-şi regăsi odihna. Să fi fost stele sau protozoare, crevete sau meteori care scânteiau, brăzdau văzduhul, tremurau, plonjau şi se spărgeau astfel, în jerbe splendide? Bancurile de peşti, bulbucii de apă şi spumă, constelațiile, totul viermuia în sus şi în jos. Cerul mirosea a peşte, iar marea ținea firmamentul în gură, precum cormoranul un zargan care tremură tot.

Da, asta putea face Alain, fără să-şi umilească prietenii – să se reîntoarcă pe Ar-men în toiul nopții! Să vadă stânca şi

peisajul, aşa cum le vedeau bezna şi stelele! Farul insulei scânteia la babord; la tribord, în depărtări, Saint-Mathieu şi Toulinguet înțepau orizontul ca nişte felinare de bărcuță; la pupa, Bec du Raz, cocoțat pe creasta falezei, dădea o mână prietenească…

Un barbun țâşni în fața bărcii, apoi un al doilea şi un al treilea. Zeci, sute de giumbuşlucuri tulburau apa, liniştea. Un năvod triunghiular, de ce nu avea un asemenea năvod? Respinse gândul cu furie. În noaptea aceasta nu era decât un om lăsat liber în univers. Dinspre vest şi est, dinspre nord şi sud veneau adieri… Şi glasurile Europei, ale Asiei, ale Americii! O stea lunecă pe boltă şi se stinse…

Îşi conducea mai departe barcazul, cu ochii larg deschişi spre visele sale, frecându-se uşor de stânci, trecând pe deasupra crestelor submarine, răsplătindu-se după fiecare primejdie învinsă cu câte un râs mare, lăuntric! Păsări treceau necontenit, în zbor planat, scoteau câte un țipăt scurt şi se afundau în beznă. Iar mireasma lumii acesteia nocturne era nemaipomenită – ea învălmăşea într-un chip indivizibil fauna cu flora, fundul mării cu norii, tinerețea cu putregaiul, neliniştea cu tihna.

Când bărbatul şi barcazul ajunseră în preajma stâncii, el începu să vadă iarăşi lucrurile, cărora le înălță în sinea lui un imn de laudă, sfâşietor şi nelimpede. Pentru piatră şi spumă, pentru iarba mării şi rostogolirea valurilor. O adiere caldă ridică perdeaua orizontului şi, asemenea unei insule, Ar-men apăru cu lacurile, văile şi munții ei – inumană şi copilăroasă. Strânse velele şi înaintă de-a lungul binecunoscutului perete abrupt unde săreau de obicei lucrătorii. În apa calmă țâşniră lumini şi un freamăt urcă la suprafață. Un candelabru se aprinse pe sub liane, se clătină puțin şi dispăru. Pe pipăite, cu mâna pe piatra sa, coborî pe stâncă.

Talazuri nevăzute mugeau undeva spre vest, în afundul liniştii sălbatice. Murmurul apelor şanțului se prelingea nedesluşit. Bărbatul parcurgea stânca şi pipăia scobiturile, fără grabă. Căuta nici el nu ştia ce, o imagine nouă, un semn.

Ceva scuipă o lumină. Un peşte descumpănit fugea, izbindu-se de marginea unui petic de apă. Alain sări şi îl prinse într-o clipită. Era un barbun. Nu s-ar fi mirat dacă l-ar fi văzut slobozind flăcări şi, acoperit de giuvaeruri, să-l audă începând o poveste patetică... Era un peşte ca ceilalți, necuvântător. Dezamăgit, îl aruncă de departe pe puntea *Marie-Hélène*-i şi se aşeză pe un bloc de piatră. Nu ştia dacă trebuia să scruteze întunericul sau să închidă ochii.

Gândurile îl aduceau mereu către clipa reîntoarcerii sale la lucru, mai adineauri, când atât de dureros îl încercase singurătatea... Singurătatea nu exista. Nu existase niciodată. Dacă o legătură unea sufletul Louisei de-al său, povestea lor nu se putea sfârşi... Chiar dacă avea să se producă ireparabilul...

O suflare puternică trecuse pe deasupra apelor. Bărbatul închise ochii. Ciudatele zgomote se multiplicau, se apropiau; oricum, nu vii aşa... noaptea, fără un prieten, în inima unui tărâm ca Basse-Froide, în miezul istoriei pământului şi printre legende; oare umbrele acelea care se ridicau, dintr-odată, pe stânci, erau heruvimi, sirene sau înecați? Alain se gândi la moarte, iar țipătul hoțesc al unui goeland i se păru a fi goarnă vestitoare.

Capitolul III

Ai coborât oare până la izvoarele mării,
Cutreierat-ai adâncurile abisale?...
Job, XXXVIII

ÎN ZORI, BĂTRÂNUL ANTOINE RĂmase perplex în fața nodului unei parâme. Să fi avut ieri orbul găinilor? Nu astfel semnează mâinile mele întoarcerea din larg... Se uită pieziş la Alain, ocupat la prova să curețe de măruntaie un peşte. „Trebuie să-l întreb. S-ar zice că cineva a folosit în noaptea asta barcazul..." Privirea îi căzu pe napoleon şi atunci surâse. Ah, generațiile astea noi! Odinioară

îndrăzneala fremătă în rândurile bărbaților ca un banc de şproți. Acuma, cu vapoarele, cu elicele, cu drumurile lor de fier… Să te plimbi noaptea fără să ți se dea voie, asta nici Alain n-ar cuteza s-o facă.

— Goleşti o momeală, zise el. Iei homarii drept nişte Rothschild!

— Peştele ăsta nu o să ajungă pe o vârşă… Crede-mă.

— O, cunosc eu barbunii!

— Poate că nu pe ăsta?

— Cum să nu…

Marie-Hélène trecu şenalul. Alain, înclinat la prova, schița, prin gesturi mărunte şi tăcute, drumul ce trebuia urmat pentru a evita vârşele unui camarad. Se apropie de bătrânul pescar.

— Ai văzut vreodată noaptea o trupă de delfini care se mută într-o mare fosforescentă?

— Poate că da.

— Ai zice o coloană de foc, nu-i aşa? O escadră de incendii… Ah, nu ştiu explica bine…

— Ba nu, este-aşa cum zici.

— Ce poate însemna aşa ceva? Bătrânii nu ştiu nimic despre asta?

— Timp urât. Dar nu totdeauna.

— Nimic altceva?

Găsea că bătrânii nu-şi osteneau prea tare mintea. Cerul se manifesta printr-o atât de frumoasă viziune. Dar când o dăruia unui muritor, o făcea nu pentru a-şi arăta puterea. Ea însemna ceva mai mult. Era un mesaj…

— Nimic altceva, bineînțeles, răspunsese repede bătrânul Antoine.

— Când o stea lunecă pe boltă, reluă Alain, se spune că a murit un om, ori că un suflet reținut întru judecată fuge spre a fi fericit. Eu, când întâlnesc animalele acestea cu flacără, sunt sigur că un glas îmi vorbeşte. Chiar dacă nu aud nimic…

Bătrânul Antoine tăcea. Cu ochii îndreptați spre drumul ce-l ținea îşi ridică boneta, pentru a-şi lua tutunul de mestecat şi se refugie într-o visare ce nu avea preț decât pentru el.

Din înaltul amvonului, rectorul făcuse cea de a treia strigare pentru Louise şi François. Alain nu mai asculta…

Revedea cortegiul delfinilor. O procesiune de flăcări alergând în mare, plonjând în ea. Câți să fi fost? Mai multe sute? Veneau din largul ascultător către un apel prestigios. Şi când te gândeşti că Antoine nu cunoştea mesajul cu care tribul lor fusese însărcinat…

Apele moarte îşi desfăşurau ciclul, calmul de la suprafața mării nu le dezmințea numele. Furtuni dădeau târcoale în toate direcțiile spațiului, neizbucnind niciodată, ca bancurile acelea de sardele care se duc şi vin dintr-un orizont într-altul, fără a se decide să se predea…

Iar zilele se îmbucau în zile, nopțile luau locul altor nopți şi bărcile brăzdau la infinit marea care, la rându-i, tot spre infinit le purta.

Nici Guivarch nu ştia ce însemna o coloană lungă de delfini, care şarjează în spațiul nocturn pe o mare fosforescentă. El, un prieten atât de bun!

*

Un steag fusese ridicat la primărie, un altul la uşa farului, înainte de plecarea pescarilor; un *Te Deum* pentru Franța, împărat şi familia sa fu cântat la biserică după reîntoarcerea lor. Era într-o zi de patrusprezece iulie. Englezii navei *Blue Devii,* cu favoriții frumos pieptănați, se amestecară în mulțime. Rectorul invitase la masă pe Starostele sindicatului şi pe primar. În câteva case oamenii îşi oferiră la prânz homari.

Lui Alain nu-i ardea de ospăț! O bucată de țipar i-ar fi fost de-ajuns şi de data aceasta. O lună plină luminase noaptea. Dansul mareei pe țărmuri îşi regăsise vioiciunea. Timpul trecea luând cu sine ființele şi lumea toată… Încă două zile. Numai două zile.

*

Un barcaz din Penmarch intră în port; privirile lui Alain îi căutară numele: *Notre-Dame-de-la-Joie…*

— N-o să vină, nu trebuie să-ți fie teamă, şoptea bătrâna Louarn, în timp ce îşi gătea fiica. A plecat la stânca aia a lui, la Ar-men.

Louise nu credea. Plecarea aceasta era un vicleşug! Seinezii nu puteau înțelege. De parcă Alain ar fi înfricoşat-o vreodată. Nici măcar în ziua aceea în care s-a năpustit asupra ei cu priviri sălbatice…

Se uită peste mulțime, peste toți oamenii aceia din Sein şi din Loguivy, veniți ca două triburi la un tratat de alianță şi care se îngrămădeau pe străduță sau în naosul strâmt scos din umbră de lumânările acelea înalte; se adunaseră acolo bonete albe şi negre, chelii solemne, favoriți şi clăi de păr femeiesc, sute de chipuri tăbăcite de soare, cu ochi aprinşi – fu nevoită să-şi spună, însă, că pe El nu-l vedea. Nătângă slăbiciune a ochilor!… La brațul tatălui, foarte înaltă şi foarte dreaptă, ea urcă treptele bisericii, luată de valul greu al tămâii verzi-albăstrii; o fierbințeală îi colora obrajii. Orga atacă un *Veni Creator,* glasurile urmau să bubuie, ea îngenunche la scaunul ei ca pe o stâncă şi privi spre altar. Domnul să o judece şi să-i fie alături! François îngenunche la rândul său, potrivindu-şi puțin, în dreptul genunchilor, pantalonii cei noi; ea ghici că bărbatul tremura. Sărmanul.

Ceva mai departe, la capătul din față al *Şoselei,* Alain munceşte, bine înfipt pe picioarele sale desculțe, dar zgomotul burghielor şi al baroaselor, vuietul valurilor peste creştetele stâncilor din jur nu-i împiedică visul să rătăcească prin lume. El ascultă acel *Veni Creator.* Imnul ce se cântă pentru o corabie de pâine, imnul nuntirilor. Vede profilul Louisei… De ce nu sunt, amândoi, nişte crabi verzi sortiți să alerge împreună pe faleze?… Alain loveşte… loveşte…

De pe un barcaz țâşneşte strigătul: „Opreşte!“

Bărbații privesc spre apus… Marea nu se clinteşte… Alain scapă un rânjet, în timp ce burghiele şi baroasele şi-au reluat ritmul. Trei găuri au fost terminate în dimineața aceasta. De

la începutul lucrărilor un singur pescar nu a reuşit încă deplin. Se înverşunează ghinionistul, sudoarea îl acoperă. O fi dat de vreun filon de rocă mai tare.

Talazul se abătu ca o singură masă de apă verde şi albă, declanşându-şi întreaga violență împotriva stâncii. Acoperiți de spumă, se cramponau orbeşte, strângând totodată în mâini uneltele. Noroc că-şi puseseră cu toții centurile de plută.

Încă ud de spumă şi năucit de zgomot, Alain continua să recreeze ceremonia religioasă. Nu mai vedea inelul din jurul degetului fin, cu patru inițiale noi-nouțe în interior. Dar de la degetele lui două unghii atârnau pe jumătate smulse.

Guéna, omul care nu-şi terminase de forat scobitura, plutea la vreo treizeci de metri, ca o epavă inertă. Alain sări în apă. Înainta greu, vâslind larg cu brațele, stânjenit de centură. Iar valurile îl orbeau… Zadarnică bravură. Barca ajunse la Guéna şi trebui să facă, pentru a-l prinde pe salvatorul inutil, o manevră complicată.

În timp ce ieşeau la loc deschis, în avanport, ei desluşiră – înclinată de vântul valurilor – nava *Notre-Dame-de-la-Joie* care se întorcea acasă. Iar etrava avea parcă un aer puțin batjocoritor.

Înainte de ivirea zorilor, Alain se plimbă de-a lungul mării înălbite de spumă. Mulțime de păsări părăsiseră recifurile, pentru a se refugia pe faleze. Apusul bubuia… Nu se putea ieşi pentru Ar-men.

Iar ziua avea să dăinuie agitația nuntaşilor, a Louarnilor şi a celor din Goëllo… Se ascunse în afundul bisericii, în timpul slujbei mici, apoi se duse acasă, îşi tăie o bucată de pâine şi, asemenea unui copil îmbufnat, traversă senatul Kelaourou şi se piti în iarbă.

A doua şi a treia zi, marea se păstră mânioasă; un sobor de pescăruşi şi de fluierari-guleraţi rămaseră mai departe pe falezele de răsărit. Împresurată şi bătută de talazuri, Ar-men cea încremenită părea cufundată într-un ținut inaccesibil.

Alain pescuia cu Antoine în vecinătatea insulei; sau lucrau pe şantierul digurilor. Mânia îi umplea ființa. Prea făceau

tărăboi nuntaşii! Un poznaş agăţase o mătură la poarta Catherinei… „Trebuie să te răzbuni”, zicea Guivarch. Alain se împotrivi, dar prietenul său, fără a-i da de veste, lăsă o grămadă mare de măruntaie de peşte pe pragul Louarnilor.

În ziua aceea Alain o făcu pe Ar-men să triumfe. Cer negru şi mare urâcioasă? Ce-are a face… O ploaie bogată mângâia valurile… cele opt bărci se avântară în hulă. Nici nu ajunseră bine la Pont de Sein, că cerul slobozi un banc imens de picături strălucitoare ca nişte zargani. Alain îşi scoase pălăria; strălucea de bucurie în timp ce aversa îi biciuia faţa, părul. În celelalte bărci, ortacii făceau la fel. Moş Antoine râdea… Marea se netezea… Ajungeau la Basse-Froide, iar în talmeş-balmeşul acela, valurile săreau întruna peste Ar-men. Dar pentru că o ploaie venea fuga-fuga dinspre apus, făcând marea să fumege, pescarii se învoiră că trebuiau să mai aştepte… Milioane de gloanţe de apă ciocăneau pânzele şi faţa mării, într-o lumină de grădină noptatecă ce chema liniştirea… Nu era decât o mică viclenie: valurile continuau să asalteze stânca. Lovitura lor era, ce-i drept, adunată, albăstru-verzuiul pântecelui lor mai limpede, dar tot împiedicau acostarea…

Alain îl întrebă pe Antoine din priviri.

— Stăm locului, mârâi bătrânul. Trebuie cântărit răstimpul dintre flux şi reflux…

Peste o oră nimic nu se schimbare.

Barcazele se reîntoarseră iar a doua zi, după o noapte în care talazurile tăcură, zorile nu se mai iviră: de dimineaţă şi până seara o ceaţă opacă întemniţa insula. Ziua următoare a cunoscut aceleaşi ziduri.

Şi a mai trecut o zi. Chiar dacă mulţimile de cormorani nu şi-ar fi exprimat prin strigăte sila de a se regăsi în ceaţă, oamenii tot nu ar fi avut mai mare acces pe stâncă; mareea nu mai era destul de puternică.

În timp ce mareea netezea fără încetare gnaisul de pe Ar-men, în timp ce peştii şi crabii căutau hrană şi odihnă în oceanul scobiturilor ei umplute cu apă, Alain se însoţea cu Catherine, dis-de-dimineaţă, într-o biserică aproape goală.

Data oficierii ceremoniei fusese tăinuită, până în ultima clipă, de către noii căsătoriți, atât față de martori cât şi față de rudele foarte apropiate.

Alain îşi îndreptă privirile spre ungherele umbroase. Nu descoperi ovalul perfect al chipului Louisei, astfel că sufletul îi rămase împovărat.

Fuseseră poftiți, la bătrâna Le Gonidec, pentru prânzul de ora douăsprezece, Antoine şi sora sa, Joseph, Étienne cu nevestele, Starostele sindicatului şi Guivarch. Pe masă, flori culese de pe dună, iar rectorul le împrumutase pahare frumoase dintr-un serviciu. Langusta era atât de mare, pentru un grup atât de restrâns, încât fuseseră nevoiți să o aşeze pe o bancă.

La desert, Guivarch ieşi, iar Alain, care nu scosese un cuvânt, anunță o surpriză: prietenul său se reîntorcea cu o prăjitură foarte ornamentată, opera cofetarului din Audierne.

— Pierre s-a dus pe continent, deşi a fost ceață.

Starostele descoperi primul:

— Ar-men!

Da, era stânca bine ştiută – cu toți colții şi rocile ei fisurate, cu şanțul şi băltoacele din angelina[24], cu iarbă de mare făcută din zahăr candel… După ce fiecare o admiră, oamenii se priviră şi izbucniră în râs.

— Nu trebuie să râdem!

Tăcură cu toții, stânjeniți, iar Alain începu să împartă porții..

[24] Băutură alcoolică preparată din planta aromatică denumită angelica (n.tr.).

Capitolul IV

...Schwer sind die Berge, schwer sind die Meere...
...Grei sunt munții, grele mările...
R.- M. Rilke, *Sonete către Orfeu*

ÎN SEARA ACEASTA, PIERRE GUIvarch şi trei paimpolezi îşi instalaseră hamacele în camera mare părăsită de Catherine. Ea urma să doarmă în casa lui Alain şi astfel avea să fie de-aci înainte, mereu... Zilele se scurgeau greu şi, cu toate acestea, puneau totul în mişcare.

Simțindu-l pe Alain că nu doarme, Catherine îi luă mâna.

— Mi-ai dăruit o adevărată noapte a nunții, murmură ea. Cred că sunt femeia ta. Te rog să mă ierți că am râs de prăjitură...

— Nu puteai înțelege...

— Explică-mi.

În patul său vechi, bătrânul Antoine dormea prost, fiindcă se îmbuibase ca pentru două săptămâni; dar, asemenea oricărui marinar care sculptează sau drege câte ceva în timpii lui morți, îşi preschimba insomniile în rugi. Se cădea ca nevasta lui Alain să-i dea un copil frumos. Bărbatul care ştie să repună pe apă un barcaz ca *Marie-Hélène* nu trebuie să fie frustrat în căsnicie!

Alain povestea despre marea fosforescentă. Despre beția, pe care ți-o poate da refluxul în lumina stelelor. Despre bancul de peşti şi candelabrul dintre liane. Când ajunse la coloana de delfini forând spațiul ca un berbec uriaş întrupat din scântei şi flăcări, nu se putu stăpâni să nu-i ceară nevestei o părere.

— Vei şti ce-nseamnă asta într-o altă lume, răspunse ea. Şi, încetişor, îi descria la rândul ei scotocirea plajelor, îşi dădea seama, în sfârşit, în lumina spirituală a nopții aceleia, că mai mult gustul aventurii decât nevoia o împinsese să caute epave. Să găsească ceva. Spre pildă, un sabot ori o vâslă. Spui că au

fost duşi la pieire de către nişte oameni. Şi ce dacă? Nu crezi că îngerii ar fi putut să-i conducă…

— A fost, totuşi, nevoie de un naufragiu!…

— Şi? Au rămas pe pământ frânturi de paradis. Nu toată lumea ştie să le găsească… Da, să le *găsească* trebuie să spunem. Să dea de ele. Să le vadă!

*

La începutul fluxului de lună nouă, chiar la începutul lui, pe o vreme cu ceață subțire şi timp mlădios, sosi Conductorul de lucrări. Se grăbi să plătească forarea orificiilor, lăudă zelul de care dăduseră dovadă marinarii şi, drept recompensă, îi arătă Starostelui un contract oficial, pe care fiecare putu să-l citească sau să-l pipăie, potrivit cu gradul său de învățătură.

„Subsemnatul Penhors, fiul cel mai vârstnic, constructor la Brest, mă angajez să construiesc pe cheltuiala Administrației de la Poduri şi Şosele, într-un răstimp de douăzeci de zile, o barcă cu bordaj de patrusprezece picioare lungime, potrivit modelului în deviz al bărcii de pe şalupa cu vapori Armorique, *nituită cu cuie de alamă, cu borduri înclinate, cu garnitură de etravă şi brâu de acostare din parâmă, prevăzută cu două locaşuri de furcheți, două vâsle de frasin cu garnitură din piele şi o cange. Totul bine executat, în schimbul sumei de 310 franci…”*

Trei sute zece franci. *Dumnealor* cheltuiseră, aşadar, încă trei sute zece franci pentru Ar-rnen şi pentru insulă. Asta era foarte bine!

Barca urma să sosească foarte curând şi avea să fie împrumutată pescarilor, pentru a le uşura operațiunile de acostare. *Dumnealor* îşi respectau angajamentele!

În ziua următoare orizontul se limpezi. Talazuri mugeau în depărtare şi, peste puțin, de jur împrejurul insulei, o hulă puternică agită marea… Rămase prezentă seara, la fel şi dimineața, în timp ce vânturile se mențineau de data aceasta în răsărit, iar cerul de un albastru minunat se arcuia peste omenire. Valurile, cutreierate de briză, se sfâşiau zbuciumându-se. În timp ce acolo-sus, pe verticala insulei,

domnea cântul ciocârliilor pe un fundal azuriu, norul de fum umed al stropilor acoperea oceanul şi înspumările sale, asemenea unei mlaştini furioase şi bubuitoare. Primul talaz care urcă în port căra plute întregi de alge învălmăşite, precum bălegarul de fermă, care se prăbuşiră în partea de sus a falezelor…

Ei drăcie! Şi a doua zi, întrucât hula scăzuse dintr-o dată şi întrucât bărci de pescuit puteau fi zărite şi la nord şi la sud, echipa de la Ar-men porni la un ceas după ivirea zorilor… Stânca se afla la locul ei. S-ar fi putut lucra… printre valuri!… Doar de ciudă spuneau aşa ceva, căci se tot prăbuşeau serii de talazuri numai bune să zdrobească nişte vite.

Noaptea se lăsă totuşi, iar în fapt de zi, după ore şi ore de vacarm, se duseră să privească marea. Încă mai sălta. Era coada furtunii care curățase treizeci de bărci în golful Gascogne. Pentru încă o zi grija stâncii Ar-men trecea în grija Cerului.

Astfel, în ziua de 1 august pescarii găsiră în fața porților lor o mare care îşi aflase împăcarea, una dintre mările acelea nemuritoare ce înfioară ființa bărbaților. Prietenia curentului, a vuitului, a valurilor era asigurată. Velele se cățărară şi muşcară cerul, timonele intrară în acțiune, un pescăruş o zbughi ca vântul, voia să indice direcția… Peştele muşca repede… Nenumărate bărci ieşiseră la pescuit… Treceau, pe sub privirile verzi ca smaraldul ale bătrânilor cormorani aflați în picioare pe stânci, ca într-un pelerinaj…

La prânz, când lucrătorii se reîmbarcară, Guéna era fericit la culme, fiindcă isprăvise de forat un orificiu, Guilcher fiindcă îl forase pe al doilea şi cu toții fiindcă treaba se apropia de sfârşit. O, mare, dăruieşte-ne cât mai des mări calme…

Nu! Fie ca legea ta să rămână legea noastră! Asemenea unui erou care aduce pe lume nişte monştri, minunatul întâi august fu urmat de trei zile urâcioase, iar calmului suveran al mării îi succedă violența. La patru august, zi care amintea ceva bătrânului Antoine şi altora ca el, fiindcă mai auziseră vorbindu-se despre ea, ieşiră cu toții în larg. Chiar şi

Guilcher… Flotila ajunse la Basse-Froide în bună ordine, apoi se mulțumi să se învârtă pe loc.

Mareea de lună nouă avusese partea ei de viață.

*

Ce dacă Alain nu o iubea ca pe o adevărată soție, ce dacă se gândea la altă femeie! Catherine se simțea fericită, pentru că universul cel vast, cu marea, cu peştii şi stelele sale îşi făcuse cuib în casa aceasta. Se dusese pe pustii singurătatea…

Deseori, noaptea, îl simțea că nu doarme. Cugeta. Asculta… Cerul şi portul, stâncile de sub apă şi vatra – toate îşi vedeau mai departe de muzica lor barbară. Vorbea. În glasul lui cuvânta noaptea lumii. „Nu vom putea coborî pe Ar-men… Valurile sunt prea urâte… Auzi, Basse-Froide?… În zori ieşea grăbit din pat şi se ducea afară, să vadă chipul mării.

Ce copil va fi vreodată vrednic să mănânce peştii prinşi de bărbatul acesta, să privească flăcările din vatra lui, să i se aşeze la masă? Cu siguranță un fiu. „Fă-ne repede un mic Alain", îi repeta, fără de ruşine, moş Antoine. Nu ştia ce vorbeşte. Era un marinar bătrân şi îşi pierduse un braț… O fată, o fată subțire cu ochi de culoare deschisă…

*

În marțea cu ape moarte, Alain isprăvea de mâncat, singur, un platou de crabi. După ieşirea pe mare, iată că regăsea marea şi seva vigorii sale. În lumina zilei ce pătrundea prin fereastră, femeile cârpeau o velă. Când şi când, una ori cealaltă se ridica pentru a veni să-i umple paharul.

Atunci intră François din Paimpol. Salută cu demnitate şi fiecare îi răspunse la salut. Se aşeză.

— Ceea ce am de spus, declară el, îl priveşte pe bărbatul din casa aceasta.

Alain întoarse capul, iar cele două femei se retraseră.

— Louise aşteaptă un copil şi noi am vrea ca tu să-i fii naş. Primeşti?

O tăcere prelungită se lăsă între ei…

— Te întreb dacă primeşti, repetă paimpolezul cu glas înăbuşit.

— Ştiam că Louise aşteaptă un copil, răspunse Alain, adâncindu-şi privirile într-ale celuilalt. Mai ştiu că tu eşti cel care aranjează cumetria. Nu se cade să spui: „Noi vrem”.

— Aşa este, încuviinţă François plecându-şi fruntea.

Şi murmură:

— Cum de ştii că Louise *aşteaptă?...* Nu am spus încă nimănui.

Alain închise ochii. Revedea peşti de foc în plin marş…

— Primeşti?

— Refuz.

Picioarele lui François căutară saboţii pe sub masă, totuşi nu se ridica. Mormăia. Cum că o să lase şi casa, şi insula, şi toată langusteria. Că o să-şi ducă nevasta în Goëllo. Că o să încheie înţelegere cu un alt patron.

Apoi, fără veste, cu chipul descumpănit, şopti:

— Te mai gândeşti la ea?

Alain strânse din dinţi şi rămase tăcut. Vizitatorul stăruia, mai plângăreţ decât un copil. La cea de-a zecea întrebare, seinezul nu se mai putu stăpâni.

— Priveşte-mă şi răspunde-ţi.

Bărbatul se temu de ceea ce ar fi putut descoperi şi dispăru, cu saboţii în mână

*

Precum un liliac, care pare mic în depărtări dar care, apropiindu-se, îşi recapătă întreaga şi unduitoarea dimensiune, tot astfel luna îşi regăsise în cerul nocturn locul şi strălucirea. Averse, nori fumurii încercau să o corupă, dar ea se reîntorcea de fiecare dată, spre a-şi continua, credincioasă, veghea… Îşi revărsa lumina peste o lume sălbatecă. Începând cu tărâmul apelor vii, marea îşi pierduse calmul. Valuri uriaşe se năpusteau peste recifuri, peste crestele stâncilor submarine şi se putea vedea în împrejurimile insulei că răgazul dintre flux şi reflux nu aducea niciodată acalmie. În timpul procesiunii Sfintei Fecioare, vântul brutaliza crucile şi steagurile, bonetele şi fustele, ca în miez de iarnă…

În ziua de optsprezece august, în sfârşit, domnul Lacroix îi hotărî pe pescari să vină pe *Armorique.* Marea sclipea sub soarele tânăr al dimineții, vrăstată ici, colo de albe înspumări.

— Nu vom acosta, spuse Alain. Conductorul îl întrebă pentru ce anume, la care pescarul adăugă doar atât: fiindcă aşa este.

Şi aşa a fost. Dar a doua zi, în timp ce hula părea mai puternică, iar Conductorul, bine murat în ajun, nu mai credea în tentativă, Alain declară: „Vom acosta". Aşa a fost şi de data aceasta. Conductorul şi şalupa rămăseseră pe insulă, seinezii se găseau singuri cu stânca. Lucrară o oră şi terminară alte trei găuri.

Alain încredință Catherinei napoleonii săi. Nicicând nu ținuse în mână atâta lumină.

Văzându-i bucuria, bărbatul râse:

— Un petic de paradis?

Ea roşi fără să răspundă.

— Fiindcă sunt rotunzi. Fiindcă strălucesc? Iar barba împăratului are forma unei etrave de monitor?…

Femeia vârî banii în buzunar şi fugi.

A doua zi hula se întețise. Consultat de către camarazi, Alain ascultă vuietul largului şi repetă ceea ce îi spusese Catherinei către orele două dimineața: „Nu vom acosta".

*

Astfel se încheie mareea de lună nouă, iar a doua zi, pe când se întorcea de la pescuit, seinezul îl întâlni pe Conductor. Se ducea la Staroste şi se pregătea să meargă pe uscat. *Armorique* slobozea fum din coşuri, în port…

— Vă aşteptăm la lună nouă! aruncă insularul, cu glas voios. Nu uitați că ținem stânca în mâinile noastre!

— Nu ținem nimic, băiete!

Alain se opri mirat.

— Ce spuneți? Ne-ați comandat cincisprezece orificii, noi am forat douăsprezece şi ne aflăm la douăzeci şi unu august. Mi se pare că treaba merge bine, că putem nădăjdui, nu?

— Fii atent. Luna nouă a însemnat o maree dintre cele mai urâte: o singură acostare! Mă întreb ce-o să zică şefii ăi mari…

— Nu au dreptul să se gândească la o abandonare a lucrului.

— Vom vedea, vom vedea, mârâi Conductorul, care o şi luase din loc.

Dezamăgit, Alain îl opri şi îi puse o mână pe umăr.

— Domnule Lacroix, dacă vreți, vă ofer un homar. Uitați, ăsta-i frumos.

Omul de pe continent exclamă: „Sărmane, prieten…“ şi izbucni într-un puternic hohot de râs… Dar nu ar fi meritat să te superi pe el! Mânca atâția homari şi crabi pe insulă! Şi niciodată iepure!… Niciodată carne de oaie!… Niciodată carne proaspătă!…

Alain se deşteptă în toiul nopții. Suspină… Dacă vrei să cunoşti gândul curenților şi al valurilor, trebuie să mănânci tot ceea ce mişcă în mare, tot ceea ce înseamnă bucurii şi necazuri în fuga, în urmăririle nenumăratelor bancuri de peşti… Poate că asta lipsea marilor şefi – neliniştile, călătoriile fără de sfârşit ale oceanelor.

Pe insulă, unde oamenii priveau cerul de o mie de ori pe zi, nimeni nu dădea crezare calendarelor *lor*! Am greşit vorbind despre 21 august ca despre o dată care ne lasă mult timp în față. Anii, anotimpurile au tot atâtea deosebiri ca şi trupurile sau sufletele. Anul 1867 nu-i altceva decât un coleric şi un neputincios! Mereu-mereu trebuie să stai încordat. Doar pentru că harababura echinocțiilor este puțin în avans – şi are, fireşte, tot dreptul să fie – se va trece direct în lunile negre printr-un şenal de zile sălbatice…

— Nu dormi şi înțeleg pentru ce, murmură Catherine, pe care el o credea adormită. Louise este însărcinată, iar eu nu. Ai răbdare, bietul meu Alain…

Ruşinea îi împiedica să răspundă: se gândise atât de puțin la un copil…

— Ai refuzat să le fii naş, continuă ea, ai mai mult ca oricând dreptul să vrei ca pântecele meu să dea rod prin tine, dar am

fost atâta vreme un pământ părăsit. Mai lasă puțin, câteva luni!

— Fie, acceptă el, cu simulată resemnare. Şi se aplecă asupra ei: îți dau, îmi dai. – Bărbatul surâdea… Apoi, zâmbetul i se şterse; reveni la farul Ar-men. — Vezi şi tu cum se îndărătniceşte răutăciosul. Înainte, noi pescarii împiedicam farul, pentru că refuzam să ne cățărăm pe stâncă. Acum de vină sunt şefii cei mari, care găsesc că nu ne cățărăm destul de repede. Ne socotesc, într-adevăr, curajoşi, dar ei spun că marea se cam răsfață cu inițiativele noastre… Dacă asta cred ei, greşesc.

Se opri. Ascultă zgomotele mării, spre a încerca să cunoască cerul de a doua zi şi timpul din perioada de lună plină; apoi, pe un ton şi mai grav, reluă:

— Ascultă. Ruga unei femei, căreia Domnul nu-i îngăduie să aibă un prunc, trebuie să fie puternică. Aşa este drept: Eu lucrez pe o stâncă, dar nu cutez să mă rog pentru far ca şi cum aş cerşi pâine. Sunt bărbat, ce naiba! Şi-apoi, nu-i menirea mea să mă rog împotriva mării, eu care o iubesc prea mult. Dacă se tot saltă şi ne împiedică să lucrăm, înseamnă că o priveşte… Dar tu, Catherine, eşti aspră şi pioasă, sunt sigur că te poți ruga împotriva mării, cerându-i lui Dumnezeu să o domolească mai des şi să o facă să-i înfricoşeze mai puțin pe şefii cei mari.

Mâna stângă a femeii se aşternu peste fruntea pescarului.

— Dacă nu ai cumva fierbințeală, spuse ea, ceea ce îmi ceri tu nu-i bine. Nu trebuie să ne rugăm împotriva mării. Nici împotriva ei, nici a nimănui. Dar pentru mare, ca să fie milostivă…

— Este totdeauna milostivă, sări, aprig, bărbatul.

El asculta imnul vântului care urca şi cobora, apropia sau depărta murmurul valului pe plajă, al talazurilor peste frunțile stâncilor…

— Mă voi ruga aşa cum voi crede, şopti ea, şi Cerul să m-audă!

Capitolul V

…La vechiul inel de fier de pe cheiul plin de soare…

Victor Hugo, *Legenda Secolelor.*

ÎN ZIUA DE SÂMBĂTĂ, DOUĂZECI ŞI şapte, *Armorique* se înapoie la insulă, târând după ea şi barca veche, şi pe cea nouă de trei sute zece franci. Ce mai piesă (o epavă admirabilă)!… Seara, domnul Lacroix reuni în fața hangarului toată echipa Ar-men.

— Prieteni pescari, nu voi folosi cuvinte mari, şefii de sus sunt mulțumiți. Oricum, să terminăm odată cu forarea. Soarta stâncii Ar-men nu este încă pecetluită: hotărâtoare va fi, poate, luna nouă.

Pescarii nu mai aveau nevoie să fie îmboldiți, cu atât mai mult cu cât cinci din opt îşi terminaseră treaba, dar felul acesta de a vorbi nu le displăcu. Pe cinstea lor că nu aveau să poarte pică muncii! La cea mai mică tentativă de acostare, ar participa cu toții!

Conductorul de lucrări nu rostise decât adevărul – soarta farului era încă în suspensie. Dar nu rostise tot adevărul. În privința inelelor de amarare, dispunea deja de numărul de găuri necesar. Nicicând nu vor fi înfipte cincisprezece… Victoria asupra mării nu trebuia să mai servească decât la biruirea anumitor oameni. Unora trebuia să li se arate că erau capabili să execute un program. Altora, că pescarii se devotau misiunii lor şi că ştiau să învingă marea întotdeauna… Marii şefi tremurau la gândul cheltuielilor, căci în fața contabililor, ei înşişi erau ca nişte copii şi simțeau nevoia să fie convinşi – pentru a se lansa în acțiunea aceasta – că nu se avântau prea mult în necunoscut! Contabilii ar constata, deci: cincisprezece găuri comandate, cincisprezece executate, cincisprezece plătite. Mare le-ar fi tihna. Niciun val puternic nu ar năvăli peste biroul lor, pentru a le explica sensul cifrelor care se duceau şi veneau pe sub micuțele lor penițe. Numai un drum

alcătuit din scrisuri frumoase, plantat cu operații care să se rezolve bine, ar putea asigura creditul necesar pentru viitorul exercițiu.

*

Înainte de slujba mică şi la ivirea unor zori cu un soare mândru de culoarea dunei, *Armorique* – navă neobosită şi sigură de ea – luă cu sine lucrătorii. Se auzea, ce-i drept, un vuiet de talazuri, însă Raz albea uşor, iar de jur împrejurul insulei marea oferea imagini foarte calme. Nişte marsuini se jucau în direcția nord-est.

În Basse-Froide zgomotul acela al talazurilor află explicație. Din nefericire. O hulă puternică şi neregulată zguduia şalupa şi se repezea, cu năduf, peste stânci… Pescarii, pilotul şi căpitanul fură de-o părere – descinderea pe stâncă era cu neputință. Nicicând acalmia dintre flux şi reflux nu ar fi putut aplana asemenea munți. Dacă s-ar fi reîntors cu toții imediat, ar mai fi apucat slujba cea mare, implicit *Asperges me…*

Lacroix ar fi vrut să mai rămână; dar nu o mărturisi şi comandă reîntoarcerea.

Rafale zguduiră noaptea, iar dimineață marea era agitată peste măsură. „Sunteți liberi", le spuse domnul Lacroix; nu-şi lua răspunderea de a-i face să-şi piardă timpul, riscând poate şi un naufragiu. Rămâneau cu toții la faza operațiunilor preliminare. Statul, care nu contractase lucrările, îşi asuma responsabilitățile… Şi morții îi sperie pe contabili…

— Nu uitați să vă puneți centurile…

Rămaşi singuri, cei opt nu mai discutară mult. Nu coborau ei pe stâncă, dar marea trebuia să o măsoare din priviri şi chiar să o înfrunte într-altfel. Zis şi făcut! O porniră pe grelele lor barcaze. Barca fusese ridicată la bordul unuia de-al fraților Guilcher. De bine, de rău pescuiau în hulă.

În tăcere, moş Antoine binecuvântă Cerul care crease marea şi cerbicia lui Alain în a se avânta pe întinsul ei. Deşi era patron, nu el voia să hotărască programul băieților. Important era ca, în picioare, la pupa unui barcaz, să alergi pe valuri.

Nici el nu credea că oamenii Ar-men-ului vor coborî pe stâncă.

Trecură de Pont de Sein şi iată-i nevoiți să se frece la ochi. Nu, stropii sărați ai mării nu le încinseseră pleoapele, pătrundeau cu adevărat într-o împărăție a blândeței. Valuri erau, firește, fiindcă trebuiau să fie şi fiindcă nu degeaba te numeşti Basse-Froide, un ținut care înfioară curajul oamenilor şi pentru care violența este cea dintâi deviză; totuşi, violența are şi ea dreptul la o stare contrară, astfel că în dimineața aceea cerul şi marea se înțeleseseră să domolească aici măreția. Veselie în văzduh şi pe ape! Uriaşa forță a elementelor surâdea.

Fluierând (mai bine chiar decât cântecul, sunetul acesta clar, care stârneşte în bărbat voioşia unei păsări, răspundea calmului dimineții), tinerii pescari au acostat la stâncă şi au descins pe ea. Unii erau atenți la mişcarea valurilor, alții aruncau undițe în adâncimi, iar alții, bineînțeles, isprăveau de forat. Când veni timpul să se reîmbarce, după un ceas de muncă şi după câteva „duşuri" bune, nu mai rămăsese decât un singur orificiu de terminat.

Alungit pe o velă veche, la picioarele bătrânului Antoine, Alain, cu ochii închişi, îşi consumă tot timpul reîntoarcerii repetându-şi la nesfârşit virtuțile unui tărâm ca Basse-Froide. Cât de bine îi păcălise! Zici că nu o să poți descinde? Eu, marea, îți spun că ai să poți! Vei pescui merlani de pe o creastă a stâncii Ar-men! Decretez aceasta fiindcă eu sunt marea!…

Domnul Lacroix plăti forările, iar echipa, încântată la culme de cele făptuite peste zi, se duse la un păhărel. Cocoşii cântau, era plăcut să-i auzi; asta reamintea calmul activității de pe stâncă… Către seară, după o ieşire la pescuit de macrouri, se regăsiră cu toții. Şi iarăşi se cinstiră. Conductorul, care tocmai trecea pe lângă ei, oferi şi el un rând. După plecarea lui, mai fură plătite câteva pahare pentru camarazii care nu-l vorbeau chiar de bine pe domnul Lacroix şi care mai trebuiau convinşi…

În felul acesta toată lumea căzu într-un somn greu. Iar în zori, contemplând hula puternică din vest, răvăşită de vânt, o hulă care îşi întindea dezmățul peste întreg cuprinsul mării şi acoperea cu înfoiatele ei panaşe stâncile şi țărmurile Raz-ului, oamenii hotărâră că nu se vor duce la Ar-men. Lacroix le încuviință hotărârea; altceva nici nu putea face. Oricum, mereu aceeaşi cumpănă – fuseseră forate patrusprezece găuri din cincisprezece, cifra părea dintre cele mai mulțumitoare de vreme ce, probabil, vreo zece inele nici nu vor fi amplasate, dar ochii şefilor şi ai contabililor voiau şi mai mult. Iar ochilor acelora nu trebuia, totuşi, să le arăți naufragii.

Se lăsă noaptea. De cum se culcă lângă Catherine, Alain o întrebă dacă se rugase împotriva mării.

— Da, răspunse ea cu glas vesel şi Louise a făcut ca mine.

Bărbatul bâigui;

— De ce şi… Louise?

— Am întâlnit-o pe dună, am luat-o cu mine la biserică, în fața Fecioarei.

Simțea, după respirația lui, că-l rodea curiozitatea… Dar nu mai întrebă nimic.

Perfidă, îl încerca pofta trupească. Dar o înlătură din răsputeri. Nu, nu voia să profite de o femeie gândindu-se la alta. Simțind că nu se poate învinge, sări brusc din pat…

Deschise uşa şi se avântă în noapte. Zgomot de paşi în depărtare… Să fi fost François? Dar ce să fi căutat acolo şi încă la ora aceea?

Străpunsă de luminişuri, ceața din tării acoperea stelele. Un pescăruş nevăzut îşi azvârli țipătul… Alain se dezbrăcă lângă o barcă şi, gol, se îndreptă spre mare. Era joasă, iar apa zăbovea la înălțimea genunchilor lui; se şi simțea sub protecția unui frig minunat şi pur, la sânul unei alte lumi… Aşa cum înota, putea fi asemuit cu o pasăre care a regăsit cerul, cu un peşte căruia i-a fost redăruită viața în oceanul liber. La o parte gânduri! Îşi vârî o dată capul în apă, apoi râse auzind freamătul iscat de-un văr sau de-un frate – un goeland sau un barbun – care, înfricoşându-se, o zbughi departe.

De îndată ce îşi impuse voința, redeveni grav, mai grav decât înainte. Trecea de la o navă ancorată la alta, o recunoştea pe fiecare, o pipăia la prova sau la pupa, se impregna de mirosul ei, se gândea la povestea trăită de coca ei, umflată de apa mării şi de aventuri, de povestea echipajelor. Deasupra acestor adâncuri pe care el le parcurgea ca pe o nouă Americă, ce viață frumoasă se desfăşurase, legată misterios de cea a insulei… Peste ierburile de mare şi nisipurile acestea trecuseră atâtea ambarcații, atâția pescari… Un şir întreg de apeluri lansate Providenței, de porniri entuziaste, de izbăviri!

Avea să cunoască oare, în sfârşit, sensul grandioasei imagini care îl bântuia?… Un fior de bucurie îi străbătu ființa; în aceeaşi clipă un drac de mare, peşte cu aripioare spinoase, îl înțepă în călcâi. Scoase un țipăt de durere, care se încheie printr-un râs. Animalul acesta, la fel de gol ca el, făcea parte din natură, din augusta putere nocturnă.

*

Sub soarele matinal – mustind de viață luminoasă precum carnea unei scoici – marea cea atât de aproape era calmă. Către ora opt, *Armorique* îi luă cu ea pe oamenii stâncii Armen. Guivarch şi un zidar din Raz făceau şi ei parte din echipă. Era ultima zi a lunii. Alain susținea că vor putea acosta la stâncă, dar era singurul convins de un asemenea lucru.

Mai întâi văzură că ajunseseră prea devreme, căci piatra nu se dezvelea încă. Şalupa ancoră pe loc. Din fericire talazuri nu existau, iar mareea scădea repede; peste un ceas, întreg animalul era afară, astfel că putură debarca.

În barcă, frumoasa barcă de trei sute zece franci, Conductorul se întoarse spre Alain:

— Te înşeli mai puțin decât ceilalți. Oare de ce? În loc să răspundă, Alain întrebă:

— Şi dacă ați afla chiar acum că ultima zi de august a fost şi ultima zi de lucru pe ’67?

— Aş zice că este foarte posibil…

Urmară câteva clipe de tăcere.

— … cu totul şi cu totul posibil.

De îndată ce fură în picioare pe stâncă, sufletele celor care îşi înălţaseră flamura pe noi pământuri, traversând rade necunoscute şi făgăduindu-şi să revină, ca de pildă Bougainville, Kerguélen, Kermadec şi Entrecasteaux, s-au bucurat, desigur, văzându-l pe Conductor la treabă. În timp ce foarte harnicul baros al unui pescar lovea în burghiu, pentru a se termina şi cu forarea celei de a cincisprezecea găuri, el îşi folosea – repede, însă deloc uşor – bogata experienţă de om cunoscător într-ale zidăriei şi ale farurilor, pentru a alege şase. Cele şase care păreau mai bine plasate faţă de mare, unele faţă de altele, şi cele mai bine executate în masa profundă a gnaisului.

Sub supravegherea pescarilor, zidarii începuseră la vestul stâncii o operaţie clară şi misterioasă: pregăteau ciment. Inima lui Alain tresălta de bucurie. Toate descinderile pe Ar-men erau ca cea dintâi; la fel erau şi toate zilele. De fiecare dată se ivise un nou semn al alianţei dintre piatră şi oameni, dintre insulă şi sălbăticia lumii. Priviţi-i pe cei doi: cu apă de mare sting varul! Aşadar, pentru a-şi feri fraţii de naufragii, tot de mare au nevoie! Alain privi furios cerul, de parcă o stea avea să străbată azurul…

Un gest, neînsoţit de cuvinte, al Conductorului indică zidarilor prima forare a lui Alain. Aplicând instrucţiunile date în zori, seinezul îngenunchea şi, cu ajutorul unui cuţit, curăţa orificiul. Nu o dată, la Audierne, îi privise lucrând pe potcovari şi ajutoarele lor. Ţinea roca între genunchi, asemenea sabotului pe care îl prezinţi meşterului… Lacroix se apropie. Vârî în orificiu inelul de amarare. Şi lovi de trei ori cu barosul. Inelul se încastră adânc, precum un vierme-de-corabie în alveola sa, iar Guivarch îl fixă cu cimentul gata pregătit. Fură de-ajuns două lopeţi mici, îndesate apoi de mistrie.

Iată cum se încheia o perioadă care îşi avea izvorul în noaptea veacurilor. Stânca nu mai era chiar aceeaşi – primise în piatra ei metalul oamenilor şi purta pe faţă un inel mare, strălucitor. Ţiparii-de-mare şi crabii, obişnuiţii locului, care aveau să o escaladeze odată cu fluxul, urmau să afle că

trebuiau să-şi obişnuiască simţurile cu minunea aceasta şi aveau să ducă vestea în adâncuri. Întreaga Şosea Sein purta un inel!

Apa mării slujise la fixare, ca şi cum bătrânul ocean, mişcat de strădania oamenilor, nu se putuse înfrâna să nu le dăruiască din resursele sale, aidoma ţăranilor care pun pe taluz o cană din cel mai bun vin al lor, când prin colbul drumului trece un regiment.

Mâinile uşoare ale bărbaţilor ţinuseră, într-un acord mistic, mâinile monstruoase ale mării. De-aci înainte, oricare ar mai fi fost uraganele, opera trebuia dusă până la rodnica ei desăvârşire.

Capitolul VI

Omule liber, în veci iubi-vei marea.
Baudelaire.

NU UN SINGUR INEL, CI ŞASE PUteau fi văzute acum pe stâncă. De şase ori la rând, pe sălbatica Ar-men, secolul maşinăriilor învinsese plesiozaurul. Oamenii puteau pleca, ei asiguraseră întoarcerea altor oameni. Nicio cange nu avea să mai fie la cheremul unei fisuri prea strâmte, când ar voi să muşte şi toate bărcile din lume, venite de oriunde, din insulele Fidji, Marchize, Orcade sau Heligoland[25] puteau să se lege la stâncă, precum caii la un zid de han. Şi, când talazurile s-ar dezlănţui mai tare, toţi lucrătorii s-ar lega şi ei.

Înconjurat de pescarii tăcuţi, domnul Lacroix examina partea de vest a stâncii. Îşi interzicea o jubilare nestăpânită. Şefii cei mari socotiseră că au ales un Conductor de lucrări în stare să verifice singur aşezarea unui viitor far, dar aveau să purice rapoartele, desigur. Fără inteligenţa şi cerbicia inginerilor, nu s-ar fi ajuns niciodată aici, ci nu ar fi putut cobori pe Ar-men, să o cutreiere, simţind la tâmplă cum îl

[25] Denumirea din zilele noastre este Helgoland (n.tr.).

zgârie uşor mina creionului şi ținând în mâini metrul său de topograf şi carnetul. Ciudat destin al unei idei! La început, nimeni nu crezuse cu adevărat în ridicarea unui far pe lacul acesta. Apoi, orice scepticism s-a văzut învins de realitate şi ceea ce a rezultat limpede a fost sinceritatea serioasă a interlocutorilor. În fața acestui material admirabil, la fel de real ca orice lucru care poate fi pipăit sau cântărit, anumiți oameni cugetaseră. Speranța reînflorise în sufletul lor. Fiecare căuta un reazem în ceilalți. Au reînceput să întocmească planuri, să facă încercări…

Găseşti, găseşti întruna că baza farului nu va putea depăşi şapte metri douăzeci diametru. Nu te mai lăuda, bătrâne Victor, cu justețea calculului tău ori, dacă preferi, cu strigătul tău de alarmă. Totul trebuie să intre în istoria acestei lucrări construite în plină mare – dimensiunile burghielor, numărul baroaselor, soiul cimentului, granulația gnaisului. Oceanul însuşi a furnizat astăzi conținutul câtorva blide! Poți veni, la rândul tău, cu acea înțelepciune abruptă în care cei de la Poduri şi Şosele îl pot recunoaşte pe priceputul Conductor de lucrări.

*

După o oră marea se înfoie, împingând spre stâncă valuri aprige, iar oamenii se reîmbarcară în barca de trei sute zece franci. Soarele era în deplinătatea puterii sale. Dar la ce bun atâta lumină? Tot nu mai puteau rămâne acolo, valea întunecată a marilor adâncimi avea să înghită stâncă…

În picioare, cu fața întoarsă spre pupa, ei priveau cum Armen se îndepărtează. În partea de sus a unui colț scânteia un inel. Era puțin prea nou, totuşi arăta deja un calm obişnuit. Aparținea stâncii, aşa cum o faleză aparține unui țărm, o plajă unui golf; talazurile strivitoare nu-i puteau învinge soliditatea originară. Cel mult, aidoma unei bătrâne litorine care se încarcă de cochilii, ar putea accepta uzura ruginei…

Acostară la şalupă. Un scurt ruliu şi un pescar fu cât pe ce să cadă în apă… Râsete de voie bună izbucniră, iar când acestea deveniră chiar puternice şi când începură a circula

sticle cu vin negru, bucuria nu mai cunoscu margini. Glasul bubuitor al blondului Guivarch nu obosea cântând, iar melodiile sale erau reluate imediat de către ceilalți, în cor:

Rândunică de-aş fi,
Să zbor de-aş şti,
Pe Sfinta-Elena m-aş duce
Tihna să mi-o caut…

Oare cormoranii de pe Basse-Froide şi Pont de Sein mai auziseră vreodată atâtea cântări? Îşi pliciuiau aripile peste toată hărmălaia aceea…

Pe munte m-aş duce…
Cuib să-mi fac…

Şi mai cântau *Jean-Marie din Sevastopol, Fregata cu englezi, Surâsul frumoasei mele* şi zece refrene bretone, numai bune de fredonat pe scândurile unui barcaz.

Încet-încet, cântecele de iubire o luau înaintea celor de război sau de pahar; iar în cele de iubire, melancolicele înaintea celor vesele…

În timp ce cledenezul tăcea, nemaiavând suflu, un Guilcher se ridică şi se porni:

Unde mi-a plecat iubita?
O vedeți oare pe dune?
Să fi luat barca tatălui,
Ca să pescuiască în valuri?
S-a dus să pescuiască-n cimitir
În pământul fără peşti de unde nu te mai ridici…

După care, amuți şi el. Nimeni nu a mai rupt tăcerea înainte de ajungerea în port.

*

„Se duce la nevastă", spuseră ortacii. Alain evită să dea vreun răspuns şi, în timp ce băieții se îndreptau spre cârciumă, el intră în biserica cea mică… Era pustie. Întunericul călduț reamintea amiaza calmă… Se aşează în primul rând de bănci şi, închizând pe dată ochii, vru să fie singur cu propria-i tristețe.

Acelaşi semn întunecat i se păruse a-l vedea pe frunțile tuturor pescarilor, şi pe-ale echipajului, şi pe-a domnului Lacroix…

Oare mâine aveau să naufragieze? Să piară aşa, cu toții, la piciorul stâncii?

Ar-men…

În sfârşit, înțelegea. Acum înțelegea. Povara aceea cețoasă de pe inimă, resimțită ori de câte ori părăsea stânca, nu era deloc teama banală că nu se va mai întoarce la ea niciodată! Nu era nici măcar perfidul gând al morții; sau, atunci, mult-mult mai mult!

Mâinile lor biruitoare – asta era, da – construiseră ucigând. Era aceasta legea fiecărei opere omeneşti, oricare i-ar fi fost măreția. Împlântând inelele acelea în piatră, ele puseseră capăt, printr-un act la fel de brutal ca şi cel de a răstigni un liliac, singurătății fără de oameni a tărâmului Basse-Froide. Nicicând vreun alt pescar din Sein nu va mai cunoaşte extazul nocturn care îl fermecase pe Alain. Nicicând!

În timp ce se apropia de un agheazmatar, ducând spre apă mâinile sale prea-viguroase, care aveau nevoie de o purificare, o femeie îi țâşni în față. Se strecurase în umbra locului, în timp ce el se ruga. Era Louise.

— Nu-ți ajunge duminica? Alain, oare nu din cauza mea aveai nevoie să te rogi?

Bărbatul se dăduse puțin îndărăt. O contempla – se făcuse şi mai frumoasă. Boneta, netedă ca un dig, era nouă; tot nouă şi expresia disprețuitoare de pe buze. Ochii îi străluceau ca o mare fosforescentă…

„Numai fericirea zilelor şi a nopților petrecute cu François, gândi el, ar putea să tălmăcească lumina aceasta de pe chipul ei; eu nu mai însemn nimic!” Şi răspunse aspru:

— Bărbații nu vin la biserică spre a visa la femei. Altele îmi sunt gândurile…

Louise se clătină uşor, gemu. Mâinile i se aşezară peste pântece, de parcă pruncul s-ar fi şi putut mişca în culcuşul său.

— Cât eşti de rău!

Sângele îi fugise din obraji, iar durerea îi schimonosea buzele. Dar cotropit de gelozie, bărbatul vedea în fața ochilor doar un chip desfigurat de patimă… Gura aceea se mai gândea la sărutările lui François, le aştepta, şi le închipuia… Necredincioasa!

— Iar tu eşti mai neputincioasă decât un crab moale! Pruncul tău nu-i mai mare decât o figurină, decât una dintre, cele care ornamentează „prăjitura regilor" şi s-ar zice – când te vede omul atât de plăpândă – că ar fi de pe acum în stare să alerge pe plajă!

Rânjea, îşi agita brațele în neştire.

Louise vru să fugă, dar o durere o îndoi de mijloc… Plângea cu lacrimi fierbinți. Alain o cuprinse repede în brațe. Strâns lipită de pieptul lui oare mirosea a ocean şi alge, ea continua să plângă, iar el, cu aceeaşi mână în care puțin mai devreme ținuse inelele sortite stâncii Ar-men, îi mângâia părul.

— Domnul să ne aibă în pază! Nu avem voie! spuse ea întru sfârşit.

Se îndepărtă, hotărâtă. El nu încercă să o țină locului: se aflau amândoi într-un lăcaş sfânt.

Alain murmură cu glas abătut:

— Ştii vreun alt loc unde ne-am putea întâlni? Unul care să ne ferească de noi înşine? Pe o corabie, noaptea, nu aş răspunde nicicum de mine.

— Bine, vino.

Îl atrase în ungherul unde se afla cristelnița. De acolo nu mai vedeau altarul, doar o părticică din naos. În felul acesta se simțeau mai puțin vinovați. Vitraliul cel mare filtra, dar nu stăvilea, o rază de soare. Louise se aşezase pe o frântură de coloană trasă lângă perete. Alain sta în picioare, la o distanță destul de bună. Se priveau.

— Mă iubeşti? întrebă el.

„Da"-ul pe care ea îl şopti cu fruntea plecată se dovedi prea slab. Alain, care nu-i mai vedea buzele, nu-l putu desluşi. Şi nici timp să o mai întrebe o dată nu avu: un bărbat intrase în

biserică, îndreptându-se spre locul în care se găseau. Priviră în jur şi înţeleseră că nu se mai puteau ascunde nicăieri. Louise se ridicase. Îşi împreuna mâinile.

Alb la faţă ca varul, prost pieptănat, cu gura strâmbată de furie, François ieşise din umbră. Se opri. Tremura.

— În timp ce marinarii ceilalţi îşi refac puterile după muncă, voi veniţi la biserică să faceţi dragoste?

Pumnul lui Alain i se abătu pe umăr:

— Retrage-ţi vorbele! Ai luat de nevastă o femeie cinstită!

— Toate fetele din Sein sunt nişte desfrânate! Asta de-aici şi-a bătut joc de mine, fiindcă eram din Loguivy! Nu sunt tatăl copilului pe care-l poartă în pântece!

— Retrage-ţi vorbele!

Cu pumnii strânşi, seinezul se năpusti spre paimpolez; François sărise intr-o parte ca o pisică şi, despărţit de adversarul său prin cristelniţă, vântura pe deasupra capului, cu lama în jos, un cuţit mare de spintecat peşti. Chiar dacă tremura, braţul nu trebuia să-i fie slab.

Louise ţipă:

— Nu vă este ruşine? În biserica Domnului?

Paimpolezul striga cum că ei nu-i fusese ruşine în faţa statuii Fecioarei... Şi cu ochii ţintă în ochii viitoarei sale victime, mai făcu, încet, un pas.

Se izbi de Louise. Cu braţele încrucişate, neînfricată, ea aştepta lovitura... El o imploră:

— Du-te!

— Azvârle cuţitul! porunci ea.

Paimpolezul nu aruncă arma, dar o lăsă să-i cadă. I se auzi clinchetul pe granit. Cu lama larg desfăcută şi lucind în raza soarelui, zăcea pe lespede, ca un obiect pierdut.

Louise ridică de jos cuţitul, îl închise, apoi îşi împărţi poruncile. Cei doi bărbaţi aveau să iasă dinadins împreună din biserică, păşind alături până la chei. Acolo, tot în văzul lumii, trebuiau să se despartă dându-şi mâna.

Alain îşi înclină capul, François mârâi ceva.

— Sunt nevasta ta, zise ea, eşti tatăl copilului pe care îl port. Te voi urma în ținutul tău, când barca ta va porni într-acolo şi voi sta cât vei dori. Dacă vrei ca pruncul să se nască în satul tău, acolo se va naşte. Sau de va trebui să mor pe aceleaşi meleaguri, voi muri…

Ieşiră cu toții, iar când Louise rămase singură, deschise cuțitul şi, la lumină, îi contemplă tăişul. Apoi desluşi dragonul, încărcat de solzi mai tare decât o rândunică de mare, convulsionându-se aidoma unui câine de mare sub picioarele vârâte în ghetre ale unui sclipitor Sfânt Mihail şi i-l înfipse între colți.

*

Asemenea unui suveran oriental care luni primeşte curtenitor nişte negustori străini şi îi decorează, iar marți îi amenință cu tăierea capului, marea cea veşnică şi veşnic capricioasă, care îngăduise celor de la Ar-men să foreze al cincisprezecelea orificiu în stâncă şi să prindă şase inele noi de culoarea doradei, a decretat a doua zi că prea făcuse multe concesii. Marile talazuri verzi-albăstrii, cu labe grele şi albe, mârâiau pe după gratiile ei. La o parte cu toate bărcile şi barcazele, astăzi nu se va preumbla nimeni pe imensele peluze ale Majestății-Sale-Prea-Despotice, pentru a-i fura cei mai buni peşti ori a-i sluți cele mai dragi stânci.

Joi, vineri, sâmbătă, duminică… Ca pescari, cei opt suduiau o mare atât de brutală; ca lucrători pe Ar-men, ei surâdeau în fața spectacolului furiei sale. Marea făcea scandal, avea şi de ce! Se comportaseră cu ea ca nişte copii obraznici cu un om care doarme. Miercuri, hoțeşte, ei pătrunseseră în odaia ei foarte calmă şi, în tăcere, poftim, înfipseseră dintr-o singură dată şase inele pe un colț de stâncă arătos.

Şi ce-ar putea fi mai nimerit pentru a încerca rezistența unor materiale decât valurile? Dacă inelele nu erau plăpânde, nu puteau decât să se bucure de năvala teribilă, dar binevenită, a mării!

Lacroix profita de vremea proastă, pentru a mai da ghes lucrărilor de la diguri. Mâna de lucru nu-i lipsea. Oamenii se

gândeau la furtunile din lunile negre. Un bloc de piatră în plus era, oricum, un bloc în plus. Peste doi, trei ani, când duna şi satul vor fi la adăpost de furtuni, vor avea tot timpul să se ocupe de refacerea portului, frumoasa şi luminoasa casă a barcazelor.

El, Conductorul, nu privea însă mai departe de mareea de lună plină, probabil ultima din această campanie şi care, dată fiind apropiatele echinocții, nu trebuia aşteptată prea multă vreme. Ar fi dorit, totuşi, să mai urce o dată pe stâncă. Lucrările prevăzute pentru exercițiu erau zadarnic terminate, cu ea nu te întâlneai niciodată prea mult.

Noaptea îl trezeau rafale. Se gândea la inelele continentului încastrate pe viață în trupul stâncii Ar-men, pierdute în sălbatecul ținut Basse-Froide, departe de uzinele în care focul le dăduse naştere. Talazuri uriaşe se surpau peste ele, ori mase de apă întunecată le apăsau şi le răsapăsau. Cum aveau să reziste, oare, aceşti copii ai industriei? Apa mării, logodită cu cimentul care le-a țintuit nu simte cumva frenetic, dorința de a se reîntoarce la apa mării, la familia aceasta mare şi liberă, care spală sau pisează sau striveşte la infinit?.

Capitolul VII

> Curând ochii mei nu vor mai vedea marea, care tremură sub mine, tresaltă, se întredeschide şi care, când cred că pentru mine totul s-a sfârşit şi că mă aflu în adâncurile hăului, mă azvârle spre cer.
>
> *Barsaz Breiz*

ÎN CIUDA APELOR MOARTE, O URÂcioasă hulă de vest, ajutată de vânt, frământa marea. În câteva zile, tot peisajul îmbătrânise… Rafalele nocturne urlau ca în decembrie…

Circula un zvon, cum că aseară, în timp ce ridicau obloanele lanternei, pentru a aprinde farul, şi dimineață când le coborau

pentru stingere, paznicii de la Capul Raz lansaseră un semnal! Pe zidul împrejmuitor arseseră mănunchiuri de paie: asta însemna că primiseră pentru Insula Sein o depeşă telegrafică şi cereau ca ea să fie ridicată.

Armorique se reîntorsese la Brest, dar Raz de Sein era prea înspumat, prea tare scuturat de o hulă puternică, pentru ca o barcă de pescuit să cuteze a veni spre continent. Alain simțea că, ridicând tonul, nu i-ar fi greu să-l convingă pe bătrânul Antoine, dar din milă pentru vârsta patronului, din milă față de *Marie-Hélène,* tăcu.

Cât de mult îşi dorea telegrama aceea! Se încredința singur că ea era în legătură cu Ar-men, mai cu seamă că presupunerile oamenilor erau atât de numeroase! Unii aproape credeau că o să izbucnească războiul. Italia, Rusia, Mexic – împăratul se cam luase la harță cu mulți. Nu era bine dacă *dumnealor* ne-ar fi lăsat să ne luptăm numai cu crabii?

Mamele cu fii în serviciul militar erau tare neliniştite. Tinerii sunt atât de imprudenți, vergile navelor *lor,* atât de periculoase.

Au fost înălțate rugi multe, iar odată cu înserarea, în timp ce vântul şi marea îşi sporeau violența, de parcă ar fi vrut să prevadă, cea mai cumplită dintre nopți, populația se adună pe chei. La momentul hotărât, fiecare a putut vedea ridicându-se flăcările snopului de paie. Nici nu apucară să se stingă, că Bec du Raz se şi aprindea.

Prin beznă, François îl căută pe Alain. Îl găsi discutând cu Starostele, cu primarul şi cu Lacroix. Un barcaz, trebuia trimis un barcaz…

Paimpolezul îi întinse seinezului mâna. Se îmbarca în zori pentru Côtes-du-Nord[26]. Campania de vară se încheiase. Patronii credeau că marea avea să se calmeze odată cu venirea nopții şi că mai bine s-ar strecura în răstimpul acesta de acalmie decât să mai aştepte echinocțiile. Şi-apoi, dacă

[26] Departament din vestul Franței, pe țărmurile Mânecii (n.tr.).

tumultul nu se potolea, ar fi putut face escală la Conquet sau la Laberwrac'h.

— O să aveți de luptat cu valurile, îşi dădu Starostele cu părerea

— Nu suntem nişte navigatori slabi, răspunse paimpolezul. Şi se întoarse spre Alain:

— Adio, frate!

— Adio! murmură seinezul, tulburat că un om care voise să-l ucidă îi spunea „frate". Şi îl lăsă să plece, fără să-i pună nicio întrebare, deşi numele Louisei îi stătea pe buze.

A doua zi, pentru a patra oară, Capul Raz îşi ardea şomoiogul de paie. Mesajul era, fără îndoială, grav! Din nefericire marea nu-şi lăsa atât de repede năravul. Poate că o să se înfoaie şi mai tare. Avea nevoie să mai gâfâie puțin.

Alain văzu plecând barcazele din Paimpol. Zări de departe silueta lui François… Louise se ambarcase, poate, pe *Avel Mor,* deşi vremea nu era bună; oricum, el nu s-ar fi înjosit să întrebe… Se duse la casa Starostelui. Cu ochelarii săi mari ajunşi pe vârful nasului, acesta făcea calculul homarilor şi mai cu seamă al langustelor pe care paimpolezii le putuseră scoate, de-a lungul campaniei, din apele insulei.

— Unul dintre noi trebuie să meargă pe uscat, să aducă telegrama, spuse Alain. Or fi zicând despre noi că suntem nişte fricoşi. Dacă vreți, mă duc eu.

— Nn pot trimite jandarmi să te împiedice, zâmbi celălalt, tocmai pentru că, mai întâi, ar trebui să-i aducem şi pe ei. Dar nu fi smintit. Dacă telegrama ar fi importantă, ne-ar trimite mai degrabă o escadră…

Către sfârşitul dimineții, Alain se prezentă din nou. Spre sud, zărise la orizont două ambarcații de pescuit.

— Paznicii de la far au numărat cinci nave, răspunse bătrânul. Mai mari decât ale noastre; şi-apoi, sunt pontate. Dacă un val mai puternic pătrunde înlăuntrul barcazului tău, în *Marie-Hélène,* l-ai vedea scufundându-se ca o piatră… Navele acelea nu au ca voi de trecut pe la Raz.

Pescarul se încăpățâna. Unde rămânea onoarea insulei? Bătrânii îl învățaseră arta de a goli iute un barcaz cu ispolul, iar Antoine simțea curenții aşa cum pescăruşii simt peştele mort. De vreme ce continentul nu mişca, însemna că ei or să pornească la drum. Înainte de schimbarea mareei.

Nume de golfulețe şi de stânci zburau prin încăpere. Se certau ca nişte savanți… De altfel, chiar erau savanți…

— Vezi ce poți face cu patronul tău, îşi dădu Starostele cu părerea, sătul de atâta discuție. Dacă vrea să-şi sfarme barcazul…

Şi se mai subînțelegea: „Să vă înecați amândoi…" Cu mâna dreaptă schițase prin aer o cruce…

— Niciun cuvânt nimănui, ceru Alain.

În timp ce Marthe, bătrâna lui, îşi… fuma pipa, frământând între degete nişte mătănii, moş Antoine sculpta coca unui trei catarge, al şaptesprezecelea, cu ajutorul unor instrumente minuscule care păreau să fi zăcut în pământ încă din epoca bronzului. În pofida infirmității sale, munca aceasta era pentru el o adevărată pasiune… Şi mai aprigă încă, firește, escapada marină! Alain nu apucă să peroreze nici măcar un minut, că Antoine se şi hotărâse. Bineînțeles, curenții erau mereu prezenți în mintea lui, rânduiți ca nişte pietricele. Pe vânturi şi ore ale mareei. Mărimea valurilor, asta era mai scârbos; dar este nevoie şi de „scârbos" pe lumea asta! O să pornim, fiule, şi o să fim cu ochii în patru.

Tânărul pescar plecă; Marthe stupi în cenuşă, a silă.

— Marea o să distrugă ceea ce ar fi trebuit să distrugă…

— Poate, mormăi Antoine, ridicând din umeri. Oricum, să-mi pregăteşti nişte țipar pentru când mă-ntorc…

Catherine citea cu glas tare Istoria populară a lui David şi Goliath. Alain asculta, căutând în miezul cuvintelor marele mesaj. Prin uşa deschisă năvălea vuietul valurilor.

„Era mai puțin numeroasă, dar Domnul îşi întinsese asupra ei ocrotirea, pentru că ea păşea înaintea lui şi a dreptății sale. O pală de vânt colbuit se ridică…"

— Ca şi norul din stropi de mare… murmură Alain.

Catherine îi vedea pe David şi Goliath navigând unul spre celălalt pe o mare însorită, în picioare în cuirasele lor; semănau cu nişte thoni splendizi.

Un zvon de clopote se răsucea în vacarmul vântului care pe loc răspândi o aversă. Bărbatul şi femeia se închinară. Clopotele băteau pentru Etienne Jaouen, un biet prunc.

Alain întrebă:

— Ce boală l-a răpus?

— Moartea. A murit de moarte…

Pe culoar, paşii cuiva încălțat cu saboți. De un ceas, la rugămintea fiului ei, bătrâna Le Gonidec veghea cu ochii îndreptați spre Raz de Sein. Venea să spună că uscatul nu trimitea nicio navă. Îşi plecase capul. Nu o să-l înțeleagă niciodată pe Alain, nici îndrăzneala-i nebunească. Şi nici pe această Catherine necontenit în admirația bărbatului ei. Pe această Catherine, a cărei privire fixată cu asprime asupra ei o simțea ca pe-o mustrare: o mustrare pentru lipsa ei de entuziasm.

*

— Nu o să stai aici! Nu o să stai aici! O să cobori neapărat!

Alain venise primul la bord, ca de obicei. La piciorul catargului, ghemuită pe nişte parâme şi pietre de lest, îi apăruse Louise. O Louise pregătită de drum, încălțată cu pantofi de piele. Lângă ea, un sac de marinar, ticsit, deformat de cocoaşe mici, haine şi saboți.

— Numai eu, doar eu am aranjat plecarea asta. Nu ar fi trebuit să ştii nimic. Nu vreau să mori din pricina mea. Şi nici copilul tău. Ai să te dai jos imediat!

Ea ridică spre el ochii săi minunați… Alain întoarse capul.

— Grija față de viețile noastre, spunea Louise, poate însemna ceva pentru tine? Nu cumva cauți să mă ții pe insulă, fie şi numai pentru douăzeci şi patru de ore, pentru că o zi îi ajunge unui bărbat care nu vrea să-i scape o femeie?

Un asemenea calcul nu trecuse prin mintea lui Alain. Totuşi…

— Ieri, bâigui el, François mi-a zis „frate”…

Louise înțelese că țintea bine – îl văzuse pălind.

— Aveai nevoie să te aperi de tine însuți – îți repet cuvintele – nu răspundeai de propriile tale fapte. Onoarea mea de femeie nu se mai simte în siguranță pe o insulă în care aş rămâne singură cu tine…

El spusese şi gândise asta. Cât putea fi de sălbatic! O rafală de vânt trecu în urlete peste apele portului. Alain începu să implore. Când un barcaz atât de vechi traversează Raz-ul pe o mare ca asta, ea nu trebuia, pentru nimic în lume, să se expună unei asemenea primejdii. Alain îngenunchease, îşi ridicase fruntea la înălțimea frunții ei şi îi respira parfumul părului. Tremura de bucurie şi de teamă.

Îndărătnică, aspră în cuvinte, Louise găsea replică la toate. *Avel Mor* şi paimpolezii porniseră pe mare dimineață şi, în afară de ea, toată lumea se îmbarcase – copiii, nevestele, chiar şi cele gravide. În afară de asta, Alain nu traversa şi el Raz-ul? Femeile sunt la fel de curajoase ca bărbații. Ea ceruse să-l urmeze pe François: dar, din curtoazie față de Mathieu, de Adèle şi de toți seinezii, bătrânii paimpolezi nu îngăduiseră lucrul acesta. Ziceau că în câteva zile o să se domolească şi marea. Că o goeletă avea să urce de la Bordeaux la Paimpol şi că atunci o vor putea lua şi pe ea.

Alain răspundea ca un pescar unei fiice de pescar: paimpolezii aveau barcaze mari şi pesemne că, în loc să se lanseze în şenalul Four, dintr-o pornire, se refugiaseră în portul Conquet… Dar se şi simțea învins.

Se opri brusc. Dădu, până la durere, cu pumnul în catarg. La urma urmei îl ai pe tatăl tău, te poate duce! Poftim idee – ca să fugi de un bărbat, te sui pe nava lui! Ți-ai spus desigur că, mă rog, cu Antoine alături nu aş îndrăzni… Nu eşti decât o femeiuşcă!

— Îndurare! imploră ea. În biserică n-ai auzit răspunsul meu. Te iubesc. Din ce în ce mai mult. Am ales nava ta, fiindcă te iubesc. Nu-mi lua clipele acestea. O să te însoțesc într-o furtună – aşa va fi bine!

— Ca să ajungi mai repede la bărbatul tău…

Cineva strigă după el. Se ridică iute în picioare şi sări în barcă, să-l aducă pe moş Antoine, pe care îl conduse în tăcere până la *Marie-Hélène.* Cei doi bărbaţi urcară la bord.

— Priveşte…

Bătrânul Antoine rămase, o clipă, mut. Dar iată că, din nou, avea să-l uimească pe matelotul său. La toate explicaţiile lui Alain, el răspunse calm: „Dacă vrea să vină cu noi, poate să vină“. Apoi îi aruncă Louisei un costum vechi de mare, poruncindu-i să şi-l tragă peste rochie.

*

Trecură şenalul şi, pe dată, barcazul începu să aibă ruliu. Un val fu cât pe ce să se spargă pe coca, să cadă înăuntru şi să o umple; Antoine înclinase echea cârmei. Scârţâindu-şi catargele şi băncile, *Marie-Hélène* se cabră, execută un salt şi trecu obstacolul. „O să răzbim, fiule, mârâi bătrânul, fericit că mâna-i fusese bună şi vasul la fel; iar la Bestrées, mă bizui pe tine… Pentru înapoiere…” Şi schiţă o mutrişoară care voia să spună cam aşa: eu doresc să trec, ce vrei, chiar dacă există stânjenitori! – şi privi cu răceală tumultuoasa şuvoire a valurilor pe stânci.

Alain se socotea el însuşi un laş, fiindcă ardea de nerăbdare să se ducă lângă Louise. Cu trupul arcuit spre spate, simţea pe umerii săi vânjoşi cum curentul trage barca şi, în pofida tumultului chinuitoarei sale iubiri, el se gândea la cârmă, la velele atât de copleşite de îndatoriri. De ce nu-i stătea în putere să se desfăşoare în văzduh, ca o pânză mare şi, cu frâiele corăbiei trecute pe după gât, să înoate printre valuri! Antoine îşi zicea că la înapoiere se vor răsturna – frumoasă treabă! În călătoria aceasta, însă, doar dusul conta…

Dar telegrama aceea după care ai plecat şi pe care nu o să o mai aduci? Dar farul a cărui naştere ai apărat-o şi a cărui siluetă nu o vei vedea niciodată? O siluetă înaltă, înfiptă în mare ca o statuie pioasă, un fel de Notre-Dame a Şoselei Sein?

Mulţumească-i Domnul pe cei vii. Farul se va înălţa pe deasupra apelor – asta era important.

Antoine strigă prin lătrăturile vijeliei:

— Conduc eu barcazul. Du-te la femeia aceea. Şi mai uită-te din când în când încoace, să vezi dacă nu m-a luat vântul…

Cu capul susținut de o vârşă, Louise dormita; era foarte palidă.

— Tu eşti? murmură ea fără să-şi deschidă pleoapele, iar cu mâna dreaptă părea să pipăie spațiul din jur.

El nu răspunse. Mâna lui o luă pe a ei şi, uşor, îi sărută buzele. Apoi îi mângâie, ca unei copile, obrajii. Ca unei mari copile galbenă şi verde, gătită pentru o expediție în oraşul Ys.

— Nu ți-e frig?

— Ba da…

O acoperi cu o velă brună impregnată de sarea valurilor. Ea respiră lavanda marină. Şi îşi lăsă mâna să rătăcească prin îndoiturile pânzei. Apoi spuse:

— S-ar zice că dormim în mare…

Alain surâse şi se culcă alături de ea. Sub ei şi în jur, numai tumult. În dreapta obrazul lui atingea chipul Louisei, în stânga erau valurile. Barcazul, cu velele-i tremurânde, părea să se conducă singur în salturile şi căderile sale printre vâltori, hăuri şi crestele înlăuntrul cărora se târau peşti nevăzuți. Alerga cu toată viteza pe deasupra nisipurilor şi a scoicilor, a stâncilor din adâncimi şi a mâlurilor – peste nave scufundate şi ruine.

Se iviră poticniri, recăderi profunde în masa grea a valurilor, scândurile trosneau asemenea unor dulapuri prea pline iar catargul din mijloc se auzea scârțâind, scârțâind îndărătnic, fidel şi fragil.

Apoi, la rasul valului, ca un zbor de cormorani, vaierul prelung al unei rafale.

Louise se înfioră; el crezu că se teme, dar o auzi spunând:

— Încearcă să nu ajungem prea repede. Mă simt atât de bine…

Alain râse fericit.

— Vom ajunge repede ori deloc. Raz de Sein nu-i o persoană îngăduitoare.

Nava se ridică din nou şi recăzu asemenea unui jongler îndemânatec care caută să-şi complice treaba, iar vântul mieună şi şuieră printre vele. Toți anii pe care i-ar fi putut trăi împreună îi chemau pe cei doi îndrăgostiți deasupra mării, declamând la infinit povestea lor frumoasă de culoarea insulei, a cețurilor şi a soarelui… Se aplecă asupra ei şi îi sărută pleoapele. Clipa prinsese viață în exilul ei din Goëllo, când avea să privească norii şi câmpia, grădinile şi ploile, ori imaginile de pe pereții încăperii sale, ea *îl* va simți foarte, foarte aproape. Ca şi marea aceasta care îi învăluia astăzi, ca şi un foc prea mare de care nu te poți atinge fără să mori…

Iar nava alerga, alerga. Şi mai exista văzduhul solid în vetustatea sa scrâşnitoare. Aşa cum există scoici arătoase, bine închise, ca nişte fructe, dar în care, când cuțitul le despică, nu găseşti decât apă noroioasă.

— Alain!

Moş Antoine urla cât îl ținea gura. Alain mângâie obrazul Louisei şi sări ca ars.

— Priveşte!…

Catargul nu căzuse, nicio velă nu se sfâşiase, nici cârma nu se rupsese în două – o imensă rază palidă cobora din cer, iar ei arătă la tribord goana minunată, printre valuri despletite, a unui grup de mai multe sute de delfini, de deasupra cărora, desfăşurându-şi luciul penelor albe, se roteau nebunii-din-Bassan. Printre uriaşele căuşuri şi creste ale valurilor care se făceau şi se desfăceau necontenit, țâşneau, se scufundau şi dispăreau în glia hirsută a talazului, delfinii aceia; şi tot fără contenire, cu spinări lucitoare ca stâncile ude, ghiftuiți de forță până la hotarul pielii, ei spintecau apa, scufundându-se şi întorcându-se la suprafață – ei, frații sau verii lor, suspinând într-un chip extravagant şi slobozind câte un jet de mingioare înspumate.

Iar Antoine râdea, dojenea animalele, le acoperea cu ocări şi laude, pe ele şi strămoşii lor, ba chiar şi posteritatea, până la sfârşitul lumii. „Prietenii mei, bătrânii mei prieteni”, gândea Alain… Se apropiau de Capul Raz, loc al despărțirii şi

singurătății, dar Cerul trimisese încă o dată un mesaj al prieteniei şi măririi sale…

Bătrânul patron ridică mâna. Alain se întoarse îndată.

— Antoine avea nevoie de tine?

— Nu ți-aş putea explica. Prin cuvinte totul s-ar risipi ca nişte solzi…

Tăcu şi ascultă marea, vântul, velele. Apoi:

— Viața este mereu frumoasă – primeşte cuvintele acestea, ele prețuiesc mai mult decât perlele pe care nu ți le voi dărui niciodată, eu, un bărbat din Insula Sein. Nu ştiu vorbi germana sau ebraica, nu ştiu matematică, nu am văzut niciodată vreun chinez sau eschimos, nici străzile Parisului, totuşi grăiesc adevărat. Marea aceasta care ne suportă, pe noi şi barcazul nostru, suportă o lume cutreierată de un vânt pe care îl voi denumi… Durerea de a Trăi. Ți-o spun cu jurământ, asemenea unui bătrân pe moarte – noi ne vom despărți şi poate că nu voi apuca ziua de mâine – este un vânt ca toate celelalte. Noi am primit drept misiune să ne găsim o velatură…

— Iată că mi te arăți, aşa cum ştiam că eşti… murmură Louise care, vreme de câteva clipe, rămăsese tăcută. Se strânse lângă el şi îi şopti: Vreau să fiu femeia ta…

Câteva izbituri zguduiră coca. O vijelie scurtă, o schimbare de fund sau Antoine venise la tribord, pentru a înfrunta apele mai uşor. Vântul vui şi, cu o nepăsare dezgustătoare, nava intră cu prova în apă, mult, tot mai mult. Apoi, brusc, se poticni, tremură şi păru să se frângă, dar se ridică intactă; şi, răbdătoare ca o capră, urcă pieziş coasta povârnită a unui val.

— O să murim, spuse ea, şi nu ne vom fi iubit deplin. Dacă ajungem la țărm, nu te mai întoarce pe insulă, coboară cu mine şi să fugim!

El o strânse la piept. Mireasma obrazului femeii îl amețea; îi reamintea duna, soarele. Se gândi la Antoine. Îşi interzicea să se comporte câineşte… Cât de uşor i-ar fi fost să cedeze gândului amețitor… Dar atunci…

— Nu vom muri înainte de a ajunge la mal. Ascultă-mă cu atenție: Cerul a hotărât aşa – să nu fim bărbat şi nevastă.

Louise îşi ridică fruntea şi îl privi. În adâncul ochilor ei dansa libertatea… Care libertate?

— Dându-mi costumul acesta, Antoine mi-a dăruit o rochie de mireasă. Un cuvânt dacă spui, te voi urma, după ce ajungem pe continent, oriunde. La Brest, la Marsilia, în Africa.

— Valurile te scot astfel din fire…

— Vrei să spui dragostea! Liberă! Sunt liberă!

— Ca barca trasă de un barcaz!

O mângâie îndelung, a răsfăț, căci în pofida cuvintelor ei o iubea cu toată duioşia; dar după ce o desmierdă astfel, o imploră să se gândească la toți ceilalți… nu la ei. La copilul din pântece… Ea gemu. Îi veneau pe buze injurii la adresa Catherinei, dar nu-şi îngădui să le rostească. Ştia că Alain îi aparține, că-i va aparține totdeauna… El îşi aşează capul pe pieptul ei, în dreptul inimii şi închise ochii. Doamne, scoate dinlăuntrul meu cuvintele pe care din neştiință nu le pot alcătui şi dăruieşte-le acestei femei. Ajut-o să se gândească la un val sau la o vâslă, la o stâncă sau la ochi de copil şi să înțeleagă bine că sfâşierea sufletelor noastre nu-i mai puțin frumoasă decât toate acestea. Spune-i că suferința pe care o îndurăm există; că are drepturi asupra noastră.

Şi iarăşi Louise gemu încet. Îi săruta uşor părul, îl mângâia pe cap şi, în acelaşi timp, simțea că se depărtează de el. Nu avusese nevoie să-i audă cuvintele pentru a-l înțelege.

Alain culese de pe un odgon cochilia unei scoici, o despică în două, lovind-o de o piatră şi dădu o jumătate Louisei.

— Nu voi coborî cu tine, dar în ziua în care vei simți că nefericirea te înăbuşe, trimite-mi asta. Dacă voi fi viu, voi veni la tine

Apoi adăugă, cu glas aproape şoptit – era sincer:

— Doresc să fii fericită.

Un val mare se sparse peste prova, stropindu-i. Se priviră. Chipurile lor se luminară într-un zâmbet. Poate că aveau să moară împreună. Alain se ridică şi zări la babord spinarea nedesluşită a Capului Raz, asaltată de haita valurilor, precum un castel în ruină la capătul unui asediu. Se năpusteau în

iureş, escaladau, explodau, mugeau la nesfârşire. Da, vor ajunge la țărm. De la far li se lansau semnale; chiar în direcția lor. Alain vântură o cârpă roşie…

Louise plângea. Şi lui i se umpluseră ochii de lacrimi. Se refugie lângă Antoine, în tăcerea acestuia. Trupa de delfini dispăruse. Marea o fi primit-o la sânul ei, spre a i-o redărui într-o altă zi de nelinişte.

Capitolul VIII

Am văzut departe, pe mare, din înaltul munților Arrez;
Am văzut departe, pe mare, o navă în primejdie…
Barsaz Breiz

VREO ZECE BĂRBAȚI ŞI FEMEI coborâseră pe faleză. *Marie-Hélène* se prezentă, ca un bețivan, la intrarea în golfulețul cel nepotrivit. Cu prova în vânt. Valuri şi contravaluri izbeau nava pe dedesubt şi în coaste, dar ea nu lua apă. Masa valurilor năvălea cu violență în şenalul îngust şi ieşea de acolo mugind – albă învălmăşire de alge şi spumă. Din când în când, ceva mai departe, peste o stâncă ce se voia dig, fără a avea înălțimea dorită pentru aceasta, şuvoia un talaz bubuitor, care pe loc schimba sărmanul adăpost într-o capcană.

La voia Cerului!

Oamenii țipau. Ei nu ştiau că o femeie voia să coboare, astfel că nici nu se gândeau să iasă din găoacea lor de faleză, nici să pună la apă una dintre bărcile lor solide. Uşor de recunoscut după şapca sa, un paznic al farului aruncă o parâmă care căzu în mare, la un metru de *Marie-Hélène,* de unde Alain o putu prinde îndată, cu o cange. De frânghie se găsea legată o sticlă de un verde opac, cu gura ceruită; îi desfăcu nodul şi trimise înapoi parâma.

Se strecură lângă Louise.

— O să faci cum îți voi spune.

— Da, Alain,

Antoine surâse văzând-o în picioare în ținuta aceea bărbătească, de vreme rea, masivă şi totodată proaspătă, cu obrazu-i udat de apa mării, ca iarba şi florile în rouă dimineții.

Ea îl îmbrățişa. De trei ori.,

Alain adusese barca lângă bordaj.

— Sări!

Louise făcu întocmai; el ajunse, dintr-un salt, lângă tânăra femeie.

— Ține-te bine!

Conducând barca în mare viteză, cu godila, nimeri într-un val greu a cărui spumă, care gâtuia şenalul, amortiza avântul ambarcației şi, cocoțând-o ca pe un derdeluş, o lăsă în voia curentului până în interiorul golfuleților. Se afla la cheremul a tot ceea ce s-ar fi putut năpusti dindărătul blestematei stânci din stânga, alesese momentul în care tocmai trei valuri îşi făcuseră de cap – surprize urâte se puteau ivi oricând, riscurile unor încetineli în manevrare. Dar Alain nu era trist. Ştia că nu va săvârşi nicio greşeală.

Reperase, cu ochiul său ager de cormoran, pietrele abrupte şi nu prea lunecoase pe creştetul cărora stăteau în picioare doi bărbați. Acolo în față, la retragerea valului, apa nu era prea adâncă, dar alt val țâşni cu violență şi se căță până departe, ca limba unei şopârle uriaşe… Clipa trebuia iute prinsă, căci ratarea ei însemna zdrobire sau scufundare… Balansă lestul şi îl aruncă din toate puterile. Nu se uită unde anume cădea. Strigă în vântul neostoit:

— Sări în apă! Urcă! Nu întoarce capul!

Precum femeia din Biblie, Louise se supusese. Înainte chiar ca el, cu puterea vârtoasă a muşchilor săi, să fi putut preîntâmpina reîntoarcerea valului, ea țâşnise din apă, urcase pe o piatră căptuşită cu iarbă de mare şi se căță dintr-o singură săltare. Atunci el auzi exclamația spectatorilor: „Ia te uită!“

Louise agită o mână, dar Alain nu-i putea răspunde. Valul avea să vină, să-l ia pe sus, să-l respingă – nu poți rata o plecare! I se sfâşia pielea de pe degetele care strângeau vâsla…

Şi valul sosi – dar se răsfiră îndestul, astfel încât tânărul pescar să nu fie azvârlit pe stânci. Dinspre partea aceasta era salvat… Dar vâslea din ce în ce mai repede.

O vâlvătaie albă şi un întreg vacarm se rostogoleau pe deasupra stâncii din stânga; barca se pomeni proiectată în toate sensurile, printre vâltorile care chinuiau golful cel mic – vâsla nu mai ataca marea, barca nu se mai supunea cârmaciului, urma preschimbarea în epavă.. Retragerea unui resac îl prinse dintr-odată cu o violență cumplită, astfel că se văzu azvârlit, de trei valuri succesive, în afara şenalului; asemenea unei pietricele care ricoşează.

Alain scoase un urlet de bucurie şi zări – sus pe faleză – silueta Louisei care vântura prin văzduh un obiect strălucitor, cochilia unei scoici. Atunci el îşi aşeză bereta în vârful vâslei şi o ridică mult în sus.

*

Marie-Hélène se depărtă de țărm şi porni spre vest. Valurile erau urâcioase. Antoine îşi chemă matelotul. Cu un gest larg al singurului său braț, el desemna prea-timpuriul amurg care încenuşa totul. Ca o armată de fantome, gloata de jerbe şi înspumări continua să asedieze istmul prelung, dimpreună cu şoseaua lui de vârfuri stâncoase.

— Cât mai e lumină, zise el, voi putea conduce nava; pe urmă, nu mai răspund de nimic. Ştii tu ce hram poartă scândurile astea? Depindem de ele, băiete.

Alain arătă spre sticlă.

— Nu uita că ai devenit un pachebot poştal!

— Ne vom strădui!

Antoine îşi trecu palma peste barbă şi privi la napoleonul auriu. Starostele îi spusese în duminica aceea că împăratul o ducea prost cu băşica. Bietul om! Atâtea treburi şi, pe deasupra, să nu poți face față unor nevoi fireşti fără suferință. Poate că era mai bine să treci prin Raz de Sein în amurg şi pe

vreme proastă, pe o punte din scânduri vechi, care poate că atâta aşteptau, să se desfacă…

*

În cel de-al doilea ceas al nopții, bătrânele scânduri îşi făcură, datoria până la capăt. Nu se pierduse decât o parte din greement şi o vâslă, nu riscaseră să se scufunde decât de şapte ori… O parte din flotilă plecase în căutarea barcazului, un foc de alge fusese aprins pe dig, toate bărcile ieşite pe mare se întoarseră.

Alain îi dădu Starostelui sticla. Acesta îi sparse gâtul, lovind-o de o piatră a cheului…

— Telegrama este adresată domnului Lacroix… Conductorul lucrărilor din Insula Sein…

Pescarul duse fuga mesajul. Lacroix se pregătea tocmai să se culce, când auzi larma unei discuții aprinse dintre nevasta paznicului şi un om de prin partea locului… Recunoscu vocea… Cuvintele „în mâini proprii… în mâini proprii…” se repetau ades, rostite cu un fel de groază sfântă.

Conductorul rupse sigiliul şi citi. Rămase pe gânduri.

— Ce se întâmplă cu Ar-men? întrebă Alain.

Indiscreția îl făcu pe celălalt să surâdă. Pentru a-l tachina, vârî scrisoarea în buzunar.

— Ar-men nu-i chiar lumea întreagă, mârâi el.

În aceeaşi clipă îşi dădu seama că săvârşea o greşeală. Vedea stânca, ghemuită în afundul zărilor scăldată într-o lumină ca de catedrală, şi un țipar-de-mare prinzând în gură un inel.

Îl privi pe Alain cu bunătate.

— Se întâmplă… că, uite, nu ştiu ce se-ntâmplă. De două zile sunt chemat la Brest, spre a mă întâlni cu marele şef al farurilor, cu domnul Léonce Reynaud. Voi pleca mâine.

Alain se întunecă la față.

— De ce nu vine şeful la noi? Ar vedea şi el ce treabă am făcut! Că suntem gata să o continuăm. La Brest, *dumnealor,* cei de-acolo, ar fi în stare să-l dezguste de Ar-men.

— Nu te frământa în privința farului, îl liniști Conductorul, oferindu-i un pahar de vin. Domnul Léonce Reynaud este un om de o inteligență superioară…

— …care n-a pus niciodată piciorul pe Ar-men. Ciudați mai sunt oamenii de pe continent!

*

În ultimele ore ale nopții vântul suflă tare. Se ivi apoi un revărsat de zori posac peste o mare frământată.

Nu prea era bine să fii un inel pe Ar-men…

Tumultul ținu toată ziua. Nici că ar fi putut traversa *Marie-Hélène* Raz-ul pe asemenea mare.

Noaptea şi ziua următoare nu se dovediră mai puțin sălbatice. Marea părea un câmp imens de flori albe, scuturate de vânt, care îşi pierdeau petalele în spațiu şi noroi.

În noaptea de după aceea, rafalele se mai domoliră, iar liniştea ce cobora din cer îl trezi pe Conductor. Ascultă glasul valurilor şi prinse a spera… În zori, pescarii bătrâni declarară că marea este navigabilă. Se înțelese cu un patron şi, înainte de ora şase, plecă. Ieşiră în apele fluxului, curenții îşi recăpătau puterea, o hulă de travers se înverşuna să izbească în cocă… În apropiere de Capul Raz, ambarcația dispăru dintr-odată în enormele hăuri, ca o vârşă pe care o goleşti şi, când barcazul *Fille de Sainte-Anne* se prezentă cu prova în fața zdrobitoarei leşii de spumă ce domnea în micul golf Bestrées, resacul fu atât de puternic, încât insularii îşi ziseră că mai bine ar fi să vireze şi să se întoarcă. Lacroix îşi pusese centura de plută şi se abținea de la orice fel de sfat. Voia Cerului să fie! Barca fu adusă lângă bord şi chiar patronul puse mâna pe godilă. Îşi cântărise din ochi pasagerul – nu mai era vorba de o tânără de pe insulă, ci de un bărbat solid de pe continent, un bărbat cu picioare noduroase – şi se duse să se prindă cu mâinile, într-un chip primejdios, de un capăt natural de dig, de-a lungul căruia se fugăreau neîncetat profundele ondulări ale masei valului. Aruncase un capăt de parâmă celor de pe mal, care, dându-şi seama de manevră, veniseră anume să aştepte acolo. Când un val puternic ridică barcazul, ca pe o

pană, vrând să-l ia cu sine, ei îl putură reține. Tras de sus, împins de jos, domnul Lacroix se pomeni în picioare pe continent, fără să fi înțeles prea bine cum ajunsese acolo. În juru-i cădeau saci.

— S-ar zice că-i chiar mai greu să cobori pe uscat decât să acostezi la stânca Ar-men! se arătă el nemulțumit, ştergându-şi de sudoare fruntea.

— La naiba! Atâta vreme cât cei de la Poduri şi Şosele nu vor construi un dig, adăpostul nu va prețui câtuşi de puțin! i-o întoarse pescarul, întinzându-i credincioasa servietă…

Abia scăpase cu bine de mare, că oamenii îl şi luau la zor. Poduri şi Şosele în sus, Poduri şi Şosele în jos… Sclav al propriei meserii, domnul Lacroix nu se putu împiedica să examineze golfulețul şi să proiecteze cu gândul, în valuri şi pe stânci, mândra şi aspra lucrare de zidărie care ar putea corecta aici erorile naturii.

Începu să urce faleza. Trebuia să ajungă pe jos *în* satul Plogoff şi să găsească acolo o căruță care să-l ducă până la Audierne. La Audierne, să aştepte diligența de Quimper. Iar la Quimper…

*

La Brest-le-Crachineux, unde ajunse a doua zi, cu mare tevatură, interpelarea: „Ei, Lacroix?“ – simplă, fericită, cu care, pe loc, îl primi foarte marele şef, ridicându-se de la masă pentru a-l întâmpina – îl linişti pe Conductor. Ochii albaştri erau calmi, părul se ondula ca de obicei, ridurile adânci trădau reflecția. Nicidecum îngrijorarea. „Nu ne va distruge farul, gândi Lacroix. Ori o va face pe temeiuri foarte solide…”

— Aşadar, domnule om al Ar-men-ului, fericitule om al Ar-men-ului, povesteşte-mi aventurile dumitale. Îți dă bătăi de cap stânca noastră, nu-i aşa?! Să nu te plângi prea mult, aş vrea să fiu în locul dumitale… Aşează-te şi povesteşte-mi.

Nu, nu avea să distrugă proiectul Ar-men! Era cu trăinicie ancorat în planul de iluminare a țărmurilor Franței, iar imaginația marelui şef – pe care un edificiu extraordinar îl pasiona zi de zi tot mai mult – smulgea problemelor ştiințifice

timpi pentru reverie. Dacă farul Ar-men avea să existe vreodată, aceasta se va fi datorat farului de la Héaux-de-Bréhat, care nu apăruse decât grație energiei unui bărbat, a unui bărbat tânăr, înflăcărat de iubire. Voi, alge brune şi laminarii, voi golfuri şi peninsule, voi, crustacee şi goelanzi, ați văzut-o pe soția mea. A primit să părăsească Parisul în schimbul singurătății, în schimbul duioasei sălbăticii a Bretaniei şi a mării. Goelanzi şi peninsule, ați văzut-o pe femeia aceea şi alta nu ați mai văzut. Pe unica. Din zori şi până în amurg, inginerul Reynaud aparținea farului. Dar sub stele… Mai mult nu trebuie spus. De vreme ce o insulă bretonă mai adăpostea şantierul unui far pe mare şi că pe deasupra spațiilor şi a oamenilor un Léonce Reynaud supraveghea mersul lucrărilor, şalupele memoriei se avântau în puterea vântului, timpul îşi contenea zborul…

Câteva remorchere murmurau a cântec în intrândul de la Penfeld. Inginerul luase notițe fără să-şi întrerupă subordonatul…

Bărbat, nu glumă! Capabil să deseneze stânca într-un minut, cu detalii esențiale privind „programul" valurilor şi să te întrebe în acelaşi timp – creionul neoprindu-i-se – cum se simte Starostele. Sau dacă bătrâna Le Cam îşi menținea autoritatea asupra bețivanilor. Sau dacă moş Antoine nu era cumva mult prea trist că nu mai ieşea în larg…

— Mai iese, totuşi? Să-l feliciți din partea mea… Ascultă, Lacroix, l-am văzut pe Inginerul dumitale şi am discutat pe îndelete despre Ar-men; pe îndelete şi foarte serios, dar am nevoie de impresiile şi de părerile dumitale. Inelele acelea ale voastre mi se par foarte bine plasate. În ce priveşte turnul propriu-zis, să ne uităm puțin amândoi…

Ei drăcie şi iarăşi drăcie! Ce om nemaipomenit! Pentru un asemenea şef, Conductorul simțea că s-ar duce până la capătul lumii.

Campania din 1867 se încheiase, dar avea să mai fie o campanie 1868 şi altele încă.

Cifrele oficiale grăiau cu brutalitate:

Acostări la stâncă 9

Timp petrecut pe stâncă 8 ore

Tentative infructuoase 13

Timp petrecut pe mare şi pe stâncă 100 ore

Muncă efectuată. Forare 15 orificii

Cheltuieli totale pentru campanie 8000 franci

Toate acestea nu dezvăluiau însă nici orele de aşteptare şi nerăbdare, nici violența valurilor şi a averselor, nici gravitatea conflictelor dintre oameni.

Nici bocănitul baroaselor şi albastrul-verzui-perfid al talazurilor, nici albul extraordinar al marilor gheare şi jerbe de spumă furioase.

Nici soliditatea navei *Armorique.*

Nici curajul şi îndemânarea piloților şi a pescarilor.

Nici perseverența unui grup mic.

Nici mersul unei idei în gândul oamenilor şi în stânci…

Faimoasa elocință a cifrelor nu grăia prea mult!

Pentru domnul Léonce Reynaud – care cunoştea totodată Insula Sein şi Basse-Froide, încetineala cu care se poate construi un turn în larg şi duritatea comisiilor de finanțe – ele erau însă pe deplin mulțumitoare!

— Acum, să ne mulțumim cu-atât, spuse el. Suntem în situația unui om care trebuie să execute un portret. Şi-a potrivit hârtia: două pioneze sus, două jos.

Da, noi am înfipt patru pioneze, asta-i tot ce-am făcut. Dar eu ştiu, astăzi, de ce anume suntem capabili. În aceste două câteva gesturi noi ne-am dovedit hotărârea.

Laudă pescarilor!

*

Încastrate în rocă, inelele se ținuseră tare sub valurile echinocțiale.

Lunile negre, iarna urmau să vină şi nicio navă nu avea să mai ajungă până la stânca submarină.

Dar la Brest şi la Paris existau oameni care desenau cu înfrigurare rochia farului, iar Insula Sein, întâmpinând iarna ca pe-un dar al providenței, ca pe-un anotimp ce trebuie trăit,

ştia că după aceea avea să reînceapă o primăvară, menită să aducă în blândețea văzduhului întruparea unei mari acțiuni. Fosforescența mării se refugiase în privirile oamenilor. Care străluceau şi pândeau universul.

Partea a treia

Capitolul I

Voi, insule, ascultați-mă!
Îndepărtate popoare, fiți cu luare-aminte.
Psalmi

JOI, ŞASE APRILIE 1868, PE O *AR-morique* cu literele numelui proaspăt aurite, sosiră de pe albăstriul continent domnul Joly (avea caschetă nouă) şi domnul Lacroix; iar straşnicii zidari de la Cap debarcau odată cu ei.

Legenda frumoaselor acțiuni umane continua din punctul în care povestitorul a întrerupt-o înainte de somnul insulei; „A fost odată, nu departe de capătul unui banc teribil de colți submarini, o stâncă, trei creste avea, solidă şi sălbatecă, de i se zicea Ar-men, adică piatra… A fost odată, nu departe de capătul lumii, o insulă minusculă, netedă ca o scândură de epavă şi pe care furtunile marine visau să o distrugă. «Locul tău este-aici, cu noi», îi spuneau valurile. «Nicio casă pe stânca asta! Doar cuiburile noastre şi trei tufe de graminee», țipau goelanzii…"

Gata cu urâtele vise de septembrie, gata cu posomorâtul octombrie, sinistru dulău lătrător, gata cu primele zile de decembrie şi cu spaimele lui februarie… Lumina harnică alesese lumea, şi lumea o alesese la rându-i.

Ar-men, frumoasa cu şase inele, aştepta.

Digurile aşteptau. Portul aştepta în mijlocul nisipurilor sale.

Alain pescarul aştepta şi el… Catherine era tot stearpă. Adèle plecase la Côtes-du-Nord, pentru că Louise urma să nască… Dacă *Avel Mor,* ivit în apele insulei Sein, dimpreună cu flotila obişnuită, nu-l adusese pe François Postic, nu însemna că paimpolezul, soț prea-iubitor, voise să rămână lângă ea; dar el se îmbarcase pe o goeletă clin Bréhat, pescuise

languste în Finister, osteneală bună doar pentru bătrâni şi care nu aducea câştig ca morunul... Frumoasele şaluri ale Louisei şi copilul care avea să se nască cereau bani; o soție iubeşte un bărbat care o ajută să-şi țină bine casa; mai fusese plecat într-o campanie lungă în Islanda...

Durerea lui Alain nu era chinuitoare. Copilul acesta aşteptat de Louise nu se putea să nu fie şi copilul său. Nu avea să-l vadă venind pe lume, dar nici François... Aşezase la picioarele Fecioarei ciobul de cochilie – îl contempla dimineața şi seara. Şi aştepta.

*

Abia coborâseră Joly şi Lacroix pe uscat, că se şi stârni hula. Ca şi cum poporul de valuri, îngăduind trecerea prin Raz, întinsese o cursă... Era în firea lucrurilor.

Starostele îi opri la el, pentru câteva ceasuri, pe oamenii continentului. De cum se deschise uşa, Alain vru să intre, dar mai-marele sindicatului, asaltat de patroni, îi luase pe aceştia deoparte şi nu voia să mai vadă pe nimeni. Pescarul se văzu nevoit să dea fuga la Inginer şi la Conductor, din nou furați de chestiunea farului.

— Şi campania Ar-men?

Inginerul nu se putu împiedica să nu surâdă. Planul elaborat de birouri devenise, pentru omul acesta, un lucru vital. Ochii lui nu-şi doreau decât silueta unui turn pe o stâncă din Basse-Froide şi, cât vor trăi, se voiau credincioşi visului lor. Un turn. Şi în vârful lui o lumină sfredelind noaptea.

— A, tu eşti, matelotul bătrânului Antoine... spuse Conductorul. Poți fi mulțumit, îți dăm de lucru...

— Adevărat? Vom face farul?

— Asta-i altă poveste. Dar ți-am adus de lucru. Acum lasă-ne...

— Lucru ca cel de anul trecut?

— O să-ți explice Starostele. Ducem tratative cu opt patroni de bărci, fiecare a câte cinci oameni. Descurcă-te şi găseşte-ți un loc.

Insularul strânse, fără să mai scoată un cuvânt, mâinile ce i se întindeau, dar vreme de un minut rămase locului, singur şi nemişcat, profund dezamăgit. Un goeland îmblânzit de bătrâni i se aşează pe umăr; îl dădu la o parte cu mâna… Ar-men îi scăpa. Avea totuşi drepturi asupra ei, ce mai! După un an ca cel care trecuse, nu? Bărci a câte cinci oameni. Nu o să se înjosească niciodată să ceară un asemenea loc. Chiar dacă nu ar fi respins. Nu-l putea, cu niciun chip, părăsi pe Antoine… Nenorocire…

Mândră de supa ei de țipar, Catherine păli: Alain nici nu se atingea de strachină. Mănâncă măcar puțin, doar ai muncit!… Degeaba… Nu duse la gură niciun pic de fiertură. O durere îl fulgerase în forța-i vie şi se găsea acolo, cu coatele pe masă, asemenea unei corăbii cu catarge sfărâmate, care nu mai poate naviga… Femeia nu cuteza, vai, să-i pună vreo întrebare; i-ar fi bănuit răspunsul, se simțea vinovată, îşi pleca fruntea… Şi, fără de veste, Alain îşi desferecă inima. Rămânea milos, chiar şi în suferința lui şi nu voia ca mintea nevestii să o ia cumva razna… Ar-men, Ar-men – cum numai despre atât era vorba? Catherine surâse în tăcere. Aşadar nu o dojenea că-i stearpă?

— Du-te la biserică! strigă ea. Acolo ți-e locul dacă eşti amărât, du-te la biserică şi lasă-mă pe mine să fac ce trebuie…

Bărbatul se supuse, fără a căuta să înțeleagă…

De îndată ce rămase singură, Catherine îşi puse boneta de duminică şi se duse drept la Mathieu, unde trebui să țipe, să dea din picior, să plângă, să implore. Îşi continuă drumul la Antoine, unde bătălia se dovedi şi mai aprigă – cum să lupți împotriva tăcerii?… Vlăguită dar victorioasă, începu apoi să-şi caute bărbatul şi, când îl găsi în port, unde cerşea veşti ceva mai bune, îi ceru să se întoarcă în biserică. Nu putea să-i spună în altă parte ce-avea de spus. Nici chiar acasă. Nici chiar în pat. El o urmă până în fața altarului Fecioarei, unde, încetişor, aşezați unul lângă altul, se lămuriră fără a se privi, ca şi cum s-ar fi rugat în şoaptă. Au vorbit, rând pe rând, despre Ar-men şi Louise, despre *Marie-Hélène* şi căsătoriile

sterpe, cu o sinceritate deplină, aspră şi naivă. De-afară se auzea glasul mării…

— Accept, murmură el întru sfârşit. Nu vreau să fiu mai neînduplecat decât ceilalţi seinezi.

Alain şi Antoine – un bătrân Antoine matelot… Cine-ar fi crezut aşa ceva! La urma urmei asta îl întinerea – se întâlniră duminică în casa lui Mathieu, dimpreună cu cei patru bărbaţi de pe *Jeune Adèle.* Masa o pregătise Catherine. Patronul tocmai semnase la mai-marele sindicatului, în numele barcazului său şi cu toţii celebrară noua campanie, pe care – în prima ei jumătate – o puteau numi campania Ar-men 1868. Toată lumea mâncă o corabie plămădită din făină, spre pecetluirea unui an de navigaţie comună, iar în trupurile acestea vânjoase şi în sufletele lor cinstite se contopeau cu putere dorinţa şi forţa de a învinge vânturile şi valurile. Atâta vreme cât virtuţile din imnurile cântate în cor nu se vor fi stins, corabia nu se va frânge, nu se va scufunda. Duhul Rusaliilor îi ocrotea. A lor era limba vorbită de recifuri, de primejdiile mării. Bucuria întinderilor marine îi stăpânea pe toţi… Mathieu şi Alain se priveau neîncetat. Aici începuse pentru ei şi pentru fiinţele care trăiau în umbra lor, drama. Ireversibilul curent îi ducea totuşi cu el…

*

Administraţia ştia că se poate bizui pe oameni: dar tot atât de bine ştia că şi cu marea avea socoteli. Cu marea, capricioasa, mereu necunoscuta mare… Şefii hotărâseră aşadar, pentru campania 1868, un program foarte înţelept, pe care nu voiau nici să-l piardă, dar nici să caute a-l depăşi: pe amplasamentul viitoarei construcţii trebuiau forate patruzeci de scobituri, fiecare de câte zece centimetri diametru şi treizeci adâncime. Abia în anul următor, în 1869, lucrătorii aveau să poată înfige şi cimentul bare de fier, destinate a spori coeziunea dintre viitoarele lucrări de zidărie şi stâncă.

Pentru treaba pe care urmau să o facă, insularii erau de neînlocuit. Continentul proclama a doua oară adevărul acesta, până şi prin preţurile stabilite. Scobiturile aveau să fie plătite

cu trei sute de franci una în părțile de jos ale stâncii (cele mai primejdioase şi mai greu de forat), cu o sută în părțile de sus şi cu două sute în cele de mijloc. Iar patronii care vor încheia primii lucrările urmau să primească recompense de trei sute, două sute şi o sută de franci.

Dacă şalupa cu vapori nu trebuia să slujească niciodată la transportarea oamenilor în Basse-Froide, pentru că aceştia ar folosi, poate, bărcile lor, Administrația avea să pună la dispoziție pentru acostare patru bărci. Fiecare lucrător avea să primească de la aceeaşi Administrație o centură de pompier, prevăzută cu o saulă lungă de zece brațe[27] de odgon cu care să se poată lega, pe mare furioasă, de câte un inel; fiecare barcă trebuia să primească cinci centuri mari de plută; în stare a susține (fiecare) câte trei oameni. În sfârşit, optzeci de burghie, douăzeci de baroase şi opt mandrine de lemn, croite pe aceleaşi dimensiuni ca partea din barele de fier ce urma să fie înfiptă în stâncă, aveau să stea la dispoziția pescarilor pentru forări. Administrația se obliga să tocmească şi un fierar care să repare, pe insulă, uneltele.

*

De îndată ce cunoscu, prin Mathieu, clauzele contractului, mica adunare deveni exuberantă. Cât mâncaseră tradiționala corabie de pâine, şi cântaseră imnuri, gândindu-se la mare şi la familiile lor, pe față le stătuse întipărită grija din inimi; acum însă puteau râde! În alte şapte cămine, de fapt toate căminele din insulă, fiecare îşi repeta că Sein repurtase o victorie. La forurile superioare, munca din anul trecut fusese socotită bună! Şefii îi încredințau astăzi soarta farului, de vreme ce urma să pregătească stânca în vederea lucrărilor de zidărie! Ei, pescarii seinezi, erau regii, fiii, prietenii tărâmului Basse-Froide! Antoine era în culmea fericirii. El, un ciung bătrân, pe care ceilalți l-ar fi putut da la o parte, asista aşadar la marele spectacol! Dacă avea să-i fie sortit să trăiască, o să poată

[27] Braț (în marină): 1,83 în (n. tr.).

spune ştrengarilor, peste câțiva ani, asemenea unui fost oştean din garda Micului Caporal: „Eram şi eu acolo…“

Cei şase bărbați băură, solemn, câte un păhărel de țuică, apoi se îndreptară spre Guoveur, unde Lacroix îi convocase pe toți. Fiecare grupă ajunse acolo foarte repede. S-au ivit proteste în fața burghielor, căci nu mai erau ca cele de anul trecut – opt centimetri diametru al tăişului în loc de cinci… Asta nu le plăcea, nu, chiar deloc! Dar Conductorul îi potoli; oricum, prieteni, colaborați la o acțiune plină de gravitate! Trebuie ca drugii de fier, care vor ajuta toată zidăria să poarte pe umerii ei strălucitorul turn, să se înfigă de prima oară în forările, voastre. Patronii bărcilor vor verifica găurile: să fi*e impecabile..* Nu le-am vrea deloc prost forate şi prea mici! Cu cinci centimetri nu atacați destul de bine roca şi puteți zădărnici toată munca. Să se teamă de o treabă mai grea nişte băieți atât de vânjoşi? Cu puțină osteneală înaintați în lucru, vorba ceea, uns!

La cererea domnului Lacroix, pescarii aleseră pe doi dintre ei în vederea unei probe. Unul ținea burghiul, celălalt barosul şi invers. La capătul a patru ceasuri, cu mult înainte de apusul soarelui, cei doi terminaseră forarea. Chiar dacă scobiturile din partea inferioară a stâncii aveau să ceară timp mai mult, de descurcat putea să se descurce fiecare, şi încă foarte bine.

— Pentru mâine avem nevoie de doi patroni, declară Conductorul, în timp ce se despărțeau. Fără bărcile şi oamenii lor… Dat fiind că vremea îngăduie… adăugă el făcând cu ochiul, iar insularii izbucniră în râs.

— Vreți să-i azvârliți în apă? glumi careva.

După ce consultă succesiv cerul, marea, un paznic de far, pe Lacroix, barometrul, pe Coquet şi Fouquet, domnul Joly ordonă plecarea lui *Armorique.* Se îndrepta, spre un eşec, dar avea un lucru atât de frumos în perspectivă…

O, surpriză: marea tolera bluff-ul à la Bismarck… Basse-Froide nu avusese timp să-şi pună la punct furiile… Hulă exista din păcate destulă, pe fondul tumultuos şi bogat al debandadei vechilor furtuni hibernale, dar valurile se fereau

să zdrobească stânca, astfel că în soarele blând al zilei aceleia, peisajul marin păstra aerul de foarte fertilă şi primitoare prerie. Putură acosta la Ar-men, putură atinge cu mâna şi cu piciorul cele şase inele pe care curajul oamenilor îl oferise şi îl impusese stâncii (departe de a le smulge prin valurile sale, marea le adoptase atât de bine, încât alge negre, găsind pe gustul lor cimentul, se înmulțeau în jur şi pe deasupra). Apoi, în răgazul de jumătate oră lăsat de ape, ei verificară cu grijă locul unde urma să fie construit masivul de bază. Determinară amplasarea scobiturilor şi în ce categorii trebuiau înscrise.

Mai rămânea de împărțit tot lucrul. De îndată ce se reîntoarse la biroul lui, domnul Lacroix luă hârtie de calc şi se grăbi să fixeze vreo zece schițe ale stâncii. Execută foarte exact opt serii, un plăcut amestec de foraje de câte trei sute, două sute şi o sută de franci şi se duse la Staroste. În prezența tuturor patronilor, mâna unui mus trase la sorți... De-aci înainte, dragi prieteni, Administrația contează pe promptitudinea voastră. Nu ştim ce se va alege de farul Ar-men, dar dorim cu toții, nu-i aşa? – şi voi ca şi noi – să-l construim. Şi anul acesta încredințăm mâinilor voastre destinul lucrării. Zidăria de început nu o vom face decât în campania viitoare şi va trebui să treacă iarna lui '69 - 70; ale cărei furtuni le vor smulge ori nu, pentru a spune dacă trebuie să încercăm să ducem proiectul până la capăt.

În aceeaşi seară, *Armorique* îi luă pe Inginer şi pe Conductor, iar insula – plină de seinezii şi paimpolezii ei – rămase singură.

*

Promptitudinea pescarilor, cerută de Administrație ca un fel de har natural, trebuia să încheie o înțelegere cu elementele firii – mai întâi cu marea. Ea, cea mereu trebuitoare, fie şi numai pentru a strica cimentul unui inel. Nişte oameni putuseră culege pe neaşteptate, cu o săptămână înainte de Paşte, blândețea mării; oceanul socotise manevra lor necinstită. Şi o arăta. Oare era calm? Pe vreme de reflux, de ce nu: stânca stagna în adâncimi. De îndată ce mareele recăpătau amplitudine, hula se reîntorcea, persistentă ca o

diaree de copil… Aprilie fu pierdut. La şase mai, *Armorique* readuse un Conductor care, fără să blameze pe nimeni, se plângea amarnic de situație. Iar a doua zi, ca şi cum ar fi vrut să reediteze lovitura de la opt aprilie, domnul Lacroix se îndreptă spre Basse-Froide… Fiasco… În ziua de unsprezece, se întorcea la Quimper. Şi chiar dacă s-a reîntors apoi pe nouăsprezece, pe douăzeci şi opt a fost iarăşi silit să plece, după câteva îmbelşugate mese cu țipar şi calcan, fără ca Armen să se fi arătat mai prietenoasă. Vântul suflase furtunatic în zilele în care stânca fusese descoperită… Dar cum să te plângi? Mai multe porturi din Bretagne avuseseră naufragii.

*

— Am impresia că-ți las ție ghinionul, spuse Mathieu, uitându-se la Alain. După o zi de pescuit rodnic, cei doi bărbați beau un păhărel la bătrâna Le Cam. Ştii, anul trecut, Ar-men nu-mi zicea nimic. Mă disprețuieşte… stânca!

— Să nu mai spui asta. Ghinionul ar putea veni de la mine. Sunt un ciudat…

Mathieu schiță un gest de lehamite…

Louise şi François greşiseră pesemne socotelile; oricum, pruncul abia se născuse. Acel *An nao! An nao!* de la focul de Saint-Jean spusese adevărat, ce importanță mai avea ziua care începuse cele nouă luni… Adèle nu voia să plece de lângă fiica ei – nici de lângă nepoțel! Rectorul din Ploubazlanec îi scrisese ei, mamei, că nava pe care se afla François îşi continua campania. Luni de zile Louise avea să fie singură. Dar nimic nu părea să o facă să se întoarcă în insula natală…

— Bănuieşti pentru ce se agață de un ținut care nu este al ei? La Côtes-du-Nord nu-i aşa de frumos ca aici…

Alain ațintea pământul bătătorit pe care se vedeau aruncate ici, colo iarbă de mare, câteva firişoare, şi labe de crabi. Revedea scena din biserică şi scena din barcă; ştia el prea-bine de ce. Ea nu voia să se întoarcă…

Lui Mathieu, tăcerea matelotului i se păru firească. De aceea continuă:

— Zadarnic îmi spui tu altceva, stânca mă disprețuieşte.

Vorbea pe un ton grav, ca omul bântuit de-o amărăciune. Tânărul pescar îl bătu pe umăr. Ce-ar fi, bunicule, să te duci pentru două săptămâni la Loguivy? Te-am conduce până la Brest. Bătrânul Antoine ar fi cârmaciul, iar Joseph ar accepta să reprezinte la bord al cincilea bărbat pentru Ar-men. Căci vom sfârşi prin a acosta pe stâncă, nu? Şi prin a munci pe ea!

— Îmi propui o laşitate, răspunse Mathieu. Vreau să fiu de față când echipa mea va face prima descindere.

La două zile după Rusalii şi o furtună, Mathieu – dimpreună cu ceilalți patroni – se îmbarcă pe *Armorique.* Marea era frumoasă, iar spiritul Săptămânii albe plutea prin văzduh. Pescăruşii păreau columbe. Crestele stâncii Ar-men surâdeau peste împărăția apelor.

Acostară fără greutate – altfel cum ar fi putut să fie? – şi, după ce Conductorul arătă odată pentru totdeauna locurile rezervate fiecărei echipe, patronii, care îşi luaseră eu ei ponsoane şi baroase, crestară piatra în punctele ce le reveneau. Aşa cum pădurarii înseamnă arborii ce urmează a fi tăiați. Astfel, la următoarea descindere, lucrul putea să înceapă fără să se mai piardă nicio secundă.

Se reîmbarcară după o şedere, pe Ar-men, de o oră şi treizeci de minute – niciodată, în 1867, nu fusese atinsă asemenea cifră! Marea acoperi cu solemnitate stânca, aşa cum un paznic de muzeu îşi închide galeria de statui; tot marea o descoperi în amurg, pentru ochii păsărilor, o reacoperi în lumina stelelor, iar dimineață o descoperi din nou…

Cele opt barcazuri părăsiseră insula pe o mare calmă. În timpul traversării lui Pont de Sein, se iscă un vânt puternic de nord-est, care îi sili să manevreze. O neliniştitoare agitație de valuri înspumate, repezi ca anghilele, împresura stânca; totuşi, patronii nu simțiră că ar şovăi; Mathieu, a cărui *Jeune Adèle* târa după sine o barcă de la Administrație, acostase la Ar-men şi trimitea un matelot să aducă echipa unei alte bărci. Fiecare se grăbea să coboare; în pofida îndemânării şi a seriozității lor, toți oamenii aceştia făceau, într-un spațiu atât de restrâns, un tărăboi destul de mare (birourile ironizate de

satirici prevăzuseră din afundul Parisului stingheritoarea situație şi chiar se temuseră de ea); resacul ridica şi cobora fără de veste – doi mateloți căzură în apă în timpul săriturii, îşi puseseră centurile, barca de veghe se îndreptă spre ei, le întinse o parâmă, astfel că nu se aleseră decât cu o baie bună; între timp talazurile se prăbuşeau cu violență la marginea tărâmului Basse-Froide şi se văzu limpede că sălbaticul univers nu trebuia sfidat prea tare. La primul strigăt de alarmă ivit din barca de veghe, baroasele se opriră. Nu stătuseră pe piatră decât o jumătate de oră…

Bătrâne ocean, nu te bucura că i-ai ținut pe seinezi în şah! În timpul apelor moarte şi în lipsa domnului Lacroix, marea a fost ca besmetică. Manevră greşită! Pe lună plină, la nouăsprezece iunie, zorile izbucniră în atâta splendoare şi într-o lume atât de paşnică, încât înțeleptul Conductor încercă fără îndoială nostalgia Paradisului Pierdut. Urcați pe *Armorique,* voi cei patruzeci de pescari însoțiți de doi zidari! Înainte spre Basse-Froide! Sfâşiind cu dragoste pânza mereu nouă a mării, şalupa descoperi stânca sumețindu-se pe deasupra valurilor, asemenea unui ou proaspăt care se iveşte din paiele galbene. Nimeni nu a mai căzut în apă şi au putut lucra două ore bune. Era într-una din zilele acelea în care bancurile de peşti dansează în adâncuri valsurile lor noptatice şi bine ştiutele cadriluri; niciun pescar nu s-ar fi mirat dacă vreun ton, vreun calcan sau vreo doradă ar fi țâşnit din apă spre a veni să se informeze asupra sporului său la lucru. Bravo, seinezilor! Iar dacă farul vostru va exista, să nu încerce să schimbe cumva Basse-Froide! Câțiva cormorani trecură la rasul apei – nişte exemplare mari, adevărați bătrâni, care îi cunoşteau bine pe oameni.

Cu înțelepciune şi în tăcere, marinarii profitau de acest climat de bună înțelegere cu lucrurile şi cu viețuitoarele nevăzute, pentru a da zor în peretele occidental al stâncii Armen, la scobiturile din partea inferioară. Mathieu şi Gabriel săpau una, Alain şi Guillaume alta. Îngenuncheat, Alain ținea drept burghiul şi, între lovituri, îl întorcea cu câte un sfert în

picioare, Guillaume izbea cu barosul. Pe urmă se schimbau. Li se părea că treaba înainta repede, dar nu îndrăzneau să verifice lucrul acesta, de teamă să nu irosească timp.

La ordinul domnului Lacroix, Guivarch şi tovarăşul său se apucaseră să sape o rigolă, pentru a lăsa să se scurgă apa care stagna pe partea netedă din marginea colțului de vest, unde formase o băltoacă mare. Ordinul era, fără îndoială, îndeplinit, dar Alain îşi reamintea expediția sa nocturnă. Chefalul care scuipa flăcări. Delfinii. Zideau în el puțin din tinerețea lui… Când moartea avea să-i închidă ochii, vor fi existat imagini văzute de el, tăinuite pe sub pleoape, calde şi puternice, aidoma nisipului dur de sub picioare, lucruri care vor fi bătut la poarta luminii ochilor săi, pentru ca el să alerge să le contemple – de-aici înainte, nici cel mai iscusit savant din lume nu le va mai putea cunoaşte, oricâte cărți şi aparate ar avea… Fără să lase din mână burghiul, ridică o frântură de gnais şi o vârî în buzunar.

Iar Louise – dacă-i va fi dat să o revadă cândva – nu va mai fi tânăra şi gingaşa fată care împodobea cu flori altarele bisericuței sale şi care atât de frumos râdea în mijlocul suratelor ei… nici pătimaşa îndrăgostită care chema moartea… Alain se ridică şi înşfăcă barosul. Louise avea un copil, un soț cu care trecuse prin luni negre; alte şiruri de imagini i se perindară pe dinaintea ochilor… Barosul lovea tare şi cu nădejde, văzduhul îi dădea o anumită cantitate de forță pe care el o restituia cu fidelitate… Nici inima nu lăsa să se piardă ceva din tot ce fusese în trecut. Chiar dacă amintirile s-ar mai estompa, tu, Alain, nu ai a te teme… O viață ai, una singură; ea trebuie trăită. Să fii prezent, cu toate puterile tale, în miezul evenimentelor… Totul este bogăție…

Îi dădu lui Guillaume barosul şi clipi din ochi către Guivarch care, în timp ce curăța băltoaca, arăta cu degetul spre cele ce se petreceau la răsărit. Conductorul lega de inele frânghiile a două baloane mari din plută pe care le aruncase pe mare, la piciorul abrupt al stâncii. De ce nu nişte fotolii?… Lacroix râdea pe sub mustață. Ceea ce făcea era, de fapt, un

act de supunere față de scrupulul Inspectorului navelor de salvare şi nu se prea bizuia pe parâmele care țineau baloanele. Marea şi stânca aveau să-şi ofere o şedință de rupere a legăturilor acestora…

La capătul zilei, ca de obicei, noaptea avu aerul că impregnează cerul, iar ochii îşi putură închipui că se aprindea farul insulei, că străluceau licuricii, că mii de stele se năşteau – mari arhipelaguri, în clarul de lună. Şi somnul păru să amorțească trupurile, dar în azurul minunat care se reîntâlni cu întreaga echipă de pe Ar-men, îmbogățită cu zidari în plus, sufletele tuturor înțeleseră că nu se lăsase niciun fel de noapte spirituală şi că nimic nu le întrerupsese nici opera, nici fericirea…

O oră şi jumătate de lucru…

La întoarcere, bărbații de pe *Jeune Adèle* se grupară pe lângă cârmă, asemenea unui cor al bucuriei, pentru a mânca în tăcere câte un coltuc de pâine şi sardele crude. Privirile lui Alain se încrucişară cu privirile lui Mathieu. Tânărul pescar îşi văzu patronul transfigurat.

— Vasăzică, întrebă el fără să-i pese de ceilalți, mergi la Louise?

O cută adâncă, verticală, brăzdă fruntea lui Mathieu.

— Mai târziu, murmură el, mai târziu…

Şi aruncă în apă restul de pâine. Câțiva pescăruşi dădură năvală într-acolo. Drept este că Mathieu îşi călcase cuvântul, drept este, mai ales, că el cerca un semn. Pentru a renunța – fie şi numai câtva timp – la activitatea de pe Ar-men (se ruşina că o calomniase tocmai el, stăpân de barcă), pentru a renunța la tovărăşia ginerelui, cel potrivit vrerii inimii sale şi rânduielii lucrurilor, la tovărăşia seinezului curajos care ar fi trebuit să fie tatăl copilului Louisei.

*

Îndătinatele locuri ale sărbătorii Saint-Jean se aprinseră pe insulă şi la Capul Raz, la Pors-Even şi în Pădurea Neagră, la Montreal şi la Schonbrunn; dar numai insula şi satele de pe limba de pământ a Raz-ului răsunară de strigătele *An nao! An*

nao! care vesteau tresărirea vieții ce se întrupa în viață, făgăduiala secerişului de spice şi a celui uman… Alain şi Mathieu se întâlniră în port, aşa, fără nicio treabă, şi se duseră să se cinstească.

La tine acasă tot… nimic? îl întrebă dintr-odată Mathieu.

— Tot nimic. Nici nu se va întâmpla vreodată ceva, răspunse Alain. Şi continuară să bea, apăsați de-o tristețe.

La douăzeci şi şapte iunie, barcazul *Jeune Adèle se* afundă în cețuri, mergea la pescuit, întâmplător, spre capătul tărâmului Basse-Froide şi, trecând pe lângă Ar-men, avu parte, tot întâmplător, de o înseninare. Printre valuri, crestele stâncii străpungeau fața apei. Oamenii priveau cu încordare. Şi izbucniră în râs, când unul dintre ei le dădu a înțelege, prin semne, că baloanele de plută dispăruseră! Nu-ți vâri degetul cel mare în gâtlejul unui țipar-de-mare. Toate caracatițele, toți crabii din împrejurimi continuau, pesemne, să râdă…

Domnul Lacroix se îmbarca pentru Quimper, când *Jeune Adèle,* care îşi strângea velele, îi strigă noutatea. Conductorul jubilă. Deşi era grăbit, coborî pe uscat să ofere un păhărel de vin. Azurul îşi croise loc printre nori. În port fluxul urca. Şi în vinele oamenilor urca; le dănțuia în muşchi, le scânteia în priviri. Sărbătoreau brutalitatea mării cu aceeaşi înflăcărare cu care ocnaşii sărbătoresc evadarea unui camarad.

Mathieu stropi pământul bătătorit cu ultimele picături din pahar. Semnul pe care îl aştepta nu avea să mai întârzie…

La întâi iulie, el se deştepta brusc. O albină îi zbârnâise peste față, deşi era noapte. Ceasul cel mare arăta ora trei şi un sfert. Deschise uşa – nemaipomenita linişte, aşternută peste lume ca o barcă încremenită, îl ului şi îl trezi de-a binelea, de parcă cineva i-ar fi turnat un hârdău de apă pe cap. Se auzea murmurul mării care cobora sacadat peste pietrişul țărmului, ca peste o cocă fără de fisură. Linişte însemnau stelele, linişte însemna şi întinderea mică de pământ a insulei… Se îmbrăcă şi, în mare grabă, se duse să-şi trezească oamenii.

— O să încercăm să coborâm pe stâncă, le spuse el de îndată ce ajunseră la bord şi, în timp ce soarele răsărea într-o explozie de raze portocalii.

— Patroane, dar suntem singurii! Mareea nu va fi puternică decât mâine! sări Gabriel.

— Lasă copiilor şi femeilor mareea! Mathieu striga, dar nu cu mânie. Ştiu eu ce fac!

Alain, care şi el ştia, ridică velele. Curentul fluxului luă cu sine barcazul, primul din port, spre a-l purta în universul măturat de noapte. Marea era neteda ca o carte… Asemănător unei plăci de fier, fumul unui vapor se aşternea la nesfârşire peste boltă…

În apropiere de Ar-men, Mathieu încredință lui Antoine cârma. Aplecați pe deasupra etravei, Alain şi cu el scrutau suprafața Basse-Froidei.…

— Lăsăm barca pe mare. Ne vom cățăra pe stâncă!

Vâslele începură a lucra. Prezența stâncii submarine se făcea simțită după netezimea apei şi a undelor ei mărunte. Ancorară. Peste câteva minute, un colț ieşi din apa. Pe urmă alți trei. Ca o dală de piatră care se zvântă la soare, Ar-men se ivea din mare, pe zone.

— Ridicăm ancora!…

Ambarcația trecuse în fața colțului de stâncă apusean. Deasupra platoului care nu ieşea la suprafață, apa era limpede ca un izvor de pe uscat. Desluşindu-se clar în adâncime, scobiturile păreau să aştepte…

O vâslă servi de sondă. Copii, puneți-vă cu toții centurile! Debarcați şi aşterneți-vă pe treabă…

Alain sări pe piatră. Cu burghiul în mână, şi cu privirile încordate ca ale cuiva care caută un paragat, el intră în apa care acoperea partea de jos a stâncii. Reperă scobitura şi îi făcu un semn lui Guillaume…

Apa le ajungea până la jumătatea pulpei. Cel care ținea burghiul nu putea nici să îngenuncheze, nici să se aşeze pe vine şi, asemenea cuiva care evită o duhoare trebuia să-şi dea capul pe spate – dar loc aveau mult mai mult. După ce au fost

date primele lovituri de baros, piatra nu mai prezenta altă rezistență în afară de cea obişnuită. Şi-apoi, harul clipei dăduse putere mâinilor şi uneltelor. La prima suflare a valului care netezea marea precum palma chitul, Mathieu îşi rechemă oamenii: ştia că mateloții săi lucrau de un ceas şi că terminaseră forarea a trei găuri.

O briză uşoară ajuta pe *Jeune Adèle* să lunece mai bine împotriva curentului. Antoine se afla la cârmă. Luase pe noua sa navă napoleonul auriu, la care se uita cu coada ochiului. Ce zici, împărate, de oamenii ăştia care se bălăcesc în apă la atâtea mile depărtare de pământ?

Alain se apropie de Mathieu. Sprijinit de vela foc patronul visa în tăcere.

— Ai făcut o manevră bună, domnule Mathieu.

— Din cauza ta… Am impresia că spiritul tău a intrat într-al meu… Nu m-aş fi putut lipsi de cursa asta…

„Să-i istorisesc nocturna mea expediție? gândi Alain. Acum este un om care ar înțelege-o."

Între timp, Mathieu continua:

— De îndată ce ajungem pe insulă, îmi fac bagajul ca să mă duci la Bestrées; sunt pregătit să merg la Côtes-du-Nord…

Un nod i se pusese în gâtlej. Ar fi vrut să vorbească despre semn, dar cuvintele nu se lăsară grăite.

— …O să o văd pe Louise. Sunt lucruri pe care numai eu i le pot spune… Iar tu ai să mă înlocuieşti la bord.

— Mai bine bătrânul Antoine!

— Nu. Îți spun că tu, Alain Le Gonidec, ai s-o faci. Cerul să te-ajute, în tot ceea ce vei hotărî.

Tăcu. La câțiva metri de bordaj, un cormoran plonjase grăbit. În timp ce cu toții îl căutau din priviri, apa de sub *Jeune Adèle* căpătă culoarea smaraldului, apoi zăriră, uriaşă şi vie, spinarea unui marsuin care făcea, poate, ocolul pământului

Capitolul II

— Ce-ai văzut, marinarule, pe mare?
— O barcă fără vâsle şi fără vele; iar la pupa, drept pilot, un arhanghel în picioare, cu aripile deschise.
Barsaz Breiz

CÂND ALAIN ÎI POVESTI CELE VORbite cu Mathieu, Catherine izbucni în plâns. Mathieu ăsta ar fi fost în stare să o aducă înapoi pe Louise. Şi… Mai mult nu avu nevoie să spună. O luă la fugă spre faleze, până seara nu mai apăru. Înainte de a se înnopta, Madeleine, una dintre cele mai bătrâne verişoare ale ei, aduse vestea că, după ce a ajuns pe continent, Catherine a plecat în pelerinaj la Sainte-Anne-Palud.

— Alain, adăugă ea plecându-şi privirile, trebuie să-ţi iubeşti nevasta. Atâta timp cât o să fii un bărbat brutal, Catherine o să rămână stearpă.

— Nu cred, femeie, că n-am fost prevenitor cu soţia mea. Sunt gata. Dacă ai cumva ştiinţă despre taina iubirii, să-mi pierd o parte din noapte spre a te asculta.

— Inima ta este prea-plină de chipul unei alte femei şi pretinzi că te-ai păstrat prevenitor?

Arată-mi mai degrabă calea de a-mi reveni decât să mă dăscăleşti.

Când e vorba de mare ştii foarte bine şi singur ce trebuie să faci… întreabă Pronia cerească…

— O întreb, femeie, fii sigură! Nu toate viețile se aseamănă.

Madeleine nu răspunse imediat. Mârâia prin întuneric. Sau poate se ruga?

— Eşti un marinar curajos, murmură ea întru sfârşit. Mulţumită dumitale, *Jeune Adèle* a făcut un lucru despre care istoria insulei îşi va aminti întotdeauna.

— Îmi atribui înțelepciunea lui Mathieu! A lui a fost ideea. A venit şi ne-a deşteptat pe toți.

— Ideea care l-a deşteptat venea de la alt om. Ştiu ce spun! Mă aplec către mormânt şi cunosc marea.

*

În dimineața de o puritate cristalină, cu un văzduh care aromea a iarbă de mare şi apă rece, opt barcaze luară drumul stâncii Ar-men. Ciocârliile urcau spre cer în stoluri-stoluri, cântând voioase, precum gabierii care s-au pornit să vopsească din nou catargul cel mare.

Drept răsplată pentru curajul dovedit de *Jeune Adèle,* patronii celorlalte bărci o invitară să conducă întreg cortegiul. Antoine era cârmaciul; ținea echea între picioare. Alain şi Joseph nu părăseau prova; în picioare unul lângă celălalt, priveau în tăcere perindarea tăcutelor recifuri.

În ziua aceea s-a lucrat o oră. *Jeune Adèle* termină scobiturile ce-i reveneau în părțile de sus şi în cele intermediare ale stâncii, ieşind – cum s-ar spune – pe locul întâi… La biserică, unde lumea şi rectorul aşteptau, se ştia. Cu toții înălțară un imn de slavă.

Dar a doua zi, marea nu se arătă deloc mai primitoare. Doi patroni îşi îndepliniră obligația, încasând astfel următoarele două prime.

Jeune Adèle nu făcea parte din grup, dar toți oamenii ei fură prezenți, ziua următoare, în mulțimea care urcă pe *Armorique* sosită, chiar în ajun, dinspre continent.

Lacroix admira sincer zelul şi bravura pescarilor. În privința calității lucrului lor, avea să mai vadă, fireşte… Trebui şi putu să se convingă: mandrinele din lemn demonstrau, neîndoios, că scobiturile forate de către toate echipele respectau convențiile. Iar judecata aceasta era valabilă pentru aproape întreaga lucrare, de vreme ce, în aceeaşi zi de patru iulie, alți trei patroni îşi încheiau treaba… Două bărci doar nu isprăviseră.

Să termine şi ele! Un acord tacit amâna explozia de comună bucurie pentru ziua în care Administrația avea să fie în posesia

mărfii comandate, adică cele patruzeci de găuri a treizeci de centimetri, fără cusur ca peştele proaspăt, înşiruite unele după altele în gnaisul de la Ar-men. La ei acasă, pe cheu, în străduțe şi hanuri, prietenii, rudele, nevestele dădeau ghes întârziaților. Soarta le hotărâse, pesemne, forări mai dificile, dar să se grăbească, la naiba, să se grăbească! După o zi de hulă, admirabilele ape vii ale lunii noi redeschiseră drumul spre stâncă. Un patron puse capăt lucrului său. A doua zi, mare urâcioasă; totuşi, cel de-al optulea patron, înciudat peste măsură, găsi mijlocul să descindă pe stâncă. Izgonit de valuri după numai un sfert de ceas, se întoarse a doua zi – şi el, şi oamenii săi se cramponară, în pofida hulei, o oră întreagă de stâncă; tot marea îşi spuse ultimul cuvânt, biruindu-i, când de fapt nu ar mai fi fost nevoie decât de foarte puține minute, pentru a-şi desăvârşi treaba.

*

Zdrobită de oboseală, cu picioarele rănite, dar ciudat de fericită, Catherine se întoarse acasă abia seara. După Sainte-Anne-la-Palud, mersese mai departe până la Notre-Dame du Rumengol. Dormise în culcuş de paie, prin hambare. Pe drumuri, brecurile [28] şi căruțele îi înlesneau uneori înaintarea… Țăranii nu mâncau deloc peşte! Oricum, erau buni creştini, îşi zicea ea.

La începutul perioadei de lună nouă, Mathieu se întoarse; nu-l însoțea nimeni. Se îmbarcase la Paimpol pe *Sémillante, o* goeletă-vânătoare care se ducea la Bordeaux să vândă moruni din prima serie, aduşi de ea de la bărcile de pescuit. La intrarea în Four trecuse pe un lugher din Portsall. La Portsall, găsise un cuter din insule.

Mathieu se invită la Alain. În timpul mesei fu posomorât…

— Nepoțelul nu e sănătos, spuse el, când femeile plecară de lângă bărbați. Adèle se plictiseşte. O să mai stea acolo până în octombrie… Nu mă întreba altceva: lucrurile ce s-ar mai putea întâmpla le păstrez pentru mine.

---

[28] Trăsură uşoară cu patru roți (n.tr.).

Îşi scoase pipa.

— Povesteşte-mi tot ce ştii despre Ar-men…

Alain evocă mareea minunată, un clar ceresc, care îngăduise şapte descinderi în opt zile. Şi nu uită nimic… Nu omise nici să reproducă anumite mutrişoare comice sau admirative de-ale domnului Lacroix în timp ce examinând rodanțele rămase pe belciuge nu găsise nici cea mai mică urmă de parâmă, din cea care ținuse legate baloanele. Marea… ce muşchi, nu?

Alain istorisea trecutul; era un bărbat şi atâta tot.

Aflând despre bunele isprăvi ale pescarilor, Inginerul Joly veni fuga-fuga. Dar, timp de două zile, cât a fost hulă, el se izbi de țărmuri ca o muscă într-un borcan; apoi, iritat că nu reuşea într-o chestiune în care nişte simpli pescari triumfaseră, nu vru să mai țină seama de ceața deasă şi apăsătoare care, într-o dimineață, readucând într-un fel calmul, interzicea pornirea spre Basse-Froide – *Armorique* primi ordinul să aprindă focul la căldări[29]. Pilotul veni sa ceară o amânare, dar Joly refuză. Îl trimise la plimbare şi pe Conductor care, neobținând nimic cu mârâielile sale, reaminti amenințarea categorică a Inspectorului general care afirmase că producerea vreunui accident mai grav va atrage după sine renunțarea la construirea farului.

— Vă este frică? Nu sunteți silit să ne urmați…

„Pe legea mea, cred că este gelos pe insulari, vrea să fie ca ei. Mai devreme cu o clipă, Lacroix ar fi avut dreptate. Acum însă nu. Hotărârea luată este adusă la cunoştința tuturor. Inginerul nu se mai gândea la insulari, invidia care îl măcina era legată doar de puterea adevărului. Omul care nu crezuse în far, şi care simțea acum că evenimentele îi desmint părerile, voia să ajungă lumea din urmă, să o contemple, să-i pună întrebări.

Armorique fu cât pe ce să eşueze, să se sfarme de zeci de ori, iar când oamenii descinseră pe stâncă, ceața era atât de

[29] Cazane (n.tr.).

groasa, încât Fouquet, ancorat la treizeci de metri – el menținea presiunea – nici nu-i vedea. Auzea loviturile de ciocan ale zidarilor înăbuşite şi venind din mai multe părți deodată…

Neliniştea îi stăpânea pe lucrători. Unde se aflau? Ce făceau? Oare trăiau? Înfigeau fum în fum, răzuiau ceața cu neant, se prăbuşiseră în cavernele tărâmului Basse-Froide, împărăția morților îi împresura de pretutindeni… Un talaz avea sa-i îngroape… În ceața aceasta pândea naufragiul… O, ce oarbă, ce ascunsă întoarcere la busolă şi în intuiție; ce țâşnire de vapori care stârneau, ca o sinistră presimțire, țipetele şi siluetele moi ale păsărilor înnebunite; şi recifurile acelea de la babord şi de la tribord, asemănătoare între ele, false adăposturi, mincinoase făgăduințl!…

Când Inginerul, aşezat la o masă din cârciuma văduvei Le Cam, dimpreună cu pilotul, cu Lacroix şi Fouquet, îşi muie buzele în vin adevărat, i se păru că un sânge luminos îi inundă tot trupul; cu adâncă bunăvoință el declară că nu ar mai încerca asemenea cutezanțe… Surâdea… Cel de-al optulea patron îşi terminase forările. Vreme de o oră şi jumătate, şase zidari răzuiseră stânca. Era mult prea primejdios. *Armorique* fusese cât pe ce să piară… Inginerul surâdea…

— Aveți dreptate, domnule Joly, să vorbiți aşa cum vorbiți, spuse pilotul. Hula se poate ivi oricând şi nu aş fi dat prea multe parale pe bărcile dumneavoastră în cazul în care am fi fost pe cale să ne scufundăm…

— Da, recunoscu Inginerul.

Continua să surâdă. Nimic nu avea preț în ceea ce spusese. Descoperise pe stâncă, în adâncul cețurilor opace, minunatul său adevăr. Niciodată nu va mai putea trăi ca până atunci. Un vălmăşag de zăpadă cenuşie asedia ferestrele. Ce frumoase erau însă toate acestea în ochii unui om care înțelegea, înțelegea…

Ceața izola stânca de cealaltă parte a oceanului, pe aceste mări unde domneşte noaptea când Europa este scăldată în soare; totuşi o simțea sub picioare, vedea fumegândul ei

înveliş de gnais, panglica de spumă groasă care îi înlănțuia marginile, perdeaua de alge negre agățată de peretele abrupt.

— Doamnă Le Cam, ați vrea să ne faceți un serviciu? Trimiteți un copil la Tanguy, unde se află patronii de bărci. Să le spună că-i aşteptăm la Starostele sindicatului. Trebuie să încheiem cu ei socotelile, să-i plătim.

Peste un ceas, în strâmta încăpere care fusese martora unor scene de neuitat – se aflau acolo, toate, asemenea unor vechi portrete împodobind într-un chip nevăzut pereții – intrau patronii. Alain încheia coloana. Mathieu voise ca şi el să fie prezent, deşi nu era decât matelot.

Lacroix văzu ivindu-se pe buzele Inginerului surâsul acela misterios care, de când se reîntorseseră din ceață, îi devenise familiar..

Capitolul III

Lactee cale, soră de lumină a
râurilor albe din Cana…
Guillaume Apollinaire

LUNILE DE TOAMNĂ ŞI IARNĂ LĂsară stânca pe seama valurilor. Catherine nu era încă grea. Pe mare se vestea primăvara…

Domnul Joly nu mai avea să se numere printre cei care plecau în recunoaştere pe drumul stâncii Ar-men, spre esplanada furtunoasă de la Basse-Froide, spre Neurlac'h, ori spre subtilul şi teribilul Morvesen… Într-o dimineață, în gara Quimper, înainte de a urca într-un grosolan vagon de lemn, strânsese mâinile colegilor săi. O decizie ministerială, pe care o provocase prin demersurile sale, îl numea în Loire-Inférieure.

Când Alain află vestea de la Guivarch, în sala cabaretului Le Cam, nu-i veni să-şi creadă auzului. Revedea casa Starostelui, venirea patronilor, surâsul domnului Joly. Surâsul frumos care urmează după expediții primejdioase, surâsul care destinde chipul unui bărbat îndârjit era aşadar, până în cele din urmă, semnul disprețului şi al dării birului cu

fugiții… Unii ziceau că Administrația îl muta, fiindcă ar fi săvârşit niscaiva greşeli. Alain se ridică şi ieşi. Se îndreptă spre Stânca Amiralului, dincolo de marginea satului.

Cum putea cineva să se despartă de Ar-men?

Aşezat într-o latură a falezei, se gândea la Louise, la Catherine, la Mathieu. Tare mult ar fi vrut să poată înțelege… Inginerul făcuse o treabă minunată, doar nu o să se înşele şefii. Cine-ar putea prevedea orientarea unei vieți? Deschizându-şi inima după o maree victorioasă, domnul Lacroix vorbise în termeni atât de tulburători de domnul Reynaud… La naiba! Că doar nu o avea marele Director de la Faruri un registru în locul inimii! Era un om făcut din sânge, din râs şi lacrimi, asta era; asemenea unui marinar, unui țăran, unui zidar îşi iubise cu patimă soția, o mai iubea încă pe mamă… Seinezii îl vedeau pe domnul Joly sosind pe *Armorique,* îl vedeau discutând, cântărind, hotărând, apoi îl vedeau plecând împovărat de propriile gânduri, cu o valiză de hârtii care aveau să declanşeze mare tevatură în birouri şi pe şantiere; pentru oamenii aceştia el întruchipa datoria asumată, numai datoria, iar ochii lui albaştri păreau să nu ia niciodată în seamă chipul unei femei şi nici gura ironică să adreseze cine ştie ce glumă vreunei fete… „De ce nu s-o fi însurând?“ îşi tot ziceau bătrânele…

Alain nu deschisese niciodată dosarul domnului Joly, cărțulia aceasta nelegată, netipărită – care aci oglindeşte viața, aci o supune după vrerea ei – şi care îi însoțeşte cu o fidelitate comună, dar atotputernică, pe oameni în profesia lor; Alain avea însă intuiția sa de pescar care, oricum, îl informa. Acolo, în umbră, Inginerul şef, Inspectorul general nu au înscris decât laude. Devotament. Elan. Sentiment al datoriei. Zel. Inteligență. Iar domnul Reynaud, care în 1867 anunța: „Domnul Joly îmi pare a fi făcut pentru a deveni un inginer foarte distins”, acum scrie: „Totul este de partea sa – şi fondul şi formă. Promite pentru viitor şi mai mult încă…“

Lucrări din Basse-Loire, amenajări ale portului de la Paimboeuf, salvare a bricului *Aurélie,* de ce ispitiți energia

unui bărbat angajat în continuarea eroică a unei capodopere a oamenilor, cum este construirea farului Ar-men? Se poate ieşi, oare, dintr-o epopee numai aşa... dintr-un capriciu? Nu cercetați. Inginerul nu dă ascultare nici ambiției, nici capriciului. Stânca îi vorbeşte în ceață şi în noapte, sfătuindu-l şi poruncindu-i noi acțiuni. Pleacă, trebuie să mă regăseşti în toate obstacolele. Eşti deja omul stâncii Ar-men. De zeci de ori ai văzut Basse-Froide în goliciunea ei sălbatică. Un val ți-a răpit cascheta trufaşă pentru a o dărui crabilor. Du-te, rămâi în altă parte vrednic de elanul care lua cu sine întreaga-ți tinerețe.

*

La prova unei bărci micuțe, bărbatul acela care stă în picioare şi care priveşte în jur stânca, nisipul, casele, navele, cala este succesorul domnului Joly. Alain îl examinează, îl cântăreşte din ochi. Barca trage la mal, bărbatul coboară – pasul mare pe care îl face pledează în favoarea lui; îşi ridică privirile – Alain hotărăşte în sinea lui că va fi un inginer bun şi că vor munci cu bucurie sub ordinele sale.

Domnul Alfred Cahen are aceeaşi frunte frumoasă ca şi domnul Joly, aceeaşi vorbă scurtă şi vioiciune în gesturi. Taina ochilor albaştri a devenit taina ochilor căprui – „castaniu deschis", cum a scris subofițerul de la Politehnică în fişa lui matricolă – dar voința de a se impune oamenilor şi mării este la fel de puternică. Fiul geambaşului şi al vânzătoarei de dantelă va fi omul stâncii Ar-men, ca şi fiul agricultorului. Primul îşi încheiase studiile la Sainte-Barbe, al doilea la liceul imperial Saint-Louis, dar s-au întâlnit la Politehnică, apoi la Poduri şi Şosele şi, cu toate că inginerul Cahen este mai tânăr cu un an şi a obținut note mai strălucite, ei vor fi uniți printr-o tacită şi viguroasă înțelegere. Primul a biruit stânca, al doilea va exploata victoria. Oare nu este vorba de construirea unui turn, oare nu trebuie continuat visul triburilor ancestrale care, pe platourile soarelui-răsare, admirau aştrii şi jurau că se vor apropia de cer? Ar-men se ridică sub protecția celor slabi, iar trufia nu-i vatămă temelia, ca pe cea a blestematului turn

Babel, Ar-men trebuie să urce şi să strălucească în puterea nopții…

La nouă iunie, cu prilejul celei de a doua descinderi pe stâncă, atacând masivul de bază, oamenii au realizat patruzeci de centimetri cubi de zidărie. Fusese început, aşadar, soclul unui far… Pe drumul de întoarcere, smulgându-se pentru o secundă din zarva seinezilor şi a celor de la Capul Raz, care se felicitau bătându-se pe spate şi râzând, Alain îşi strânse pleoapele şi caută în memorie chipul lui François. Al celui care îi zisese „frate" şi care pescuia moruni undeva în Marele Nord. Mi-ai luat-o pe Louise, femeia ta îți dă fii, în timp ce a mea tot stearpă este, dar nu-ți port pică. Şi eu îmi caut partea de intense bucurii, şi eu sunt un om în mijlocul oamenilor şi al imensității lumii.

Deschise ochii. Aşezați unul lângă altul, Inginerul şi Conductorul se angajaseră, cu glas scăzut, într-o discuție serioasă. Oamenii aceştia epuizau repede un triumf!…

Oare nu tot ei pregătiseră campania aceasta cu un zel îndârjit, de maniaci aproape, în timp ce aşteptau la Brest domolirea furiilor echinocțiale? Domnul Cahen, care sosea în linie dreaptă de la Châtellerault, unde avea titlul de inginer al arondismentului din nord pentru departamentul Vienne, fierbea atunci asemenea unui prizonier în preajma evadării. Chiar dacă nu cunoştea notarea din dosarul său („Domnul Cahen găseşte că detaliile contabilității şi administrației din serviciul obişnuit sunt mai prejos de menirea unui inginer. Nu îl preocupă decât problemele mari de teorie şi de artă… De altfel, acesta este un cusur comun tuturor tinerilor ingineri care, în general, visează la lucrări mari şi consideră inferioară supravegherea drumurilor…"), îşi cam închipuia că lipsa lui de entuziasm, specifică locului de unde venea, îi mirase pe superiorii săi. Şi iată că găsea, într-un vârf al Bretaniei, dimpreună cu însăşi răscumpărarea sa, un izvor de bucurii uluitoare, de lucrări, croite parcă pe măsura spiritului său şi a viselor sale.

Un turn pe mare, în inima primejdiilor… Adio, drumuri prăfoase, adio cantonieri şi tălăngi!

Înainte de a-şi alege materialele, Inginerul şi Conductorul angajaseră cu lucrurile înseşi o vastă negociere, ţesută din peripeţii şi vicleşuguri, aşa cum suveranul oriental îşi încearcă oamenii înainte de a le acorda încrederea. Un far pe mare nu se construieşte ca o cabană! Avea de străbătut veacuri! Armătura? Urma să fie durată din fier modelat în Basse-Indre[30]. Pietrele de taluz? Din laber[31] albăstriu şi, mai ales, kersanton[32]. Piatra măruntă? Din grezia de pe insulă…

Dar cimentul?

Ei bine, în ciuda tehnicii avansate – fără de care nu am fi putut trece la nicio încercare, oricât de măruntă ar fi fost ea – în privinţa cimentului nimic nu le mulţumea exigenţa. Cimentul de Portland era mai rezistent decât celelalte (experienţele de la arsenalul din Brest o dovedeau fără putinţă de tăgadă), dar nu făcea destul de repede priză. În privinţa părţii inferioare a bazei, pe care lucrătorii trebuiau să o construiască în mare grabă, sub ameninţarea continuă a fluxului, folosirea lui se dovedea inacceptabilă. Fuseseră aşadar nevoiţi să recurgă urgent la Medina-Parker, de o calitate mult mai puţin bună…

Se ştia, în orice caz, că opţiunea era foarte periculoasă, că ea putea lăsa o amintire necruţătoare. În contact cu apa mării, Medina-Parker se descompunea încet-încet.

Aceşti patruzeci de centimetri cubi de zidărie care, de altfel, se spera, trebuiau urmaţi de alţii de-a lungul campaniei – nu erau totuşi decât o încercare, iar ghearele oceanului aveau poate să smulgă învelişul.

Alain nu bănuia deficienţa de fond a monumentului pe care, cu ochii minţii, îl şi vedea în toată prestanţa lui, iar Inginerul

---

[30] Comună din Loire-Atlantique, renumită pentru construcţia de maşini destinate navelor (n.tr.).

[31] Piatră asemănătoare cu bazaltul (n.tr.).

[32] Piatră din rocă foarte dură (n.tr.).

nu bănuia drama lui Alain, tânărul cu umeri robuşti, care muncea cu atâta tragere de inimă.

Farul continua să fie o preocupare a insulei. Niciun eveniment nu izbucnea pe stâncă sau în Basse-Froide, fără ca plămânii seinezi, pumnii, privirile şi cerbicia seineză să nu fi avut de spus tot ce era de spus. Capul Sizun, patria bălaiului Guivarch, furnizase ce-i drept zece zidari care fixau masivul de bază, dimpreună cu zece salahori, ajutoarele lor oficiale, dar nici vorbă nu putea fi ca insula Sein, cea de neînlocuit, să devină un simplu han pentru domnii de la Far! Două dintre barcazele ei şi zece oameni (şase marinari, doi muşi, doi piloți) participau la toate ieşirile în mare. În picioare, pe creasta unuia dintre vârfurile de răsărit, asemenea veghetorului unui stol de cormorani, un pilot supraveghea necontenit extremitatea Basse-Froidei, unde începea insurecția mării, în timp ce tovarăşul său, marinarii şi cei doi muşi debarcau materialele, stingeau mortarul. Nici vorbă nu putea fi de folosirea vreunei maşinării de ridicat. Nimic altceva decât brațele, mereu brațele; de asemenea, pieptul, genunchii, umerii. Omul înşfăca din barcă sacii de ciment, pietrele de taluz şi pietrişul de blocaj, care cântăreau uneori şi cincizeci de kilograme, şi le trecea omului care aştepta pe stâncă, mereu apropiat sau îndepărtat de câte un val. Iar omul acesta, încet şi greu, pornea spre vârful occidental, cu fălcile încleştate, cu tălpile încordate, cu grijă să evite găuri sau cocoaşe, să calce corect pe scândurile aruncate – pentru unii ca el – peste fisura mediană.

Iar în privința mortarului, proastă stirpe! Trebuia pregătit în mare viteză, astfel că bicepşii se ondulau ca partea de jos a unui obraz căzut.

Pietre, pietricele, ciment, fier bătut şi, mai cu seamă, trudă – asta puneau în far lucrătorii; iar pielea se zdrelea, vinele se umflau până la plesnire, şalele cereau îndurare, năduşeala şiroia… Acesta era germenele muncii, valul de forță care trecea la nesfârşit dincolo de limita fluxului, dincolo de îndatoririle împlinite… Lucrarea de zidărie a masivului bazei creştea pe

stâncă centimetru cub cu centimetru cub. Sălbatica platformă a scoicilor şi valurilor părea să accepte, încet-încet, ideea de a se lăsa modelată şi înveşmântată, pentru a deveni platforma unui turn care, la rându-i, va înălța o lumină.

*

Luna iunie a lui 1869 îngăduise, în timpul celor două maree ale sale, unsprezece descinderi. Un succes fără precedent! Putuseră zidi de zece ori la rând. Marea se dovedea ades prea aspră, scăzând uneori până la ridicol eficacitatea lucrului, dar oamenii ştiuseră face față, ştiuseră să-i dea stâncii fiertura de ciment şi pietriş.

Începutul lui iulie se arătă mai puțin favorabil. În timpul perioadei de lună nouă, doar trei descinderi. În cea de-a treia, valurile au fost până într-atât de urâcioase încât au împiedicat cu desăvârşire lucrul la zidărie.

Şi atunci…

Sosind în prima zi de lună plină, domnul Cahen găsi marea atât de frumoasă, încât hotărî să se facă o încercare chiar în aceeaşi seară. Nu trebuia pierdut niciun minut. Turnul o cerea… Alain fremăta de bucurie. Apa era fosforescentă ca în noaptea solitarei sale expediții, iar uriaşa feştilă a lunii, care îşi revărsa, peste lespezile albastre ale largului, tăcutele ei picături, lumina ca soarele unei lumi noi. Chipurile oamenilor căpătaseră culoarea unui ocru albăstrui, stâncile, catargele, velele aveau o noblețe necunoscută. Zgomotul lucrului şi murmurul valului se logodeau precum vinul cu pâinea. Fără ajutorul nici unui felinar, oamenii realizară un metru cub de zidărie. Crabi mici rătăceau prieteneşte pe suprafața gnaisului – îi auzeai mişunând şi lunecând în apă ca picăturile ce se scurg dintr-o stâncă…

La ora unsprezece treizeci seara, se reîntorseseră în port. La cinci dimineața plecau din nou. În ciuda brizei care agita marea, ei acostară la Ar-men, unde lucrară aproape trei ore, cifră pentru un timp admirabil, bine-cuvântare divină, care le îngădui să desăvârşească doi metri de zidărie şi chiar mai mult.

Seara se întoarseră din nou. Luna reveni pe boltă, sfâşiind beznele cu osârdie, iluminând peisajul ca o sărbătoare, dar marea începu să se învolbureze. Inginerul intui că un ordin de-al său privind continuarea lucrărilor de zidărie ar putea atrage după sine o catastrofă. Gesturile lucrătorilor păreau greoaie, amorțite, ca cele ale unor scafandri. Oamenii descinseră, dar se mulțumiră doar să pregătească stânca.

Insula era cufundată în somn când ei traversară şenalul. În partea de sus a cheiului, care strălucea precum o scoică, lucrătorii se grupau pentru a aştepta consemnul.

— Nu sunteți prea obosiți? îi întrebă Lacroix.

La o mică distanță de el, cu capul descoperit, Inginerul privea.

Se auzi un murmur nedesluşit. Oamenii simțeau nevoia să-şi destindă vinele, să-şi dezdoaie picioarele, să-şi adoarmă istovirea, să se coboare în bezna odihnei. Pe toți îi durea capul. Să doarmă, să doarmă cu orice preț, asta voiau… Nu prea era bărbătesc. Ar fi putut să nu mai fie pe placul şefilor. Treaba lor! Oricum, erau atât de fericiți!…

— Văd că merge bine. Mâine dimineață plecarea la ora şapte, dacă marea nu se burzuluieşte cumva. Domnul Cahen este foarte mulțumit de munca din ultimele două zile. Nu vom mai ieşi noaptea. Mda… însă domnul Cahen este într-adevăr foarte mulțumit.

Aşezați lângă copastie, la pupa şalupei, Inginerul şi Conductorul discutaseră cu aprindere pe tot drumul de întoarcere. Conductorul se cam văita de şale. Dojenindu-l pe Inginer – el însuşi istovit – aşa cum face un bătrân profesor cu elevul care munceşte prea mult, îl determinase să renunțe la lucrul de noapte: se dovedea mai puțin productiv, era mai obositor şi mult mai primejdios. Şantierul Ar-men nu putea rezista ritmului de două ieşiri în douăzeci şi patru de ore… Mai erau şi digurile, de ele nu trebuiau să se ocupe?

Alain înțelese că spusele Conductorului ascundeau o mică înfrângere pentru domnul Cahen. Întoarse capul spre Inginer, la care şi Lacroix se uita în aceeaşi clipă.

O rază de lună lumina în plin silueta nemişcată, chipul ambiţios al bărbatului. „Da, domnilor. Bună seara, domnilor, murmurase gura – dar visarea nu-şi continua oare drumul? Şi dintr-o dată chipul acela se lumină de un surâs, surâsul domnului Joly, de-acum un an, când supusese ceaţa – surâsul delicat, misterios al oamenilor care şi-au văzut propriul adevăr în faţă şi care sunt convinşi că nu-l vor uita niciodată.

Încrustat în aventura Ar-men, ca o scoică într-o scobitură de stâncă, Alain nu se lăsa în voia suferinţelor sterpe. El trăia! Iernile în care aştepta întoarcerea marilor oceane tihnite nu însemnau pentru el timpuri ale somnului. Chiar dacă închidea ochii, el asculta izbiturile talazurilor peste zidăria fraternă abandonată violenţei lor, iar departe-departe – fiinţă blândă rătăcită în afara drumurilor umblate – el deslușea naufragiul şi deznădejdea câte unui pachebot, încă unul înghiţit de neant. Să fie *Royal Charter* sau *Pomona, City of Boston* sau *United Kingdom?* În clipa scufundării lor, navele acestea mari, ale căror vele păreau să se ia la întrecere cu albatrosul sau al căror fum cenuşiu se făloşea pe cer precum coada unei veverițe uriaşe, nu mai erau decât nişte bărcuţe naive care sfârşiseră prin a intra în porturi. Şi câte catarge, ale câtor bărci, nu le auzise el sfărâmându-se, de câte ori nu deslușise pârâind bordajele şi cârma, un singur şi uriaş val înăbuşind zadarnicele strigăte ale sărmanilor marinari…

În ale sale Côtes-du-Nord, din care Louise nu ieşea niciodată, ea avusese un al doilea fiu. Pe Jean, după Guillaume. Adèle se ducea şi venea, tăcută şi sălbatică, între Sein şi Loguivy, dar Mathieu abia de se mai urnea; îşi iubea mult nepoţeii, nu şi ginerele. Asta era.

Fireşte că, de-ar fi vrut, Alain şi-ar fi avut locul lui pe barcazul lui Mathieu. Dar, după moartea lui moş Antoine, primise de la Marthe pe bătrâna *Marie-Hélène. Se* servea de nava aceasta veche pentru a pescui prin partea locului. Zadarnic încercase, în ciuda popularităţii sale, să angajeze un matelot; femeile nu îngăduiau fiilor lor să urce pe un hârb ca acela. N-aveau decât! Şi-atunci, Alain manevra singur barca

minunată care, într-o zi de furtună, avusese menirea să o poarte pe Louise – aşa cum un pescar ia un copil în braţe pentru a-l ajuta să treacă şenalul.

*

Înainte de a lăsa Medina-Parker-ul pe mâna freneticelor luni negre, domnul Reynaud voise să examineze stânca. Avea să ia cu sine, se spunea, vis breton pentru nopţile pariziene şi argumente solide pentru Comisia Farurilor. Sosise la Sein pe *Souffleur* şi fusese necesară viguroasa insistenţă a lui Lacroix pentru a-l împiedica să coboare pe Ar-men. Un şef mare este admirabil când, pentru a verifica rapoarte, se expune primejdiilor mării – nici mai mult, nici mai puţin decât un lucrător oarecare; oricum însă, şeful acesta mare tot personaj rar rămâne; el nu poate fi niciodată înlocuit foarte repede. Un personaj, greu, pândit de lunecare dacă sare pe o piatră, de o congestie dacă se rostogoleşte în apă. Mijloc sigur de a condamna la moarte „ideea Ar-men"!

În picioare, pe puntea lui *Souffleur*, ţinându-şi binoclul în dreptul ochilor săi vigilenţi, domnul Léonce Reynaud privea. În timp ce lucrătorii, înviorați de prezenţa marelui şef şi a navei sale, cărau, strângeau varul şi zideau cu entuziasm, el făcu de mai multe ori înconjurul stâncii. Vedea insula Bréhat. În piept, inima îi era voioasă…

— Dragi prieteni, spuse el în hangarul de la Poduri şi Şosele, vă mulţumesc pentru zelul dovedit. Veţi primi o gratificaţie: cinci zile de salariu şi un pahar de vin („Mazette, ăsta bărbat!"). Fiţi mereu-mereu curajoşi, tot mai curajoşi, marea ştie să facă atâtea farse!…

Distinsul vizitator a hotărât să se întoarcă prin Brest, trecând însă mai întâi pe la Basse-Froide. Pentru Ar-men, vaporul *Souffleur* va trage două lovituri de tun… Tace. Se gândeşte la Medina-Parker; şi se mai gândeşte că Medina-Parker nu-i interesează pe oamenii aceştia. Calitatea cimentului este o treabă a lui, a Conductorului, a Inginerului. Aici nu trebuie să aibă în vedere decât alte alarme… Nebunească este – repetă el – tentativa voastră. Să încredinţezi

un far, într-unul dintre cele mai periculoase locuri din lume, unei stânci pierdute, care îți oferă o platformă atât de minusculă… Aveau dreptate insularii să se împotrivească, înainte de 1867, acestui plan. Chiar şi astăzi foarte înalte autorități franceze se îndoiesc de reuşită. Amiralul Paris, amiralul Jurien de la Gravière – pentru a nu-i cita decât pe ei – cer dovezi înainte de a se lăsa convinşi…

Ei drace, nişte amirali… Alain, care descoperea în cuvintele acestea un ecou din discursul domnului Joly, nu încerca niciun fel de amărăciune. Ne iubim şi ne respectăm, domnule Reynaud! Datorită dumneavoastră, atâtea stânci negre de pe țărmurile Franței s-au pomenit preschimbate noaptea în vii şi rubinii pietre prețioase şi vă puteți înapoia la birourile şi planurile dumneavoastră, fără să vă temeți cumva că ne-ați fi umilit. Dacă farul pe care l-ați proiectat pentru noi, pentru ca *noi* să-l ridicăm, cu mâinile noastre, nu se va înălța pe stâncă, vom şti că nu ne-am arătat vrednici de el. Că vom fi trăit într-o legendă.

Iată şi primăvara lui 1870. Nicicând, în timp ce culegeau narcise şi flori de ciuboțica-cucului prin pajiştile părinteşti, copiii împopoțonați ai contesei de Ségur [33] nu au simțit trecându-le prin inimă un entuziasm asemănător cu cel care i-a însuflețit pe cei din echipa Ar-men, când au văzut, pentru prima oară în an, stânca dezvelită de reflux. Zidăria din anul trecut rezistase! Apa mării nu se întorsese în apa mării! Trăiască oceanul! Trăiască cimentul! Trăiască Franța! Nu doar talazurile, spuma lor, gnaisul, iarba de mare crescută ca un mărăciniş existau pe lume, nu ele erau totul. Soclul farului prinsese rădăcini.

Inginerul murmură către Conductor:

— Lacroix, după ce voi fi plecat, vă permit să le spuneți…

În aceeaşi seară, insula află că domnul Cahen avea să se căsătorească peste o săptămână. Să fie într-un ceas bun!

---

[33] Ségur (Sophie Rostopehine, contesă de) scriitoare franceză pentru copii (1799 - 1874) (n.tr.).

Originar din partea răsăriteană a Franței, lua de soție o fată din Meuse, pe domnişoara Anna Moyse, care de-aici înainte avea să trăiască în oraşul bărbatului ei, la Brest-la-Maritime.

Alain se gândea la Louise.

Un steamer al Companiei Transatlantice luneca în brațul de mare Iroise….

Capitolul IV

> Generalul Michel către Ministrul de Război, Paris:
> Am ajuns la Belfort, nu mi-am găsit brigada; n-am găsit generalul de divizie. Ce trebuie să fac? Nu ştiu unde îmi sunt regimentele.
>
> Telegramă citată de Alfred Duquet, *Froeschwilier*

MUNCITORII RECUNOSCUSERĂ LUcrările de zidărie din priviri. Nu coborâseră pe stâncă.

Anul 1870 debuta ca şi ceilalți. Şaizeci şi una de goelete, pe care urcaseră peste o mie de oameni, părăsiseră Paimpolul pentru a se îndrepta spre Islanda, patruzeci de echipaje seineze mâncaseră corăbiile lor din pâine. Luna mai a avut parte de o furtună cumplită. Era încă vremea în care cântările păsărilor străbat cerul precum jocul peştilor adâncimile verzi-albăstrii, fără a se putea hotărî să renege lunga iarnă. Dacă marea geamandură de acostare, aruncată în mare la câteva cabluri de Ar-men, nu se desprinsese de ancora sa, a fost în schimb nevoie de dimineața aceea de treisprezece iunie pentru ca ea să simtă cangea în inelul de pe-acuma ruginit.

Valurile erau urâte, ştiințific urâte. Oamenii urcară pe stâncă în ciuda resacului. Destul de fericit, totuşi, că nu căzuse nimeni, Lacroix fu silit să se mulțumească – între câteva bune împroşcări de stropi – cu executarea unei curățiri a rocii. Săpăligi de fier, perii din pir dezrădăcinară şi smulseră

iarba de mare venită, ca un omagiu stânjenitor şi naiv, să ducă o viaţă parazitară pe zidăria de-acolo.

Louise puse jos, peste pietriş, desaga veche maronie în care adunase melci şi scoici; apoi trăgându-şi şosetele, începu să viseze. Marea urca încetişor pe „scările" sale; mai existau încă porţiuni de litoral descoperite de reflux, cu nisip şi stânci, gofrate de soare. Spiritul insulei Sein plutea peste spaţiile acestea ale Goëllo-ului, icoană a necunoscutului purtată de fiecare în inimă, împărţită între lumină şi umbră. Văzu un goeland coborând ca săgeata spre o băltoacă şi îşi aminti bătălia la care tocmai asistase, încleştarea dintre un crab verde şi o anemonă.

Căsuţa în care locuia avea în faţă o grădină mică semănată cu flori şi cartofi. O bucătărie, un culoar, o cameră. Două ferestre spre sud-est. Înfăşurat într-o manta de ploaie marinărească, un bebeluş dormea pe pajişte.

Adèle îşi miji ochii pentru a desluşi mai bine fiinţa care se apropia, zveltă cu mersul ei de seineză, supravieţuitoarea atâtor speranţe.

— Barcazul lor a adus o scrisoare. I-am cerut bătrânei Marii s-o citească.

— Dar François nu ştie să scrie! Or fi veşti rele?

„Glasul neliniştii este mai ţipător, gândi mama. Îl mai iubeşte încă."

— Căpitanul scrie pentru el că aude vorbindu-se despre un război. Atunci se gândeşte la tine şi la copii. Au trebuit să intre să facă plinul de apă[34] într-un port şi au întâlnit un vapor din Danemarca.

— Război între cine şi cine?

— Nu ştiu… Bănuiesc că între noi şi vreo ţară de dincolo – Prusia, ori Rusia – ce importanţă are asta.

Louise îi dădu roadele pescuitului, pe care Adèle le cântări în mână, tăcută, apoi murmură că François ar fi putut să nu trimită asemenea veşti. Dacă războiul ar bate într-adevăr la

[34] Să ambarce apă potabilă (n.tr.).

uşă, s-ar fi vorbit despre necazul ăsta mai dinainte. Mai important ar fi fost să ştie şi ele dacă morunul pescuit de *Fleur de la Mer* a fost îmbelşugat, dacă se vindea bine…

Cele două femei intrară în bucătărie. Pe brâul vetrei, la dreapta şi la stânga, o machetă de velier închisă într-o sticlă albă. În centru, un crucifix dăltuit de bărbat în călătoriile sale. În faţa crucifixului o frântură eche de scoică…

Louise nu luă în seamă decât sărmana frântură. Şi suspină.

*

Scuturat de umeri, François slobozi un sforăit care parcă îi răzuia gâtlejul şi care vestea revenirea la starea de trezie; dar, înainte de a deschide ochii, îi plăcu să mai zăbovească puţin, să se simtă dezlipindu-se de somn ca un bob de mazăre din teaca-i lipicioasă. Oboseala îl împresura, îl asedia, îl umplea. Îşi întinse tare picioarele, se balansă spre dreapta şi fu în picioare, gata-gata să dea cu fruntea de tavan, ameţit de izuri şi zgomote, de osteneală şi fum.

Uriaşul Le Gallo, care tocmai se pregătea să taie cu briceagul câte o felie de pâine şi slănină, se opri din treabă şi izbi cu pumnul în masă:

— Ce tevatură! strigă el.

— Pentru cine? urlară camarazii.

— Păi… pentru femeia care se ocupă de femeia lui François, de parcă ea n-ar fi destul de coaptă la minte.

Râsetele gâlgâiră în gâtlejuri, iar François îşi manifestă şi el plăcerea bătându-l pe spate pe zeflemitor. Luă o bucată de pâine, schiţă peste ea semnul crucii şi îşi tăie o felie groasă pe care aşeză slănină. Mâncă. Somnul da înapoi în faţa hranei, ca norul dinaintea soarelui. Stomacul îşi deschidea ferestrele, sângele se încingea.

Deasupra, dedesubt, în jur, o găleată de 168 tone 28. De la plecare şi până la această zi de marţi douăzeci şi şase iunie, un pescuit personal de două mii trei sute de moruni şi paie cu care să poată ambala trei mii până la sfârşitul campaniei. Doar dacă nu o avea cine ştie ce ghinion năpraznic. Dar trei mii era ceva, nu?

Gata, îşi mai dezmorţi o dată oasele, îşi netezi părul şi ieşi pe punte. Zorile îl orbiră, aerul rece îi izbi în obraji – îşi aruncă spre spate capul şi trase la gura sticlei, un gât de ţuică.

Marea nesfârşită se unduia încet, ori poate barcazul, cu vela-mare înfoiată ca un copac arătos. În depărtarea lui soare-apune, un punct cenuşiu, pesemne o goeletă – *Georgette* sau *Goutte de Rosée.* Oboseala îi însoţea, docilă, trupul, pregătită să îndure orice. Era un pescar adevărat. Trase o sudalmă. O revedea pe Louise. Bărbat în toată legea, avea el s-o facă să-l iubească, aşa cum trebuie o femeie să iubească un bărbat, deplin, fără a dosi în taina sufletului vise. O să o silească să-şi schimbe felul bonetei. Una la mână. Gata cu rolul de exilată în ţinutul drobiţei şi al mimozelor. O să-i mai dăruiască un copil. Două la mână. Şi o să-i interzică să-şi revadă mama. Trei la mână. Bătrâna asta o monta, desigur, de dimineaţa până seara, împotriva unor meleaguri unde nu se vorbea bretona din insule şi unde oamenii râdeau mult…

Smuceala unui morun îi răspunse în braţ.

*

Aprodul, un medaliat din Crimeea şi Mexic, ţinea în mână mai multe ziare pe care le înmână tăcut. Îşi privi intens şeful. Trebuia să ştie. Iar şeful acesta ştia, desigur. Război, încă un război! Unde, pentru ce, cum…

— Eşti liber…

Trei minute, domnul Léonce Reynaud îşi acorda trei minute pentru a cugeta la război. Farurile şi balizele se aflau tot acolo, pe ţărmuri şi în faţa lor, îl aşteptau. Cele care trebuiau refăcute sau revopsite. Cele care se cereau terminate sau reparate. Cele care aşteptau, cum s-ar spune, să li se continue începutul. Cele mai aţâţătoare, mai straşnice…

Benedetti [35] … Regele Prusiei… Ambasadorul Austriei… Omul îşi trimitea imaginaţia asupra rândurilor şi printre ele, uluit de ceea ce intuia; o intrigă complicată ale cărei fire nu erau ţinute de nimeni… Un împărat o făcea pe toreadorul,

[35] Benedetti (Vincent): diplomat francez (1817—1900) (n.tr.).

deşi, îmbătrânit de boală, suferea îngrozitor când călărea… o împărătească care se temea pentru fiul ei şi care voia să-l ascundă făcând Europa să tremure… O opoziție gata să se realizeze… O majoritate care se îmbuiba cu lăudăroşenii…

Dacă noi ne-am pregăti farurile aşa cum EI pregătesc chinezăriile lor, nu am vedea prea des intrând în porturile noastre pacheboturi! De vreme ce Prusia a cedat chiar acum în Spania, ce nevoie mai este să o umileşti? Calculii din sărmana vezică a împăratului nu se vor micşora, iar şansele tânărului prinț imperial de a succeda tatălui vor fi mai mici.

Roşu de mânie, omul se opri din citit. Începu să măsoare încăperea în lung şi în lat (mai avea două minute), cu mâinile la spate, pe sub pulpanele hainei…

Faruri se apropiau de el, îl luau familiar de mânecă. Bucurie – avea să mai poată lucra ore în şir… Îi era oarecum ruşine că se putea calma atât de repede şi strecură o privire spre o gazetă care ieşea din coş. Se aplecă şi zări un nume strălucit: Leboeuf, mareşalul Leboeuf, un premiant al Politehnicii. Dacă el făcea declarații liniştitoare, înseamnă că prilej de enervare nu exista. Un şef de promoție politehnician şi ministru de război este un om care ştie ce spune. În mod inevitabil, el are în mână ştatele tuturor armelor, ale tuturor efectivelor. Când afirmă că armata franceză este solidă, înseamnă că nu poate fi altfel.

Sau atunci…

Un *atunci* nu poate exista.

*

Bătrânul s-a ridicat. Ochii săi negri, măriți de inspirație, fulgeră uşa. Pune mâna pe o vâslă şi loveşte cu ea în podelele care răsună tare, ca un apel al pământului.

Toată lumea îl priveşte.

— Iar eu, spune el, vă repet că sunteți nişte copii! Cu Bismarck ăsta al lor! Când eram pe *Médée,* în estuarul Tagului, mie şi camarazilor mei ne-au fost destule cincisprezece minute, pentru a termina cu o fregată de patruzeci şi patru guri de foc; şi făceau mai multă gălăgie decât

noi. Am pus velele mari în pană şi am întins zburătorii; arboreții înțepeniți, vergile superioare, jos cu ele pe gabii, vergile inferioare se şi odihneau pe copastii, cu velele strânse. Ofițerul de cart ar fi trebuit să dea şaizeci şi patru de comenzi, auziți? Şaizeci şi patru; dar după ce-a dat-o pe prima, n-a mai trebuit decât să tragă din când în când câte-o înjurătură, n-avea importanță care era nostim cum mateloții din țara aceea se înciudau văzând manevra. Eu zic aşa: când ai o astfel de marină, nu ți-e teamă de cei care te atacă.

Pescarii clatină din cap. Vergile de jos; pe copăstii. Ei, drace! Iar vergile superioare sprijinindu-se pe gabii. La aşa ceva nu mai ştii ce să spui, într-adevăr. Nu-i vezi pe prusaci, marinari de râu, încercând să intre în luptă.

— Ai dreptate, strigă un tânăr. În ’67, când discutați despre far, mă aflam la Cherbourg şi am văzut binecuvântarea Mării. Imaginați-vă puțin rada. Imn…

Îi lipseau cuvintele, se încrezuse prea mult în puterile sale. Cine l-ar fi putut învinui?

— Şi spun ca tine, reluă el. O țară care dispune de atâtea nave, de atâția oameni, de atâtea tunuri nu are a se teme.

Alain se ridică.

— Este destul să ne amintim de domnii Joly, Cahen, Reynaud, Lacroix, de şefii care comandă şi comandă bine, spre a ne înțelege. Pe Ar-men se ridică zidăria. Nerozii ar fi poate în stare să spună că lucrările nu înaintează repede; eu le-aş răspunde: „Ați văzut smintiți devenind inteligenți? Sau balene transformându-se în țipari-de-mare?“ De fapt, asta se şi întâmplă. Stânca aceasta care înfricoşa navele, ei o preschimbă încet-încet într-o stâncă izgonitoare de naufragii. Ceea ce numiți încetineală nu-i decât o perseverență înaintea căreia trebuie să îngenunchezi. Arătându-le pumnul, le-aş mai spune acelor nerozi: „O tară care dispune de un asemenea Serviciu de Faruri…”

Regele Prusiei a răspuns că el nu susține candidatura unui Hohenzollern în Spania şi că Franța ar putea acționa la Madrid. Parisul, totuşi, mormăie. Să facă suveranul o

declarație în care să-şi blameze miniştrii! Fără etichetă, Benedetti s-a dus la Ems, ca să-l tragă de urechi. Parisul vrea să aranjeze afacerea departe de Bismarck. Benedetti primeşte instrucțiuni contradictorii, şiretul Cancelar va fi cel care va conduce intriga.

Mareşalul Leboeuf îl cheamă în dimineața aceasta de iulie pe aghiotantul său care îl găseşte potrivindu-şi barba. Ministrul nu a vrut războiul pe care Franța – crede el – îl va declara înainte de căderea serii; dar pe cât de mult a sperat că diplomația va putea stăvili războiul, tot pe-atât se bizuie pe prieteniile europene. Austria, pentru scurtă vreme, este o aliată. Italia de asemenea. Ca şi Danemarca. Micile națiuni germane ar trebui să rămână neutre.

Armata franceză nu are în dosarele sale niciun plan de operații, iar statului ei major îi lipsesc hărțile; războiul este însă declarat. Bravul general Ducrot precizează: „Nu suntem pregătiți, dar ne vom descurca pe drum.“ Cei din forurile superioare îşi dau seama că mobilizarea va aduce nişte mirări, dar nu avem noi oare mitraliera? O armă nouă cu bătaie până la o mie două sute de metri?

Bavaria, Saxonia, Würtembergul, Hesse şi Baden se rânduiesc, ca un singur om, de partea Prusiei. La douăzeci şi patru iulie, un căpitan de stat-major württemburghez, contele Zeppelin, execută o recunoaştere spre Niederbronn. Împăratul Napoleon al III-lea a cinat la castelul Saint-Cloud. Se gândeşte cu îngrijorare la viitoarele sale cavalcade. Glasuri cântă în depărtare Marseieza. Văzduhul înmiresmează blinda Ile-de-France.

Împăratul soseşte la Metz, istovit de călătorie. Căldura este caniculară, nicio adiere. Ce să facă, ce să nu facă? Nu se ştie ce unelteşte inamicul; dar, după o cugetare adâncă, se ia hotărârea să fie luat prin surprindere. Dacă ducatul Baden este o „bucată” prea mare, ar putea fi atacat Saarbrücken-ul. Aşadar, într-acolo! Soldații se avântă cu disciplină, dau peste cap o țară neapărată şi, la momentul potrivit, se opresc. Este o victorie. Şi acum?

Acum, împăratul, plictisit de atâta suferință şi de ordinele pe care le dă, seamănă cu un jucător de şah de la Pézenas ori Sainte-Gauburge, care, dând peste unul mai tare decât el, a deplasat un pion pentru a arăta că se mişcă liber, deşi înfrângerea l-a şi înlănțuit.

Reichshoffen şi Forbach deschid, la şase august, calea Alsaciei.

*

În aceeaşi vreme, insula a avut parte de o ceață intensă şi de o hulă puternică. Lugubru a fost, în acel şase august, vuietul mării izbindu-se de țărmuri şi dincolo de țărmuri, în inima unei lumini sterpe. Catherine şi-a purtat gândurile spre cei morți. Alain, spre Louise. Bărbații au lucrat pe diguri, femeile au adunat mult varec de epave.

Echipa de la Ar-men a părăsit portul în zorii zilei de şaisprezece august. Ar-men rămânea Ar-men. Valuri îndărătnice complicau acostarea, un zidar a căzut în apă, dar a fost pescuit; în timpul lucrului însă, marea s-a hotărât să se întoarcă la o stare de calm, iar ceasul Conductorului stătea mărturie că rezistaseră pe stâncă trei ceasuri şi mai bine. Făcuseră doi metri cubi de zidărie.

Nu au cântat, şi nu au râs, războiul asedia şi sufletele lor şi peisajul marin; le era totuşi dat să cunoască o bucurie gravă. Război însemna şi urcarea pe Ar-men. Şi-au apărat țara, apărând onoarea oamenilor.

În pat, Alain îi explică pe îndelete Catherinei, Campania asta, Ar-men 1870, este într-adevăr minunată. Iulie, Catherine, iulie cu cețurile sale nemaipomenite. O dată, la jumătatea drumului, pilotul fusese aproape nevoit să arunce ancora, fiindcă nu vedea nici până la doi metri. Să ancorezi printre stânci, îți dai seama, având dedesubt tot stânci! A comandat viteză foarte mică – ai să te miri, a făcut asta întâi ca să poată auzi mai bine. Cunoaşte zgomotele mării pe toate pietricelele, este un bărbat. Toate icnetele ei le ştie. Într-o zi voi ajunge şi eu ca el. La un moment dat a spus: „Léonnoc! Mergem!“ – Era chiar Léonnoc, crede-mă.

Altă dată a fost şi mai rău: ceața s-a lăsat peste noi înainte de ridicarea ancorei. Ce era să facem? Să pornim la drum cu ochii legați? Lacroix a vorbit puțintel cu piloții şi cu căpitanul; pe noi voia să ne vadă răbdători şi mâncând conserve. Am plecat, totuşi, cu urechile ciulite şi am ajuns, fireşte, de vreme ce acum sunt aici, dar scârboasă tot a fost treaba. Se pare că un minut şi ceva şalupa a navigat prin iarbă de mare. Fiindcă n-a atins nimic tare.

Alain izbucneşte în râs. Le-ar fi jucat marea o farsă bună vârându-le o stâncă sub chilă, dar ei sunt cei care i-au jucat-o de vreme ce s-au strecurat printre primejdii fără nicio avarie.

Şi iat-o pe Catherine plângând dintr-odată în hohote.

— Ce s-a întâmplat? mârâie bărbatul. Tot la războiul tău ți-e gândul?

— Războiul! Războiul!… Ceilalți nu ți-au spus nimic?

Aşa era, nu spuseseră nimic – iar discreția aceasta pe care femeia o crede voită, îl întristează şi mai tare. Nu-i decât o biată femeie diferită de celelalte. O bolnavă. Un soi de blestemată… Ea plânge, ară cearşaful cu unghiile…

— Nevasta inginerului este grea. Se aseamănă cu stânca voastră. Ea a primit temeliile, care cresc, cresc şi vor zămisli un om, în timp ce eu… eu…

Oricum, gândeşte Alain, culcat pe spate, oricum ea are tot dreptul să se căineze. Nevasta Inginerului, tânără de tot, i-ar fi putut lăsa întâietatea…

O mână i-o cuprinde pe a sa. Şi un glas şopteşte în beznă:

— Dacă m-ai iubi numai pe mine, pe mine care te umilesc dar care sunt femeia ta, nu crezi că destinul ne-ar da binecuvântarea lui?

— Te frământi prea mult, răspunde el plictisit; tocmai fiindcă îți faci atâta sânge rău, tocmai de aceea nu vine copilul. O femeie care a traversat înot un curent marin precum Kelaourou este o femeie puternică, la naiba, una care nu trebuie să plângă în loc să doarmă… Dormi!

El însuşi se întoarce pe o parte şi caută somnul. Nu-şi reproşează nimic. Mila, prietenia nu trebuie să întineze alte

gânduri. Amintirea Louisei este sacră. Nu a fugit cu ea, aşadar are dreptul să-i regăsească, sub pleoape, imaginea pură de stâncă neatinsă.

De sub pernă, cu îndemânarea tăcută pe care ți-o dă obiceiul, Catherine a tras mătăniile mamei. O să aibă timp de somn când va fi moartă. Cuvintele se desprind de pe buzele mute, asemenea nevăzutelor secunde ale ceasornicului – la cuvintele acestea ea nici nu gândeşte. Sâcâiala stârnită de vorbele „rodul trupului tău“ nu-i stânjeneşte decât gura. Îşi aminteşte. În noaptea dinaintea nopții acesteia, frazele ce i se par a nu le fi auzit niciodată şi care au pornit să curgă în afundul memoriei: „…ieri a fost ridicat de pe faleză… cadavrul unui marinar purtând uniforma marinei imperiale, adică un veston din postav albastru cu galoane din lână roşie de maistru; paltonul era căptuşit cu molton albastru şi nu avea număr matricol; pantalonul din postav albastru avea la centură numărul 16.218; cămaşă din lână albastră tricotată, talie 1 m 70, păr negru, favoriți foarte stufoşi şi negri; fața era descărnată.

Se va fi citit pesemne, în fața ei, în vreo zi îndepărtată, pe când nu era decât o fetiță, un proces-verbal de găsire a unui cadavru; pentru ce i se întipăriseră în minte frazele acestea? Pentru ce aceeaşi minte le căuta? Pentru ce nenorocire viitoare vine, ca o mărturie, această crudă fidelitate a memoriei?.

Capitolul V

Oare cazi fără să te ridici?
Oare te rătăceşti fără să regăseşti drumul?…
Cartea lui Ieremia.

TUNURILE BUBUIE ÎN DIRECȚIA Champigny şi Pierrefitte. Trâmbe de fum negru urcă din foburguri. Un brad din curtea spitalului se rostogoleşte în chip ruşinos. Crivățul biciuieşte. Victor Hugo a scris dintr-o răsuflare un poem vibrant, gazetarii preamăresc victoria,

poporul visează la ieşiri în masă – ei nu împiedică desfăşurarea faptelor. Sau zvonurile… Prusacii au primit întăriri. O să lipsească apa. Armata de pe Loara s-a destrămat. Artileria nu mai are muniţii. Porumbeii călători nu se mai întorc…

„Oare toate farurile noastre s-au aprins în noaptea aceasta?“ se întreabă domnul Reynaud, îmbrăcat în redingotă neagră, în biroul său neîncălzit; o pătură de vizitiu îi încinge şalele, iar pe cap are o tocă de blană. Îşi interzice neîncrederea. Oamenii de la Faruri, de sus şi până jos, vor face tot ce le stă în putinţă.

Dar lucrările de zidărie de la Ar-men? Stânca se ţine deoparte de îngrozitorul eveniment. Nici talazurile, nici ţiparii-de-mare nu vor aduce pe ea maşini infernale. Cei douăzeci şi cinci de metri cubi aşezaţi în 1869 au rezistat până în primăvara lui 1870, pentru ce nu ar mai rezista încă un an? Pentru ce stratul următor nu ar putea birui iarna?

La aceeaşi oră, în biroul său din Brest, în faţa unui cer plumburiu săgetat de pescăruşi albi, Inginerul Cahen face aceleaşi reflecţii. Furnizorii statului, neplătiţi, stau agăţaţi de soneria lui, este imposibil de găsit materiale, imposibil de ştiut ce nave circulă, veştile din Paris sunt triste, din răsărit nu vin ştiri deloc, sunt vânturate zvonuri privind foametea, capitulările, masacrele. În haosul acesta, farul Ar-men cel neterminat, slujeşte drept colac de salvare. Precum copilul care trebuie spălat şi hrănit, oricare ar fi tristeţea din suflet, pentru că stă scris că el nu trebuie să rămână copil. Este inevitabil ca primăvara să se reîntoarcă şi într-o bună zi de soare şi calm stânca să-şi înalţe dintre ape cununa ei de ciment. Este inevitabil ca o campanie 1871 să readucă spre Basse-Froide nave, unelte şi lucrători… De aceea, tot inevitabil este – spuneţi-o cu glas mai coborât – ca pe câmpurile de bătaie iarba şi grâul să crească iarăşi, ca în locul fiecărui arbore distrus să crească, din pământul viguros, un altul.

*

Foametea bântuie în Paris. Spitalele gem de răniţi, de bolnavi. Oraşul a rezistat mai mult decât s-au aşteptat

duşmanii, dar a ajuns, oricum, la capătul puterilor… Să capituleze? Ispita s-a ivit, din ce în ce mai ameţitoare; dar o tresărire de spaimă, de furie o alungă în ultima clipă. Când Parisul va ceda… domnul Reynaud îşi interzice să rostească vorbele de blam cuvenite. Doar partida prezentă este pierdută. Războiul acesta trebuie socotit o creangă moartă… Priviţi-l în biroul său din ce în ce mai îngheţat – chipul îi este palid din pricina lipsurilor, pe mâini s-au ivit crăpături, dar scrisul său nervos ca flacăra bătută de vânt se aşterne întruna pe hârtii. O carte despre faruri? Un al doilea tratat de arhitectură? Ceea ce scrie acum nu este sortit tipografiei. Regele luminilor de pe ţărm, care nu a pus nimic în gură de douăsprezece ore, s-a hotărât să-şi scrie amintirile – pentru fiul, pentru fiica şi nepoţii săi. De-ar putea transmite secretul energiei sale urmaşilor! El nu le cere să admire bunicul, ci să trăiască deplin… Marii-săi prieteni, farurile, întruniţi pe nevăzute, îi încuviinţează gândul.

*

De o săptămână şi mai bine, Inginerul Joly nu şi-a mai scos ţoala proastă de păstor savoaiard, strânsă la mijloc cu o sfoară, nici încălţările de piele şi lână în care picioarele sale crăpate calcă necontenit ca pe sticlă. Trăieşte, are de îndeplinit îndatoriri şi se achită bine de ele, restul trebuie trecut la dosarul „Fleacuri”. Armata lui Bourbaki[36] s-a dus pe copcă. Dacă îi va întrece pe prusaci în drumul spre Elveţia, se va putea socoti fericită. „Joly, o să arunci în aer podul acesta, mă bizui pe dumneata, a spus Cremer. — Da, domnule general…“ Un pod pe care prusacii îl distruseseră în toamnă, şi pe care Joly, înainte de zilele înfrângerii de la Héricourt, îl repusese chiar el pe picioare!… Nicio şovăială. Ghemuit în zăpada unui şanţ, Inginerul arată oamenilor săi cum trebuie să procedeze.

Îşi păstrează partea cea mai periculoasă. Cu buzunarele pline de explozivi, se avântă, îndoit de mijloc, de-a lungul

[36] Bourbaki (Charles Denis Sauter): general francez de origine greacă (1816—1897) (n.tr.).

podului. În fața lui, pentru a-l ocroti, niciun element de acoperire. Şi mai există necunoscutul câmpiilor acoperite de zăpadă, boschetele, colinele. Recunoaşterea inamică este acolo, fără îndoială, îi ține în raza binoclului ca un botanist insecta. Un foc de armă nu ar aduce nicio tulburare în câmpul acela. S-ar potrivi cu cerul jos, cu râul domol. Cadavrul unui om pe zăpadă nu pare ciudat.

„Dacă scap cu bine din treaba asta, o să-i aud spunând că am fost grozav. Nişte copii! Când am urcat întâia oară pe Armen, nu alergam, dar am încercat o emoție mult mai puternică."

*

O, stupefacție, insula Sein află înfrângerea. Prima de la celălalt Napoleon. O luptă unul contra unul. Țara aceasta atât de bogată, cu pacheboturile, fregatele, arsenalele, cu radele ei… Şi cu jandarmii ei… Cu viile… Cu scrisorile ei purtând antet.

Zile îndoliate sunt cele în care ți se vesteşte o ruşine! Bătrânul de pe *Médée* îşi tăinuieşte sentimentele în inimă şi se mulțumeşte să mestece tutun ceva mai mult.

Ceilalți îi urmează, cum pot şi ei, pilda…

Goeletele au părăsit Paimpolul şi coboară pe Canalul Mânecii.

Pâinea tot acolo este. Pentru *Fleur de la Mer* ca şi pentru *Jean-Bart,* nava al cărei destin este să nu se mai întoarcă. Morunii nu pot înceta să depună icre doar pentru că un om se numeşte Bismarck şi o bătălie ucigătoare de oameni, Gravelotte. În fiecare *Jurnal de bord,* un căpitan a început să scrie, cu peniță alertă, *Aceleaşi timpuri, aceleaşi vele…* care trebuie să constituie până la capăt esențialul observațiilor sale.

*

Noaptea, Catherine se reculege. Nu a îndrăznit să spună, dar înfrângerea nu a mirat-o. Ştia prea bine – aşa voia dreptatea – că alte femei aveau să sufere! Acum, când aparține mulțimii, iat-o înseninându-se.

Într-o seară, la bistroul Le Cam, un patriot cherchelit îşi lasă greu palma pe umărul lui Alain şi, fără de răutate, îl mustră că nu dăruieşte copii Franței. Ceilalți râd pentru că dojenitul acceptă să râdă; o stânjeneală coboară peste ei… Alain a simțit că îl încearcă o amărăciune. Copiii Louisei (îl aştepta pe-al treilea) ar fi ai lui Alain, susținea el, dar convingerea aceasta nu ar fi impus-o nimănui…

Iar François plecase, liniştit şi puternic, în țara morunilor, lăsând în urmă, ca un semn al forței şi fericirii sale, pe femeia aceasta însărcinată…

Alain era sigur că Ea îl iubea; pe el, pe Alain. Şi el o iubea, prin urmare ea nu se putea schimba. Tăcerile lui Mathieu, aerul încăpățânat al Adelei nu însemnau altceva.

Dar ar fi vrut să fie şi mai sigur. Copiii, un al treilea care avea să vină – oare o femeie nu se leagă de bărbatul care îi face asemenea daruri? Oare nu dă uitării tot restul lumii pentru chipurile acelea mici, pentru tribul acela de țipete şi nevoințe cărora le este şi slujitoare şi regină?

De ce refuză să se întoarcă pe insulă? Ce bucurie, ce mândrie ar fi pentru ea să le arate bătrânelor seineze progenitura…

Starea ei o făcea poate mai frumoasă ca oricând. Paloarea înceţoşată a chipului, când vrea să audă şi mai bine cum se mişcă pruncul pe care îl poartă – să existe aşa ceva şi să nu-l poți vedea…

Când în ultimele zile ale lui martie se zvoni în Raz că va fi revoluție, Alain nu mai şovăi. Plecă la Bestrées. Alungase un împărat, pentru a instala o republică; o Comună ce mai putea însemna? Avea tot dreptul să se teamă pentru viața Louisei!

Guivarch era acasă, fără nicio treabă („Ai ceva veşti despre campania Ar-men?“), lângă tânăra-i nevastă. Ieşi imediat. Alain îi explică.

Discutară.

— Nu-mi place asta, zise întru sfârşit omul de la Capul Raz. O să mă duc totuşi. Trebuie să te scot din necaz.

— Ascultă şi priveşte! Mă duc acolo prin trupul tău... O să-mi povesteşti totul.

— Ei şi?

Ei şi, după o călătorie plină de peripeţii, Guivarch ajunse în Goëllo. Casa era mică şi frumoasă. Prezentându-se drept un negustor ambulant, reuşise să intre – Louise nu se putu împiedica să nu tresară. Dar îşi reveni imediat. Alain Le Gonidec? A, da... Omul pentru care nimic nu putea fi mai frumos decât un far... Ce departe sunt astăzi toate astea... Ziceţi că-mi duce grija? Comuna din Paris? Mă faceţi să râd! Ce, asta-i treaba lui?...

— Dar în timp ce vorbea, îl întrerupe insularul, nu ai observat ce ţi-am spus eu să observi?

— Mă tot împingea spre uşă... Copiii ţipau... Ai îmbrânci o femeie însărcinată?... Nici tu n-ai fi putut să vezi mai mult, dacă ai fi fost în locul meu...

Alain întoarce capul. Face un efort să nu geamă.

— Bietul de tine, murmură celălalt. Nu te mai gândi la ea, fii bărbat! Drept este că ea aparţine omului ei. Ai fi prea prost dacă te-ai simţi nefericit din pricina unei persoane care, cu timpul, te-a uitat...

— Mă voi gândi la ea întotdeauna! Sunt sigur că în privirile ei stăruia o flacără.

— Dacă vrei să spui cu asta că tot frumoasă a rămas, atunci nu greşeşti! Cât priveşte flacăra...

Alain ridică din umeri.

— Ştiu ce ştiu. Şi gata!

— Nătărăule blestemat! mormăi Guivarch. De ce m-ai mai trimis dacă ştiai atât de bine toate?

Seinezul ar vrea să riposteze... Dar scuipă pe jos şi se depărtează.

După o oră, peste Bestrées, aude un om care aleargă să-l ajungă din urmă şi care strigă:

— Alain!...

Se opreşte. Pe faleză glasul urlă:

— Mi-am amintit cuvintele: „Dacă într-o zi voi avea nevoie de ajutor, voi şti să-l cer negreşit!…“

— Bineînțeles! urlă Alain la rândul său şi coboară pe o cărare de lumină până la marea cea veselă.

*

A existat şi un şantier Ar-men 1871. Campania se deschise la cinci iunie, dar marea capricioasă întârzie acostările până în luna august, totuşi, din cauza digurilor şi a insuliței Tévennesc, în Raz, unde încă din ’69 fuseseră începute lucrările unui far (mult mai uşor de construit!), bărbații aveau ce face. De cum se domoliră valurile, *Armorique* spintecă apele din Basse-Froide, astfel că echipa regăsi pe stânca privilegiată ritmul ei de lucru cel mai susținut. Când campania se încheie, lucrările de zidărie care, în 1870, atinseseră nivelul punctelor culminante ale stâncii, se ridicau, în locurile cele mai expuse, cu un metru mai sus. Litigiosul Medina-Parker nu servise decât la taluzuri. În interiorul masivului fusese folosit doar Portlandul, atât.

În iunie, încă nu ştiau dacă munca lor de peste an avea să dea roade; în septembrie tot nu ştiau dacă va exista într-o bună zi farul Ar-men, dar inimile lor se bucurau din nou. Cu picioarele în espadrile, cu centura de salvare pe piept, cu pietrişul în brațe şi cu vântul marin pătrunzându-le în plămâni – văluritul Câmp-al-lui-Marte îi înconjura până în zare – nu le păsa nici de tratatul de la Frankfurt, nici de războiul civil, uitaseră neliniştile personale. Nu erau nişte învinşi.

De îndată ce a putut fi foarte sigur de înlocuitorul său, tenacele şi devotatul Lacroix, care se resimțea de pe urma unei vieți trăită necontenit pe baricade, profitase de evenimente, pentru a trece la pensie; potrivit propriei păreri, nu mai putea fi stimulatorul cotidian de care aveau nevoie oamenii, împrejurările. Un tânăr viguros de douăzeci şi cinci de ani, Probesteau, demon al vigilenței şi al forței, trecuse în locul său. Cahen îl aprecia pe fostul Conductor – ordonat, punctual – care îl introdusese regeşte printre pescari, zidari şi stânci, iar

îndelunga bătălie meticuloasă a căutării celor mai solide materiale crease între ei o legătură indestructibilă. Dar Cahen îl îndrăgi de la început pe Probesteau, frate întru elan şi zel, pe care la rândul său îl introducea în minunata aventură, dovadă vie că succesorul lui Joly devenise şi el un om al stâncii Ar-men.

Asemenea înțelegere însemna un bun temei de liniştire. Metz, oraşul natal al Inginerului, fusese anexat Germaniei.

Soția lui, după ce nu mai primise veşti o jumătate de an, află că ambii părinți muriseră în regiunea Meuse. Copleşită de durere, dăduse naştere unei fete plăpânde şi defăima neîncetat Bretania cea ploioasă, ai cărei locuitori scăpau totdeauna de invazii. Visul marelui Turn de Foc, menit să salute navele în apusul Franței, nu avea niciun farmec pentru ochii ei secați de lacrimi.

Şi a existat apoi un şantier 1872. Campania se deschise mai devreme, iar în iunie, bucurându-se de o mare calmă, oamenii putură să acosteze şi să lucreze cinci zile la rând. Efortul anilor dinainte începea să dea roade. Atâta vreme cât masivul de bază nu atingea nivelul celor mai înalte mareei, inginerii nu puteau stabili niciun pronostic serios privind viitorul farului, dar pentru a se putea ajunge acolo, prezenta ridicare de lucrări de zidărie constituia un ajutor eficace, pentru că, până şi în timpul celor mai slabe ape moarte, ea îngăduia, pe mare joasă, debarcarea. Era suficient ca Basse-Froide să nu fie prea mult cotropită de hulă. Acum, chiar şi Basse-Froide ştia ce-i zâmbetul.

Capitolul VI

Pescarii vor geme şi se vor căina… Dezamăgiți vor fi cei care vor întinde un năvod peste ape.

Isaia

Nici nu-si încheiase vorba, că o navă din Bretania veni să-şi dea sfârşitul pe țărm; că un vas din partea locului, fără vâsle, cu catargele frânte şi zdrobit de la prova până la pupa, se sfărâmă de stânci.

Barsaz Breiz

LUMINA ZORILOR ÎŞI REGĂSI LIMpezimea ei de totdeauna, păsările cântară, bancurile de zargani se răspândiră în apele străvezii, iar şantierul Ar-men – care avea un loc al său în calendar – îşi deschise porțile…

Legi misterioase, emise de adâncimile marine, hotărâseră că anul va fi sălbatic. Zilele se contopeau, unele după altele într-o hulă violentă; în pofida înălțimii lucrărilor de zidărie, oamenii nu puteau acosta la rocă. Lucrau la diguri, reuşeau uneori să urce pe rotofeiul Tévennec; Ar-men era însă alt cântec. Şubrezenia tentativei se dezvăluia cu o brutalitate nouă şi tragică – chipul înspăimântător al unui prag marin în frământul valurilor vertiginoase. Ca oameni de curaj, bodogăneau: „Cu atât mai rău“, dar poate că ar fi trebuit să murmure. „Cu atât mai bine”. Pentru ce atâta îndărătnicire în a construi ceea ce trebuia să fie, în cazul desăvârşirii lucrului, o temniță înfiorătoare? Ce viață aveau să ducă aici, în acest univers al talazurilor, paznicii farului? Lunile se scurgeau deopotrivă de nemulțumitoare. Două descinderi în mai, două în iunie, două în iulie. Oceanul multiform îşi raționaliza zilele de calm cu dezgustătoare avariție.

Veni luna august – rece, morocănoasă, agitată de hulă

Anul întreg nu era decât un putregai.

*

În timpul furtunilor de iarnă, care scuturau în larg vapoarele cu provă puternică, pe toate țărmurile, marinarii îşi pregătiseră vigoarea şi armele. La sfârşitul lui ianuarie, în fața Scoției, pachebotul englez *Britannia* se scufundă având la bord câteva sute de oameni. Cine să-şi închipuie că acesta era primul naufragiu dintr-un an care avea să aibă parte de astfel de nenorociri cât în doisprezece ani la un loc?

Goeletele din Paimpol se încărcară aşadar cu unelte, cu deale hranei şi cu oameni, pentru a porni la drum. În ținutul negurilor reci, popoare de moruni se vânzoleau pe sub ape, slobozeau ouă şi mişunau, mişunau şi slobozeau ouă, hăituite de foame, de dragoste şi teamă… Goeletele ieşiră şi recunoscură drumul. Odihniți, bărbații aşteptau cu nerăbdare istovirile grele care ştiu coase, cu ață ce nu se rupe, zilele de nopți şi nopțile de zile, toate asemănătoare.

Iar marea era urâcioasă. Nu pentru întâia oară. Bordajele şi velele se apărau curajoase.

Apoi, marea se făcu şi mai nesuferită. Un întuneric scârbos înghiți cerul, iar ochiul farului de la Capul Lizard nu strălucea deloc peste vacarmul acela. Marea deveni groaznică. Trei goelete nu se mai reîntoarseră în 1870 – li se sfărâmaseră catargele. O alta în 1871 – punțile i se acoperiseră cu greement. Şi încă una în 1872 – nu se mai supusese cârma.

În furtuna din martie 1873, valurile înghițiră patru vapoare: *Notre-Dame-des-Dunes,* cu douăzeci şi trei de oameni; *Marie-Joséphine,* cu douăzeci. *Léonie-Clémentine,* cu unsprezece; a patra cu douăzeci şi trei de oameni, se numea *La Fleur de la Mer…* Marea nu citeşte numele navelor pe care le sfarmă.

Vestea nenorocirii ajunse la Louise, fu dezmințită, apoi confirmată şi din nou tăgăduită, până ce se înstăpâni pentru vecie. Femeia se îndoliase, de îndată ce primele zvonuri îi trecuseră pragul şi aşa a rămas. Cu bonetele negre, era uşor… Nopți în şir, în timp ce marea zăludă se albea de valuri, ea nu putuse închide ochii. Şi mai ales…

Asta nu era treaba oamenilor din satul ăsta.

Barcazurile care scăpaseră de coasa morții sosiră în apele cu peşte mult. Vârşele fură aşezate în scobiturile lor, undițele se afundară în apă şi în fiece seară căpitanii de barcazuri numărau o pradă de câte douăzeci de bucăți. Ce dacă soarele se păstra palid, de vreme ce puntea era foarte roşie… Până la sosirea goeletei de vânătoare ei nu aveau să ştie că ortaci de-ai lor fuseseră culeşi în drum.

Adèle îşi pierduse cunoştința, când rectorul îi trecu pragul. Alain, care apăru la un ceas după aceea, fu întâmpinat de o privire înnebunită:

— Pleacă!

Ea se îmbarcă a doua zi, spre a se duce la Audierne, dimpreună cu Mathieu, iar Catherine căzu într-o mare nelinişte înconjurată de copii, frumoasă, impunătoare, Louise avea să revină. Avea să ocupe toate drumurile şi dunele, inima şi nopțile lui Alain…

Peste trei săptămâni, Mathieu se întoarse. Era singur, iar chipul său exprima o istovire apăsătoare. Închiriase unor paimpolezi odaia Louisei: îngădui mai departe unor zidari de la Capul Raz să-şi instaleze noaptea hamacuri, lângă patul ei cu perdele trase. Unii ziceau că bea pe întuneric, înainte de a se culca.

Iar acum luna august era prezentă, iar furia mării împresura insula ca un zid viu. Noaptea sufla vântul. Sufla în asfințit, în zori, la amiază, noaptea. Aversele, răpăielile alternau cu sarbedele bufnite. Văluri cenuşii măturau curcubeiele. Probesteau era bântuit de insomnii; avea în față amenințările arțăgoase ale predecesorului său. „O să vezi, tinere, ce înseamnă, pentru un Conductor de la Poduri şi Şosele, să trăiască pe insulă. O să-ți nenoroceşti intestinele şi, dacă ai să reuşeşti cumva să te înțelegi cu oamenii, marea îşi va râde de tine…“. Tinerețea voioasă şi înflăcărată a lui Probesteau era pe placul zidarilor şi al pescarilor, ştia să țină în mână şantierul; dar avea lucrul acesta vreo importanță? Lacroix avusese dreptate, marea era cea care îl insulta. Du-te

şi croieşte drumuri pe uscat, omuleţule obraznic, nu te apuca să comanzi valurilor…

Dimineaţa, în lumina plumburie, îşi repeta că timpul nu şi-l pierde. Încet-încet, pe colţul său de stâncă de la Capul Raz, se înălţa turnul Tévennec. În doi ani, nu mai mult, o înştiinţare adresată navigatorilor va aduce la cunoştinţa tuturor că un far cu acest nume îşi începea existenţa. Un far care avea să înlăture primejdiile sinistre. Dar de ce să se amăgească? Între Ar-men şi Tévennec nicio comparaţie posibilă! Adică între o lucrare obişnuită, foarte grea ce-i drept, dar obişnuită, şi alta excepţională! Chiar dacă oamenii nu ar fi reuşit să ducă treaba până la capăt, Ar-men ar fi continuat să-şi eclipseze rivalul. Nu oricine poate cere tuturor şi fiecăruia să facă apel la neştiutele forţe ale răbdării, iscusinţei, înţelegerii. Nu oricine merită din partea elementelor naturii. Suvoirea aceasta imprecisă. A rezistenţelor neprevăzute…

În dimineaţa aceea, văzând că cerul era tot înnorat şi marea tot zbuciumată, Cahen anunţă că se va reîntoarce la Brest.

— O voi trimite înapoi pe *Armorique,* îi spuse el lui Probesteau. Programul se desfăşoară şi singur. Diguri şi iar diguri. Mult noroc!

Conductorul observă trăsăturile trase şi ochii trişti ai şefului său. „Aţi avea mai multă nevoie de noroc decât mine“, gândi el.

— Sper că o să-ţi găseşti soţia bine, sănătoasă, adăugă el cu glas tare. Dacă socoţi că ar fi mai bine să nu te îndepărtezi de ea…

Inginerul îşi apăsă un deget pe buze, apoi surâse melancolic. Şi Ar-men? Voia să evite un minimum de tentative, infructuoase ori nu.

— Vom face farul, spuse el încet, privind marea şi înălţă din umeri.

Mai târziu, la prova şalupei, suportă ploaia de stropi marini şi ruliul cu o indiferenţă totală. Îl preocupa cele spuse lui Probesteau. Un altul, poate, va construi farul. Cât în privinţa inginerului Cahen…

— Ia spune-mi, ai citit notița aceea a Expoziției de la Viena? îşi întrebă el soția.

O săruta în timp ce vorbea, nelinişţit în aşteptarea răspunsului. Şi o văzu întorcând capul.

— Nu te oboseşti prea mult? Cum te simți noaptea?

— Să vorbim mai bine despre farul tău, este mult mai interesant, răspunse ea oarecum tăios. El bâigui ceva, ea fugi în camera ei.

O găsi pe pat, zguduită de un plâns neauzit. Se strădui să o linişteascăspunându-i cuvinte duioase, dar ea hohoti atunci şi mai tare. Bărbatul se mulțumi să o mângâie pe păr, un păr frumos şi negru, des, unduios ca valurile.

— Gândeşte-te la micuțul care se va naşte, gândeşte-te la celălalt micuț care are nevoie de tine, murmură el când văzu că lacrimile se opriseră.

Dintr-o zvâcnitură, fu în picioare (devenise mult prea nervoasă, iar el ştia că acestea erau lucruri ce nu trebuiau spuse!). Repezindu-şi cuvintele, ea îi insultă pe toți la rând – Brest, bărbatul, Serviciul Farurilor, Bretenia. Notița de la Expoziția din Viena, un bluf, încă un bluf. Fără îndoială că Reynaud o scrisese. Se grozăvea în fața străinătății, voia să împingă înfrângerea din ’70 în arhive, adică… priviți, domnilor, cât de bine muncim, Ar-men era o treabă pentru uriaşi, iar noi, după numai şapte ani, suntem siguri de reuşită. Nu se simțea deloc mândră că avea un bărbat îndestul de naiv încât să considere o declarație oficială drept nişte bani peşin.

Inginerul măsura cu paşi mari, în sus şi în jos, încăperea. Afară, un clopot suna de minute în şir reluarea lucrului în atelierele din Penfeld. La fel de obsedant, aproape, ca şi strigătele acestei femei.

— Anna, spuse el, eu nu-mi arunc niciodată vorbele în vânt. Cred în acest far, îți jur. Încearcă să te stăpâneşti şi lasă-mă să-l termin. Nu va exista decât un singur far Ar-men. Niciodată Léonce Reynaud nu a scris vreun rând de care să nu fie sigur. Vorbeşti despre el şi despre noi, ca o persoană care nu ne

cunoaşte Serviciul. Ce spui, nu-i demn de inteligența ta… Tu şi cu mine nu suntem, la urma urmei, vrednici de plâns.

Abia îşi încheiase fraza, că ea se trânti din nou pe pat. Bărbatul ei nu era decât un egoist. Da, se măritase cu un egoist! Cum adică, nu era nefericită? Îşi pierduse de curând tatăl şi mama, sănătatea fetiței o îngrijora, de plouat ploua întruna, bărbatul o lăsa singură, iar în regiunea Meuse totul mergea atât de bine…

Ca să facă ceva, el o chemă pe Françoise. Îi ceru să pregătească un ceai de muşeţel. Crozoneza[37] închise uşa, iar sărmana Anna se lansă într-o serie de văicăreli. O bătrână țicnită şi femeia asta. Nu ştie decât să mormăie. Te spionează… O adevărată aducătoare de nenorociri. Într-o bună zi o să-i dea otravă copilei…

Tânăra femeie simțea că este nedreaptă, dar nu-i mai păsa. Parcă nedreptatea destinului nu era şi ea foarte mare! Bărbații nu suferă niciodată; sau, în clipa în care încep a suferi, se afundă în lucru, se ferecă în ei, suprimând restul lumii.

Printre genele-i ude îl şi vedea punându-şi pelerina. Venise de la stânca lui, nu luase masa, dar se ducea imediat să dea raportul. Şeful şi cu el aveau să sporovăiască despre soiurile de ciment şi despre tăria valurilor, despre bigi[38] şi cofraje – un mare duet de maniaci! Oboseala de pe chip nu i-o vedea.

*

Catherine îşi şterse fruntea, îşi resfiră părul lipit de sudoare şi întrebă cu glas răguşit:

— Zici că şi-a pierdut copilul?

— N-am zis asta, răspunse cledeneza, fără să-şi ridice capul, şi plimbând săpunul în sus şi în jos, cu îndemânare, peste costumul gros, albastru cu care bărbatul ei lucrase atâtea ore. Am zis că a avortat.

— Întocmai. Eu numesc asta să pierzi copilul!

---

[37] Femeie din Crozon, oraş din peninsula cu acelaşi nume, în ținutul Capului Finistère (n.tr.).

[38] Bigă, bigi: aparat cu ajutorul căruia se încarcă sau descarcă mărfurile în porturi (n.tr.).

Femeia netezea vestonul şi îl privea în soare, prea sigură pe sine pentru a se mânia. Catherine asta, biata de ea, care de ani aştepta să rămână grea, nu judeca deloc sănătos; de asta nici nu mai încăpea îndoială.

— Nu, Catherine. Un avort nu-i acelaşi lucru cu a pierde copilul. Ai să afli mai târziu… Râdea. Sper că nu. Când o să-i ai pe cei mici dormind alături de tine.

Colo în lumină, se odihneau sugându-şi degetul cel mare, gemenii cledenezei. Catherine îi privi, un val de fericire o năpădi. Cei doi semănau cu pruncii pe care i-ar putea avea. Deşi nu terminase cu spălatul rufelor, îşi rândui lucrurile şi, după ce trecu pe-acasă, se duse la biserică.

În timp ce se ruga, talazurile săreau pe Ar-men; iar la Brest, unde trotuarele străluceau după o aversă, tocul Inginerului alerga pe o hârtie proastă, galbenă: „În urma unei nenorociri familiale foarte recente, ni s-a recomandat, mie şi alor mei, o schimbare de aer.“ Îi scria ministrului în persoană şi solicita un concediu de două săptămâni. Două săptămâni! Nu mai puțin! Când într-o săptămână de singurătate, adică de muncă pură, se făcea forte, pentru el însuşi, să-şi regăsească intactă vigoarea. Dar acționa ca un soț bun şi, totodată, ca un inginer iscusit. Avea să călătorească două săptămâni cu ea, apoi o să fie cuminte şi o să-l lase să-şi continue treaba pe Ar-men. Echipa ajungea la un moment crucial. Câteva maree favorabile în acest sfârşit de campanie sau la începutul celei următoare şi vor putea începe turnul. Farul însuşi. Uriaşul pe a cărui siluetă s-ar sprijini cerul.

Inginerul cunoştea mai bine forța valurilor şi a rezistenței pietrei decât tot arsenalul capriciilor femeieşti. Peste două săptămâni, după o serie de burnițe, hule şi certuri, se aşeza la biroul său şi, cu ochii încercănați de sarea mării şi de tristețe, scria cu o peniță mai puțin alertă: „În urma unui şir de neprevăzute nenorociri familiale, şederea mea la Brest, unde sunt inginer de şase ani şi mai bine, a devenit de nesuportat pentru familie şi vă rog să cereți mutarea mea. Am aflat că postul de inginer al Serviciului de drumuri de la Meaux va fi

curând vacant…” Reciti cele scrise. Repetase cuvintele „inginer” şi „familie”. Ei şi? În situația lui îşi putea permite greşeli.

*

Neînstare să mai îndure iarna într-un Goëllo prea mare – cu drumuri multe, ce parcă nu aveau capăt – alături de o fată căpățânoasă, care nu-şi deschidea sufletul, Adèle se reîntoarse în insulă într-o seară de septembrie, pe când stoluri de rațe traversau în triunghi tăriile. Alain încercă să afle, prin Joseph, ce anume se putuse întâmpla între cele două femei. Nu se întâmplase nimic. Adèle – aşa zicea ginerele – ar fi căzut într-o stare de tristețe adâncă, nu mai ieşea nicăieri; doar pentru biserică. Îşi vânduse vaca şi găinile. Iar pâinea ei, cândva cea mai bună din insulă, devenise din zi în zi mai de nemâncat.

Şantierul de faruri şi diguri fusese lichidat. Stânca rămăsese inviolabilă, începând cu o zi de marți a lunii iulie, când – în ciuda valurilor – oamenii se cățăraseră pe Ar-men şi zidiseră aproape trei ore în şir. În taină, Catherine se rugase totuşi împotriva mării. Aflase că soția Inginerului pierduse într-adevăr o fetiță şi îi era ruşine că se socotise nefericită. Ori de câte ori masivul de bază al stâncii, masivul *lui,* creştea cu zece centimetri, Alain se întorcea acasă foarte vesel. Aşa gândea Catherine. Dacă soțul ei va termina farul, sărmana doamnă Cahen va încerca întrucâtva, o mângâiere. Iar Cerul vroise acum ca Adele să se întoarcă singură din Goëllo. Frumoase erau serile acestui an de ploi şi hule!

Alain, care de câteva zile bara trecerea unor chefali pe o faleză a Kelaourou-lui, îşi scotea tocmai undițele din apă când îl văzu dintr-odată pe Mathieu. Nu se îndoia că bătrânul potrivise anume întâlnirea.

— Tu eşti, fiule?

Mathieu se oprise. Fără să fie nevoie, îşi dusese o mână cozoroc la frunte.

— Da, eu sunt, Alain.

Tăcere.

— Două nebune… Două nebune şi nu ştiu care dintre ele o întrece pe cealaltă. Toate astea nu-s deloc hazlii…

Trase adânc aer în piept.

— Dacă femeia ta, Catherine, ar fi mai şubredă, ca sănătate hm… poate că, hm… Dar în afară de faptul că nu face copii, e tare ca o stâncă, nu-i aşa? Nu-i aşa, fiule, că ea e ca o stâncă?

Alain păli… „poate că…“ Poate că ce? Gânduri, gânduri multe veneau spre el, râdeau de candoarea lui. Azvârli un cap de ţipar-de-mare, făcându-l să ricoşeze peste varec; apoi, cu mâinile la şold, îşi privi aţâţătorul.

— Cred că Louise o să găsească un bărbat în Goëllo. Paimpolezii care îşi fac aici sezonul de languste vor merge într-acolo şi o vor împiedica să rămână singură. O să vadă lume şi lumea o s-o vadă.

Mofluz, Mathieu îşi scoase briceagul şi începu să-i contemple tăişul. Desfăcu vreo zece scoici, supse şi ronţăi două-trei, apoi se depărtă călcând peste pietrişul plajei, fără să mai spună un cuvânt.

În aceeaşi noapte, în pat, Alain începu: — Trebuie să mă duc la Brest. Cu nişte hârtii de-ale marinei. Starostele…

— Tu eşti bărbatul casei, faci ce se cuvine.

Oare ce îşi închipuia Catherine? În orice caz, de asta era sigur, ea nu-l va întreba nimic şi nu va spune nimic. Nimănui…

Plecă dimineaţă, sub un cer acoperit, în mijlocul valurilor dănţuitoare. Vânturi şi curenţi îi asigurară un drum bun. Se refugie, peste noapte, într-un adăpost al cărui nume nu-l ştia, iar în noaptea următoare în portul Diben. Ar fi putut naviga zi şi noapte, ca marinar cutezător şi iute în mişcări ce era, după ce se informase asupra farurilor, dar barcazul lui nu-i inspira destulă încredere. Ăsta era adevărul, ce mai! Şi-apoi, trebuia să sosească, la capătul drumului, teafăr şi nevătămat.

După o manevră periculoasă în estuar, în aşteptarea mareei favorabile, Alain ajunse cu barcazul său în cea de-a treia seară, în portul Tréguier. Ploua cu găleata, iar noaptea se vestea adâncă; o porni pe drumuri. Marea era aproape, undeva

pe stânga, alt indiciu mai bun nu şi-ar fi dorit. Mergea, mergea întruna. Se luptă cu un dulău, căzu, se răni, casele întunecate şi străzile din Lézardrieux defilară totuşi pe lângă el. Ghidându-se pe cât posibil după cursul apei Trieux şi după murmurul mării, intră – după o apreciere fugară – pe nişte drumuri înguste. Nu simțea nici ploaia, nici pietrele, îşi fixa în minte cuvintele pe care trebuia să le spună, ca şi cele care se cuveneau ocolite.

Cerul se limpezi, dezvelind stele posace. O mireasmă de drobiță îmbălsăma văzduhul. Vuietul talazurilor creştea. Întâlni monumentul indicat de Guivarch, cătunul, pâlcul de copaci. Şi bariera. Un cal necheză în invizibila să fermă. Pârloaga în poantă… Da, a ajuns. Recunoştea în beznă umbra acoperişului, ferestrele, grădina pe care nu le văzuse niciodată.

Bătu în uşă de două ori şi aşteptă. Dacă ar fi strigat-o, poate că ea, sălbatică, nu ar fi vrut să-l audă.

Nicio mişcare. Bătu încă o dată. Foarte aproape, un glas, glasul niciodată uitat, întrebă:

— Cine-i acolo?

O bănuia de cealaltă parte a uşii, în picioare, cu ochii larg deschişi, neliniştită, dar nu tremurătoare. Femeile din insulă sunt curajoase, iar aceasta îşi apăra copiii. Şi-apoi…

Putea, în sfârşit, să o strige.

— Louise, murmură el.

Câteva clipe de linişte. Undeva, pe câmpia burniţoasă şi cotropită de arome, un cocoş cânta îndărătul zidurilor sale. Oare aveau să se ivească zorile? Din fericire, o cucuvea îşi lansă țipătul…

I se păru că o aude pe Louise suspinând. Sau poate îşi înăbuşea un hohot de plâns?

— Louise! strigă el cu glas puternic.

— De ce-ai venit?

— Nu mai pot trăi departe de tine. Întoarce-te în insulă, nici poala rochiei nu ți-o voi atinge. Sau plec cu tine, oriunde vrei în afara Franței, copiii tăi vor fi şi-ai mei…

Acum era sigur, Louise plângea. Plângea, dar se fereca în vrerea ei, la fel de încăpățânată ca Ar-men.

— Pleacă, eşti nebun, vii aici ca un hoț, ca un tâlhar!

— Corabia mea te-a adus pe uscat. Ce frumoasă ți-a fost atunci cutezanța!

— S-au întâmplat multe între timp! Pleacă, te implor!

Încercă să împingă uşa cu umărul, dar lemnul rezista. Îşi luă avânt şi izbi mai tare. Înăuntru începură a se auzi plânsete de copii; iar el, fiindcă începuse, lovea acum întruna în tăblia uşii. Broasca începuse să cedeze.

— Nu eşti decât un sălbatec! striga ea.

Dar acum el nu o mai asculta. Avea să o strângă la piept, îşi zicea el, şi-atunci toate cuvintele vor fi fost date uitării.

— Dacă intri, iau toporul şi te ucid ca pe-o jivină!

Da, până şi vorba aceasta va fi uitată…

Alain auzea lemnul pârâind; scăpă o înjurătură. Un câine îl muşcase de pulpă, un câine-lup tânăr, care lătra furios, lângă el, cu labele din față ridicate şi ochii plini de flăcări. Cu o puternică izbitură de picior, pescarul îşi trânti adversarul. Cu cuțitul în mână, ținea piept unui nou atac, dar şi alți câini lătrau acum, se auzeau glasuri de oameni, cerul se lumina…

Pierduse! nu-i mai rămânea decât să dea bir cu fugiții – încă prea fericit dacă nu nimerea peste niscaiva paimpolezi care l-ar fi putut recunoaşte.

— Mă voi reîntoarce! urlă el.

Louise nu-i răspunse. Lunecase pe podeaua săliței, cu fața la pământ şi plângea din răsputeri, cu capul peste brațele făcute cruce.

Portocaliul soarelui care urca în zare se mistui în nori vineții. Un vânt puternic se iscă. Un patron din Sablais vru să-l convingă pe seinez să nu plece pe mare, dar nu poți schimba un îndărătnic. În timp ce barometrele erau în scădere, *Marie-Hélène* ajunse la gura estuarului Tréguier şi începu să spintece din greu valurile.

Marea se înfuria. Scurte vijelii o răzuiau. Mult mai devreme decât socotise, Alain recunoscu stâncile Chaises de Primel şi,

fără să şovăie, trecu de Diben. Apoi Saint-Pol-de-Léon, Plouescat, Brignogan apărură şi tot astfel se depărtară. Guisseny, Labervrac'h, Saint-Pabu şi dunele ei albe se iviră în prova babord şi fură lăsate în pupa babord. Noaptea cobora, dar navigatorul, îmbătat de mişcare, de zgomot şi amărăciune, nu se mai gândea la un refugiu. Faruri, mari şi mici, se aprindeau; venise clipa verificării – slujeau ori nu la ceva?!

Într-un anume ceas al nopții, neştiut, la o milă de țărm, *Marie-Hélène* se izbi în plin de o stâncă. Frânt în două, catargul slobozi un țipăt de pasăre rănită şi căzu în timp ce barcazul pivota. Bordajul stâng fu sfâşiat de stâncă pe toată lungimea lui. Apa năvăli cu furie… Adio curse marine, *Marie-Hélène* îşi încheia viața.

Alain se lăsă în voia valurilor. O pierduse pe Louise, pierdea şi nava, era un om sfârşit. De i-ar fi moartea cât mai grabnică! Hula cea puternică i-ar fi putut veni de hac, l-ar fi putut înghiți într-o secundă. Cu valul care îl lovi în cap, mirajul dispăru. Picioarele, brațele, pieptul se luptau cu marea. Gândurile toate îi ieşiră la lumină. Era viu, nu mai puțin viu decât toată apa aceasta brutală şi voia să mai trăiască. Dacă Basse-Froide nu-l înghițise, cum să moară în Marea Mânecii, el un seinez! Când ar fi avut tot dreptul la Atlantic! Unde era țărmul? Vântul mugea, bărbatul se rotea în vârtejul valurilor, căutând zadarnic lumini. Strălucirile acelea albe, din depărtare, nu însemnau altceva decât înspumări peste stânci…

*

Târziu după ivirea zorilor, o barcă din Portsall zări în depărtare, pe o insuliță, un om gesticulând. Era Alain care tremura de frig şi de foame. Acum că scăpase de la înec, nu era nicicum de acord să dispară de pe fața pământului din pricina vreunei febre urâte, astfel că primul său cuvânt fu: „Rom, repede, repede!".

În noaptea care se lăsa, insularul îi expunea Catherinei împrejurările naufragiului. Se reîntorcea, vasăzică, de la Brest. Ieşea din strâmtoare. Un vânt puternic, în stare să ucidă

cormorani. Voise să intre în Iroise, dar… nu a fost cu putință. Mareea l-a alungat în Four. Cârma…

Catherine ridică mâna. Un rictus îi crâmpoțea gura.

— De voi muri înainte, spuse ea pe neașteptate, o să te duci din nou s-o cauți…

Ca să o vadă mai bine, el închise un ochi. Ciudat: versiunea care era pe placul seinezilor nu înșelase inima aceasta simplă.

— Și mai este ceva. – Acum ea dădea un ordin. — Îi vei spune că eu am vrut astfel.

Ar fi putut să o îmbrățișeze pentru vorbele ei. Dar, vai! Chiar o pornire ca aceasta ar fi arătat cât de mult prefera o altă femeie. Ieși afară, ca să se izbească de noaptea lumii. Grelele tomberoane ale vântului se hurducau pe cărările spațiului. Marea Dreaptă și Marea Stângă, Iroise și Grand Sud se agitau și strigau, tărâmuri și ele nevăzute. Un pescăruș plana în tăcere. Farul insulei scânteia. Dar tu, Ar-men, pe care noi te-am ales printre stâncile din Basse-Froide, când te vei hotărî? Când știi-vom oare că, acolo, doi bărbați sunt pe cale să se bată până la epuizarea puterilor, în lanterna farului tău, întru salvarea fraților lor?

*

Domnul Léonce Reynaud luă repede plicul cel mare. Clătina din cap, nu se aștepta la nimic bun. Funcționar loial, el transmisese ministrului său, fără să-i schimbe nicio virgulă, raportul inginerului-șef privind lucrările de la Ar-men, bilanț pe care detestabilul an 1873 îl încheiase prea puțin măgulitor. Firește, se arăta că acostările anunțau zile rodnice; că noul material cerut de Cahen era satisfăcător; și că…

Dar punctul principal îl constituiau, mai departe, acostările puține și, la drept vorbind, situația era nespus de supărătoare.

Miniștrii nu cunoșteau marea. Își închipuiau că o poți comanda ca pe un planton. *Pereire,* pachebotul Transatului, își înfipse etrava în stâncile Șoselei Sein, în chiar anul în care lucrarea noastră bătea pasul pe loc; ce aveau, așadar, să imagineze și să hotărască? Chiar dacă vaporul a ieșit din accident fără prea mari stricăciuni…

Desfăcu plicul şi citi. Prea repede, iar neliniştea îl împiedica să înţeleagă. Dar iată că, ajungând pe verso în josul paginii, simţi nevoia să râdă. Se stăpâni. Luă scrisoarea de la început.

Nu, nu se înşela: ministrul folosea fraze admirabile, din care se desprindea că Serviciul Farurilor procedase cum nu se poate mai corect:

„Recunosc dimpreună cu dumneavoastră, domnule, şi dimpreună cu întreaga Comisie a Farurilor că nu a depins de domnii ingineri, nici de ajutoarele lor, ca rezultatul să fie mai mulţumitor; dar nu văd în aceasta decât un motiv în plus pentru a persevera într-o operă care va grăi despre dificultăţile excepţionale ce au trebuit să fie învinse, ca şi despre devotamentul dovedit de către inginerii şi ajutoarele lor în îndeplinirea lucrărilor…“

Nesperat, nemaipomenit. Administraţia devenea cornelianã! În loc să se plângă de faptul că o lucrare o putea costa atât de mult, ea găsea un argument hotărâtor pentru a o construi. Se întorsese lumea cu capul în jos, ce mai.

Domnul Reynaud se ridică şi privi pe fereastră în curtea udată de ploaie. Dar el nu vedea caldarâmul lipicios, ci stânca Ar-men, care îi antrena pe oamenii cei mai reci la asemenea asalturi de măreţie sufletească.

„Cahen, se gândi el, o să-şi retragă cererea. Depresia nervoasă a soţiei sale a coincis cu o vreme foarte proastă şi de aceea şi-a pierdut sângele rece pe care îl dovedea cu atâta forţă. Şi-o fi închipuit că Parisul nu înţelege situaţia. Voi comunica la Brest felicitările ministeriale, la care voi adăuga, din nou, pe toate ale mele; sunt sigur că nu va mai pleca.”.

Capitolul VII

…Un corp pe care nu ați încetat a-l ocroti de când monarhul a binevoit a vă încredința administrarea lui, față de care facem toată eforturile spre a-i răspunde cu monumente dintre cele mai utile, pe care le vrem la fel de trainice şi de frumoase ca cele ale antichității romane ale căror urme le mai vedem astăzi…

Scrisoarea domnului Querret către domnul Trudaine (septembrie 1757)

INGINERUL STRÂNSE CĂLDUROS mâna Starostelui sindical. Sub cerul de un albastru palid, vârtejuri măturau cheiul. Pe faleză, nişte bărbați reparau o barcă.

— Asta e! Sperăm într-o campanie mai bună. Anul ăsta vremea va fi normală. Ne este ea datoare!

Insularul surâse. Privirea i se plimbă de câteva ori în sus şi în jos, pe chipul noului venit.

— Nu ştim ce numiți normal. Noi i-am spune astfel anului ‘73. Nu uitați că de la începutul lucrărilor ați avut cu toții noroc. Lunile voastre de august, cu mări calme, o bagatelă, ce mai, o adevărată bagatelă!

Cahen Tresări. Hotărât lucru, toată lumea voia parcă să dea apă la moară Annei, melancoliei sale. Atunci, sublinie:

— Nu glumiți. Este lucru serios…

În timp ce bărbatul de pe continent se îndrepta spre străduță, Starostele îl urmări cu o privire în care se citea o simpatie uşor ironică. „Oamenii mai trebuie înfrânați, gândi el. Nu am mințit deloc. Fireşte că doresc o campanie frumoasă…”

„A vrut să râdă de naivitatea mea, gândi Cahen. Ştie multe, dar i-au mai rămas destule de aflat…”

Ei, da! Mai întâi şi intâi, următorul lucru: omul acesta care debarca în insula Sein încă de la începutul lui martie, cu o adevărată febră în mişcări, pentru a îmbărbăta lucrătorii, pentru a lua marea drept martor al zelului uman şi a o îndruma spre o politică mai puțin brutală, omul acesta nu adera la proiectul Ar-men ca o scoică la stânca ei. Da, când domnul Reynaud îşi vedea dragul Inginer incapabil să părăsească Brestul, evenimentele o şi porniseră pe drumul cel bun. La începutul lui decembrie, domnul Cahen se dusese, pe linie de serviciu, în insula Ouessant, ale cărei faruri aveau să funcționeze, peste câteva zile, cu ulei mineral şi, din simț umanitar, îl lăsase pe un anume Camissiaux sau Camenausse să urce cu el pe navă. Era atât de greu pentru Ouessant să găsească la Brest un vapor oarecare! Ființa omenească denumită Camenausse sau Camissiaux era din nenorocire dublată de un agent electoral care pregătea o campanie; peste câteva zile, au şi început calomniile. Domnul Cahen îşi trădase îndatoririle. Uleiul mineral nu era decât un pretext, funcționarul acesta făcea politică. Împrumutase unui candidat nava Administrației. Cetățenii plăteau impozite, pentru a îngădui Franței să scape de Germania, nu unor Cahen ca să propage doctrine urâte. În rapoartele sale, Inginerul, îndurerat de asemenea prostii, prezentase afacerea în lumina ei adevărată, dar nu putuse împiedica perfidia să treacă înainte.

Către sfârşitul lunii mai, ministrul Lucrărilor publice îl trecea pe domnul Cahen într-un post la Epinal. Numirea corespundea dorințelor Inginerului, grijuliu să se apropie de Lorena sa şi de a pune cât mai mult spațiu între el şi Bretania aceasta în care soția lui suferise atât de mult şi unde nu putuse termina farul speranțelor sale: dar un paragraf din scrisoare rămânea, în pofidă recei sale curtoazii, încărcat de amenințări: „În împrejurarea dată, Administrația nu a vrut să-şi aducă aminte decât de fostele dumneavoastră servicii şi ea

nu s-a oprit asupra faptului supărător petrecut în departamentul Finistère, regretat de altfel chiar de dumneavoastră…” Şi nu ştia domnul Cahen că fraza aceasta înlocuia de fapt o alta, ştearsă: „Aţi fost amestecat în acţiunile stârnite de ultima alegere, în Finistère, a unui reprezentant al Adunării naţionale şi aţi recunoscut chiar dumneavoastră că menţinerea domniei voastre în departamentul acesta a devenit dificilă.”

Câte lucruri pot fi două? Multe. Dar trei? Tot multe.

Trinitatea. Sfânta Familie. Dimensiunile corpurilor şi ale spaţiului. Marile valuri.

Şantierul construia farul Ar-men. Una la mână. Construia Tévennec. Două la mână. Restaura digurile…

Cu cât Alain, care bea într-un colţ al încăperii hanului, se gândea mai mult la ştirea aceasta, cu atât îşi zicea că nu avea niciun rost să-şi piardă cumpătul. Şi Joly, şi Cahen fuseră nişte ingineri excelenţi, iar domnul acesta Mengin nu avea să facă de râs seria. Bătrânii spun că cel de-al treilea val este întotdeauna mai puternic. Domnul Mengin avea să fie ultimul inginer, omul care va proiecta spre cer marea lumină a noului far.

Cahen ar fi putut, oricum, să le dea de veste printr-un mic discurs. La rândul lui, Probesteau ar fi putut şi el, în mare taină, să informeze doi-trei camarazi. Mă rog. Administraţia ştiuse da, astfel, un semn al puterii sale.

Deodată se deschise uşa şi intră Mathieu. Cu o expresie de răutate pe chip, el se îndreptă spre masa lui Alain. De luni întregi nu-şi mai vorbiseră cei doi bărbaţi.

— Sărmane imbecil! Ai văzut ce s-a ales de farul tău? Inginerii fug precum nişte zargani! E prea greu, la naiba, prea greu! Lucrul dracului!

Alain nu şovăi decât o clipită. Apoi izbucni în râs. Mathieu căutase pricină de ceartă. Descumpănit, bătrânul se aşeză în faţa fostului său matelot.

— Ai plăcere să m-auzi?

— Multă. Nespusă. Nu gândeşti nicio firimiţă din tot ce spui!

Bătrânul seinez oftă, aruncă pe masă un bănuț, comandă vin. Tăcere prelungită… Brusc, dintr-o sorbitură, Mathieu goli paharul.

— Nu-mi ascunde nimic, imploră el într-un murmur. Explică-mi ce se întâmplă, tot ce-mi scapă.

— Calmează-te, răspunse Alain. Ce să se petreacă altceva decât ce ştii şi dumneata? Şantierul îşi continuă munca şi atâta tot! Lucrările de zidărie de la Ar-men au mai crescut cu un metru, Tévennec va fi terminat acum, digurile înaintează, insularii încasează bani, unii dintre ei îşi fac casă – îl aştept pe domnul Mengin cu toată încrederea şi sunt sigur, chiar dacă dumneata nu vrei să o spui, că omul ăsta o să-ți placă.

Tăcerea ținu apoi minute în şir. Mathieu bău două pahare pline. Alain nu îndrăznea să-i ia sticla din față – era tatăl Louisei şi patron de barcă.

Cu boneta mult trasă pe frunte, cu ochi urduroşi, băutorul îşi apropie capul de al lui Alain. Îşi mişcă buzele într-un fel de murmur; Alain îi desluşi totuşi cuvintele, de parcă ar fi prevăzut întrebarea:

— Ia spune-mi, mititelule, unde-ai naufragiat, de fapt, anul trecut?

*

Jos, pe o saltea, odihnea o tânără pereche din Conquet; femeia aştepta un copil. Aproape de tavan, se vedea hamacul omului din Paimpol, un bătrân văduv, care îşi fuma pipa înainte de a adormi.

— Adèle! şopti Mathieu la urechea nevestei. Te rogi sau dormi?

— Mă rog.

— Vreau să-ți spun un lucru important. Alain va primi barcazul.

— Ştii foarte bine că i se cuvine lui Joseph!

„Nu țipă, deci acceptă”, socoti el; după câteva clipe, adăugă.

— Joseph are nava lui, Alain însă nu mai are nimic…

— A pierdut barca lui Antoine! Treaba lui dacă nu ştie să navigheze!

Aici voia să ajungă Mathieu. Alain pierduse biata barcă, pe *Marie-Hélène,* în timp ce se întorcea din Goëllo; nu o spunea, dar Mathieu era sigur de asta. Cum tot sigur era că Alain încercase să intre la Louise şi că ea nu-i deschisese.

— Ştiam totul, bâigui ea, ruşinată că se lăsa biruită. Apoi izbucni în plâns şi se răsuci în pat; Mathieu o prinse de braţ. Toate astea sunt numai din vina lui, gemu femeia. Ştii bine că aici au început, în odaia asta, din trufia lui. Doar nu o să răsplăteşti sminteala acestui bărbat! S-a însurat cu Catherine, ce-a căutat în Goëllo?

— *Jeune Adèle* o să fie a lui, aşa trebuie, hotărî Mathieu.

Şi se întoarse cu faţa la perete, semn că nu mai avea poftă de vorbă. Totuşi, nu dormea şi era încântat că făcuse dreptate. Bătrânul Antoine, un înţelept, ce mai! Înţelesese de la început că nebunul acesta de Alain merita protecţia oamenilor, până şi în greşelile sale. Numai că scândurile barcazului *Marie-Hélène* erau putregaiuri; în timp ce *Jeune Adèle…*

A doua zi, imediat după plecarea echipei Ar-men în lumina unor zori strălucitoare, Mathieu se strecură spre casa Catherinei; femeia punea rânduială în veşminte. Cuprinse, în mâinile lui aspre, mâinile ei; o privi în tăcere, ochii i se umpluseră de lacrimi. Apoi, cu glas puternic, o anunţă cele hotărâte şi îi dădu poruncă: „Catherine, vreau ca tu să-i dai vestea. Când veţi fi în pat, înainte de a adormi. Dacă se împotriveşte, tu, ca femeie, trebuie să găseşti temeiuri să-l convingi, temeiuri cât mai multe…“

Mathieu plecă. Femeia nu murmurase nici măcar un cuvinţel de protest, dar tristeţea îi umplea inima. Câte *An nao! An nao*! lansate zadarnic de către insulari, când era vorba de ea – în fiecare an, pe nopţi minunate. Înainte de război şi după. Căci nu o să aibă niciodată copil. Avea să moară. Fără să aibă nici băieţi, nici fete, niciun fel de copii – nici bălai, nici bruni, nici roşcovani. Nimic. Se şi simţea lunecând pe faleza morţii. Nicicând bătrânul acesta aspru nu ar fi putut găsi mijloc mai bun de a-i cere să moară. Să se piardă în nisip…

Îi spuse, aşadar, bărbatului. Nu avu nevoie să-l convingă. Iar lui, bărbatului acestuia, ai cărui ochi închişi intuiau atâtea lucruri, îi scăpa totuşi unul: tristețea grea a femeii acesteia al cărei trup îl atingea pe al lui.

*

Echipa Ar-men debarca pe cală. În soarele generos, la toate ferestrele, se uscau şi se aureau bucăți de țipar-de-mare. În timp ce nevasta lui Guivarch, purtându-şi pruncul în brațe, se apropia de bărbatul ei, bătrâna Madeleine trecu lângă Alain.

— Catherine nu s-a simțit bine, şopti ea. A căzut pe dună, când venea de la culesul ierbii de mare.

— E gravidă?

Nu ştia dacă trebuie să fie fericit. Îl cuprinsese o stânjeneală.

— Nu cred să fie asta. Bine, dar… nu-ți vezi nevasta? Nu bagi de seamă că se prăpădeşte?

Şi îi întoarse spatele, mormăind lucruri neplăcute. Ruşinat şi speriat, Alain îi chemă pe soții Guivarch să vină cu el.

— Ce ți s-a întâmplat, Catherine?

— Am vrut să duc prea multă iarbă de mare pe cap. Sunt o neroadă.

În fundul patului, cu părul frumos pieptănat de femei, Catherine nu arăta prea rău. Spunea că peste un ceas o să se scoale. Ca să coacă pâinea. Marguerite, nevasta lui Guivarch, clătina din cap; Alain nu voia altceva decât să se liniştească. Femeia asta care traversa înot şenale de temut, femeia aceasta care îşi preschimbase în tihnă suferința, nu se putea prăbuşi chiar aşa… Îi lăsă pe prieteni să plece.

— Dă-mi mâna, îl rugă ea, de îndată ce rămaseră singuri.

Bărbatul se supuse.

— Numesc aceasta mâna unui om fericit, şopti ea. Sângele îți aleargă în vine, asemenea unui copil frumos, plin de vlagă.

Vru să-i facă o plăcere, spunându-i că poate aştepta şi ea un copil, tot plin de vlagă. Îi propuse să meargă la biserică. Să spună rugăciuni lungi. Dar ea se împotrivi.

— Povesteşte-mi ce-ai făcut astăzi…

Cu stângăcie, încet, îi vorbi despre far şi geamanduri. Despre biga de ridicat. Câteva amănunte, cu neputință de înțeles – ea spunea că le pricepe – despre viața cimentului. Şi o glumă de-a lui Probestoau: „Stâncărie… stârpitură”…

Băgă de seamă că femeia adormise. Cuvintele despre far îi fuseseră ca un cântec de leagăn. Îi mai ținea mâna într-a lui…

Vedea stânca. Drama sfâşietoare a unei opere colective retraia în toată ființa lui. Acostare de acostare, lucrătorii îşi puseseră tenacitatea, îndrăzneala, sudoarea în slujba formidabilului crustaceu al cărui peduncul masiv avea să atingă nivelul echinocțiilor; dar în tainița birourilor şi a camerelor lor, inginerii subtili, inginerii zeloşi şi entuziaşti îşi cheltuiseră şi ei forțele pentru a-i asigura uriaşului aceluia cumsecade, care ieşea din mare, la chemarea calculelor lor, un trup armonios şi solid. Campania 1874 era frumoasă, pentru că hulele se potoleau ades în Basse-Froide, şi mai mult încă fiindcă suferințele oamenilor se adunau necontenit înlăuntrul zidăriilor.

Cineva bătea la uşa dinspre săliță. Un camarad. Echipa trebuia să se întâlnească în față la Poduri şi Şosele… Nu-ți trezi din somn nevasta…

*

Domnul Mengin simți pe loc că vorbele sale mâhniseră asistența. Cum să găseşti cuvintele alinătoare potrivite? Se referea la dificultățile întâmpinate de predecesorul său, dificultăți pe care acum era în măsură să le cunoască amănunțit şi descoperea în ele o lecție cumplită. Apărut fără de veste în povestea acestui proiect ce trebuia transformat în realitate, norocul îl favorizase până în prezent, dar iată că acum totul era aproape ridicol: un şirag de zile calme, un adevărat clar al climatului, în care iscusința lui nu juca niciun rol..

Urma să înceapă o bătălie… Abia acum…

— Copii, spuse el, vă promit că, de îndată ce voi ajunge la Brest, voi discuta cu Parisul. Nu este vorba să oprim definitiv

lucrările. Nicidecum! Nu omit faptul că creditele peste câteva zile ne vor sosi, iar în cazul acesta vă voi cere…

Nimeni nu sufla o vorbă. Fără îndoială că vor reveni! Ba chiar vor face şi mai bine. Nu se vor clinti; astfel ca nici nu aveau de ce să revină. Numai că ei erau sceptici.

Să lichidezi un şantier în august, într-un an cu mare calmă, după şedinţe de câte cinci ore pe stâncă – asta era foarte rău. Franţa găsea cinci miliarde să i le plătească Germaniei; avea să găsească ea şi cincisprezece mii de franci prin buzunare, ca să plătească nişte francezi bravi. Iar dacă nu-i avea, însemna că…

Alain şi Guivarch intrară la Le Cam să examineze chestiunea în faţa a două pahare.

— El zice că a primit ordinul de la inginerul şef, reluă cledenezul. Aşa zice el! Treaba e aranjată dinainte. Nu degeaba au schimbat ei omul. L-au pus pe ăsta să lichideze.

— Ce mi-e dat să aud! Nu eşti prost şi, cu toate astea, spui prostii. Îţi închipui că ne-am chinuit opt ani, ca să lăsăm pe urmă toate baltă, numai fiindcă un bărbat mai scund a luat locul altuia mai înalt, unul bălai altuia oacheş?

— Nu ţipa. Dintotdeauna am ştiut că Inginerul cel dintâi nu credea în far. Toţi şefii mari ne-au cerut să lucrăm bine, dar ei adăugau că poate…

— Mai taci. O să sfârşeşti prin a ne purta ghinion…

Apoi veniră şi alţi camarazi. Discuţia se porni din nou, şi mai aprinsă. „Priveşte, Alain, *EI* au desfiinţat de două luni escala de la Brest pe linia New York - Le Havre, pentru că nu era rentabilă. Brest, ca port comercial, nu va fi niciodată mai mult decât un portuleţ şi doar n-o să-şi bată capul ca să-i lumineze intrarea. Cu Tévennec, farul din Raz, vapoarele vor avea de-aci înainte o cale de trecere excelentă."

„O escală poate fi desfiinţată într-o zi şi reînfiinţată în alta. Amintiţi-vă în '73, ceaţa aceea deasă şi nava *Pereire* care s-a dat peste cap în Şoseaua Sein. Transatlanticul aşteaptă, pur şi simplu, construirea unui far. Vapoare mari, comerciale, vor fi, vor fi din ce în ce mai multe, aşa că eu îţi spun şi îţi repet

că Ar-men va servi navigației tuturor țărilor din lume." „Să luminezi intrarea în Brest era o treabă bună în '67, acum însă nu mai are niciun rost."

„Şi-apoi, căpățânoşilor, Ar-men se va face pentru că Ar-men a fost început. N-au decât să se descurajeze unii cât or vrea! Nu pentru prima oară avem necazuri şi nici pentru ultima."

— Dar nu ne descurajăm!

— Ba da!

Soarele apunea când Alain se reîntoarse acasă. Văzu un grup de femei în fața uşii… Adèle îi ieşi în întâmpinare.

— Catherine a murit în timp ce erai la Inginer, spuse ea, adâncindu-şi privirile într-ale lui. Ne-a rugat să nu te stingherim. Rectorul a şi trecut pe-aici.

Îl încercă o amețeală. Se aplecă peste chipul bătrânei şi îl sărută de câteva ori.

— Oare îmi purta pică? murmură el.

Femeia contemplă tihna portului.

— Nu te-a stânjenit când ți-a intrat în viață. Nu i-ai luat în seamă obrajii care se ofileau fiindcă nu mai mânca. Dar a fost fericită. Ar fi luat-o de la capăt; aşa a spus ea femeilor. A cerut să-i fie dusă racla, pentru un De Profundis, în fosta ei locuință. Când o s-o duci spre biserică. Şi… să aştepți un an încheiat…

— Ce să aştept?

— Ştii tu mai bine ca mine.

Alain ridică mâna – ştia. Bătrâna sa mamă venea şi ea; o îmbrățişă, dar nu găsiră ce să-şi spună. Şi pentru că se porni clopotul bisericii, vestind moarte, el intonă imnul izbăvirii sufletelor şi intră în casă. Încă din prag îi văzu mâinile împreunate, pleoapele închise. Şi se năpusti într-acolo.

Capitolul VIII

…timpul din urmă va umple de glorie calea mării…
Isaia

ALAIN PLECĂ LA AUDIERNE ÎNtr-o zi de noiembrie, posacă şi tristă. Trecuse anul. Un soț cu credință ar fi putut aştepta mai puțin? Totuşi, se frământa. Îşi imagina un Goëllo în lunile sale negre, un Goëllo cu văduve înnebunite, cârciumioare zgomotoase, tineri pescari furioşi, cu paturi mari şi reci care cheamă…

— O langustă şi zece franci, dacă îmi faci treabă bună, mormăi el, adresându-se unui scrib.

Drace. Înainte de a se aşterne la scris, omul îi puse o sumedenie de întrebări şi, ori de câte ori seinezul o dori, el luă ciorna de la capăt.

Alain puse apoi în cutia de poştă, cu mâna lui, mesajul de iubire. Aproape de Crăciun se reîntoarse la scrib şi, în sfârşit, în primele zile ale lui 1875, Mathieu şi Adèle primiră o scrisoare scurtă. Mai trebuia aşteptat, spunea Louise, fără să aducă vreo altă precizare.

Alain ascultă şi nu mai stătu pe gânduri: „Plec. O să se reîntoarcă cu mine! strigă el. Vă jur că nu mă voi atinge de ea. Aici, în sat, o să locuiască la dumneavoastră…”

Mathieu s-ar fi lăsat convins, dar Adèle îşi arătă pumnul. Jurământ de beţivan! Avea să se năpustească asupra Louisei ca un sălbatic, iar nebuna asta, care nu se înțelegea cu mama ei, ar fi în stare să-i mai şi mulțumească!

— A fost prea bună Catherine! continuă femeia. Trebuia să te lăsăm să aştepți până la terminarea farului, de vreme ce cu el ne-ai tot înfruntat. Ai barcazul nostru, lasă fata în pace până la Crăciunul lui ”75.

Alain se îndreptă spre uşă. În prag, se întoarse:

— Nu ți-e ruşine, femeie, să-ți închipui că o iarnă întreagă…

Ea se repezi să-l bată. Ar fi putut-o trânti la pământ doar dintr-o îmbrânceală uşoară. Dar se feri să o facă şi se pierdu în bezna, în vântul de-afară.

*

— Vorbeşte, nu te sfii, spuse Louise.

O vizită de cu noapte. Şi încă o Jeanne Le Porz!… Louise se uită pe furiş în ciobul de oglindă de lângă fereastră. Jalnic chip îi arăta. Îşi muşcă buzele, să pară mai roşii. Mândrie, mândrie înainte de toate! Trebuia să-şi amintească neapărat că ea reprezenta, aici, insula Sein în faţa Goëllo-ului. Cu mână iute şi sigură îşi potrivi boneta neagră, care, în ţinutul acesta al exilului – unde, până şi în timpul îndolierilor nu înfloreau decât bonete albe – îi exprima voinţa de a rămâne ea însăşi.

Primul ei cuvânt, răspuns la întrebarea surâzătoare a vizitatoarei, fu un „nu“ sălbatic.

Paimpoleza îşi potrivi puţin şalul – nici nu se aşteptase la o victorie imediată. Îşi bătea joc, fireşte… Louise se simţi cuprinsă de o deznădejde. Pentru ce se lovea astfel, singură, respingând ceea ce putea însemna fericire? Pentru ce?

Apoi, ca şi cum cuvântul acesta s-ar fi ivit scris pe buzele seinezei, Jeanne Le Porz, neîndurătoare, întreba la rându-i:

— Pentru ce? Pentru ce? stăruia ea, în timp ce îi sfredelea chipul cu privirea. Nu-ţi place la noi, în Goëllo. Sunt destui pe-aici care ar cumpăra casa asta pe-un preţ bun. Uite, să-ţi repet scrisoarea pe care mi-o trimite sora mea: „Catherine a murit. Alain, care a rămas singur şi fără copii, a primit barcazul *Jeune Adèle.* Nimeni din partea locului, în afară de Adèle, nu poate înţelege că…”

— Sora dumitale nu ar trebui să-şi piardă timpul scriind baliverne, i-o reteză Louise. Viaţa mea nu aduce nimănui vătămare. Voi sfârşi prin a crede că numai nişte oameni răi potrivesc astfel lucrurile. Pentru a-i îngădui nu ştiu cui să pună mâna pe casa asta.

Jeanne Le Porz îşi împinse uşor boneta pe ceafă. Buzele ei mari se uscaseră de mânie.

— Viaţa pe care o duci dumneata…

— Ce vrei să spui?

— …noi nu o cunoaştem. Noaptea, cei cuminți se ferecă în odăi şi nu-i mai pot şti pe cei de-afară. Nu umblu prin case, să văd cine-i prin paturi. Cu atât mai bine dacă nu aduci nimănui ofensă. Tot ce am putea spune este că într-o noapte, nu prea departe de locul în care ne aflăm aşezate acum, câinii au hăituit un căutător de femei… Astea-s lucruri care nu te interesează…

Louise păli. Nu-şi mai simțea inima bătând şi gândi că o să se prăbuşească. Degetele i se înfipseră adânc în paiul scaunului. „Lasă-mă să trăiesc pentru copiii mei, Doamne, numai pentru-atât…”

— Ai fost prea aspră, murmură ea. Ştiu, înțeleg că nu o să rămân în Goëllo. Nu am puterea să mă apăr. Mai aşteptați câteva luni. Făgăduieşte-mi că nu vei spune nimănui că ai fost aici. Nici cumnatei, nici altcuiva…

Cu ochii măriți de bucuria victoriei, cealaltă rămase tăcută. „Câtă dreptate am avut să fiu bănuitoare, deşi nu ştiam nimic! gândi ea. Ar fi trebuit să presupun chiar mai mult! Ce dezmăț o fi fost pe-aici…“

— Nimănui, mormăi ea, fără să-şi întrerupă gândurile. „Ce proastă am fost – văduvă, cu trei copii şi niciodată nu se plângea, fără îndoială că la mijloc e ceva putred.

În sfârşit se ridică. Cutreiera cu privirea pereții.

— Prin François, Goëllo ți-a dat această casă, observă ea. Tot a lui Goëllo trebuie să rămână.

— Oamenii de-aici nu au fost pentru François mai buni decât ar fi trebuit… Louise aproape că striga. Ca orfan li s-a făcut milă de el; ca mus… Datorită pescuitului său a putut avea casa… casa lui…

— Oare barcazurile pe care le lua ca să pescuiască morunii ce-i aduceau bani nu erau de-aici? Şi râse gâlgâit. Nu lua în seamă, sunt puțintel colerică. Între prietene nu există ceartă niciodată.

— De ce vrei să fim prietene?

„O să mi-o plăteşti”, gândi cealaltă, în timp ce trecea pragul. Dar îi mai spuse: „Nu voi dezvălui nimănui cele vorbite…” O rafală de vânt îi duse departe minciuna.

Când se văzu singură, Louise muie o batistă într-o cană şi o plimbă, uşor, peste pleoape. Cine ştie ce şi-ar mai fi putut închipui lumea, dacă ar fi văzut-o atât de schimbată la față! Apoi îşi luă coşul de pescuit, deschise uşa, dar vântul puternic care sufla afară o făcu să se dea grabnic înapoi. Descumpănită, cu o mână în dreptul inimii, aşteptă.

Mai adineauri, în cuibar, doar patru ouă. Care trebuiau vândute, ca să poată cumpăra pâine. Aşa cum tot din nevoie vindea scoici, ca să aibă cu ce cumpăra lapte, cafea, unt. Iar ca să vândă scoici, trebuia să le caute. Să coboare în golf, să meargă până departe, în bătaia vântului aceluia de gheață.

Prin uşa deschisă a bucătăriei, privi spre crucifixul alb şi spre frântura de scoică. Un singur gest dacă făcea, Alain s-ar fi găsit în fața ei, în numai câteva zile. Făcu încet câțiva paşi, apoi alți câțiva, o lumină tremură în oglindă; se opri brusc. Îşi reaminti chipul zărit în ea, cu puțin înainte, pleoapele pătate, privirea stinsă, buzele aproape albe. Şi obrajii, peste care poposeşte totdeauna privirea bărbatului, obrajii floare de forță şi lumină, cât de mult se trăseseră. Ce ruşine să te arăți astfel celui care te iubeşte…

O străbătură fiori. Fugi spre mare. Rafale biciuiau văzduhul sub un cer uscat. Cât vedeai cu ochii, printre insulițe şi stânci, vălurirea neagră-albastră a mării. *Jeune Adèle, Jeune Adèle,* veni-vei într-o zi să mă iei?

*

Toată noaptea se trântise oblonul acela afară. Nişte cai înnebuniți nechezau în afundul curților. Sau – brusc, dar regulat – o şindrilă cădea, iar vijelia atingea un apogeu aproape tragic.

Domnul Reynaud auzea furia mării trecând peste coline şi peste miile de case ale imensului oraş şi nu reuşea să adoarmă. Nici măcar să încerce a dormi. Valuri uriaşe se năpusteau peste Luvru, Ouessant, Héaux. Şantierul Ar-men

fusese lichidat în septembrie, pe stâncă nu se mai afla niciun lucrător şi atunci în ce să găseşti o mângâiere? În noaptea care proclama infinita putere a mâniei marine, se insinua uneori glasul unui clopot. Ar fi fost cu neputință să nu înțelegi că tumultul lucrurilor, nu mai mult decât fericirea, nu putea opri în loc timpul. Noaptea, noaptea oamenilor şi a pământului se scurgea secundă cu secundă, pulsație cu pulsație, talaz cu talaz. Oblonul, şindrilele, nechezările şi bocănitul saboților scandau în maniera lor barbară aceeaşi nestăvilită goană a timpului.

Omul mulțumită căruia atâtea faruri se aprinseseră pe recifuri şi faleze se gândea la cei şaptezeci şi doi de ani ai săi. Chiar dacă refuza să se numească bătrân – căci nu constata în munca sa nicio împuținare şi nici în imaginație vreo slăbire – dragostea sa de adevăr îl silea să ştie, că, potrivit normelor umane, păşise, în pofida robusteței sale, pe hotarul dintre viață şi moarte. Îşi mai dădea câțiva ani de viață; dar recunoştea, ca om de ştiință ce era, că emitea doar o ipoteză…

De fapt, nu se temea. Oricare ar fi destinul sufletului, el nu avea să se prezinte dincolo cu mâinile goale. Ai însemnat Lumina, ar spune el gazdei sale, nu am făcut altceva decât să-i aduc adeverire. Ori de câte ori pe pământ se lasă noaptea, se aprind lămpi minunate, cărora le-am găsit un rost împotriva mareelor şi a vântului – noapte de noapte, oricât de violente ar fi elementele dezlănțuite – lămpi ale blândeței şi fraternității, care aduc strălucire țărmurilor țării mele, arătându-se navelor ca nişte sanctuare ale fericirii…

Oblonul se izbi din nou. Dar departe, Héaux-de-Bréhat, Roches-Douvres, Planiers, Walde, La Hague, Créac'h şi toate celelalte surate ale acestor stânci străpungeau bezna, sfâşiau vântul…

Bărbatul se resemnase la gândul că ar putea muri înainte de construirea farului Ar-men, se resemnase de câteva zile, iar noaptea aceasta chinuită de furtună nu-l putea face să dea înapoi câtuşi de puțin. După plecarea sa la pensie, avea să se ivească oricum un succesor, în stare să se devoteze cu acelaşi

zel. Farul Ar-men era indispensabil pentru ocrotirea țărmurilor, chiar şi sălbateca noapte urla lucrul acesta, iar inginerii toți îi auzeau urletul.

Totuşi, o nelinişte îi stăpânea sufletul şi trupul. Farul acesta necesar, pe care altcineva urma să-l apere, vântul de acum, care cutreiera oceanele văzduhului, îl lua în batjocură: „Colosule cu picioare de argilă! Colosule cu picioare de argilă!“ Mengin şi Probesteau trecuseră în programul lor că în anul acesta lucrătorii puteau începe construirea turnului. Judecata lor era nu se poate mai înțeleaptă. Oare Serviciul Farurilor cheltuise atâtea griji, atâtea ore şi bani pentru a ridica dintr-o mare cumplită un masiv de bază puternic pe care apoi să-l abandoneze ca pe un gunoi? Dar, înainte de toate, adevărul, chiar dacă acesta ar putea înfiora: partea inferioară a masivului acestuia – a cărui clădire apărea ca un triumf al curajului şi al îndemânării împotriva tuturor şiretlicurilor mării – nu trebuia, nu putea să inspire încredere. Ştiința şi bravura se loveau necontenit de un fapt crucial: Médina-Parker era un ciment mediocru.

Iar oblonul se izbi toată noaptea. De parcă şi el ar fi ştiut, hoțomanul, că viitorul far păcătuia prin baza sa. Ce bucuroase veți fi, rafalelor – nu-i aşa? – când vom răsturna în hăuri monumentul acesta ridicol… Cu lanterna şi paznicii săi…

Domnul Reynaud se ridică brusc. Se îndreaptă spre masă. „Îmi scurtez existența cu un număr de ore X, gândeşte el şi surâde, însă asta nu are nicio importanță. Trebuie să lucrez pentru ceea ce îmi va supraviețui…“

Şi începu să scrie. Furia nopții nu avea nicio putere asupra desăvârşitei înşiruiri a raționamentelor sale şi ori de câte ori ştergea un cuvânt inexact, din adâncurile bogate ale sufletului său, ca dintr-o rezervă inepuizabilă, se desprindea cel cuvenit.

În arcuirile înflăcărate ale scrisului se prefigurau anumite crispări. Rândurile se aplecau, cădeau moi, precum carnea unei făpturi fără de viață. Centrul vocalelor ce nimereau sub vârful peniței semăna cu nişte orbite găunoase…

Dăruieşti operei chiar sângele tău; iar bătrânul acesta care scrie în fundul camerei sale pariziene, desprins de noaptea imediată ce-l înconjoară, nu are nevoie să ia în mână o mistrie, nici să ridice blocuri de piatră, pentru a se istovi cât lucrătorii – din încheietura mâinii sale, un sânge invizibil se scurge picătură cu picătură până în miezul unei stânci.

*

Fără să vrea, Alain a surprins un schimb de cuvinte îngrijorate şi momente de grea tăcere între Conductor şi Inginer. Mai avea oare nevoie să le ştie? Manevra de astăzi, de la baza recifului, pentru a da jos Parker-ul şi a retencui cu Portland, grăia de la sine. Cineva îi pune la încercare curajul. Gândeai că şefii cei mari sunt la adăpost de neliniști? Ascultă-i şi dă-ți seama:

— Nu ar fi trebuit să lucrăm niciodată cu Parker… De când a fost pe la noi, domnul Reynaud mi-a mai scris. Este într-adevăr tenace, dar asta îl epuizează. Vom vedea ce putem face…

Alain soarbe o gură de vânt, cu mireasmă de varec şi soare. Nişte pescăruşi voioşi se rotesc pe deasupra lucrătorilor şi sute de vele, pornite din zeci de porturi, se țin de pozne pe cărările mării. Să te îndoieşti de far nu-i cu putință!

— Visezi la draga ta Louise? Dacă mai continui, o să-ți sfarme piatra degetele…

Fără să răspundă, Alain se îndreaptă spre grupuleţul ocupat cu începerea turnului. Amicul Guivarch nu-l cunoaşte bine: Louise nu-i iese din gând nicio clipă.

Ia blocul de piatră, îl coboară, îl susține, iar gesturile precise a trei camarazi se grăbesc să introducă în lucrarea marină acest nou fragment de munte care miroase a colb şi a mormânt.

Să se îndoiască de far? Ori de câte ori s-a ivit vreo dificultate, i s-a găsit pe loc şi leacul. De fiecare dată. Oricât de mare ar fi fost.

Şi pe Louise a rânduit-o în afara îndoielilor. Cu toate acestea, dacă el ar fi vrut… Un paimpolez istorisea că ar primi

la ea bărbați, l-a amenințat că o să-i pocească mutra. „Cum vrei să trăiască? zicea celălalt, cu prefăcută bunătate. Banii nu vin odată cu razele de soare...” Zarganul rămâne, şi el, tot zargan!... O femeie cu inimă credincioasă nu se abate niciodată din drumul ei.

Este adevărat că Alain nu a călcat termenul fixat de Catherine; şi nici nu profită. Au trecut două săptămâni de la împlinirea anului, fără ca el să fi pornit barcazul *Jeune Adèle* pe minunatul drum ce duce la Goëllo. Ştie că Louise numără zilele. Aceeaşi Adele, care de Crăciun îl luase la zor pentru violența lui, acum venea să-i reproşeze încetineala. „Grăbeşte-te!“ a strigat bătrâna Madeleine, într-o dimineață pe când se îndrepta spre stâncă.

Alain a hotărât să aştepte sfârşitul campaniei şi nimic nu-l va face să-şi schimbe gândul. Ca lucrător pe Ar-men, el nu mai dispune de timpul său de singuratic; iar fericirea, astfel amânată, va fi mai mare. Şi-apoi el găseşte că Louise se cam înfăşoară în propriul orgoliu. I-a trimis mai multe scrisori, dar nu a primit de la ea niciun cuvințtel de răspuns. I se spune că numără zilele, dar de ce este silit să nu afle nimic decât prin ceilalți?

Întoarse capul: un pescăruş a început să țipe, imitat pe dată, de confrații săi. De şantier se apropie o bărcuță; o conduc doi seinezi. În ea se află şi un străin. Mâna unuia dintre ei ar arăta parcă spre el, spre Alain... Oare se înşală? Necunoscutul se urcă într-o barcă. Aduce pesemne vreun mesaj oficial pentru Inginer. Alain înalță din umeri cu toate că, nu ştie de ce, s-a gândit la o scrisoare de la Louise. Oricum nu s-ar putea. Şi în orice caz ar refuza să se ducă acum. Nu înainte de sfârşitul campaniei. Se apleacă, întoarce o piatră.

— Alain Le Gonidec?

Omul la care el nu se mai uita a sărit pe platformă.

— Mda.

— Vin de la Paimpol. O vecină mi-a dat asta pentru tine. Din partea unei persoane pe care o cunoşti, nu mi-a spus numele ei.

Îi întinde un plic mare, galben. Alain închide ochii. Prin hârtie, degetele sale au simțit asperitățile scoicii. Un fior de gheață îl străbate, nu mai poate nici umbla, nici vorbi…

— Nu te simți bine? De ce faci mutra asta? Nu deschizi?

La ce bun? Semnul, singur şi neînsemnat, alcătuieşte întreg mesajul.

Şi acum, ca un nebun, după ce i-a strigat ceva lui Guivarch, a sărit în barcă. Dacă Louise îl cheamă, înseamnă că e în primejdie de moarte. Văduva lui François Postic? O persoană cu bonete negre? Da, omul ştie, confirmă, este chiar din Paimpol, dar nu a auzit nimic… De n-ar şti întreg pământul, el tot ar şti. Îşi aminteşte de Catherine care s-a stins atât de uşor; ar vrea să plângă, să strige.

*

Se zbătuse ore multe şi, în pofida slăbiciunii, mai desluşi încă lumina unei zile prefirându-se printre crăpăturile oblonului, tăcută şi curată, asemenea fluxului seiriez când începe să înfoaie iarba de mare ce acoperă pietrişul. Asemenea apropierii bărbatului.

Nu mai vine… Ea îşi înalță capul, zări crucifixul alb ca într-un nor, i se părea că se află în josul unei faleze fierbinți şi că priveşte o pasăre. Niciodată, oricâte eforturi ar face, nu va putea să… După o respirație horcăită, limba i se răsuci, iar capul recăzu pe pernă, unde rămase în neclintire, cu privirile țintă şi gura deschisă. Ca într-o izbăvire sub obrocul morții.

Bătrâna care contemplase lupta aceasta, se ridică de pe scaun, închise pleoapele prelungi, aprinse o lumânare şi, înainte de a începe toaleta funebră, căută în dulap grămăjoara de bonete. Căci murise o seineză, iar datoriņele față de morți urmează o rânduială anume.

Aşa cum un cer se preschimbă în alt cer, care nu va fi ultimul, chipul ei, părăsit de fierbințeală, alesese tihna. Obrajii, fruntea se netezeau. Tânărul surâs al buzelor cânta fericirea… Astfel o văzu el, astfel i-a smuls ea un val de lacrimi şi astfel l-a îndrumat imediat spre resemnare… După ce se

ridică, după ce sărută copiii, el se informă asupra orelor de maree şi, cu pas grăbit, se duse la rector.

La trei zile după aceea, sicriul Louisei fu aşezat în *Jeune Adèle* şi porniră la drum. Un om din Loguivy îi însoţea – pe seinez şi pe seineză, dar se opri în portul Carantec. Alain rămase deci singur cu Louise; totul era bine… Ceaţa, care prefaţa o dimineaţă luminoasă, se destramă când nava ieşi din Four şi intră în Iroise luând-o spre Ar-men. Trupe de delfini se zbenguiau prin hulă – ca şi bărcile, zeci, sute de bărci care mai de care mai gingaşe şi mai emoţionante, cu echipajele lor mici şi catarge grosolane, toate cât mai voioase şi mai bine croite pentru pescuit. Curând, un soare uriaş îşi revărsă pe cer arşiţa şi strălucirea, iar Alain – ca să o ocrotească pe Louise – desfăşură peste raclă o velă groasă, maronie. Florile din Goëllo se ofiliseră – le azvârli în mare, în afară de o coroană de trandafiri roşii, culese dintr-un tufiş cultivat de către François. Lângă ei, peste ţesătura cea groasă, presără scoici.

Trecură la mică distanţă de stâncă. Alain îi văzu pe tovarăşii săi scoţându-şi beretele şi rămânând câteva clipe în neclintire. Şalupa scoase un sunet de sirenă…

Paznicii farului trimiseseră înainte câţiva copii pentru a da de veste. Tăcută, o mulţime aştepta pe chei. Mathieu plânse revăzându-l pe Alain, dar Adèle, care murmura: „Câtă tristeţe”, adăugă îndată cu glas şi mai scăzut: „Am a-ţi vorbi. Să nu uităm copiii.”

Femeia aşteptă o lună. Un sfârşit de anotimp nemaipomenit de calm mai îngăduia şantierului farurilor şi digurilor să continue lucrările. Mengin obţinea rezultate nesperate cărora le găsea o noimă; şi le mai preamărea pentru sensul pe care ele aveau să-l dea unor viitoare zile grele: când campania va fi declarată încheiată, peste două sute de metri de zidărie nouă aveau să depăşească echinocţiile cu un metru şaizeci. Dar pentru a ajunge până acolo, câte emoţii, mai întâi, şi câte griji, câte nelinişti! Devenise, la rându-i, un om al stâncii Ar-men; încorporase în lucrare întreaga sa trudă.

Alain se ridică de pe mormântul Louisei, o moviliță pătrată acoperită de pietriş alb şi cochilii. Adèle, care îl privise rugându-se, îl apucă de braț şi îi spuse:

— Mergem la soția ta.

El rânji, arătând spre pământ.

— Louise nu ți-a fost niciodată nevastă şi nu-ți doresc să te duci după Catherine…

O urmă în tăcere şi, la capătul unui drum, intrară, chiar lângă port, într-o căsuță. Mai multe femei aşezate înconjurau o tânără fată.

— Priveşte cu luare-aminte, iat-o, zise Adèle în prag.

— De bucurie să aibă parte sufletele morților voştri! murmură el dintr-o răsuflare, plecându-şi privirile, căci Ea semăna cu Louise. O speranță stranie, de care îi era ruşine, înmugurea în miezul tristeții sale.

— De bucurie să aibă parte sufletele alor tăi! rostiră, cu glas mai tare, femeile… Fata nu-şi descleştase buzele.

Şi se înstăpâni o tăcere prelungită, încărcată de gânduri; o linişte ca aceea în care un vas care şi-a aruncat năvoadele în mare, aşteaptă.

O navă exista şi în încăperea aceea, una din pâine, neclintită, prinsă de tavan, ca în ziua de demult în care începuseră toate.

De bucurie să aibă parte sufletele morților ei… Alain o întreba pe Louise. Nu îndrăznea să-i aştepte răspunsul.

Adèle bătu din palmele ei mari, uscate:

— Noi i-am dat o barcă, voi puteți să-i dați o nevastă. Nu o va face nefericită, vă pot făgădui. Eu, care am stat alături de Catherine în ziua în care s-a sfârşit…

— Aşa să fie, mormăi o bătrână, dar trebuie să-l accepte Maria. Trei băieței de la alta, apăruți aşa… în zestre, nu-i lucru prea obişnuit.

— O să vină şi ai ei, nu te teme!…

Alain se dădu îndărăt cu doi paşi. O respecta de pe-acum, voia ca ea să aleagă singură. Din instinct, îşi înălță privirile spre corabia de sus, din tavan

Fata urmări privirea bărbatului.

— Îl accept…

Cu toate că după aceea s-a dus să plângă în faţa mării. Totuşi, nu suferea, nu se îndoia de nimic, era pregătită pentru toate neştiutele întâmplări ale vieţii…

*

Încă din iunie 1875, lucrătorii avuseseră trista mândrie – blocaţi în insulă de furtuni continue – să poată zări cu ochiul liber stânca Ar-men. Marea accepta să spună că masivul de bază înălţa stânca! Acum, se putea vedea din insulă un turn – o imensă bucată de menhir care ieşea din mare pentru a sprijini cerul.

Căci a existat şi o campanie Ar-men 1876.

Greu şi fără oprire, şantierul se străduia să-şi continue acrobatica menire, ridicând sub cupola orizontului marin, din piatra şi cimentul aduse de bărci, visul curat şi înflăcărat pe care îl înălţau, departe, calcule neîncetat corectate. În timp ce, asemenea unui arbore mândru, construcţia urca în spaţiu, centimetru cu centimetru, pentru a se uni cu zborul păsărilor şi cu ceţurile, mâini neliniştite îi scotoceau mereu, mereu rădăcina…

A mai fost, apoi, o campanie 1877.

Teama a convieţuit cu speranţa de-a lungul tuturor lunilor acestora în care lucrătorii, ajutaţi de cea mai frumoasă lumină şi de hule mai puţin puternice, se duceau la Basse-Froide şi se căţărau pe şantier, aflându-se neîntrerupt la bunăvoie a unei imprudenţe, a unui val ascuns, a cărui tresărire ar fi putut scăpa veghetorilor. Şi au mai fost răniri, căderi în vâltori furibunde, salvări anevoioase, în mai toate descinderile – o listă care creştea, întru surâsul şi mândria visătoare a oamenilor.

Afirmaţi că nu ar trebui săvârşită nicio imprudenţă – de parcă însăşi tentativa voastră nu ar fi şi ea o imprudenţă!

Gigantică!

Campania se încheie, dar teama convieţui cu speranţa de-a lungul tuturor lunilor acelora de după toamnă şi de iarnă

deplină, când marea – nemai brăzdată de bărci – rămânea singură cu puterea ei adâncă. Sub cerul întunecat al zilei şi al nopții se zbateau smintitele mânii ale furtunilor. Părăsit în mijlocul mării ca un copac în inima unui şes pustiu, şantierul primea izbituri, lovituri de berbece, nemaipomenite şi fără număr! Fragilității sale înnăscute i se ofereau în fiece secundă hotărâtoare prilejuri de laşitate. Dar cum să-i porți pică? La Brest, la Paris, la Quimper, Ia Audierne, un om se deştepta brusc şi ascultă noaptea; iar pe sub pleoape îi răsărea fisura tragică pe cale să distrugă fundațiile unei opere zădărnicite…

Dar nu. Primăvara s-a reîntors, construcția nu a cedat, catastrofa nu urma temerilor.

Şi a mai fost o campanie, au fost chiar mai multe campanii…

În 1881 un talaz cumplit se abătu asupra unei bărci încărcate cu lucrători. Doi au fost azvârliți în mare; în vălmăşagul acela camarazii lor nici nu le-au băgat de seamă, dintru început, lipsa. Au fost pescuiți, în sfârşit; cel care se zbătea în hulă îşi îmbrățişă salvatorul, celălalt, vai, nu mai dădea niciun semn de viață, Niciun masaj, niciun elixir nu l-au putut readuce la viață. Nu se izbise de stâncă, dar îşi pusese centura peste pântece, contrariu consemnelor, în loc să şi-o ridice până la gât, şi fusese asfixiat.

Explicația aceasta nu mulțumi pe nimeni. În 1881, lanterna farului se aprindea pentru întâia oară. Şantierul Ar-men plătea tributul sângelui.

Ca şi cum deja…

*

S-au scurs de-atunci ani mulți, foarte mulți…

Acolo departe, pe *Şosea,* un far se aprindea seară de seară. Farul Ar-men. Un far de mâna întâi, înscris în toate cărțile, ca şi în aceasta, în orizontul său logic.

Bătrânul Alain înțelese, în timp ce repara un năvod, că nu mai vedea bine, astfel că îşi strânse suveicile şi ghemele de ață pe parapetul digului.

— Mergem la culcare, bunicule?

Insularul îşi îndreptă privirile spre tânărul pescar duarnenist[39].

— Da, răspunse el, căci şi mâine se va face ziuă.

POSTFAŢĂ

Salutăm cu profundă recunoştinţă toţi oamenii care, sub o formă sau alta, au contribuit la construirea farului Ar-men. Şi, cu toate că „moartea trupească" i-a lovit pe rând, ei ne-au lăsat pilda înalta a unei echipe fraterne.

Analele Explorării, atât de bogate în exemple ale modestiei, nu oferiseră încă unul analog celui care ne înfăţişează doi bărbaţi izbutind să ajungă până în vârful Everestului, nu demult. Gazetarii îi asaltau cu întrebările, ardeau de nerăbdare să ştie – şi, în acelaşi timp, să spună tuturor – care dintre ei îl depăşise pe celălalt în străbaterea ultimilor metri. Cei doi bărbaţi, un neozeelandez şi un nepalez au răspuns că victoria lor a fost comună, că în timpul efortului nu existase între ei competiţie şi că nici după aceea nu aveau să stabilească vreuna; că îşi făgăduiseră unul altuia taina aceasta până la moarte

Contrar aşteptărilor, într-o epocă devenită vorbăreţă prin mult prea multe reportaje, lumea modernă a admis uşor împotrivirea. Într-atât de mult îi înţelesesem cu toţii raţiunile.

Încredinţat că împlinesc o datorie, încredinţat de asemenea că nu întocmesc o listă exhaustivă, aş vrea să mulţumesc – numind – ca într-un generic de film sau ca pe un stadion, oamenii din echipa Ar-men.

Léonce Reynaud, *director al Serviciului de Faruri, un om cu adevărat mare şi un mare slujitor al statului, căruuia i se datorează concepţia lucrării şi fixarea părţilor ei esenţiale.*

Beautemps-Beaupré, *vestitul hidrograf care explorase în 1817 Şoseaua Sein.*

Inginerul hidrograf Ploix, *care alesese stânca, făcându-i şi pe ceilalţi să o aleagă.*

---

[39] Din Douarnenez – port şi golf (n.tr.).

Thymeur, *starostele sindical al oamenilor mării pe Insula Sein, care s-a cățărat singur pe stâncă pentru a o măsura.*

Inginerii-şefi de la Poduri şi Şosele Planchât *şi* Fénoux, *ajutați de către inginerii* Joly *(până în 1869),* Cahén *(1869—1873),* Mengin *(cu începere din 1874). Toți aceşti cinci au îndeplinit un rol primordial în executarea programului – iar când spunem „executare", folosim un cuvânt socotit de ei în perfectă armonie cu virtuțile inițiativei.*

Conductorii de lucrări Lacroix *(până în 1869) şi* Probesteau, *care au condus şantierele.*

Echipa şalupei cu vapori: Fouquet, *căpitan;* Schott, *mecanic;* Provost *şi* Bloas, *fochişti;* Salou *şi* Cloarec, *maleloți;* Cadio, *mus.*

Piloții din Insula Sein: Coquet *şi* Guilcher, *Noël.*

Marinarii din insulele Sein şi Ouessant: Guilcher, *François;* Guilcher, *Pierre;* Guilcher, *Jean;* Guilcher, *Noël;* Maréchal; Morvan; Avril; Campion; Malgorn, *Paul;* Malgorn, *Théodore;* Malgorn, *Joseph.*

Maistrul zidar de la Capul Raz: Arhan, *Yves.*

Zidarii de la Capul Raz; Chevert; Rozen; Kernion; Bloc'h; Pellé; Normant; Coatmeur; Guézingou; Pennamen; Lannou; Coz; Joly; Bour, *Jean;* Bour, *Guillaume;* Riou, *Alain (victimă a accidentului din 24 iunie 1881).*

Salahorii de la Capul Raz: Canté; Lansonneur; Coz, *Michel;* Coz, *André;* Cozic; Kerioc'h, *Mathieu;* Riou, *Guillaume*; Bloc'h, *Guillaume*; Carval; Belbéoc'h; Kérizit; Gloaguen, Pennamen, *Alain.;* Carval, *Clet;* Criou; Coquet; Gaïfas; Cuillandre.

Dulgherii: Lorgéré; Riou, *Michel.*

Lista aceasta, subliniem, nu este exhaustivă. Întâietatea pe care i-am putea-o recunoaşte domnului Léonce Reynaud nu trebuie să ducă la subestimarea considerabilei valori a tuturor avizelor date de către Comisia de la Faruri, de-a lungul anilor, privind concepția şi apoi realizarea proiectului Ar-men.

Oprirea construcției farului în anul 1881 ar putea să pară convențională. Ar-men, lucrare de o nebunească îndrăzneală, inspira atâtea griji în ce priveşte stabilitatea ei în inima

furtunilor, încât chiar din timpul domnului Reynaud a fost întreprinsă un fel de recondiționare în adâncime a bazelor sale, deşi turnul farului era încă neterminat. Iar recondiționarea aceasta avea să se prelungească mult după încheierea oficială a lucrării, cel puțin până în 1892.

În fapt, viața unor asemenea monumente este într-adevăr, potrivit expresiei filozofului, o „creație continuată". Numelor citate, ar fi deci drept să le adăugăm multe altele, începând cu cele ale tuturor directorilor de la Serviciul de Faruri, care s-au succedat la Paris şi sfârşind cu cele ale paznicilor care s-au succedat în turnul Ar-men. Filială a corpului Poduri şi Şosele, Serviciul de Faruri şi Balize este în Franța una dintre instituțiile ei remarcabile. În lupta împotriva primejdiei, în lupta pentru ocrotirea oamenilor, virtuțile inteligenței proprii națiunii căreia oamenii aceştia i-au aparținut, se îmbină cu simțul practic şi cu întreg devotamentul de care ființa omenească este în stare, când se face apel la resursele ei. Măreția se întrupează în cei care o slujesc.

Mulțumim din toată inima administrațiilor publice şi particulare, care ne-au înlesnit – cu atâta bunăvoință – accesul la arhivele lor. *Nu bănuiau că, pentru apropierea de adevăr, romanul este un gen îndreptățit… Oricât de recent ar fi trecutul, el trece atât de repede în umbră…*